OSMAN BALCIGİL

ELA GÖZLÜ PARS CELİLE VE *YEŞİL MÜREKKEP*'İN YAZARINDAN

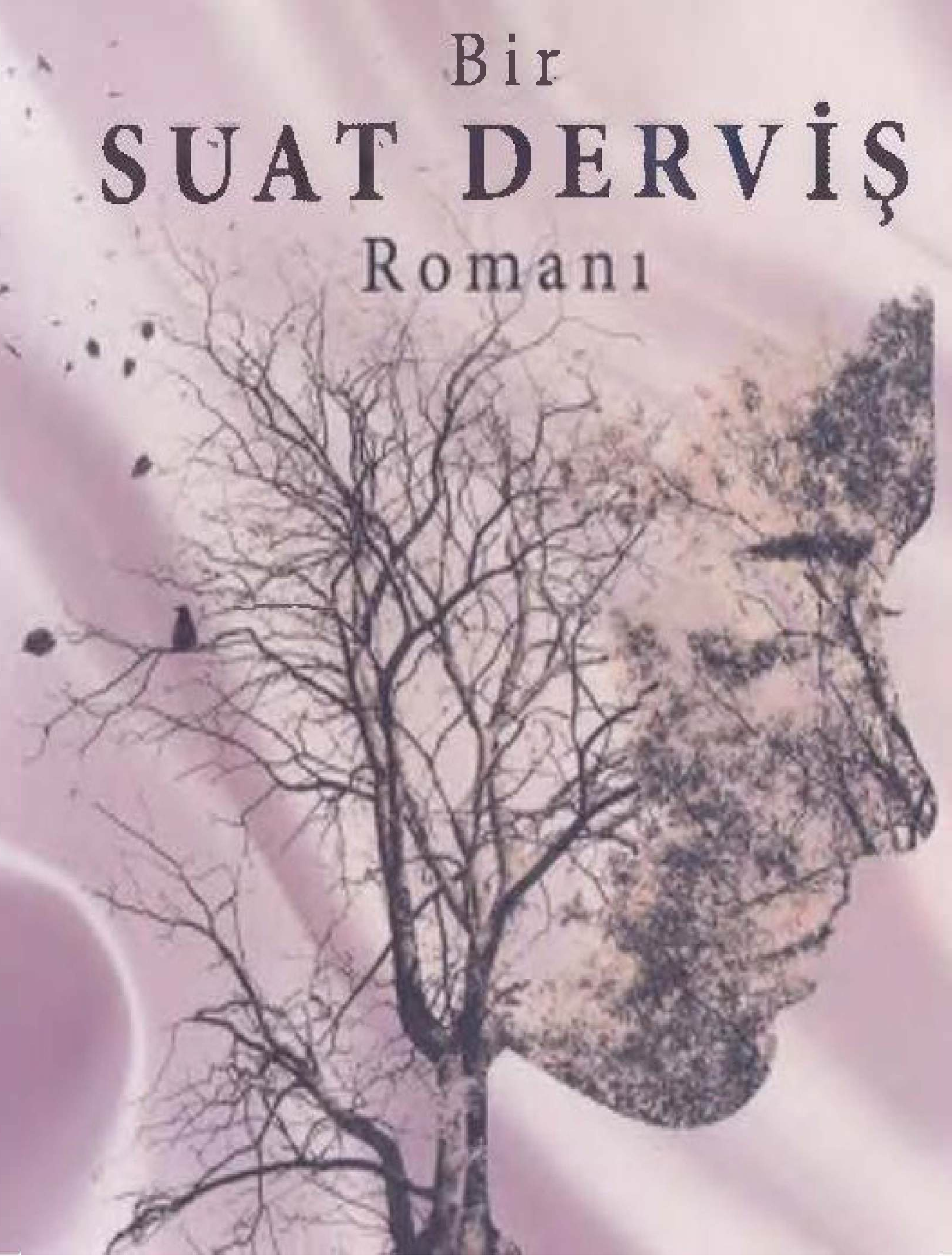
İpek Sabahlık

Bir

SUAT DERVİŞ

Romanı

DESTEK yayınları

DESTEK YAYINLARI: 844
EDEBİYAT: 242

OSMAN BALCIGİL / İPEK SABAHLIK

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Eylül 2017
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-295-2

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel.: (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
www.destekmedyagruhu.com

İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri
Matbaa Sertifika No. 10614
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No. 8
Yenibosna – Bahçelievler / İstanbul
Tel.: (0) 212 496 11 11

OSMAN BALCIGİL

Ela Gözlü Pars Celile ve *Yeşil Mürekkep*'in yazarından...

İpek Sabahlık

Bir

SUAT DERVİŞ

Romanı

DESTEK
Yayınları

Yazar Hakkında

1955'te İstanbul'da doğdu. Ekonomi eğitimi gördü. Ulusal dergi, gazete ve televizyonların haber bölümlerinde muhabir, editör, yönetici olarak otuz yıla yakın çalıştı. Pek çok ödül aldı. Latin Amerika'da yaptığı çalışmayla, 1988 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından "Yılın Gazetecisi" seçildi. Sürekli Basın Kartı sahibi.

www.osmanbalcigil.com

Çalışmaları:

Birikim Yayınları, 1977-1980 Yayınevi yöneticisi.

İletişim Yayınları, 1980-1983 Yazar ve editör: *Yeni Gündem, Video Sinema, Tarih ve Toplum, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi.*

Cumhuriyet gazetesi ve Cumhuriyet Dergi 1983-1985 Yazılar, Röportajlar ve *Oxford Mektupları.*

Hürriyet, Hürriyet Pazar ve Tempo Dergisi, 1986-1988 Yazar, editör.

Hürriyet Production, 1989 Araştırmacı, yapımcı, koordinatör: *Hodri Meydan, Tele-Vizyon, Tempo, Basın Kulübü* programları.

Show TV, 1993 Haber Müdürü, *Baş Sayfa* programı yapımcısı.

ATV, 1994 Haber Programları Genel Koordinatörü, *Üçüncü Sayfa, 41 Dakika* programlarını hazırladı ve sundu.

Kanal 6, 1996 Haber Dairesi Başkanı.

Star TV, 1996 Haber Müdürü, *Kırmızı Koltuk*, Osman Balcıgil *ile Gece Hattı*, *Dobra Dobra* programlarını hazırladı ve sundu.

HBB TV, 1997-2000 Haber Dairesi Başkanı, Anchorman. *Şeytanın Avukatı* programını hazırladı ve sundu.

Ottoman Medya, 2000-2013 Kurucu ortak.

Araştırma Kitapları:

Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü ve Ölüm Cezası, Birikim Yayınları

1960 Anayasası Üzerine, Birikim Yayınları

Idamın Günlüğü, Onur Yayınları

Toplum: Layığı Bu Değil, Haziran Yayınları

Latin Amerika'nın Atar Damarları, Belge Yayınları

Romanları:

Ters Kanatlı Şahin, Destek Yayınları

Bilginin Efendisi, Destek Yayınları

Zerdüşt'ün Sırrı, Destek Yayınları

Dante'nin İstanbul Cehennemi, Destek Yayınları

Pisagor Tepkisi, Destek Yayınları

Mason Locası'nda Aşk ve Kılıç, Destek Yayınları

53. Risale, Destek Yayınları

Ela Gözlü Pars: Celile, Destek Yayınları

Yeşil Mürekkep, Destek Yayınları

BİR

Kızgındı Suat. Epeydir konuşmuyordu Nâzım'la.* Delikanlı her kapısına geldiğinde, hizmetçiler vasıtasıyla "Yok!" dedirtiyordu.

O sabah sadece kapıyı çalmakla kalmamış, hizmetçinin eline bir de mesaj tutuşturmuştu delikanlı:

*"Suat, biliyorum kızgınsın. Ama bu kez farklı bir nedenle geldim. Nizam, ** Vâlâ *** ve ben, Sultanahmet'e Halide Hanım'ın**** konuşacağı mitinge gidiyoruz. Hamiyet'i de al, hep birlikte gidelim."*

Şaşırdı elindeki pusulayı okuyunca Suat. Üzerinde çokça konuşulan bir mitingdi Nâzım'ın sözünü ettiği.

Bir gün önce de Kadıköy'de konuşmuştu Halide Hanım. Konuşmasının bir yerine, ertesi gün Sultanahmet'te yapılacak mitingde, İstanbulluların düşmana karşı yekvücut durmasının önemini sıkıştırmıştı ustalıkla.

---

* Nâzım Hikmet: 1902-1963 yılları arasında yaşadı. Şair, yazar.

** Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu: 1901-1970 yılları arasında yaşadı. Gazeteci, yazar.

*** Vâlâ Nurettin: 1901-1967 yılları arasında yaşadı. Gazeteci, yazar.

**** Halide Edip Adıvar: 1884-1964 yılları arasında yaşadı. Romancı, yazar.

Aslında, İstanbul uzunca bir süredir nefesini tutmuş, 23 Mayıs Cuma günü yapılacak büyük Sultanahmet Mitingi'ni* bekliyordu.

Genç kız, kendisinden sadece dokuz yaş büyük olan Halide Edip'in kaleminden çıkmış ne varsa okumuştu. *Handan* isimli romanını neredeyse ezbere biliyordu.

Bu kitabı, kahramanların birbirlerine yazdıkları mektuplardan oluşturmuştu usta yazar. Suat da tıpkı Halide Hanım gibi romanlar yazmak istiyor, muhtelif konular üzerinde çalışıyordu.

Halide Hanım ve romanı *Handan* hakkında düşünürken, aniden fikrini değiştirdi genç kız. Nâzım'a olan kızgınlığı, bu mitinge gitmesine engel olmamalıydı.

Koşarak Hamiyet'in odasına girdi, elindeki notu ablasına okuttu.

Heyecanlı, maceraperest, uçarı Hamiyet, Nâzım'dan gelen notu okur okumaz "İyi ya işte! Biz de gitmeyi düşünüyorduk zaten. Hadi gidelim!" dedi Suat'a.

İki kız kardeş çabucak hazırlandılar. İkisi de modayı yakından takip ettikleri için, kısacık ve geometrik kesilmiş, kâküllü saçların avantajını kullanıyorlardı.

Yine ikisi de kaşlarının uçlarını gözlerinin bitim noktasına kadar indirmiş, yüzlerini hafifçe pudralamışlardı.

Ebeveynlerinden, özellikle de babaanneleri Şevkidil Hanım ile anneanneleri Perensaz Hanım'dan gelen doğal güzellikleri bir yana, sadece şapka, tayyör ve iskarpinleri ile bile, bir moda dergisinden taşmış gibiydi Suat ve Hamiyet.

Paris'ten gelen modellerin, anneleri Hesna Hanım ile birlikte seçtikleri şahane kumaşların ve terzilerine bıkmadan usanmadan verdikleri direktiflerin geriye dönüşü tek kelimeyle şahaneydi.

* Sonra, Sultanahmet'te üç miting daha yapıldı.

"Bizden evvel gelirlerse diye, anneme ve babama bir not yazdım. Masamın üzerinde dadıcığım" dedi Hamiyet, Felekten'e.

Konağın iki kızı çıkınca, geriye büyük bir sessizlik ve hoş bir koku kaldı.

Her ikisi de Paris'te o yıl piyasaya çıkmış ve çok tutulmuş Chanel 5'i kullanıyor, süratle boşalmakta olan şişelerini arada bir yan yana koyup, sözde tutumluluk yarışı yapıyorlardı.

Nâzım, Nizam ve Vâlâ, güzel hanımları karşılarında, üstelik çok hoş kıyafetler içinde görünce sevindiler.

Nizam etrafı koklar gibi yapıp en deli haliyle "Hımmm, Chanel 5, nerede olsa tanırım" dedi.

Kızlar gülüştü.

***

Birbirlerini neredeyse doğdukları günden beri tanıyan gençler, hep beraber vapura doğru yürümeye koyuldular.

Suat'ın ve Nâzım'ın aileleri çok yakın dosttu. Nâzım'ın babası Matbuat Umum Müdürü Hikmet Bey ve Suat'ın babası kadın doğumcu Profesör Doktor İsmail Bey* birbirlerini yakinen tanır, severlerdi.

Dahası, Nâzım'ın dedesi Nâzım Paşa ile Suat'ın dedesi Müşir Derviş Paşa** da zamanında gayet iyi ahbaplardı.

* Profesör Doktor İsmail Derviş: 1874-1932 yılları arasında yaşadı. Osmanlı'nın ilk kadın doğumcularındandır. *Ebe Hanımlara Mahsus Fenn-i Velâde* isimli bir kitabı vardır.

** Müşir (Mareşal) Derviş Paşa: 1817-1878 yılları arasında yaşadı. Londra ve Paris'te eğitim gördü. Çeşitli hizmetler verdikten sonra, Darülfünun'un kuruluşunda yer aldı. İlk zooloji ve kimya derslerini bizzat verdi. Rusya'da elçilik yaparken, liberal görüşleri nedeniyle zehirlenerek öldürüldü. *Müzekkere* (üst makama yazılan yazı) isimli, siyasal içerikli bir kitabı vardır.

Vâlâ ile Nâzım, Hamiyet'i aralarına almış, Suat ve Nizam ise onların peşine takılmış olarak Moda'dan Kadıköy'e doğru hızlandılar.

Vâlâ ve Nâzım Galatasaray'da birlikte okumuş, sonra Nâzım Bahriye Mektebi'ne geçmişti. Güverte stajyer subayı olarak o yıl mezun olan delikanlı, ünlü *Hamidiye* kruvazöründe görev yapıyordu.

Lakabı "Deli" olan Nizam da aynı mektepten ama Nâzım'dan bir dönem önce mezun olmuş, çakı gibi bir bahriye subayıydı.

Gençlerin hepsinin yaşları birbirine çok yakındı.

1919 yılı itibariyle Suat on altı yaşında olduğuna göre, Nâzım on yedi, Nizam ve Vâlâ ise on sekiz yaşındaydılar. Grubun en büyüğü Suat'ın ablası Hamiyet'ti ki o da sadece on dokuzunu sürüyordu.

***

Yürüyecekleri yol birkaç adım da olsa, Nâzım, Moda ile Kadıköy arasında Hamiyet'in başının etini yiyecekti.

"Bak" diyordu durmaksızın. "Sen benim de ablamsın Hamiyet, çok üzgünüm."

Bütün kavga, Suat'ın "Hezeyan"* başlıklı şiirini, Nâzım'ın ondan izin almadan bastırması yüzünden çıkmıştı.

Nâzım kendisine şahit olarak, kızın öteki yanında yürümekte olan Vâlâ'yı gösteriyor, "Sor bak Vâlâ'ya ne kadar üzüldüğümü..." diyordu.

Delikanlının hiç aklına gelmemişti Suat'ın bu kadar kızacağı. Tersine, sevineceğini sanmıştı. Sahiden beğeniyordu Nâzım, Suat'ın yazılarını. Herkes tarafından okunmasını istediği için,

* Suat Derviş'in "Hezeyan" isimli ilk şiiri 1918 yılında *Alemdar* gazetesinde yayımlandı.

"Hezeyan"ı ondan gizli *Alemdar*'a götürmüş, okutmuş ve yayımlanmasına önayak olmuştu.

Hamiyet de yol boyu, şiirin yayımlanmasından kardeşinin büyük utanç duyduğunu, uzunca bir süre insanların karşısına çıkamadığını anlatıp durdu Nâzım'a.

Sonunda "Neyse ne!" dedi otoriter bir ses tonuyla Hamiyet. Ardından, bu konuyu Suat'la artık hiç konuşmamasını tavsiye etti. Eğer kardeşini tanıyorsa, kızgınlığı bir süre sonra yatışır, ardından hiçbir şey olmamış gibi davranmaya başlardı.

Üçlünün arkası sıra gelen Nizam ile Suat ise, heyecan içinde Halide Hanım'ın neler söyleyebileceği üzerine kafa yoruyor, ayrıca Sultanahmet Meydanı'nda kaç kişinin olacağını tahmin etmeye çalışıyorlardı.

Nizam, genç kızla aralarında geçen konuşmanın tam bu noktasında, lakabına uygun bir biçimde, adeta "deli" gibi haykırdı öndekilere.

"Hey, durun bir dakika!"

Üç kişilik grup arkaya döner dönmez başladı konuşmaya Deli Nizam:

"Bir oyun oynayacağız. Hepimiz, miting meydanında kaç kişi olacağıyla ilgili bir tahminde bulunacağız."

Vâlâ "Yirmi bin", Nizam ise "Otuz bin" dedi.

Suat "Olur mu?" diye uyardı her ikisini de ve şöyle devam etti:

"Dün burada yapılan mitingde yirmi bin kişi olduğu söylendi. Sultanahmet'te bence en az iki katı olur."

Nâzım ise kendinden çok emin konuştu.

"Görün bakın, yüz binden aşağı olmayacak!"

* * *

Gençler yaptıkları tahminlerin cevabını, birkaç dakika geçmeden karşılarında bulacaklardı.

Moda inişi tamamlanıp Kadıköy Meydanı görününce, beş genç gayriihtiyari birbirlerine baktılar.

Kalabalığı işaret ederek "Nâzım kazanacak!" dedi Suat.

İsmini zikrederek, delikanlıya eskisi kadar kızgın olmadığının işaretini de vermiş oldu böylece.

İzdihamdan, ikinci ve hatta üçüncü vapura da binemedi gençler.

"Kadıköy böyleyse..." dedi etrafı işaret ederek Nâzım. "İstanbul sel olmuş Sultanahmet'e akıyor demektir."

Sahiden de öyleydi. İstanbul sel olmuş Sultanahmet'e akıyordu.

"Direniş yükseliyor" dedi vapurda Nizam.

Heyecan içindeydi ve başka söyleyecekleri de vardı:

"Karakol Cemiyeti* varmış mitinglerin arkasında. Direniş çoktan başladı ve yükseliyor! Mustafa Kemal Bey Samsun'da 'Bismillah!' demiş."

Konuşmasının bu noktasında bakışları sertleşti Nizam'ın. Arkadaşlarına "deli deli" baktı ve sesini daha da yükseltti:

"Hele o saat bir gelsin! Bakalım bulabiliyorlar mı Nizam'ı, Osmanlı'nın teslim olmuş, köhne bahriyesinde!"

Sözlerinin nihayetini yumrukları sıkılı getirmişti delikanlı.

"Deli Nizam işte!" dedi Hamiyet havayı yumuşatmak için.

***

Eminönü'nde, vapurdan indikleri andan itibaren kalabalığa teslim olmuştu gençler.

* İstanbul'un işgali üzerine kurulan muhtelif direniş örgütlerinden en önemlisi. İsmini kurucuları olan Kara Vasıf Bey ve Kara Kemal Bey'den almıştı.

Her yaştan, her sosyal sınıftan ve kadınlı erkekli, miting meydanına doğru akıyordu kalabalık.

Cuma namazından çıkanların da katılmasıyla, Sultanahmet Meydanı dolmuş taşmıştı. Etraftaki herkes, kalabalığın iki yüz bin civarında olduğunu tahmin ediyordu. Istanbul nüfusunun bir milyon üç yüz bin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, rakamın sahiden yüksek olduğu ortaya çıkıyordu.

Suat "Nüfusun yarısı çok küçük ya da çok yaşlı olduğu için gelememiştir" dedi.

Nâzım "Geriye kalanların yarısının da gönülleri burada olduğu halde, muhtelif nedenlerle mazereti olduğunu varsayalım" diye devamını getirdi Suat'ın sözlerinin.

Nizam "Öyleyse, geri kalanın neredeyse hepsi burada" diyerek katıldı arkadaşlarına.

Sözleşmiş gibi, hep bir ağızdan "Vay canına!" dedi gençler.

Sonra hep birlikte, ufacık tefecik cüssesine karşın kürsüde bir dev haline dönüşmüş olan Halide Hanım'ı can kulağıyla dinleyip, ettirdiği yemine güçlerinin yettiği kadar yüksek sesle katıldılar.

Miting bitip herkes dağılırken, Nâzım "Sir Charles Harington'a* kadar ulaşmıştır herhalde, buradan yükselen gür ses ve etkileyici yemin" dedi.

Suat, Nâzım'a aynı fikirde olduğunu söyledi.

İki arkadaş arasında yaşanan "Hezeyan" krizi böylelikle çözülmüş oldu.

* Sir Charles Harington: 1872-1940 yılları arasında yaşadı. İngiliz asker. İşgal süresince, İtilaf Devletleri adına İstanbul İşgal Orduları Başkomutanı olarak görev yaptı.

İKİ

Bunaltan ağustos sıcakları sürerken, izinli olduğu bir cuma günü aldı yakışıklı Nâzım, güzel Suat'ı Derviş ailesinin konağından.

Kapıya kadar dadısı Niha uğurlamıştı Suat'ı ve kızın şahane görünüşünü kastederek "Elemtere* fiş, kem gözlere şiş!" demiş, ayrıca "Tü tü tü..." diye de söylenmişti.

Tabii ki bütün bunlarla da yetinmemişti Niha. Tülbendiyle ağzını burnunu hafifçe kapamış, kapının aralığından alıcı gözle dışarıya bakmış, uzun boylu, kızıl saçlı, son derece yakışıklı Nâzım'ı, güzeller güzeli Suat'ına pek bir yakıştırmıştı.

***

Nâzım'ın adı geçtiğinde, Derviş Paşa Konağı'nda akan sular dururdu.

Hem Hesna Hanım hem de İsmail Bey, çok severlerdi delikanlıyı.

Her ikisi de haberdardı kızlarının delikanlıyla nereye gideceğinden ve ne yapacağından.

Çok ama çok mühim bir işin peşindeydi Suat. Birkaç gündür heyecan içinde bekliyordu bugünün gelmesini.

* Kuran-ı Kerim'in 105. Suresi olan Fil Suresi'nin halk dilindeki hali.

İki arkadaş Moda'dan Kadıköy'e indiler, vapura atladılar. Güneşi de hesaba katıp, sancak kıç omuzlukta, neredeyse diz dize oturdular.

"Var mı yazdığın bir şey bugünlerde?" diye sordu Suat.

Nâzım "Bildiklerin işte" dedi.

Üst üste birkaç şiiri yayımlanmıştı Nâzım'ın geçen günlerde. Hepsi de gönül meseleleriyle ilgiliydi.

Körkütük âşıktı genç adam Suat'a. Güzel kız da gayet farkındaydı durumun.

Suat'ın aşkına karşılık vermemesi üzerine, Nâzım önce "Bence Sen de Herkes Gibisin" başlıklı şiirini yayımlamıştı.

Şiirin son dörtlüğü ezberindeydi Suat'ın.

"Büsbütün unuttum seni eminim
Maziye karıştı şimdi yeminim
Kalbimde senin için yok bile kinim
Bence sen de şimdi herkes gibisin..."

Esasen sadece bu dörtlüğü değil, şiirin tümünü ezbere biliyordu Suat. Çünkü, ablasına da defalarca okumuştu Nâzım'ın bu çalışmasını. İki kız, günlerce konuşmuşlardı şiir hakkında.

Bu şiirin ardından "Gölgesi" başlıklı bir başkasını yayımlamıştı Nâzım.

Hamiyet şiiri okur okumaz "Bunu da senin için yazmış" diye tutturmuştu ve hatta "İstersen kendisine sor" bile demişti.

Tabii ki sormamıştı, o ikinci şiirin de kendisi için yazılıp yazılmadığını Suat. O şiirden de en çok şu bölümleri hatırlıyordu:

"Ağlasa da gizliyor gözlerinin yaşını
Bir kere eğemedim bu kadının başını
Kaç kere sürükledi gururumu ölüme
Fırtınalar yaratan benim coşkun gönlüme

Alev alev tutuştu yangın gibi
Bir dakika kendimin olamadım sahibi
Hiç olmazsa hıncımı böyle alırım dedim
Yola mağrur uzanan gölgesini çiğnedim..."

Bu şiirle ilgili olarak da bir satır konuşma geçmemişti aralarında. Ne Suat sormuştu bu şiiri kimi düşünerek yazdığını, ne de Nâzım en ufak bir imada bulunmuştu.

Belki de bu nedenle, Suat yeni bir şey yazıp yazmadığını sorunca "Bildiklerin işte" deyip geçiştirmişti sonuyu Nâzım.

***

Suat'ın *Alemdar** gazetesinin kapısından içeriye ilk girişiydi bu. Hoş daha önce başka bir gazeteye de adımını atmış değildi ya.

Arkasında Nâzım, çantasında *Nasıl Çalışırlardı?* başlıklı hikâyesi vardı.

Gazetenin edebiyat ekini yöneten Yusuf Ziya Bey** iki genci ayağa kalkarak karşıladı.

* 1912-1922 yılları arasında İstanbul'da yayımlanan gazete. Kurtuluş Savaşı'na karşı çıkmasıyla tanınır.

** Yusuf Ziya Ortaç: 1895-1967 yılları arasında yaşadı. Şair, yazar, edebiyat öğretmeni, yayıncı. Beş Hececiler isimli grupta yer aldı. Ünlü dergi *Akbaba*'yı yayımladı. Milletvekilliği yaptı.

Misafirlerinden çok yaşlı olmamasına karşın, babacan ve görmüş geçirmiş bir hali vardı. Konuklarına yer gösterdi, kahvelerini nasıl içmek istediklerini sordu ve nihayet yazı masasının arkasında yerini aldı.

Suat "Çok teşekkür ederim öncelikle..." dedi. Devam edecekmiş de durmuş gibiydi. Sesi de biraz kırık çıkmıştı sanki.

Genç kızın heyecanlı olduğunu hisseden Yusuf Ziya Bey gülümsedi ve Suat'ın etmiş olduğu teşekkürü kastederek "Niçin?" diye sordu.

Aslında pekâlâ biliyordu, genç ve güzel hanımın kendisine neden teşekkür ettiğini.

Bir zaman önce, Nâzım'ın Suat'tan gizli getirdiği ve *Alemdar*'ın edebiyat ilavesinin en tepesine koyduğu "Hezeyan" isimli şiir için çok güzel bir yorum yazmıştı Yusuf Ziya Bey.

"Türk edebiyatının göklerine doğan yeni bir yıldız!" diye takdim etmişti, çiçeği burnunda şairi, gazetesinin okuyucularına.

Belli ki bu nedenle teşekkür etmişti Suat.

Editörün teşekkürün nedenini anlamamış gibi yapması ve sonrasında oluşan sessizlik hoşuna gitmedi Suat'ın.

Neyse ki devreye Nâzım girdi ve "Hanımefendi bana çok kızdı" dedi.

Başka söyleyecekleri de vardı genç adamın:

"Hezeyan'ı kendisinden gizli getirmiştim size. Bir süre konuşmadı benimle. Sonunda barıştık. Bugün de bir hikâyesini getirdik birlikte. Tanışmanızı istedim."

Nâzım'ın başını Yusuf Ziya Bey'den kendisine çevirmesini fırsat bildi Suat ve editöre dönüp, düşündüklerini bir çırpıda söyledi:

"Getirdiğim hikâyeyi beğenecek misiniz bilmiyorum. Uygun görürseniz, yazmaya devam etmek de isterim."

Bu arada çantasından bir zarfa konulmuş hikâyesini çıkardı ve editöre uzattı.

***

"Aramıza hoş geldin!" dedi Nâzım, *Alemdar*'ın kapısından adımlarını dışarıya atar atmaz. Böylelikle, Suat'ın Bâbıâli tayfasına katılmış olduğuna vurgu yapmıştı.

Az önce, Yusuf Ziya Bey genç kızın takdim ettiği hikâyeyi bir çırpıda okumuştu.

O okurken, Suat editörün yüzünün yer yer aydınlandığını, arada bir tebessüm ettiğini görmüştü. En çok da bu nedenle, *Alemdar*'a bizzat gelmiş olmaktan büyük mutluluk duydu. Ve bunu ifade etti Nâzım'a.

"Gözlerimle gördüm beğendiğini" dedi.

Nâzım ofisin içindeki muhtelif dergi ve kitapları karıştırırken, Suat aralıksız olarak hikâyesini okumakta olan Yusuf Ziya Bey'i izlemiş, yüzünde oluşan değişikliklerden düşüncelerini okumaya çalışmıştı.

Ve sonunda, Yusuf Ziya Bey "Çok beğendim. Lütfen bize yazmaya devam edin" diyerek ondan yeni şiirler, hikâyeler, hatta romanlar beklediğini söylemişti.

İşte tam da bu nedenle Suat'a "Aramıza hoş geldin!" demişti *Alemdar*'ın kapısından çıkar çıkmaz Nâzım.

Bir anlamda, meslektaş olmuştu iki arkadaş.

Henüz, her ikisi de ömürlerinin ilkbaharındaydı...

Biri eğitimini yeni bitirmiş bir bahriye subayı, öteki evde gerçekleşen zorlu eğitimin ardından Kadıköy Numune Rüştiyesi'nden

yeterliliğini alıp, yüksek eğitimin kapısını aralamak için çaba gösteren bir öğrenciydi.

***

Ankara Caddesi'nde aşağıya doğru yürürlerken, Ebusuud Caddesi'nin köşesinde, "Karşıya geçelim, sana Filibe köftesi ısmarlayayım" dedi, çiçeği burnunda meslektaşına Nâzım.

Meserret Oteli'nin* altında bulunan, aynı isimli pastaneye çevirdiler yüzlerini. Ünlü köfteci dükkânı, caddenin karşı tarafında birkaç bina daha aşağıdaydı.

Yolun karşısına geçerlerken, Suat, "Düşünebiliyor musun Nâzım, Yakup Cemil ve arkadaşları sadece dört yıl önce, tam da bu otelde karar vermişlerdi darbe yapmaya" dedi.

Gerçekten de öyleydi. O hükümet darbesinin ardından sanki dört yıl değil, yüz yıl geçmiş gibiydi. Bir zamanların ünlü İttihatçıları çekip gitmiş, kent işgal kuvvetlerinin kontrolü altına girmişti.

Başını salladı Nâzım.

Köftecinin kapısına ulaştıklarında "Kurt gibi acıktım Suat" dedi Nâzım ve "Gemide kuru fasulye, pilav ve hoşaftan başka bir şey çıkmıyor" diye ekledi.

Kapıdan girerlerken Suat tabelayı gösterdi ve "1893'ten beri"** dedi.

* Meserret Oteli ve altındaki Meserret Pastanesi dönemin siyasetçilerinin ve yazarlarının uğrak yeriydi. Ülkenin geleceğini etkileyen çok sayıda karar bu binada alındı.

** Filibe Köftecisi yüz yirmi iki yıl, aynı yerde hizmet vermeyi sürdürdü, 2015 yılında bina yıkılınca, daha küçük bir dükkâna geçti.

Nâzım kafadan bir hesap yaptı ve "Yirmi sekiz yıl olmuş açılalı" diye cevapladı arkadaşını.

Masaya oturur oturmaz "Nasıl gidiyor subaylık?" diye sordu Suat delikanlıya.

"Teslim olmuş bir orduda nasıl gidebilir ki?" dedi karşılık olarak Nâzım. Başka söyleyecekleri de vardı delikanlının:

"İşimiz, elimizdeki birkaç parça hurdaya çıkması gereken gemiyi yüzer halde tutmak ve beklemek. Nereye kadar bekleyeceğiz bilmiyorum."

Sesi çok dertli çıkmıştı Nâzım'ın. Belli ki memleketin haline üzülüyordu genç adam. Bir ara sesini iyice alçalttı.

"Vâlâ ile Anadolu'ya geçmek için planlar yapıyoruz" dedi büyük bir sırrına çok yakın bir arkadaşını ortak eder gibi. Ardından hemen ekledi:

"Aman kimseye söyleme!"

"Söylenecek bir şey mi bu!" diye azarladı Suat delikanlıyı.

"Nizam da gidecek biliyor musun?" diye sordu Nâzım.

Biliyordu Suat. O da aynı edayla "Kimseye söyleme!" diye uyarmıştı Suat'ı.

***

Vapurla Kadıköy'e geçerlerken, daha çok roman üzerine konuştu iki arkadaş.

Suat yerli yazarları da okuduğunu ama korku edebiyatını saymazsa, daha çok Balzac, Maupassant, Flaubert gibi Fransız yazarlarını tercih ettiğini söyledi.

Fransızcayı, Hamiyet ile kendisi için Fransa'dan özel olarak mürebbiyelik yapsın diye getirtilen Matmazel Ner'den öğrenmişti genç kız.

"Tabii" dedi Nâzım. "Fransızcayı anadilin gibi konuştuğun için rahatlıkla okuyabiliyorsun..."

Kendisinin de Fransız mürebbiyeleri olmuştu ama ailece durmaksızın farklı yerleri dolaştıklarından, Suat kadar iyi değildi bu dilde. Galatasaray'da okumuş bile olsa, Suat'ın ve Hamiyet'in düzeylerini tutturabilmesi mümkün değildi.

"Almancan da var değil mi?" diye sordu delikanlı genç kıza.

"Evet. Babam Hamiyet'i ve beni üniversite okumak için Almanya'ya göndermekte kararlı. Onun için epeydir bu lisan üzerine de çalıştırıyor. Okuyabiliyor ve konuşabiliyoruz ama henüz rahatlıkla yazabilir durumda değiliz. Esasen Alman Lisesi* için çalışan hocamız, okulunun kapalı olmasından istifade bize daha çok ağırlık veriyor. Almanya'da birkaç ay kalırsak, mükemmelen yazar duruma geleceğimizi söylüyor."

İki arkadaş güvertede laflarken zaman akıp gitti, şehir hatlarının vapuru Kadıköy İskelesi'ne bordaladı ve çıpacı palamar attı.

Nâzım "Seni eve bırakayım" dedi Suat'a.

Konağın önünde ayrılırlarken "Teşekkür ederim beni *Alemdar*'a götürdüğün için" dedi genç kız delikanlıya.

"Merakla bekliyor olacağım, *Alemdar*'da yayımlanacak yazılarını" diye cevapladı arkadaşını Nâzım.

***

Konakta herkes Suat'ın getireceği haberi bekliyordu.

Genç kız heyecan içinde girdi kapıdan ve neler olup bittiğini annesine ayrıntılarıyla anlattı.

---

* Türkiye'de yabancı dillerde eğitim veren okullar faaliyetlerini 1535'ten bu yana sürdürüyor. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle kapatılan bu okullar, Lozan Konferansı'yla yeniden açıldılar. Yalnızca Alman Lisesi ve Avusturya Lisesi savaş süresince açık kaldı.

Hesna Hanım "Anneme çekmişsin işte. Besbelli" dedi.

Anneanne saraylı Perensaz Hanım, pek sevindi kızının bu söylediklerine. Torununun getirdiği habere de bayılmıştı tabii ki.

Hep konuşulurdu, ciciannenin yazdığı yazılar. En çok da *Vatan Yahut Silistre** isimli oyunu nedeniyle sürülen Namık Kemal'in özgürlüğü için gerçekleştirdiği girişimlerden söz edilirdi.

Bu vesileyle bir kez daha açıldı eski defterler.

Sonra heyecan içinde babasının gelmesini beklemeye koyuldu Suat.

Biliyordu, babası da çok sevinecekti vereceği habere.

* *Vatan Yahut Silistre*, 1 Nisan 1873 tarihinde sahnelendi. Halk ve gazeteler oyuna büyük ilgi gösterdi. Gazetelerin yazdıklarından rahatsız olan Sultan Abdülaziz gazeteleri kapattı, Namık Kemal'i sürgüne gönderdi. Buna karşılık oyun oynanmaya devam etti. Eserin çeşitli baskıları yapıldı.

UÇ

Babıâli'den yükselen mürekkep ve kâğıt kokusunu sevdi Suat.

Sahiplenmiş olduğu babasına ait Remington daktilo makinesiyle, Marmara Denizi'ni, İstanbul Boğazı'nı ve Tarihi Yarımada'yı harita gibi gören çalışma odasında, durmaksızın tıkırdıyordu.

Hesna Hanım'ın babası Kâmil Bey'e* ait Çamlıca'daki köşkte bir köşede duran masayı "Aman bir yerini çizmeyin!" diyerek, çığlık çığlığa taşıtmıştı Moda'daki konağa.

Şimdilerde, neredeyse tüm zamanını bu masanın başında geçiriyordu Suat.

Sonra içine sinen yazı, şiir ve hikâyelerini çantasına atıyor, haftada en az birkaç kez ablasının peşine takılıp Babıâli'nin yolunu tutuyordu.

O aralar Hamiyet de Telefon İdaresi'nde görev yapmaya başlamış, Osmanlı'nın çalışan ilk kadınlarından biri olmuştu Suat'ın ablası.

Suat'ın en büyük zevkiydi ablasıyla Kadıköy'den şehir hatları vapurlarına binerek çay eşliğinde Eminönü'ne gitmek.

Yol boyu sevgili Hamiyet'ine yazılarını okuyor, varsa eğer tenkitlerine kulak veriyordu.

---

* Kâmil Bey, Padişah Abdülaziz'in mabeyinliğini yaptı, Mızıkayı Hümayun Orkestrası'nın şefiydi.

İlerleyen günlerde Babıâli'ye gidişleri daha da zevk verecekti.

Çünkü *Nasıl Çalışırlardı?* isimli hikâyesiyle, okurların gönlünü fethedecek, adı bilinen bir genç yazar olacaktı Suat.

***

Gazetesi için hikâyeler ve yazılar yayımlarken, gönlünde yatmakta olan aslan da iyiden iyiye uyanmıştı.

İçinden bir ses ona, üstelik durmaksızın, roman yazması gerektiğini söylüyordu.

Onlarca roman projesi vardı masasının üzerinde.

Ciciannesi saraylı Perensaz Hanım bir yandan, iyi eğitimli, dil bilen, dünya görmüş babası ile annesi öbür yandan, durmaksızın cesaret veriyorlardı genç kıza.

Ayrıca, bitmek tükenmek bilmeyen projeleri hakkında hiç sıkılmadan kafa da patlatıyorlardı onunla birlikte.

Yazılmaya en yakın duran romanı üzerinde konuşurlarken "psikolojik gerilim" diye tarif etmişti, ortaya çıkartacağı işi Suat.

Buna karşılık babası "Düpedüz korku romanı!" diye cevaplamıştı kızını.

Haksız değildi İsmail Bey.

Suat, düşündüğü konuyu anlattığı biçimde kaleme alacaksa, Batı'da da örneklerine rastlanan bir korku romanı çıkartacaktı ortaya.

Sonunda kararını verdi ve ilk romanı için kollarını sıvadı genç romancı adayı.

Kendisinin "psikolojik gerilim" babasının "korku romanı" dediği kitabı üzerinde çalışırken, annesi arada bir "İsim koydun mu kızım?" diye soruyordu kitabıyla ilgili olarak.

Suat sıkıntı içinde, henüz koymadığını söylüyordu.

Yazarken aklından bazı isimler geçmiyor değildi ama hiç acele etmiyordu isimle ilgili olarak. Son noktayı koyduğunda karar verecekti, kitabının isminin ne olacağına.

Bazen gününe gecelerini de ekliyor, sonra öğle vaktine kadar takatsiz uyuyordu.

Böyle günlerde kalkar kalmaz saate bakıyor ve ne kadar çok zaman yitirdiğini düşünerek hayıflanıyor, alelacele tekrar başlıyordu tıkırdamaya.

***

Ablasıyla Kadıköy'den Eminönü'ne giderlerken, epeydir bir genç adam çekiyordu Suat'ın dikkatini.

İlerleyen günlerde bir gazetede fotoğrafını görünce, arada bir göz göze geldiği gencin kim olduğu hakkında fikir sahibi oldu.

Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kurucularından, güreşçi Seyfi Cenap Bey'di* vapurda karşılaştıkları genç adam.

Suat onu birkaç kez de Ticaret Odası'nın kapısından girer ya da çıkarken görmüştü.

Kendisiyle karşılaştırıldığında iyice uzundu Seyfi Bey. Ve doğrusunu söylemek gerekirse, çakı gibiydi. Hani şöyle yürürken, her yaştan kadının başını döndüren cinsten bir adamdı.

Tanışmaları ve flört etmeye başlamaları çok zaman almadı.

Her yanından sağlık fışkıran Seyfi Cenap Bey Almanya'dan yeni dönmüştü ve Ticaret Odası'nda kâtiplik yapıyordu. Güreşiyordu, ava gitmeyi çok seviyordu.

Ailelerin, karşılıklı görüşmesine karar verildi.

---

* Seyfi Cenap Berksoy 1974 yılında hayatını kaybetti. Güreşçi. 1924 yılında Paris'te yapılan Yaz Olimpiyatları'na giden kafilede yer aldı. 1957 yılında kurulan Güreş Federasyonu'nda başkanlık yaptı.

DÖRT

Suat'ın annesi Hesna Hanım ve hatta her şeye ve her kimseye burun kıvırmasıyla ünlü cicianne Perensaz Hanım bile pek beğendi genç adamı.

Tamam çok varlıklı bir ailenin çocuğu değildi Seyfi Cenap Bey ama oturmasını kalkmasını bilen, dünya görmüş, dil öğrenmiş bir gençti.

Evin hanımı "Çevremizde bu meziyetlere sahip gençlerin sayısı her geçen gün azalıyor İsmail Bey" diyordu neredeyse her gece, el ayak çekildiğinde.

Sonunda bir gün, İsmail Bey eşini "Hakkı âliniz var Hesna Hanım" diye yanıtlayınca, karar verilmiş oldu.

Sadece Ruhi* hoşlanmamıştı bu evlenme haberinden. Dadısı Hasibe'ye arada bir dert yanıyor, sevgili ablası Suat'ın başka bir adamla ilgileniyor olmasından hoşlanmadığını söylüyordu.

Hasibe Dadı'nın durumu Suat'a çıtlatması üzerine, genç kız kendisinden on yaş küçük kardeşi Ruhi'yle uzun uzun konuştu, evlenecek olsa bile kendisinden hiç ayrılmayacağına söz verdi.

Çok geçmeden, Suat ve Seyfi evlenmeye karar verdiklerini açıkladılar.

* Ruhi Dervişoğlu 1912-1992 yılları arasında yaşadı. 1963-1971 yılları arasında Anadolu Ajansı'nın genel müdürlüğünü yaptı.

Damat tarafının evi yeterince büyük olmadığı için, ellerine rahatlıkla geçinecek para geçene kadar, genç çiftin Derviş ailesinin konağında yaşamalarına karar verildi.

Ruhi'nin de gönlü olmuştu böylece.

Genç çifte geniş bir yatak odası tahsis edildi.

Böylelikle uşak, aşçı, hizmetçi, dadı filan tutmalarına gerek kalmayacağı gibi, ailenin arabalarını da kullanabileceklerdi.

***

Evliliklerinin ilk gününden itibaren, Suat çalışmaya devam etti.

Eşi evden çıkar çıkmaz masasının başına geçiyor, geri dönene kadar çalışıyordu.

Bazı günler eşiyle birlikte Kadıköy'den Eminönü'ne geçiyor, yolda ondan ayrılıp yazılarıyla gazetelerin yolunu tutuyordu.

Aralıksız yazıyordu Suat.

Eşi de onun yazıyor olmasından istifade, gönlünce spor yapıyor, güreşiyor, avlanıyordu.

Okumaya da ara vermemişti genç kadın. Fransa'da, Almanya'da ve Türkiye'de yayımlanan romanları günü gününe takip ediyor, öteki yazarların ne yazdığına, nasıl yazdığına dikkat ediyordu.

Tasarladığı roman az sayfadan oluşacaksa da yavaş ilerliyordu Suat. Her satırı, paragrafı, sayfayı defalarca yazıyordu.

Kitabının sonlarına yaklaşırken, kendisini sanki doğum yapmak üzereymiş gibi hissetmeye başlamıştı genç yazar.

Bazı geceler sessizce eşinin yanından kalkıp çalışma odasına çekiliyor, böyle zamanlarda dünyanın en mutlu insanı oluyordu.

Böylesi gecelerde, bir kez bile "Nereye gidiyorsun?" demiyordu kocası.

"İşine benden daha çok zaman ayırıyorsun" lafı, Seyfi Cenap Bey'in ağzından bir defa olsun çıkmamıştı.

Genç kadın da eşinin sporla "gerektiğinden fazla" ilgileniyor olmasını umursamıyor, tersine, yazıya ayıracak zamanı arttığı için alttan alta seviniyordu.

Yazıyor, beğenmiyor, yeniden yazıyor, beğenmiyor, yeniden yazıyordu...

Sonunda ciciannesi, annesi, babası ve ablasının da onayını alarak, ilk romanının bittiğine karar verdi.

"*Kara Kitap*" demişti babası son halini eline alıp ilk sayfaya göz atınca.

"Evet" demişti buna karşılık Suat.

Onlarca isim arasından seçmişti bu ismi kitabına çiçeği burnunda yazar.

***

Hemen o gün, Garabet Matbaası'nın yolunu tuttu Suat.

Yusuf Ziya Bey'in ofisinde tanışmışlardı Matbaacı Garabet Bey'le.

Babıâli'nin bu tanınmış siması, roman yazmaya çalıştığını öğrenince "Hanımefendi ilk kitabınızı basma şerefine ben nail olmak isterim" demişti büyük bir ilgi ve sevgiyle.

Suat, Garabet Bey'in sadece matbaacı olmadığını, yayıncılık yaptığını gayet iyi biliyordu. Tabii ki çok sevinmişti, romanı bitmek üzere olan bir yazar adayı olarak, onun teklifine.

Matbaadan içeriye girince de büyük ilgi gösterdi Garabet Bey genç ve güzel misafirine.

Hemen çalışma odasına aldı, çay ikram etti ve "Bitirdiniz mi nihayet?" diye sordu.

"Evet!" dedi sevinç içinde Suat ve çantasını açıp itinayla daktilo edilmiş ve dosyalanmış romanını Matbaacı Garabet Bey'e uzattı.

Sayfaları süratle çevirerek bir hesap yaptı deneyimli adam ve "İki forma tutar" dedi kendinden çok emin bir biçimde.

Suat'ın şaşırdığını görünce "Biz matbaacılar on altı sayfaya bir forma deriz. Kitap basmakta kullandığımız kâğıt usulünce katlandığında, bir forma yani on altı sayfa eder" diye açıklama yaptı. Sonra gidip bir boş kâğıt aldı ve tam da izah ettiği gibi katladı, masasının üzerindeki mektup açacağı ile açtı, sayfaların altlarına numaralar koydu.

Böylelikle, matbaacılığın kendine özgü terimlerini de öğrenmeye başlamış oluyordu genç yazar.

***

Aklında Garabet Bey'in "Birkaç hafta içinde basmış ve piyasaya vermiş oluruz" laflarını evirip çevirerek girdi *Alemdar*'ın kapısından Suat.

Yusuf Ziya Bey'e vereceği yazı çantasındaydı.

Alemdar'ın genç editörü, her zaman olduğu gibi ayağa kalkarak karşıladı Suat'ı. Oturmasına yardımcı oldu ve kendisi için sade, konuğu için şekerli birer kahve söyledi.

Çok sevinmişti Yusuf Ziya Bey *Kara Kitap*'ın baskıya girecek olmasına. Derhal, destek sözü verdi Suat'a.

"Mutlaka güzel bir tanıtım yaparız *Alemdar*'da. Birkaç arkadaşımızdan rica ederiz, onlar da yazarlar kitabınız hakkında..."

***

İki hafta geçmek bilmedi Suat için.

Sonra bir gün gazeteye gittiğinde, Yusuf Ziya Bey kendisine, üzerinde *Kara Kitap* yazan romanını uzattı.

"Garabet Bey az önce getirdi kitabınızı. Basmış. Tebrik ederim."

Çok şaşırdı Suat. Romanını eline aldı ve koltuğa oturdu, sayfaları çevirmeye koyuldu.

Bu zevki beş yıl kadar önce tatmış olan Yusuf Ziya Bey çıt çıkarmadı o kitabını doyasıya incelerken.

Sonra masanın üzerinden kalemini aldı ve "Adıma imzalar mısınız lütfen?" dedi.

Nâzım'ın bir yıl kadar önce *Alemdar*'ın kapısından çıkarlarken söylediği sözler geldi o anda Suat'ın aklına.

"Aramıza hoş geldin" demişti arkadaşı.

Sahiden, tam da onun söylediği gibi olmuştu.

Suat derhal Nâzım'a da bir kitap imzalaması gerektiğini düşündü. Kendisinin elinde bile bir kopya yokken, nasıl olup da yapacaktı bunu?

Yusuf Ziya Bey'in uzattığı *Kara Kitap*'ı imzaladı. Çantasındaki yazısını alelacele editöre teslim etti ve Garabet Matbaası'nın yolunu tuttu.

Garabet Bey onu kapıda gülücükler saçarak karşıladı ve çok içten bir ses tonuyla "Kutlarım Suat Hanım. Nicelerine..." dedi.

Bir kopya da Garabet Bey için imzaladı genç yazar *Kara Kitap*'tan.

BEŞ

Alemdar gazetesi, *Kara Kitap* isimli ilk romanıyla ses getiren Suat'a hak ettiği değeri verdi. Genç yazarı, 19 Ekim'de Ankara Hükümeti'ni temsilen İstanbul'a görüşmelerde bulunmak için gelecek Refet Paşa* ile "özel bir röportaj" yapmak üzere görevlendirdi.

O gece gözüne uyku girmedi genç gazetecinin. Onlarca kaşalot ve üstelik erkek gazetecinin arasından sıyrılıp ilk röportajı yapmak hiç de kolay olmayacaktı.

***

Refet Paşa'nın İstanbul'a gelmesi sadece genç gazeteci Suat ve başa güreşmekte olan *Alemdar* gazetesi için değil, öteki tüm gazeteler, Türkiye ve hatta dünya için tarifi imkânsız büyüklükte önem taşıyordu.

26 Ağustos'ta başlayan Büyük Taarruz'un zaferle sona ermesinden sonra, İtilaf Devletleri'nin süngüsü düşmüştü. Buna karşılık, Çanakkale'de bir kriz çıkartmaktan geri de durmamışlardı.

Türk ordusu 9 Eylül'de İzmir'i Yunanlılardan temizledikten sonra İngiliz ve Fransızlar tarafından kontrol edilen Boğazlar

---

* İbrahim Refet Bele 1891-1963 yılları arasında yaşadı. Asker ve siyasetçi. İçişleri ve Milli Savunma Bakanlığı yaptı. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucuları arasında yer aldı. İzmir Suikastı nedeniyle yargılandı, beraat etti.

Tarafsız Bölgesi'ne doğru ilerlemeye başlamış, bu da ortaya hem askeri hem de siyasi bir kriz çıkartmıştı.

O kadar ki, İngilizlerin efsane başbakanı Lloyd George bu kriz nedeniyle istifa etmek zorunda kalmıştı.

Çünkü Kanada "Birleşik Krallık'tan bağımsız davranacağını" açıklamış, İngiliz Milletler Topluluğu'na bağlı ülkeler de "dışişlerinde serbest davranacaklarını" söylemişlerdi.

Böyle olunca, İtilaf Devletleri 3 Ekim'de Mudanya'da, Refet Paşa'nın da içinde olduğu heyetle masaya oturmak zorunda kalmıştı.

Ve sonrası bir çorap söküğü gibi gelmek üzereydi.

Refet Paşa'nın İstanbul ziyareti bu söküğün ilk ilmeği olduğu için, çok ama çok büyük önem taşıyordu.

•••

19 Ekim sabahı erkenden kalkan Suat, önce Kadıköy İskelesi'nden günün bütün gazetelerini aldı, sonra alelacele Haydarpaşa'nın yolunu tuttu.

Gar binasında gazetelere şöyle bir göz atınca, *Tevhid-i Efkâr*'ın Refet Paşa'yı "Anadolu muzaffer İslam ordusunun satvetli mümessili" diye tanımladığını gördü.

Vakit gazetesinde Ahmet Emin Bey, Paşa'nın gelişini "tarihi bir gün" olarak nitelemişti. Gazete halkın coşkusuna da vurgu yapmış, "İstanbul'un tarihinde, bu tarzda bir günün misalsiz olduğunu söylemek hiç de mübalağa olmaz" demişti.

Suat gazeteleri okurken ortalık ana baba gününe dönmüş, garın içi ve çevresi binlerce İstanbullu tarafından doldurulmuştu.

Genç gazeteci, İstanbul'a ulaşmak üzere olan önemli misafiri karşılama komitesinde bulunan Tıbbiyeli Arif ve Necdet Bey'i aramaya koyuldu.

Suat'ın Refet Paşa'yla *Alemdar* adına röportaj yapacağından her ikisinin de haberi vardı.

Babası Profesör Doktor İsmail Derviş Bey, bu iki genç doktor adayından, Refet Paşa'yla ilk konuşacak gazetecinin Suat olması hususunda söz almıştı.

Arif Bey'i, Refet Paşa için hazırlanan bayraklarla süslü takın tam altında buldu Suat.

Genç adam yanında Necdet Bey olmak üzere takın üstünde bulunan Mustafa Kemal Paşa resmine ayar verdirmeye çalışıyordu. Takta ayrıca "Yaşa Millet, Yaşatanlarla Beraber" ifadesi yer alıyordu.

Arif ve Necdet Bey, vatan müdafaasına ve İstanbul'da sürdürülen direnişe en aktif biçimde katılan Tıbbiyeliler adına, Refet Paşa'yı *Gülnihal* vapurundan inerken karşılayacak, tam da bu esnada, Suat'ı kendisine takdim edeceklerdi.

Gerisi Suat'a kalmış bir işti!

"Siz bunu yapın, gerisini ben hallederim" dedi Suat en becerikli haliyle iki genç Tıbbiyeliye.

Hakikaten de becerdi söylediğini Suat.

Muhteşem kalabalığa rağmen, ağzından girip burnundan çıkarak Refet Bey'den "ilk röportaj" sözünü aldı.

***

Alemdar gazetesi ertesi gün Suat'ın özel röportajıyla bütün gazetelere nal toplatmıştı.

Öteki gazeteler Refet Paşa'nın Avrupa yakasında yaptığı basın açıklamasını yayımlarken, Suat, daha Paşa Asya'dayken yapmıştı özel röportajını.

Alemdar'a son derece sükseli bir şekilde girmişti Suat'ın haberi.

İstanbul'da kaldığı süre zarfında, Paşa'nın başta Tıbbiye Mektebi olmak üzere, Galatasaray Sultanisi, Şehremaneti, Hilal-i Ahmer Cemiyeti ziyaretlerinde, Suat gazeteci olarak hep en yakınında bulunmuş, haberlerini gazetesi *Alemdar*'a saati saatine geçmişti.

Böylelikle, ülkenin ilk kadın gazetecilerinden biri olarak, rüştünü, henüz on dokuz yaşındayken ispatlamış oluyordu genç gazeteci Suat Derviş.

Ama hayalleri gazetecilikle sınırlı değildi Suat'ın.

Gazetecilik heyecan duymasını, adının geniş çevreler tarafından bilinmesini sağlıyordu ama o hep daha ötesini hedefliyordu.

***

Yine daktilosunun başında tıkırdıyordu Suat...

Alemdar'da gösterdiği başarı ve ilk romanı *Kara Kitap* nedeniyle Babıâli'nin en aranan yazarlarından biri olmuştu.

İleri, *İkdam*, *Ümid* gibi gazetelerin yöneticileri tarafından aranıyor, konular öneriliyordu.

Selami İzzet Bey* de kendisiyle görüşmek isteyenlerden biriydi.

Tabii ki tanıyordu Suat, Selami Bey'i. Kim tanımazdı ki?

Maurice Leblanc'ın ünlü karakteri *Arsen Lüpen*'i Türkçeye kazandıran oydu.

Ayrıca, ünlü İngiliz yazar Arthur Conan Doyle'un ilginç dedektifi Sherlock Holmes'ün Türkiye'de tanınmasını da Selami Bey sağlamıştı.

* Selami İzzet Sedes 1896-1964 yılları arasında yaşadı. *Akşam* gazetesinde yazar ve baş editör olarak çalıştı. Şiir ve öyküleri *Yeni Mecmua* ve *Servet-i Fünun*'da yayımlandı. Arsen Lüpen ve Sherlock Holmes karakterlerini Türkçeye kazandırdı.

Mekteb-i Sultani'de* öğrendiği Fransız diline, hâkim olduğu Türkçeyi de eklemiş ve birbirinden güzel çevirilere imza atmıştı Selami Bey.

Bu arada romanlar da yazıyordu. İki romanı yayımlanmıştı şimdiye kadar: *Üçüzler* ve *Teselli*.

Her iki romanı da okumuştu Suat. Doğrusunu söylemek gerekirse pek bayılmamıştı kitaplara. Öte yandan, tıpkı kendisinin yazdığı *Kara Kitap* gibi, onlar da Selami Bey'in ilk eserleri sayılırdı ve bir yazara ilk kitaplarından kalkarak not vermek, özellikle de mesleği yazarlık olanların işlememesi gereken bir kabahatti.

"Madem öyle, görüşelim bakalım Selami Bey" dedi "görüşme isteği"ne dair notu okur okumaz.

Babıâli'ye gittiğinde yapacağı işler listesine, Selami Bey'in adını da ekledi Suat.

***

Suat, kendi dünyasında yaşamayı sürdürürken, eşi Seyfi Cenap Bey'i iyiden iyiye ihmal etmişti.

Öte yandan, kocası da kendisini hatırlatmak yerine hafta içini çalışarak ya da spor yaparak, hafta sonlarını ise aksatmaksızın ava çıkarak değerlendiriyor, hayatından gayet mutlu görünüyordu.

"Ya aşk?" diye sorgulamaya başlamıştı eşiyle olan ilişkisini Suat.

Eğer birbirlerinin ne yaptığıyla ilgilenmeyecek, kendi dünyalarında yaşayacaklarsa, evliliğin ne manası vardı?

Beklemeyi sevmeyen karakteri nedeniyle, hemen o akşam pat diye sordu Seyfi Bey'e kendisini sevip sevmediğini.

—

* Galatasaray Lisesi

"Tabii ki seviyorum Suat" demişti şaşkınlık içinde genç adam.

"Peki" demişti eşinin bu cevabına karşılık. "Neden ilgilenmiyorsun benimle hiç?"

Çok alınmış, hatta kızmıştı Seyfi Bey.

"Öyle mi Suat Hanım? Söyler misiniz lütfen, hangi kulüp için güreşiyorum ben? Hangi güreş türünde ihtisas sahibiyim?"

Ve ilaveten dünya kadar soru daha sormuştu Suat'a, kendisiyle ilgili Seyfi Bey.

Anlaşılan o da Suat'ın kendisiyle ilgilenmediğinden şikâyetçiydi. O güne kadar tek kelime etmemişti belki ama anlaşılan, onu da Suat'ın kendisiyle ilgilenmiyor olması çok üzüyordu.

"Bakınız Suat Hanım ben Fenerbahçe için güreşiyorum. Serbest sitilde güreş yapıyorum ve 1924'te yapılacak yaz olimpiyatlarında Türkiye'yi temsil edeceğim. Gazeteci olmanıza karşın, bunların hiçbirini bilmiyorsunuz. Çünkü, kocanızın hatırı için bile olsa, gazetelerin spor sayfalarına göz atmıyorsunuz."

Hemen o gece bavulunu toplamış ve Suat'ı terk etmişti Seyfi Cenap Bey.

Suat kocasıyla yaşadığı bu tatsızlığa üzülsün mü üzülmesin mi bilemedi.

Ev halkı şaşkınlıkla karşıladı Seyfi Cenap'ın bu kararını.

İçlerinde en çok üzülen ise küçük Ruhi oldu.

Başta işgal kuvvetleri subayı gibi gördüğü Seyfi enişteşi, birkaç gün içinde gönlünü fethetmişti ufaklığın. Peşine takılıp spor müsabakalarını izlemeye gelmesine izin veriyor, hatta ava bile götürüyordu onu.

Suat ve Seyfi'nin boşanmaları birkaç gün içinde resmiyet de kazandı.

ALTI

Nâzım'dan gelen mektubu, soğuk bir ocak sabahı, Kadıköy'den Eminönü'ne geçerken vapurda açtı Suat.

Delikanlı, İstanbul'dan nasıl ayrıldığını ve başından geçenleri anlatıyordu.

1921'in ilk günü yola çıkmışlardı Nâzım ve Vâlâ...

Suat, 23 Mayıs 1919'da Halide Edip'in konuştuğu ünlü Sultanahmet Mitingi'ne onlarla birlikte gittiğini hatırladı. Ardından, Nâzım'la buluşup *Alemdar*'ın kapısını çaldıkları gün geldi aklına. Filibe Köftecisi'nde söylemişti ilk kez Vâlâ ile Anadolu'ya geçeceklerini sevgili arkadaşı. Sonra birkaç kez daha görüşmüşler, ardından ses seda kesilmişti Nâzım'dan.

"Demek..." diye düşündü Suat. "*Yeni Dünya* isimli vapurla ayrılmışlar İstanbul'dan."

Suat, mektubun ilerleyen satırlarını okurken epey şaşırdı.

Nâzım, Yusuf Ziya'nın da kendileriyle aynı vapurda olduğunu yazmıştı.

Alemdar'ın edebiyat sayfasında ilk şiirini basan, bir anlamda kendisini edebiyat severlere takdim eden editörün bir anda sırra kadem basmasının nedenini, böylelikle çözmüş oldu genç kadın.

"Çok farklı düşünüyorum artık..." diyordu mektubunda Nâzım. Uzun uzun İnebolu günlerinden söz ediyor, Spartakist* ağabeylerden ve özellikle de Sadık Ahi** ile uzun kırmızı boyun atkısından dem vuruyordu.

Nâzım'ın Spartakist ağabeyleri, Almanya'dan Anadolu'ya savaşmak için gelen, hepsi de yüksek eğitimli Türk gençleriydi. Memleketlerine dönüp işgalcilere karşı savaşmaları gerektiğini anladıkları an, bir an bile tereddüt etmemişlerdi.

Spartakistlerden İnebolu'da ayrılan Nâzım ve Vâlâ, Ankara Hükümeti tarafından önce basın yayın alanında değerlendirilmişlerdi. Şimdilerdeyse, Bolu'da öğretmen olarak görevliydiler.

***

Vapur iskeleye yanaşırken mektubu çantasına yerleştirdi, mantosunun yakalarını kaldırdı, şapkasını hafifçe düzeltti, şemsiyesini sağ eline aldı Suat.

Akşam gazetesine uğrayacak, kendisinden çeviriler yapmasını istemiş olan Selami İzzet'le görüşecek, elindeki çevirileri bırakıp, yenilerini alacaktı.

Sonra, uğraması gereken bir dolu başka yer daha vardı genç yazarın.

Çiselemekte olan yağmura aldırmadan, dirayetli ve hızlı adımlarla tırmandı yokuşu.

* Birinci Dünya Savaşı sırasında, Almanya'da, Sosyal Demokrat Parti'nin sol kanadında bulunan Marksistler (K. Liebknecht, R. Luxemburg, C. Zetkin) tarafından kurulan siyasi örgüt. Sonradan Almanya Komünist Partisi adını aldı.

** Berlin'de hukuk okumuş olan Sadık Ahi, Cumhuriyet kurulup soyadı kanunu çıkınca Mehmet Eti ismini aldı ve CHP'den milletvekili oldu.

Selami Bey kendisini kapıda karşıladı, şemsiyesini ve mantosunu aldı.

Bir süre Suat'ın getirdiği çeviriler üzerine konuştular. Ardından yeni çeviriler alıp çantasına yerleştirdi genç yazar. Sonra laf lafı açtı ve yeni çıkan kitaplar hakkında gevezelik ettiler.

Suat tam müsaade isteyecekken "Hafta sonunda ne yapıyorsunuz?" diye sordu Selami İzzet Bey.

Suat "Neden sordunuz?" dedi.

"Hiç, belki vapurla bir Boğaz gezintisi yapar, edebiyat üzerine konuşuruz" diye cevapladı güzel kadını genç adam.

"Belli ki..." diye düşündü Suat. "Seyfi'den ayrıldığımı öğrenmiş."

Tabii ki davul çalmamıştı kocasından ayrıldığı için. Ama elin ağzı da torba değildi ki büzülsün, birkaç kişi öğrenince, haber dalgalar halinde yayılmıştı anlaşılan.

"Bu kışta kıyamette mi?" dedi eğlenceli bir edayla genç kadın.

"Vapurun içinde otururuz. Sonra bir yerde yemek yeriz" dedi Selami Bey, umuda kapıldığını belli ederek.

"Peki o halde" diye cevapladı Suat genç adamı.

Edebiyat konuşarak geçecek bir günün kendisine iyi geleceğini düşünmüştü.

Cumartesi günü Kadıköy'de, iskelede buluşmaya karar verdiler.

Suat "*İleri*'ye ve *Alemdar*'a da uğramam gerekiyor" diyerek hamle yaptı mantosuna doğru.

Genç adam güzel kadına yardımcı oldu, şemsiyesini gazetenin kapısına kadar taşıdı ve "Görüşmek üzere!" diyerek misafirini yolcu etti.

Yürürken hep Selami Bey'i düşündü Suat.

Modalıydı Selami İzzet. O da paşa torunuydu...

Yaşıt olmadıkları için, genç adamın bütün hayatını takip etmemişti Suat ama Mekteb-i Sultani mezunu olduğundan haberdardı.

Bir de gazeteciliğini, çevirmenliğini, yazarlığını filan biliyordu o kadar.

Gördüğü kadarıyla, nazik, bakımlı, sportmen, çok iyi giyimli ve yakışıklıydı.

En önemlisi, yeşil gözleri ışıl ışıldı Selami'nin.

***

Biraz ıslanmış olarak *Alemdar*'a uğradığında, edebiyat sayfasının ki de dahil olmak üzere bütün editörlerin toplantı halinde olduğunu gördü. Hararetli bir şekilde sürmekte olan toplantıya davet edildi.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Uşşakizade Muammer Bey'in kızı Latife Hanım'la evlenecek olması konuşuluyordu. Nikâh bir gün sonra yani 29 Ocak'ta kıyılacaktı.

Gazeteciler, haberin nasıl yazılması ve tabiatıyla birinci sayfadan ama kaç sütuna verilmesi gerektiğini uzun uzun tartıştılar.

Suat da onlara, kadın gözüyle yardımcı olmaya çalıştı.

Daha sonra edebiyat sayfasının editörüyle toplantıdan ayrıldı ve çalışmalarını takdim etti genç yazar.

"Asıl..." dedi editör. "Romanın ne âlemde?"

Bitirmek üzere olduğunu söyledi Suat.

"Acele etme tabii ama ne kadar erken bitirirsen o kadar iyi olur. *Kara Kitap*'ın etkisi çok da geçmeden okuyucuyla buluşturmakta yarar var. Edebiyat severlerin zihninde bir ismin yerleşmesi o kadar da kolay bir iş değil."

Yokuşu inerken, vapurda çayını içerken ve eve doğru yürürken hep editörün son sözlerini düşündü Suat.

Gerçekten de öyleydi. İnsanların bir yazarı okumaya, onun yazdıklarını beklemeye ikna olması, hiç de hafife alınacak bir iş

değildi. Onlarca kitap yazdığı halde, ismi sadece üç bilemedin beş yüz kişi tarafından bilinen bir dolu romancı, hikâyeci ve şair vardı etrafta.

Günlük gazetelere yazmayı sürdürüyor, isminin unutulmasına böylelikle engel oluyordu, ama *Kara Kitap* piyasaya çıktığından bu yana iki yılı aşkın bir zaman geçmiş bulunuyordu.

"Zaman ne de çabuk geçiyor" diye düşündü Suat, dadısı Niha kapıyı açarken.

Bir an önce teslim etmeliydi yeni kitabını. Yani, *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*'i.

YEDİ

Yağmurlu ama rüzgârsız bir gündü. Boğaziçi şahane görünüyordu.

"Her halini severim" dedi Selami Bey Boğaziçi'ni eliyle işaret ederek. Bir de eklemede bulundu:

"Hiçbir mevsimini bir diğerinden ayırt etmem."

Etkilendi Suat, yanındaki adamın duyarlılığından.

Seyfi'den hiç böyle sözler işitmemişti. Bir kere bile doğanın güzelliğinden, aşktan meşkten konuştuklarını hatırlamıyordu genç kadın.

Oysa Selami Bey farklıydı, en azından farklı görünüyordu. Vapur gezintisinin daha ilk dakikalarında, romantizmin zirvelerine tırmanmaya başlamışlardı birlikte.

Vapura binmeden hemen önce "Lütfen bana Selami der misiniz? Ve izninizle ben de size Suat demek istiyorum" demişti yakışıklı adam.

Sonra arada bir iskeleler ve yalılar üzerine de lafladılar ama daha çok edebiyat konuştular.

Selami İzzet'in *Geceye Âşık* isimli romanı daha yeni yayınlanmıştı.

"Size bir şey soracağım" dedi Suat, Arnavutköy İskelesi'nin çımacısı palamarı çözerken.

"Çok romantik bir insansınız ama *Geceye Âşık*'ta sanki biraz pesimist bir tablo çiziyorsunuz. Kahramanınız güneşten kaçıyor, günlerden nefret ediyor, ışığın ve nurun düşmanı..."

Yazdığı kitabın, özellikle de Suat tarafından bu kadar dikkatli okunmuş olmasından etkilendi Selami.

Oysa, Suat kendisini etkilemeye çalışmıyor, onun romantizmini besleyen damarların neler olduğunu anlamaya çalışıyordu.

Cevabını tartarak verdi genç adam. Söyleyeceklerinin Suat'ı etkileyeceğinin gayet iyi farkındaydı.

"Güzeli anlatabilmek için çirkini, geceyi tarif edebilmek için gündüzü, iliklerinize, kemiklerinize kadar hissedebilmelisiniz..."

Dikkatle dinledi Suat, popüler romanların yazarı Selami'yi.

Tabii ki Maurice Leblanc'tan ve Arthur Conan Doyle'dan yaptığı çevirilerinden de tanıyordu onu ama kendi kaleminden dökülenler, bir başka deyişle bizzat yaratmış olduklarını daha çok önemsiyordu Suat.

"Kaç yaşındasınız Selami?" diye sordu vapur Çengelköy İskelesi'ne bordalarken bu kez.

Bir süre sonra da punduna getirip "Daha önce hiç evlendiniz mi?" dedi.

Duyacakları hiç hoşuna gitmeyecekti.

"Bir evliliği geride bırakmak üzereyim Suat. Eşimle aramda başa çıkılamaz bir uyuşmazlık var."

Canı sıkıldı Suat'ın.

Evli bir adamla, üstelik vapurla çıkılmış bir gezintide, romantizmin doruklarına seyahat ediyor olmak hiç ama hiç hoşuna gitmemişti.

Düşünceleri yüzüne de yansımış olsa gerek, "Bugün yarın ayrılacağım eşimden Suat" dedi Selami.

"Ne için?" diye sordu gayriihtiyari Suat.

Bir beraberliğin son bulmasına sebep oluyormuş gibi hissetmiş, enikonu tedirgin olmuştu genç kadın.

"Olmayınca olmuyor!" dedi içini çekerek Selami.

Gayet iyi biliyordu, evliliğe dair bu özel durumun ne olduğunu Suat. Yakın tarihte başından geçen deneyimden öğrenmişti bunu.

Sahiden de, evlilik denilen çok özel birliktelik, olmayınca olmuyordu!

***

Eve döndüğünde ablasını ağlar buldu Suat.

Gönül meselesiydi tabii ki yine. Bir kez daha çok sevmiş ve çok üzülmüştü Hamiyet.

Daha önce de evliliğin eşiğine kadar geldiği bir ilişkiyi gözyaşları içinde sonlandırırken, işte tam da böyle ağlamıştı ablası.

Suat "Abloş" diyerek sarıldı Hamiyet'e.

Ablasını mı teselli etsin, kendi derdine mi ağlasın bilemedi.

En iyisi boyut değiştirmek, yazı dünyasına geçmek olacaktı.

Masasına oturdu, *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*'in son yazımını önüne koydu ve babasının hediye ettiği şahane dolmakalemi eline aldı.

Gece gündüz çalışacak ve bu kitabı bir an önce yayına hazır hale getirecekti.

Avrupa'da çok beğenilen korku edebiyatını seçmişti tür olarak yine.

Şöyle ilerletmişti yeni romanını:

Evin reisi genç bir hanımla evlenmiş, aynı zamanda genç oğlu da uzaktan geri dönmüştü.

Eve dönen delikanlı, babasının kâbusu haline gelmişti.

Adam, roman boyunca genç eşini oğlundan kıskanacak, bu huzursuzluk uykularının kaçmasına yol açacaktı.

Kıskanma ve eşini oğluna kaptırma gibi nedenlerle, orta yaşı geçmiş adamın dengesi bozulacak, evde işler iyiden iyiye şirazesinden çıkacaktı.

Suat, yazdıklarını en başından başlayarak yeniden okuyunca çok sevindi.

Dinlensin diye bir kenara bıraktığı romanı, ufak tefek düzeltmelerle, edebiyat severlerin önüne çıkmaya hazırmış gibi görünmüştü gözüne.

Pazar gününü ve gecesini *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*'i bitirmeye çalışarak geçirdi.

Pazartesi günü, yeni romanı çantasında olmak üzere Babıâli'nin yolunu tuttu.

SEKİZ

Birkaç hafta sonra Selami çaldı Derviş Paşa Konağı'nın kapısını.

Çat kapı gelmişti genç adam. Elinde bir kitap tutuyordu.

Selami İzzet, daha yazarının eline geçmeden edinmişti Suat'ın yeni basılmış romanını ve kaptığı gibi Moda'daki konağın kapısında almıştı soluğu.

Hizmetçi "Sizi görmek isteyen bir bey var aşağıda!" deyince, misafirlerin kabul edildiği salona indi Suat.

Genç adam derhal uzattı üzerinde *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*/Suat Derviş yazan kitabı genç kadına ve aynı anda "Tebrik ederim! Okudum! Çok beğendim!" dedi.

Nefesi kesildi genç kadının. Teşekkür ederek kitabını aldı ve Selami İzzet'in karşısındaki koltuğa oturdu, sayfaları çevirmeye başladı.

Yayıncı verdiği sözü tutmuş, Ahmet Haşim'e* bir önsöz yazdırmıştı kitap için.

İlk kez okuyacaktı önsözü Suat. Ağzının kuruduğunu hissetti.

Diyordu ki Haşim: "(...) Talih ve kaderin müthiş sırlarını, hayatın derunî cephesini gösteren, sinirlerin gizli yollarından ruhun karanlık âlemine götüren..."

---

* Ahmet Haşim 1884-1933 yılları arasında yaşadı. Edebiyatı ideolojinin değil, estetiğin emrine vermek gerektiğine inanan Fecr-i Atî'cilerin çıkarttığı *Servet-i Fünun* dergisinin yazarlarındandı. Şiirleri gibi, deneme ve gezi yazıları da çok beğenildi.

Ünlü yazar tarafından kaleme alınmış önsözü okuyup bitirince "Şahane!" diye bir çığlık attı Suat.

Ahmet Haşim gibi o dönemin çok ünlü bir yazarının, kendisi gibi genç bir romancı hakkında bu kadar övücü sözler söylemesi çok hoşuna gitmişti.

Yüzünde güller açmış olarak, kitabın gerisini tetkik etmeye koyuldu.

Bu arada Selami İzzet getirilmiş çayını yudumluyor, güzel kızı izlemeyi sürdürüyordu.

"Suat..." dedi, az sonra izin alıp ayrılmak üzereyken Selami Bey. "Eşimden ayrıldım."

Acaba bu sözler, genç kızın yağmurlu bir kış günü başlayan ve tam da orada donup kalan gönül serüvenine yeniden yol vermesini sağlayabilecek miydi?

***

Suat'ın *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*'i edebiyat dünyasına bir bomba gibi düştü. *Kara Kitap*'tan sonra ikinci romanıyla da büyük ses getirmişti genç yazar.

Henüz sadece yirmi bir yaşındaydı!

Buna karşılık, ülke sathında, en azından gazetecilik ve yazarlıkla uğraşıp da adını duymayan kimse kalmamıştı.

Suat, yazın dünyasının kendisine bakışındaki değişikliği, girip çıktığı gazetelerde ve edebiyat konuşulan meclislerde enikonu hisseder olmuştu.

Herkes fikir birliği yapmış gibi, onun yükselen bir yıldız olduğunu söylüyordu.

Gazeteler için yazdığı yazılar da ses getiriyordu ama asıl romanlarıyla okurların gönüllerinde taht kurduğunu hissetmeye başlamıştı genç yazar.

***

Bütün gazeteciler gibi, Suat'ın da bir gözü, Lozan'da gerçekleşmekte olan konferanstaydı o aralar.

11 Kasım 1922'de İsviçre'de başlamış olan görüşmeler tüm hararetiyle sürüyor, gazeteler arada bir başarıdan söz ediyor, bazen de karamsar haberler veriyordu.

Gelişmeleri Avrupa basınından da izleyen Suat, Lozan'da bulunan öteki ülke temsilcilerinin, İsmet İnönü başkanlığındaki Türk heyetinin uzlaşmaz tavrından sıkıldıklarını okuyordu.

Çok uzamıştı konferans. Bir ara kesintiye uğrasa da, yaklaşık sekiz aydır, taraflar neredeyse her gün bir araya geliyor, "neyi, neden, nasıl" yapmaları gerektiğini tartışıyorlardı.

Kolay halledilecek meseleler üzerine konuşulmuyordu. Türkiye'nin Suriye, Irak ve Yunanistan sınırlarının nerelerden geçeceği tartışılıyordu. Ege adalarından hangilerinin Yunanistan'da hangilerinin Türkiye'de kalması gerektiği müzakere ediliyordu. Kıbrıs masaya yatırılmış, patrikhaneler, azınlıkların okulları gibi konular ele alınmıştı.

Arada bir güzel haberler de geliyordu Lozan'dan. Onlardan biri kapitülasyonların* tümüyle kaldırılmış olmasıydı. Azınlıklar meselesi de halledilmiş konulardan biriydi.

Bir önemli konu da tazminatlardı. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcileri, İtilaf Devletleri'nin temsilcilerini,

* Osmanlı'nın yabancı devletlere verdiği ekonomik, adlı ve idari hak ve ayrıcalıklar.

1. Dünya Savaşı nedeniyle istedikleri savaş tazminatından vazgeçirmişti. Tersine, Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan'dan dört milyon altın talep ediyordu. İsmet Paşa ayrıca, Yunanistan'a savaş suçu işlediğini kabul ettirmeye de çalışıyordu. Sonunda, Yunanistan dört milyon altın vermek yerine savaş suçu işlediğini kabul ettiğini bildirdi. Beraberinde, Karaağaç Bölgesi'ni de Türkiye'ye bıraktı.

Suat merak içinde Lozan'da neler olduğunu yabancı basından takip etmeye çalışırken, Osmanlı'nın borçlarının, savaş neticesinde Osmanlı'dan ayrılmış olan ülkeler arasında paylaştırıldığını öğrenince şaşırmış, "Çok akıllıca!" diye düşünmüştü. Genç yazar, İsmet Paşa'nın gerçekten de bir deha olduğuna, tam da bu noktada karar vermişti.

Bir ara durma noktasına gelen görüşmeler yeniden başlayınca, gazetesi Suat'ı Lozan'a göndermeye karar verdi. Fransızca ve Almancayı çok iyi konuşuyor ve meseleyi yabancı basından yakinen takip ediyor olması önünü açmıştı.

***

Ailesi biraz tereddüt etti Suat'ın tek başına Lozan'a gidiyor olmasına.

Babası "Çocuk değil artık. Rüştünü ispat etmiş bir gazeteci ve tanınmış bir yazar kızımız. Mesleğinin gereklerini yerine getirmek zorunda" deyince, evde akan sular durdu.

Babası, ablası ve küçük Ruhi'siyle Sirkeci Garı'na giderlerken içinde birazcık korku vardıysa da, *Şark Ekspresi*'nin güven veren duruşunu görünce, ruh halini pozitife çevirdi Suat.

Işıl ışıl yıldızların parladığı 20 Temmuz akşamı Paris'e doğru yola çıkacak, trenden tam da konferansın gerçekleştiği Lozan'da inecekti.

Dönüşü açık bir bilet alması gerektiği tavsiye edilmişti yola çıkmadan.

"Ne olur ne olmaz" denilmişti, anlaşmazlıklara hazırlıklı olmalı, bu nedenle dönüş tarihini açık bırakmalıydı.

Istanbul'dan yola çıkıp Sofya, Belgrad, Milano'yu geride bırakacak, Lozan'da, Paris'e gitmekte olan trenden atlayacaktı.

Bu güzel şehirde, ilk iş olarak dönemin sağlık bakanı olan Doktor Rıza Bey'i* bulacak, meslektaşı ve arkadaşı olan babasının selamını söyleyip, yardımını rica edecekti.

Geceyi arada bir uyuyarak, daha çok kestiği gazete kupürlerini okuyarak geçirdi Suat.

Gündüz yolculuğu boyunca etrafı seyretti. Arada bir kitabı üzerinde çalıştı, sıkılınca hazırlamış olduğu soruları gözden geçirdi.

***

Türk heyetini, İsviçre'nin yirmi altı kantonundan biri olan Vaud'da buldu genç gazeteci. Heyet, göl kıyısındaki muhteşem Chateau d'Ouchy'de çalışıyordu.

Doğa harikası bir yerde olmalarına karşın, sanki bir askeri birlik gibi disiplinli hareket ediyordu İsmet Paşa ve arkadaşları. Durmaksızın Ankara'yla temasta bulunuyor, yapılacak konuşmaların

* Dr. Rıza Nur 1879-1942 yılları arasında yaşadı. TBMM tarafından seçilen 1. İcra Vekilleri arasında yer aldı. İzmir Suikastı'na adı karışmadığı halde, kendisini Türkiye'de emniyette hissetmedi, yurtdışına çıktı. Geriye 1938 yılında döndü. Mesleğiyle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, pek çok kitap yazdı. En ünlü kitabı, ölmeden önce Fransız Milli Kütüphanesi'ne bıraktığı, 1960'ta bulunur bulunmaz yayımlanan ve derhal yasaklanan *Hayat ve Hatıratım*'dır. Belge kullanmadan yazılmış olması ve Atatürk'ü aşağılayıcı üslubu nedeniyle, kitap çok tartışılmıştır.

her cümlesini, hatta kelimesini titizlikle düşünüp notlar alıyor, bıkmadan usanmadan her meseleyi tekrar tekrar tartışıyor, düşünce geliştiriyorlardı.

Suat, Lozan heyetini hummalı bir çalışma halinde görünce, davulun sesinin sadece uzaktan iyi geldiğini bir kez daha idrak etti.

Ülkenin yeni kurmayları, "kanla, irfanla kurdukları" genç Türkiye Cumhuriyeti'nin tezlerini, tıpkı cephede olduğu gibi burada da adeta ölümüne savunuyorlardı.

İsmet İnönü başkanlığında çalışmalarını sürdüren heyetin her bireyi, yapılacak her yanlışın, vatanı uğruna savaşırken şehit düşmüş kardeşlerine ihanet olacağının farkındaydı. Hepsi, sırtlarında taşıdıkları bu büyük sorumluluğun bilinciyle uğraşıp didiniyordu.

Bütün bu gördüklerini, gazetesi için kaleme aldığı yazıda da gayet iyi dile getirmişti Suat.

İstanbul'dan "Çok iyi gidiyor, böyle devam et!" mesajı gelince, kendine olan güveni daha da arttı gazetecinin.

DOKUZ

Rumine Sarayı'nı bir kartpostalın üzerinde görünce dayanamadı, hemen aldı genç kadın.

Bir Lozan kahvesinde, ablası Hamiyet'i düşünerek yazdı kartın arkasını:

"Abloş, Lozan şahane bir şehir. Konferansın son birkaç toplantısı Rumine Sarayı'nda yapıldı. Sarayı Rus Prensi Gabriel Rumine, yirmi yıl önce yaptırmış. Muhteremin annesi Lozanlıymış. İçindeki duvar ve tavan resimleri görülmeye değer. Bir gün birlikte gezelim. Seni sevgi ile kucaklıyorum. Kardeşin Suat."

Ayrıca bir kart annesi, babası ve küçük kardeşi Ruhi, bir kart ciciannesi Perensaz Hanım ve bir kart da konağın hizmetlileri için yazdı.

***

Lozan'da sona çok yaklaşılmış, imzaların atılmasına gün, hatta saatler kalmıştı.

Türk heyeti heyecan içindeydi. Yüzlerine de yansıyordu bu durum.

Canlarını sıkan, Boğazlar Sözleşmesi'ydi. İmzalamak zorunda kaldıkları bu sözleşme, genç Türkiye Cumhuriyeti'ni kısıtlayacak gibi görünüyordu. Heyetin, genel anlamda silahsızlanmaya dair ümitleri de giderek suya düşüyordu.

Heyet mensupları, düşüncelerini öteki ülke temsilcilerine son bir kez anlattılar ve onların da kendileriyle aynı huzursuzluğu paylaştığını hissettiler.

Söz konusu maddelerde ısrar ederek Lozan Konferansı'nı tehlikeye atmayıp, zaman içinde çözülmelerinin* yollarını aramak en iyisi olacaktı.

Nihayet büyük an geldi. Takvimler 24 Temmuz 1923'ü gösteriyordu.

Suat, Lozan Üniversitesi'nin Tören Salonu'nda** gerçekleşecek imza törenine, antlaşmanın bütün maddelerini ezberlemiş olarak gitti. İmzalar atılır atılmaz telefon kulübesine uçtu ve önceden yazmış olduğu haberini İstanbul'a okudu.

Telefonun öteki ucundaki ses genç gazeteciye "Şahane bir iş çıkarttın Suat. İstanbul'a gelip gazeteleri görünce ne demek istediğimi anlayacaksın" diyordu.

* * *

Editörün ne demek istediğini, sahiden de evine döndüğünde anladı genç gazeteci.

Ailesi, sadece onun yazdığını değil, çıkan tüm gazeteleri almış, masasının üzerine yığmıştı.

---

* Balkan Antantı Daimi Konseyi, 4 Mayıs 1936'da "Türkiye'nin Boğazlar Sözleşmesi'ne dair isteğinin kabul edilmesine" karar verdi. 20 Temmuz 1936'da, İsviçre'nin Motreaux kentinde yapılan sözleşmeyle, Türkiye'nin kısıtlanmış hakları iade edildi, Boğazların tüm egemenliği Türkiye'ye geçti. 23 Temmuz 1936'da ise İngiltere "Türkiye'nin, Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesi ile ilgili isteği haklı kabul edilmektedir" diye bir açıklama yaptı. Ardından Sovyet Rusya'nın da desteği geldi.

** Bu salon şimdilerde Güzel Sanatlar ve Doğa Bilimleri Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Babası "Resmen fark yarattın Suat!" dedi ilk yorum olarak.

Ablası ise "Herkes senden bahsediyor. Vapurda kaç kere kulaklarımla duydum. Hem kadın hem de çok genç olman insanları büyülüyor" diyerek sarıldı kardeşine.

Evde yaşadığı bayram havasını, gazetesine gittiğinde de hissedecekti genç kadın. Koca koca editörler, köşe yazarları gelip elini sıkacak, başarılarının devamını dileyeceklerdi.

Bütün bu hengâmenin içinde çıktı Selami İzzet'le öğle yemeğine.

Genç adam telefon edip gazeteye gelmiş, "Hadi birlikte yemek yiyelim, sana söylemek istediğim bir şey var" demişti.

Suat'ı, Mısır Çarşısı'nın içindeki Pandeli'ye* götürecekti genç adam.

Yokuşu inerlerken hep Suat konuştu. Lozan'dan bahsetti. Özellikle son iki günün, hem kendisi hem de heyet üyeleri açısından ne kadar yorucu ve heyecan verici geçtiğini anlattı.

Pandeli'nin Galata Köprüsü'nü gören masalarından birine oturulunca, bu kez Selami İzzet başladı konuşmaya.

"Sen burada yokken çok düşündüm Suat" diye başladı konuşmaya. Sonra gözlerini biraz kısarak "Hayatında bana yer açabilir misin?" diye sordu.

Anlamamış gibi yaptı Suat ve "İşte yemek yiyoruz ya birlikte" dedi.

Ardından da "Zaten hayatında olduğunu göstermez mi?" diye sordu nazlı bir edayla Selami İzzet'e.

Suat'ın kendini naza çekmesi üzerine, Selami İzzet tıpkı yazdığı kitaplar gibi konuşmaya başladı. Aşk romanı yazmanın verdiği kolaylıkla, süslü ve etkileyici cümleler kurdu, genç ve güzel kadının kulağına o güne kadar hiç duymadığı cümleler fısıldadı.

* 1901 yılında Pandeli Çobanoğlu tarafından kurulan ünlü restoran. 2016 yılında kapandı.

Nâzım da güzel sözler söylemişti kuşkusuz Suat'a ama onunkileri çocukça bulmuştu nedense.

Düşününce, o zamanlar ikisinin de çok çocuk olduğunu hatırladı Suat.

Seyfi ise ne şiirler yazan ne de aşk romanları kaleme alan bir adamdı. Spor ve av gibi erkeksi konularda konuşmayı tercih etmişti kocası hep.

Hafızasını yokladığında, Seyfi'nin geride bıraktığı aşka dair bir tek cümle bile hatırlamadı genç kadın.

Oysa, karşısındaki adam tıpkı aşk romanlarından fırlamış bir karakter gibi konuşuyor, cnikonu gönlünü çelmeye çalışıyordu.

Gencecik, filiz gibi bir kadındı Suat. Sevilmeyi ve sevmeyi tabii ki arzuluyordu. Düşünmek için izin istedi Selami'den.

***

Eve döner dönmez, konuyu ailesine açtı.

"Bir evliliği yeni noktaladın. Erken değil mi?" diye sordu babası.

Annesi derhal "Selami İzzet'in gayet iyi bir talip olduğunu" söyledi. Kızının başının bağlanmasını istiyordu haklı olarak. Elin ağzı torba değildi ki büzülsün. Bugün yarın konuşmaya başlarlardı ve arkası alınamazdı sonra.

Perensaz Hanım, genç adamın iyi bir aileden geldiğini biliyordu.

Romanlarına biraz burun kıvırmakla birlikte, Hamiyet de tüm ev halkı gibi, damat adayını mesleğinde başarılı buluyordu.

"Zor ama sen bilirsin kızım" dedi yatmak üzere ayrılırlarken babası.

Suat'ın sabaha kadar gözüne uyku girmedi.

Gece boyunca, Selami'nin kurduğu romantik cümleleri düşündü.

ON

Önce Refet Bey'le yaptığı, ardından Lozan'dan gönderdiği röportajlarla Babıâli'nin en gözde gazetecilerinden biri, bir tür "prenses"i halini alan Suat, gündelik işlerini öne koymakla birlikte, uzun vadeli çalışmalarına da hiç ara vermiyordu.

Lozan'dan dönerken, yol boyu, hep yeni yayımlayacağı romanı üzerine çalışmış, sonraki günlerde de uğraşısını sürdürmüştü.

On iki yaşından itibaren Batı edebiyatının altından girip üstünden çıkan Suat, anadili gibi kullandığı Fransızcası ve gayet iyi okuyup konuştuğu Almancasıyla bu dillerde yazılmış ya da öteki dillerden bu dillere çevrilmiş ne varsa okumuş ve okumayı sürdürüyordu.

Öte yandan, Türk edebiyatını da gözünden ırak tutmuyordu.

Bir karşılaştırma yaptığında, Türk edebiyatının ünlü yazarlarının da tıpkı Batılı bazı yazarlar gibi "korku" türünde eserler verdiğini ve bu tür kitapların tutulduğunu görüyordu.

Edgar Allan Poe'nun *Kuyu ve Sarkaç*'ı, Mary Shelley'in *Frankenstein*'ı, Richard March'ın *Böcek*'i, Robert Louis Stevenson'ın *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde*'ı, kütüphanesinin en çok kullandığı bölümünden, üstelik kışkırtıcı bir şekilde göz kırpıyordu.

Arada bir ablasına, Ahmet Mithat Efendi ve Hüseyin Rahmi'nin "korku"ya dair yazdıklarını okuduğunu söylüyor, bir anlamda kendisinin bir eksiğinin olmadığını ifade etmeye çalışıyordu.

"Tabii ki yazarsın" diyordu ailenin tüm fertleri gibi ablası da bu tür konuşmaların geçtiği zamanlarda.

İlk iki romanı, *Kara Kitap* ile *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes* yayımlanıp eleştirmenler ve okuyuculardan gayet iyi tepkiler aldığına göre, arkasını getirebilirdi pekâlâ Suat.

Şapkasını önüne koyup düşündüğünde, Ortaçağ Avrupası'nda yaşanan engizisyon gibi tatsız olayları ve bu tür dönemlerin insanların ruh haline etkisini, o topraklarda yaşamış bir yazar gibi iliklerinde, kemiklerinde hissedemeyeceğini fark ediyordu Suat.

Buna karşılık, kendisinin beslenebileceği farklı damarlar olduğunun da bilincindeydi.

Etrafta dolaşan tekinsiz konak söylentileri, çiftliklerde işlenen karanlıkta kalmış aşk cinayetleri, yüzlerce yıldır anlatılagelen tüyler ürpertici söylenceler... Bütün bunları hep birlikte düşündüğünde, dağarcığının zenginliğine kendisi de şaşırıyordu.

Bir başka şekilde yaklaşacak olursa, kendisinin tıpkı İstanbul gibi olduğunu düşünüyordu Suat.

Nasıl İstanbul Avrupa ile Asya'nın, Hıristiyanlık, Müslümanlık, Musevilik başta olmak üzere bin çeşit inancın kesişme noktasıysa, Suat'ın dağarcığı da tıpkı bu büyük, değerli ve girift kentin aynası gibiydi.

Yapması gereken, bu çok özel avantajı iyi kullanmak, yabancı ve yerli yazarlardan okuduklarından hareketle, bilgilerini ve hayal gücünü kaleminin emrine vermekti.

O da öyle yapacaktı...

***

Uzunca bir süre *Buhran Gecesi*'yle yatıp onunla kalkmıştı genç yazar.

Nihayet romanını bitirmiş, okumasını sağlamak için, *Süs* dergisinin de editörlüğünü yapan ünlü romancı Mehmet Rauf'un* kapısını çalmıştı.

Deneyimli yazarla bir süre ahbaplık ettikten sonra, çantasından çıkardığı henüz basılmamış romanını kendisine uzatmış, "Ne kadar zaman içinde okuyabilirsiniz?" diye sormuştu, biraz tedirgin bir ruh haliyle.

"Yarın akşamüstü uğrarsanız, bitirmiş olurum. Üzerine konuşuruz" demişti, Suat'ın değerini keşfetmiş olan ünlü yazar.

...

Gece boyu gözüne uyku girmedi genç yazarın.

Romanıyla ilgili Mehmet Bey'in neler söyleyeceğini merak etmişti doğal olarak.

Sabahleyin gazetesine gitti, öğleden sonra oradan çıkıp hızlı adımlarla *Süs* dergisinin yolunu tuttu.

Bütün gece uykusunu kaçırmış olan heyecan, yine gelip oturmuştu göğüskafesinin üzerine.

Öyle ya, romanını okusun diye bırakmış olduğu adam, ülkede efsane olmuş *Eylül* isimli romanın yazarıydı.

Bir Türk'ün yazdığı, psikolojik gerilim türünde ilk romandı *Eylül*.

Mehmet Rauf'un odasına ürkek bir şekilde başını uzattı Suat.

Babası yaşındaki adam onu görünce yerinden doğruldu, kapıya kadar yürüyüp elini sıktı ve "Göz kamaştırıcı!" dedi.

* Mehmet Rauf 1875-1931 yılları arasında yaşadı. Bahriye mektebini bitirdi. *Servet-i Fünun*'un en ünlü yazarlarının arasında yer aldı. Pek çok romanı vardır.

"Beğendiniz mi sahiden?" diye sordu, inanmamış insanlara özgü o malum vurguyu kullanarak.

"Bayıldım!" diye karşılık verdi, sözcüğü yüksek perdeden telaffuz ederek Mehmet Rauf. Aynı zamanda, genç meslektaşına masasının karşısındaki koltukta yer gösterdi.

***

Mehmet Rauf'un yönetmekte olduğu *Süs*, Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra yayına başlamış bir dergiydi.

Cumhuriyet'e yakışan ideal kadın tipini, erkeklerle eşitlik mücadelesi veren yeni Türk kadınını tarif etmeye çalışıyordu.

Bir başka deyişle, işi zordu Mehmet Rauf'un.

Neyse ki, verimli topraklar üzerindeydi. İşte bir Suat çıkmış, efsane gibi dolanmaya başlamıştı Babıâli'de.

Toplumun önüne örnek olarak, bu üretken genç hanımdan daha iyi ne konulabilirdi?

Süs haftada bir, cumartesi günleri yayımlanıyordu.

Şöyle bir tarttı kendini oturaklı adam ve kendisini ilgiyle izleyen Suat'a "Bu cumartesi başlayalım yayımlamaya" dedi.

Hemen ardından "Hâlâ etkisi altındayım Suat Hanım!" diyerek, bir kez daha *Buhran Gecesi*'ni çok beğendiğini ifade etti.

Genç kadının "Daha daha..." dercesine bakan gözlerini görünce, konuşmayı sürdürdü deneyimli yazar.

"Romanın başkahramanı Zehra ve sevgili eşi, mutluluğu yakalamak için, insanlardan uzak bir köşkte yaşamaya başlıyorlar... Kısa sürede dünyanın en bedbaht insanları haline dönüşüyorlar... Çünkü Zehra, şeytanla karşılaşıyor! Onun yönlendirmesi sonucu kıskançlığa kapılıyor ve kocasının kalbini elleriyle yerinden söküp alıyor... Böyle anlatıldığında, inanılması ne kadar da zor

görünüyor değil mi? Evet, inanılması son derece zor bir hikâye. Ama siz bunu çok ama çok inandırıcı bir biçimde anlatmışsınız... Romanınızın en dikkate değer ve önemli yanı bu."

Mehmet Bey'in ne demek istediğini gayet iyi anladı Suat. Tam da duymak istediği laflardı bunlar. Yazarken, tam da böyle düşünülmesinin hayalini kurmuştu. Bu nedenle gözleri ışıldadı.

"Olduğuna yüzde yüz inanılanla, olma ihtimali sıfırın muhteşem birlikteliği..." diyerek taçlandırdı övgü dolu cümlelerini *Süs* dergisinin editörü.

"Heyecan içinde cumartesi gününü bekleyeceğim!" dedi Mehmet Rauf'un ofisinden ayrılırken genç kadın.

***

Tam da o gün Moda'ya birlikte dönmek için söz vermişti Selami'ye.

İskelede karşılaştıklarında, merhaba bile demeden "Mehmet Bey bayıldı romanıma!" diye haykırdı Suat.

Genç adam anlayışla karşıladı Suat'ın bu uçarı, belki biraz da abartılı sevincini. Öte yandan, kitabın son halini kendisi de okumuş, sahiden çok beğenmişti. Bunu yüksek sesle de ifade etmişti Suat'a.

"Çok daha iyilerini yazacaksın" dedi, yeşil gözleriyle güzel kadının tam gözlerinin içine bakarak.

Kısa bir süre önce, derhal evlenmek istediğini söylemişti Selami. Bir anlamda aşkın profesyoneli olan yazar, bu dileğini tekrarlamak niyetindeydi.

Birlikte vapurun üst katına çıktılar, günbatımını seyretmek üzere kıç üstünde Haliç'i görebilecek şekilde konumlandılar.

Vapur Topkapı Sarayı'nı sancağına alırken, güneş Haliç'i altın bir boynuza dönüştürmeye başladı.

"İşte tam da bunun için Golden Horn!" dedi Suat.

Genç adam, evlenmeyi kafasına koyduğu güzel kadının girdiği romantik ruh halinden yararlanmasını bildi.

"Evlen benimle Suat!" dedi kadife gibi bir ses tonuyla. Tıpkı romanlarındaki karakterlerden biri gibi konuşmuştu.

Sessizliğe büründü genç kadın.

Kısa süre önce başından geçmiş tatsız evliliği kıstas olarak almasının doğru olmadığını düşünüyordu epeydir.

Kendisine göre, başka dünyaların insanları oldukları için iyi gitmemişti Seyfi'yle olan evliliği. Oysa Selami'yle aynı dünyaların insanlarıydılar!

Boylu boslu, yeşil gözlü, yakışıklı, oturmasını kalkmasını bilen, iyi bir aileden gelen, kültürlü ve doğrusunu söylemek gerekirse, hiçbir kadının hayır diyemeyeceği, istisnasız bütün kadınların ölümüne âşık olacağı cinsten bir erkekti Selami.

Vapurdan inerlerken, iskelede yürürlerken, soldaki İngiliz Yat Kulübü ile sağdaki ayazmanın ortasından geçen yola doğru yaklaşırlarken hep düşündü Suat.

Bir ara "Bana bir dakika izin verir misin, teknenin bir usturmaçası gevşemiş onu düzeltip geleyim" dedi Selami.

Genç adamın yelkenliyi kendisine doğru çekişini, atletik sıçrayışıyla teknesine çıkışını, usturmaçayı önce çözüşünü ve sonra bağlayışını izlerken hep düşündü Suat.

Genç adam işini bitirmiş olarak geri dönünce, Suat gayriihtiyari "Olur. Evlenelim!" dedi, sanki bayiden bir gazete istermiş gibi.

Çok sevindi Selami ve önce genç kadının elini dudaklarına götürdü, sonra teşekkür edip kendisine doğru çekti ve alnına bir öpücük kondurdu.

•••

"Zor!" demişti babası, Suat'ın ikinci kez evlenmeye karar verdiğini duyunca.

Ailenin tüm fertleri aynı fikirdeydi. Suat yine en zor olanı seçiyor, geçen defa yaptığının bu kez tam tersine doğru yelken açıyordu.

Kimseye kulak asmadı ve hayatına dair bu çok önemli kararı da kendi başına verdi genç kadın.

Sonra iki arada bir derede ve küçük Ruhi'nin şaşkınlık dolu bakışları arasında Selami İzzet'le evlendi Suat.

***

İkisinin de işi başından aşkındı.

Birisi roman yazımından kopmadan gazetecilik yapmayı sürdürüyor, ötekı hem editörlüğe hem de zevk duyarak yazdığı aşk romanlarına ve polisiye çevirilerine devam ediyordu.

Suat, baba evindeki konforundan ve tabii bir de Hamiyet'i ile Ruhi'sinden kopmak istemedi. Bir başka konağa gelin gitmeyi reddetti.

Böyle olunca, ilkinde olduğu gibi bu evlilikte de damat, Dervış ailesinin konağına taşındı.

Seyfi ile yaptığı evlilikten farklı olarak, bu kez çalışma odasına bir masa da Selami için koydurmuştu Suat.

Arada bir odada iki daktilo makinesi aynı zamanda tıkırdasa da, genellikle birisi yatak odasına giderken öteki çalışma odasına geliyor, biri işe doğru yola çıkarken ötekini uyku bastırmış oluyordu.

Arada bir havaların müsaade ettiği hafta sonları yelken yaparken, haftada birkaç kez kahvaltıda ya da akşam yemeğinde görüştüklerinde, birbirlerine "Biz eskiden daha çok bir araya geliyorduk" diye takılmaya başladı yeni çift.

ON BİR

Müthiş bir teklifte bulunmuştu *İkdam* gazetesinin sahibi ve eski başyazarı olan Ahmet Cevdet* Suat'a.

Tüm Babıâli'nin saygı duyduğu bir insandı Ahmet Bey. 1894'ten bu yana, yani otuz yıldır gazetesini dirayetle yönetmiş bir yayıncıydı. Rotatif baskı tekniğini ülke sınırlarından içeriye sokan ilk gazete sahibi oydu.

Suat'ın hayal meyal hatırladığı İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği gece, Ahmet Cevdet'in yaptığı kahramanlığı babası sıklıkla anlatırdı evde.

Kendisi gibi prensip sahibi bir adam olan *Sabah* gazetesinin sahibi Mihran Efendi ile de anlaşmış, 24 Temmuz 1908 gecesi gazeteye provaları kontrol etmeye gelen sansür memurlarını, İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiğini gerekçe göstererek, kapıdan kovmuştu Ahmet Bey.**

Bu davranışının cezasını 31 Mart'ta yaşanan tatsız hadiseler esnasında ödemişti ünlü yayıncı. Fransa'ya kaçmış, geriye ancak 1923 yılında dönebilmişti. Gazetesini mütareke yılları boyunca uzaktan Yakup Kadri'ye yönettirmişti Ahmet Cevdet.

---

* Ahmet Cevdet Oran 1862-1935 yılları arasında yaşadı. Gazeteciliğe *Tercüman-ı Hakikat*'te başladı. *Sabah*, *Tarik*, *Saadet* gazetelerinde başyazarlık yaptı. Dilde sadeleşmeyi savundu. Gazetesi *İkdam*, aynı zamanda kitaplar yayımlayan bir yayıneviydi. 1935'te Ankara'da toplanan Matbuat Kongresi'nde kalp krizi geçirerek vefat etti.

** O günden bu yana, 24 Temmuz Gazeteciler Bayramı olarak kutlanır.

Suat'tan günlük bir kadın sayfası hazırlamasını isteyen, işte bu Ahmet Cevdet'ti.

Kimler yazmamıştı ki geçen süre içinde *İkdam*'da!

Yakup Kadri, Ahmet Rasim, Cenap Şahabeddin, Halit Ziya, Hamdullah Suphi, Hüseyin Cahit, Suat'ın ilk aklına gelen isimlerdi.

Bir süredir rahatsızdı Ahmet Cevdet Bey ve gazetenin yönetimini Mecdi Sadrettin'e bırakmıştı.

Yine de toplantıya katılmış "Sizinle bir ilki başlatacağız Suat Hanım!" demişti heyecan içinde.

Hakikaten de, eğer Suat teklifi kabul ederse bir ilki başlatacaklardı. *İkdam*, ilk kez bir kadın sayfası yayımlayarak, basın dünyasında yine öncü olacaktı.

"Yani..." dedi Suat gazetenin sahibine ve baş editörüne. "Bütün bir sayfanın yönetimi benim üstümde mi olacak?"

Iki oturaklı adam, genç kadının karşısında başlarını sallamış "Eğer kabul edersen" demişlerdi.

Derhal "Tabii ki ediyorum!" dedi Suat bu muhteşem teklif üzerine.

***

Akşam eve dönüp durumu aile meclisinde anlattığında "Ne yaptın kızım sen?" demişti babası ve şöyle devam etmişti sözlerine:

"Her gün sabahın köründe gazeteye gitmen, gerekirse gece yarılarına kadar o izbe ofislerde kalman gerektiğini düşünmedin mi hiç? Bırak gül gibi yetiştirilmiş olduğunu, ayrıca evli barklı bir kadınsın sen."

Sahiden de hiç düşünmemişti babasının bu söylediklerini Suat. O kadar büyüsüne kapılmıştı ki teklifin, derhal üzerine atlamıştı.

Aklına, "kendisinden çok başkalarını çalıştıracağını" söylemek geldi, babasının içini rahatlatmak için.

Oysa tam da o anda, yani babasının uyarısı üzerine fark etmişti, başına ne büyük bir iş açtığını.

Bazı çevirileri dışarıya verecek, kadınlar arasından seçeceği yazarlara yazılar yazdıracak ama nihayetinde oturup hepsinin editörlüğünü bizzat yapacak ve sayfanın çatılması esnasında sayfa sekreterinin yanında oturacaktı.

Sahiden zor bir işti üzerine aldığı.

***

Birkaç hafta içinde ön hazırlıklar tamamlanmış, biraz yedek yapılır yapılmaz düğmeye basılmıştı...

Suat tarafından yayıma hazırlanan *İkdam*'ın kadın sayfası çok beğenildi. Müthiş sükse yaptı.

Tartışmasız, Babıâli'nin en çok konuşulan gazetecisi haline gelmişti genç kadın.

Öte yandan *Süs* dergisinde tefrika edilmekte olan *Buhran Gecesi* de roman severlerin cumartesi gününü renklendirmiş, dergi-nin satışlarını gözle görülür bir şekilde artırmıştı.

Artık kendisi de fark ediyordu, yaptığı işin değerli olduğunu, ses getirdiğini.

Vapura bindiğinde, etrafta gazete okumakta olanlara göz gezdiriyor, özellikle kadınların *İkdam*'ın kadın sayfasını okuduklarını görünce mutluluk duyuyordu. Cumartesi günü sokağa çıktığındaysa, yine kadınların elinde bu kez *Süs* mecmuasını ve özellikle *Buhran Gecesi*'nin sayfasını açık halde görüyordu.

Zaten o görmese de Hamiyet kapıyı bile çalmadan çalışma odasına girip "Üç kişiyi senin romanını okurken gördüm!" Ya da "Beş kişi *İkdam*'ın kadın sayfasını okuyordu!" diye rapor veriyordu.

Babası da ziyarete gittiği hamilelerin evlerinde, doğurtacağı bebeklerin kız mı erkek mi olacağından çok, Suat'ın romanları ve hazırladığı sayfaların konuşulduğunu söylüyor, "Ne yaptın kızım sen böyle!" diye övgüler yağdırıyordu.

Bu arada, Derviş ailesinin konağında, Suat işleriyle öne çıkıp bir star muamelesi görürken, Selami İzzet'e kimse nezaketen bile "Senin kitaplarının satışı nasıl gidiyor?" diye sormuyordu.

Ailenin en küçüğü Ruhi de dahil olmak üzere herkesin gözünde, nihayetinde zaman geçirmek için okunan sıradan aşk romanlarının yazarıydı Selami İzzet.

***

Esasen Hamiyet'le Suat, sadece kardeş değil aynı zamanda can yoldaşıydılar.

Genç kadın, tıpkı ilk evliliğinde olduğu gibi, bu kez de Selami'yle olan beraberliğini sorgulamaya başlamıştı Hamiyet'le.

"Abloş..." diyordu arada bir. "Acaba yanlış bir iş mi yaptım tekrar evlenmekle?"

"Kızım..." diyordu buna karşılık Hamiyet. "Hiç de yanlış yapmadın. Ne yapsaydın yani? Benim gibi herkese burun kıvırıp bu arada iki nişanlı mı bıraksaydın arkanda? Sen en azından denemiş oldun."

Ablasının bu tür konuşmaları büyük kuvvet veriyordu Suat'a.

Çünkü, her geçen gün biraz daha çekilmez oluyordu Selami.

Birbirlerini çok göremediklerini bahane ederek durmaksızın mızıldanıyor, istisnasız her gün surat asıyordu aşk romanlarının ünlü yazarı.

Suat ise, böyle olmasının tek nedeni olarak asla kendisini görmüyordu.

Evet, günlük bir gazeteye kadın sayfası hazırlıyor ve aralıksız olarak romanları üzerinde çalışıyordu çalışmasına ama Selami de devlet dairesinde memurluk yapmıyordu ki!

O da gecesini gündüzüne katan, kendi çapında iddialı bir yazar ve editördü. Evde olduğu bütün zamanlarda başını daktilo makinesinden kaldırmıyor, beyaz sayfalara güzel harf, sözcük, cümle ve paragraflarla can vermeye çalışıyordu.

En çok da onun anlaması gerekiyordu, Suat'ın kendisine zaman ayıramama halini.

***

Suat ve Hamiyet arada bir Selami'nin romanları üzerine de laflıyorlardı.

Ablası arada bir çok acımasız oluyor, "Düşük sınıflardan kadınların birkaç mendil ıslatarak okudukları sözde aşk romanları işte" deyiveriyordu Suat'a.

"Sakın bunu yüzüne karşı söyleme" diye sıkı sıkı tembihliyordu böyle durumlarda ablasını Suat.

Esasen, farkında bile olmadan, kendisi de böyle düşünmeye başlamıştı. Selami'nin kitaplarında kullandığı süslü cümleleri giderek aşırı ve sıkıcı bulmaya başlamıştı.

Genç kadın, *Arsen Lüpen* ve *Sherlock Holmes*'ü çıkartıp bir kenara koyduğunda, Selami İzzet'ten geriye çok da bir şey kalmadığı gibi bir fikre kapılıyordu giderek.

Ne hikmetse, özellikle de birbirlerini hırpalayan sözler söyledikleri zamanlardan sonra, hep bu tür düşünceler geçiyordu zihninden.

Sonra, bir hafta sonu, Moda İskelesi'ne doğru yürüyüp Ingiliz Yat Kulübü'nün önünden Selami'nin yelkenlisiyle Adalar'a doğru yolculuğa çıkıyorlar ve böylesi zamanlarda, kocasına haksızlık ettiğini düşünüyordu genç kadın.

ON İKİ

Meyve veren ağaç taşlanır.

İkdam'da sayfa hazırlayıp aynı zamanda bir romanı daha tefrika edilince, sağdan soldan gelen eleştirilerin dozu da artmaya başlamıştı.

Ilk kitabı yayımlandığında da edilmişti aynı laflar. Suat'ın Alman edebiyatından intihal* ettiğini söyleyenler çıkmış, bu da genç yazarı çok üzmüştü.

Neyse ki dengeyimli yayıncı ve yazar Mehmet Rauf, o zaman da kendini Suat'ın önüne siper etmiş** ve bu lafları edenlere "Çok teessüf ederim!" diye seslenmişti.

Türk edebiyatında büyük bir ağırlığı bulunan Mehmet Rauf bu sözlerle de yetinmemiş, "Suat Derviş Hanım münevver Türk kadınlığı manzumesinin en parlak bir yıldızıdır" diyerek genç ve istikbal vaat eden yazara yönelik sataşmaların önüne yüksek bir set çekmişti.

Süs dergisinde Mehmet Rauf, *İkdam* gazetesinde Ahmet Cevdet'in verdiği destek sayesinde, birkaç kifayetsiz muhterise yem olmamıştı Suat.

Eserlerindeki derinlik ve çalışkanlığıyla, Babıâli'de yerini her geçen gün biraz daha fazla sağlamlaştırıyordu genç yazar.

* Yazı alanında yapılan hırsızlık.

** *Süs*, 16 Haziran 1923

Hiçbiri isimli kitabını Matbaa Yok isimli yayınevi basmıştı mesela.

Bu kitabında da yaşadığı şehrin dekorunu kullanarak, bir parçası olduğu sosyal kesimin sorunlarını yatırmıştı masaya.

Hiçbir şeye değer vermemek ve hiç kimseyi sevmemek üzerine kafa yormuştu bu kez Suat.

Bu romanının ana karakteri, sorunlu bir genç kız olan Cavide'ydi.

Anne ve babasının gönül meseleleri nedeniyle yalnızlığa terk edilmişti Cavide ve bu durumun acısını başkalarından çıkartmaktan zevk duyar hale gelmişti.

Bir yanıyla gerçekçi, diğer yanıyla kahramanlarının psikolojik durumlarını gözler önüne sermeye çalışan bir romandı *Hiçbiri*.

Suat, roman boyunca yaptığı analizlerle, yine yaşından beklenmeyecek kadar derin bir kitaba imza atmış oluyordu.

* * *

Başka bir yolla da olsa, onun jenerasyonundan başka biri daha vardı, derinlikli çalışmalar yapan.

Bir haberi izlemek için SSCB'ye gidip dönen bir gazeteci arkadaşı "Gelirken elim boş gelmedim, kimilerine matruşka bebek, sana özel ulak bir mektup getirdim" dedi Suat'a.

Zarfın üzerindeki elyazısını görünce, özlediğini düşündü Nâzım'ı Suat.

Kurtuluş Savaşı için Anadolu'ya geçtikten sonra, oradan göndердiği tek mektup dışında bir satır bile yazmamıştı sevgili Nâzım kendisine.

Vâlâ'ya ve Nâzım'a dair bildiği, Moskova'da üniversite okuduklarıydı.

Ve şimdi elinde, Nâzım'dan gelmiş bu mektup vardı.

Özenle açtı mektubu Suat. Nâzım bir şiirini göndermişti.

Koltuğa oturdu, tekrar tekrar okudu şiiri. Özellikle şu bölümünü:

"Trak tiki tak
makinalaşmak istiyorum!
mutlak buna bir çare bulacağım
ve ben ancak bahtiyar olacağım
karnıma bir türbin oturtup
kuyruğuma çift uskuru taktığım gün
trrrum..."

Özlediğini düşündü, kendisine Babıâli'nin yolunu açan sevgili arkadaşını.

"Döner elbet bir gün..." diye söylenerek devam etti *İkdam*'ın kadın sayfası için önünde okunmak üzere bekleyen onlarca yazıya.

***

Saatine bakıp Moda'dan kalkacak vapuru kaçırdığını görünce, yönünü Kadıköy İskelesi'ne çevirdi o sabah Suat.

İskele bir gelin gibi süslenmiş, çevredeki tüm binalara bayraklar asılmıştı. Gayriihtiyari gülümsedi.

Kendisinin de gazeteci olarak katıldığı Lozan Konferansı sonuçlarını vermiş, sıra işgal kuvvetlerinin son birliklerinin de, İstanbul'dan tahliyesine gelmişti.

Vapurda neredeyse herkesin sancak tarafına oturduğunu gören Suat, kendisine bir yer açtı ve seyre koyuldu.

İnsanlar ellerinde bayraklarıyla, Galata Köprüsü'nü geçerek Dolmabahçe'ye akın ediyorlardı. Saatine baktı tekrar. Belli ki devir teslim töreninin gerçekleşeceği saat gelene kadar Dolmabahçe tıklım tıklım olacaktı.

"Eğer..." diye düşündü Suat. "Sirkeci'den böyle bir akın varsa, Bebek ve Beşiktaş istikametinden de insanlar geliyordur."

İçini tarif edilemeyecek büyüklükte bir sevinç kapladı genç kadının. Lozan'da gecelerini gündüzlerine katarak mücadele eden heyeti ve başlarındaki İsmet Paşa'yı hatırladı.

Lozan'da verilen mücadelenin büyüklüğünü, esas olarak tam da o anda idrak etti.

"Oradaydım!" diyerek göz kırptı kendi kendine.

Vapurdan inerken gazeteye gitmek yerine kalabalığa karışmaya, Dolmabahçe'ye doğru yürümeye karar verdi.

O büyük selin içinde bir damla olmuştu.

Saat on bir sularında Dolmabahçe'ye ulaştığında, ne protokol ne de gazeteciler için yer ayrılmamış olduğunu gördü.

Başta sevinecek olduysa da sonradan bunun da bir İngiliz oyunu olduğunu anladı.

İngiliz polislerinin ve askerlerinin gazetecilerin önünü kapatmaya, fotoğraf çekmelerini önlemeye çalışmaları üzerine, Türk gazeteciler de onlara "Allah belanızı versin!" diye bağırmaya başlamışlardı.

"İyice çirkefleşmeden gidebilselerdi..." diye düşündü İngilizlerle ilgili olarak.

Kulak kesildi etrafa. Arada bir, şu tür haberler ulaşıyordu kalabalığa:

"Mekteb-i Hayriye* ve Sipahi Ocağı binası teslim alındı. Gönderdeki İngiliz bayrağı indirilip yerine Türk bayrağı çekildi..."

Saat on bir buçukta, General Harington'ın tören alanına geldiğini gördü Suat.

Kenti teslim alacak olan Selahaddin Adil Paşa da oradaydı.

İngiliz askerlerinin verdiği tekmilleri kimse duymazken, Türk askerleri verdikleri her tekmilde yeri göğü inletiyor, İstanbul'un asıl sahibinin kim olduğunu dosta düşmana bir kez daha hatırlatmak istiyorlardı.

Saat on ikiye çeyrek kala, işgal kuvvetlerinin generalleri motorlara binip Dolmabahçe'den ayrıldılar.

Bando arkalarından İstiklal Marşı'nı çalarken, Suat ve çevredeki herkes ağlıyordu.

* Okulun ismi önceleri Mühendishane-i Bahr-i Hümayun'du ve Kasımpaşa'daki binası 1821'de çıkan yangında kullanılamaz hale gelince önce Parmakkapı'ya, sonra 1828'de Heybeliada'ya taşındı. 1846'da adı Mekteb-i Hayriye-i Şahane oldu. Sonra Deniz Harp Okulu haline dönüştü.

ON ÜÇ

Suat, eşinin masasını toplayıp eşyalarını kutulara yerleştirdiğini görünce "Gidiyor musun?" diye sordu.

"Evet" diye cevapladı bu soruyu kırık bir ses tonuyla genç adam.

Üzüldü Suat. "Kal" demeyi düşündü, vazgeçti.

Elinden bir şey gelmiyordu maalesef.

Her ikisi de epeyce uğraşmışlardı evliliklerini yürütebilmek için. Ama, olmayınca olmuyordu işte.

"Ayrılalım..." demişti bitmek tükenmek bilmeyen son tartışmanın ardından Suat.

Selami de "Hayır!" dememiş, tersine "Peki öyleyse..." diyerek, sanki beklediği, hatta istediği bir iş gerçekleşmiş gibi davranmıştı.

"Sana yardım etmek isterdim..." demek istedi, masasını toplamaya devam eden Selami'ye. Beceremedi.

"Vapura yetişmem lazım" diyebildi son söz olarak Suat.

İkinci evliliğini de bu üç kelimelik cümlesiyle noktalamış oluyordu.

Moda İskelesi'ne varıncaya kadar tekrarladı o üç sözcüğü:

"Vapura yetişmem lazım..."

Sonra vapura atlayıp, iskele kıç omuzlukta kendisine tavşankanı bir çay söyledi, Boğaziçi'nden gelen serin rüzgârı yüzünde hissetti. Hafiflemiş gibiydi.

"Ne güzel, bahar gelmek üzere..." diye düşündü ardından.

Şöyle bir geriye doğru düşündü... Kısacık bir zaman diliminde neler neler olmuş ve üstelik bitmişti.

İstanbul'un işgali dün gibiydi. Sonra Sultanahmet Meydanı'nda Halide Edip'in verdiği o müthiş söylev geldi aklına. Ardından, İstanbul'un savaşma yaşındaki erkeklerinin birer ikişer ve sessiz sedasız, Milli Mücadele için Anadolu'ya geçişlerini hatırladı. Bazıları dönememiş, bazıları kollarını bacaklarını kaybetmiş olarak ama yüzlerinde kazanılan zaferin gururuyla gelmişlerdi geriye.

Nâzım ise tersine SSCB'ye geçmiş, belli ki hayatına başka bir anlam katmaya çalışmıştı. Nâzım aklına gelince, yine yazın hayatına dahil oluşunu düşündü gayriihtiyari Suat.

Babıâli'ye ürkek tırmanışları, birkaç öykü, yazı filan derken, ilk romanı ve Refet Paşa ile röportajı...

Ardından Lozan'a gidişi ve ardından ikinci romanı...

Ve tabii üst üste iki evlilik... Seyfi ve Selami.

Yüzünü soğuk mart rüzgârına iyice verdi Suat.

Haydarpaşa Garı'nı, Selimiye Kışlası'nı seyretti uzun uzun.

Kız Kulesi'ne göz kırptı.

Gülümsedi.

Son aklına gelen, karşısında durmakta olan Dolmabahçe Sarayı'nın önünden, İngilizlerin motorlara binip gemilerine doğru gidişleri oldu.

Vapur iskeleye yanaşırken kendisini o gün yapacağı işleri düşünür buldu genç kadın.

Hayat devam ediyordu.

* * *

Suat'ın o gün yapacağı işler arasında, ismi Türk Kadınlar Birliği* olacak kadın oluşumunun kurucularını gazetede ağırlamak da vardı.

Sabiha Zekeriya** Hanım birkaç gün önce aramış randevu istemişti o gün için.

Yakından takip ediyordu Suat bir grup aydın kadının, kadın hakları için çalışmalarını.

Hazırladığı kadın sayfasında, TKB'nin gerçekleştirdiği etkinliklerle ilgili çeşitli haber ve yorumlar da yayımlıyordu.

Birliğin kuruculuğu için kollarını sıvamış olan üç hanım, Nezihe Muhittin, Latife Bekir ve Sabiha Zekeriya Hanımlar tam da saatinde geldiler ziyaretine.

Kahveler söylendi ve kurulacak teşkilat için konuşulmaya başlandı. İlk haberi Sabiha Hanım verdi Suat'a.

Mustafa Kemal Paşa'nın eşi Latife Hanım'la konuşmuşlardı ve o da tıpkı kendileri gibi "kadınların siyasi haklarını elde etmesinden ve sosyal yaşama eşit olarak katılmasından yana" idi.

Çok sayıda başka hanımla da temas kurmuş, davalarını aktif bir şekilde savunmak üzere geriye doğru gün saymaya başlamışlardı.

Mustafa Kemal Paşa da kendilerinden böyle davranmalarını istiyordu zaten. Çeşitli vesilelerle, seslerini üstelik gür bir biçimde çıkartmaları gerektiğine işaret etmişti.

---

* 7 Şubat 1924'te kuruldu. 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun'la, Türkiye'de kadınlar, toplum içinde hak ettikleri yeri elde ettiler. Bu gelişmede Türk Kadınlar Birliği'nin çalışmaları önemli rol oynadı.

** Sabiha Sertel 1895-1968 yılları arasında yaşadı. Gazetecilik yaptı. Kadın meselesini Türkiye'nin gündemine getiren ilk aydınlardandır. 1924-1931 yılları arasında eşi Zekeriya Sertel ile birlikte *Resimli Ay* dergisini çıkarttı. Sonra yine eşiyle birlikte *Tan* gazetesini yayımladı. Görüşleri nedeniyle hapis yattı, ülke dışında yaşamak zorunda kaldı. Mezarı Bakü'dadır. Anılarını topladığı *Roman Gibi* isimli kitabı ölümünden bir yıl sonra yayımlandı.

Onlar da işte tam bunu gerçekleştiriyorlardı.

Yakın zamanda bir kadın dergisi yayımlayacaklardı. Adı bile belliydi. *Kadın Yolu** olacaktı dergilerinin ismi.

"Yapmamız gereken..." diyordu hanımlar Suat'a. "Kadınları bilinçlendirmek, onları eğitmek ve daha fazlasını, ancak isteyerek elde edebileceklerini anlatmak."

Aynı fikirdeydi Suat. Üzerine düşenleri yapacağına söz verdi.

Türkiye'nin tek kadın sayfasını yöneten kadın gazeteci ve yazar olarak, kadın haklarını en çok da kendisinin savunması gerektiğinin gayet iyi farkındaydı Suat.

Sohbet boyunca "kadın ve erkeğin toplumsal, ekonomik ve siyasal olarak eşitliği" üzerinde durulduğu.

Sonuç olarak, Sabiha Zekeriya Hanım üzerine, Suat'ı bilgi olarak destekleme görevini aldı. Suat da aklına bir şey gelirse Sabiha Hanım'la paylaşacağını söyledi.

***

Akşam olup eve dönünce, Selami'nin masasının kalkmış, çalışma odasının eski haline getirilmiş olduğunu gördü Suat.

Yatak odası da elden geçmiş, elbiseleri iki bölümü kapsayacak şekilde yeniden asılmış, yataktaki yastık sayısı ikiden bire düşürülmüştü.

O en duygusal haliyle etrafı incelerken, Hamiyet çıkageldi ve "Kurtuldun!" diye sarıldı kız kardeşine.

Kurtulmuş muydu sahiden?

Ağlamakla gülmek arasında gidip geldi...

"En iyisi..." diye düşündü. "Gidip *Fatma'nın Günahı*'na son noktayı koyup kitabı Mehmet Rauf Bey'e götürmek olacak."

---

* *Kadın Yolu*, 1925 yılında yayımlanmaya başladı.

ON DÖRT

Her zaman olduğu gibi, güleç bir yüzle karşıladı Mehmet Rauf Bey genç arkadaşını. Babacan adamın yüzünden, Suat'la "iftihar ettiği" derhal anlaşılıyordu.

"Getirdin mi?" diye sordu merak içinde. Belli ki getirmiş olmasını yürekten arzuluyordu.

Başka bir yazarın yapacağı doğumu kıskanmama olgunluğuna çoktan erişmişti Mehmet Rauf Bey. Şimdi, Suat Derviş örneğinde olduğu gibi, adeta bir ders gibi veriyordu bunu çevresindekilere.

Sevinç içinde aldı Suat'ın uzattığı dosyayı. Masasının üzerine koydu ve sayfalarını yeni doğmuş bir çocuğu okşar gibi, usulca karıştırdı.

"Sen kapıdan çıkar çıkmaz okumaya başlayacağım!" dedi gözlüklerinin üzerinden Suat'a.

Daha önce de kurmuştu aynı cümleyi defalarca Mehmet Rauf.

Yine Suat'ın kaleminden dökülmüş olan "Behire'nin Talipleri" isimli öyküyü yayımlamıştı kısa bir süre önce.

Bu hikâyesini okurken de, genç yazarıyla ilgili olarak "Müthiş bir gözlem yeteneği var ve çok zeki!" diye düşündüğünü hatırladı yaşlı yazar.

Suat, arka planına varlıklı İstanbul sosyetesini oturttuğu "Behire'nin Talipleri"nde, kendisinin de dahil olduğu yüksek sınıf mensubu kadınların, özellikle de ideal kocayı bekleyen genç kızların gülünç halini, acımasız bir biçimde dile getirmişti.

Ve hedefi tam da on ikiden vurmuştu!

Ardından "Ahmet Ferdi" başlıklı hikâyesini getirmişti, okusun ve eğer beğenirse yayımlasın diye kendisine.

Beğenmek ne kelimeydi. Özellikle yaşını göz önünde bulundurarak, Suat'ın bu hikâyesini de çok beğenmiş ve derhal yayımlamıştı.

Ve Mehmet Rauf'un masasının üzerinde şimdi, genç yazarın *Fatma'nın Günahı* isimli romanı duruyordu.

***

Süs dergisinden sokağa adımını atar atmaz, Nâzım'la ilk yazısını Babıâli'ye getirdikleri günü hatırladı genç kadın.

"Ne kadar heyecanlıydım o gün!" diye düşündü.

O gün olduğu gibi bugün de, bir yazısını, hikâyesini ya da romanını, okunsun diye bir ele teslim ettiğinde, belli belirsiz de olsa bir korkuya, çekingenliğe kapılıyordu Suat.

Hâlâ, ismini matbaa harfleriyle basılmış gördüğünde içinin bir hoş olduğunu hissediyordu.

Enikonu çocuktu hâlâ.

Başından iki evlilik geçmişti, Refet Paşa'yla ilk konuşan gazeteci olmuş, Lozan Konferansı'nı yapıldığı yerde takip etmiş, romanları yayımlanmış, çok mühim bir gazetenin kadın sayfasının yönetimini üstlenmişti üstlenmesine ama hâlâ çocuktu vesselam.

***

Ofisteki işini tamamlayıp yokuşu inerken, vapurda çayını içerken, Moda İskelesi'nden evine doğru yürürken, hep *Fatma'nın Günahı* hakkında düşündü.

Dört roman kaleme almıştı şimdiye kadar ve hepsinde de "korku" üzerine çalışmıştı.

Az önce Mehmet Rauf'a okusun diye bıraktığı *Fatma'nın Günahı* da tam anlamıyla bir korku romanıydı.

Bu kitabının başkarakteri de tıpkı öncekilerde olduğu gibi bir kadındı.

Fatma ismini verdiği hanım çok ümitsiz, aynı derecede münzevi bir ruh halindeydi.

Âşık olduğu adamla mutlu bir evlilik yapmıştı yapmasına ama bir önemli problemle boğuşuyordu.

Kocasının, daha önce yaşadığı bir aşkı unutamadığını söylemesi üzerine, büyük bir hayal kırıklığına kapılmıştı Fatma.

Sonradan eşi defalarca kendisine çok âşık olduğunu söylediyse de içi rahat değildi Fatma'nın. Kocasının itirafının korkunç etkisi altındaydı.

O kadar ki, bu kötü düşünceler onun köşkü terk etmesine ve etrafta bir hayalet gibi gezinmeye başlamasına yol açacaktı.

Aşka olan inancını yitirmişti Fatma ve kendisiyle yakın ilişki kurmaya çalışan hiçbir erkeğin aşkına karşılık veremezdi artık.

Yetmiyormuş gibi, geçen süre içinde kız kardeşi de onun gibi hissetmeye, kocasının kendisine yeterince âşık olmadığı vehmine kapılmaya başlamıştı.

Kız kardeşinin düştüğü bu duruma kendisinin yol açtığını düşünen Fatma, her geçen gün kötüleşmeye başlayacak, deliliğin kapısını çalacaktı...

***

Romanından, köşkün kapısında uyandı Suat.

Ofisinden çıktığı andan sonrasını hatırlamıyordu.

Fatma'nın Günahı'na esir olarak gelmişti bu kadar yolu.

Ablası "Verdin mi romanını Mehmet Rauf'a?" diye sorunca, ofisinden köşke kadar sadece *Fatma'nın Günahı*'nı düşündüğünü ve bu esnada yaptığı hiçbir şeyi hatırlayamıyor olduğunu anlattı.

Her zamanki gibi anlayışla sarıldı Hamiyet kardeşine ve "Olur o kadar. Ünlü bir yazarsın ya artık. Böyle dalgınlık durumlarına alışman lazım" dedi. Ardından ballandırarak sıraladı Suat'ın dört romanının ismini arka arkaya:

"*Kara Kitaaap*, *Ne Bir Ses Ne Bir Nefeees*, *Buhran Gecesiii* ve şimdi de huzurlarınızda *Fatma'nın Günahıı*..."

"Abloooş!" diye kızdı Suat ablasının bu davranışına.

ON BEŞ

Suat onca hayhuyun arasında, Paris Olimpiyatları'yla ilgili gelişmeleri gözden kaçırmıştı.

Vapurda gazete okuyanlardan birinin elindeki gazetede Seyfi Cenap'ın resmini görünce merak etti ve ofisine ulaşır ulaşmaz gazetenin hiç ilgilenmediği spor sayfasını açtı.

Sirkeci'deki tren garında çekilmiş fotoğraftan fırlayıp, gayet atletik bir görünümle gelmişti masasına Seyfi.

Paris Olimpiyatları'na iştirak etmek üzere yola çıkan güreşçi ve atletler arasında, yakışıklılığıyla da dikkat çekiyordu genç adam.

Haberi dikkatle okuyunca, bilgim ne kadar azmış meğer bu konuda diye düşündü Suat.

O yaz gerçekleşecek olanın, sekizinci olimpiyat olduğunu öğrenmişti mesela. Sporcu rakamları da çok şaşırtmıştı genç kadını. Üç bin civarında sporcu yarışacaktı oyunlarda ve bunlardan sadece yüz otuz altısı kadındı. Aklına, kadınların bu konuda Türkiye'de gerçekleştirdikleri eşitlik mücadelesi geldi. Kırk dört ülkenin sporcuları yarışacaktı bu kez ve Türkiye bu oyunlardan önce yapılanların hiçbirine çağrılmamıştı.

"İşte aydınlandım!" diye düşündü genç kadın.

Güreşçi eşi Seyfi yanında olsa, kendisini ilgilendiren bir konuya kafa yorduğu için ne çok sevinirdi şimdi.

Sonraki günlerde, Türk sporcuların, özellikle de eski eşi Seyfi'nin Paris'te neler yaptıklarını dikkatle izleyecekti Suat.

Ne yazık ki, Türkiye bu oyunlardan hiçbir madalya almadan dönecekti.

***

Gazetecilik dünyası Suat'ı, Suat da gazeteciliği sevmişti.

İstanbul'un neresinde bir sanat etkinliği olsa oraya mutlaka davet ediliyor, yetişebildiği kadarına katılıyor, sonra gazetesine düşüncelerini yazıyordu.

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte tiyatroda gözle görülür bir değişiklik başlamıştı.

Öncesinde daha çok Ermeni ya da Rum gibi Müslüman olmayan kadınların rağbet gösterdikleri tiyatrolara, hem oyuncu hem de seyirci olarak Türk, Müslüman kadınlar da ilgi göstermeye başlamıştı.

Mesela Darülbedayi'de* oynanan *Othello*'da, Desdemona rolünü Bedia Muvahhit, Emilla'yı ise Neyyire Neyir başarıyla canlandırmışlardı.

Hem ablasının hem de kendisinin arkadaşıydı Bedia. Hamiyet'le birlikte bir ara telefon idaresinde de çalışmıştı.

Ünlü bir tiyatro oyuncusu olma yolunda hızla ilerliyordu Bedia. Suat ile Hamiyet, o hangi oyunda oynasa, mutlaka izliyorlardı.

Bu arada yazdıklarıyla da destek oluyordu Suat, değer verdiği arkadaşı Bedia'ya.

İlk filmi *Ateşten Gömlek*'te çok başarılı olmuştu sevgili Bedia. Halide Edip'in yazdığı romandan uyarlanan filmde canlandırdığı Ayşe rolüyle, herkesin gönlünü fethetmişti.

* İsmi 1927'de İstanbul Şehir Tiyatrosu olarak değiştirildi.

Ve o Bedia, şimdi ofisinde karşısında oturuyordu.

İki arkadaş, Fransız tiyatro oyuncusu Cécile Sorel'in şerefine verilecek davete katılacaklardı birlikte.

"Hadi, biraz elini çabuk tut!" dedi panik halinde yazısını tamamlamaya çalışan Suat'a, Bedia.

Hiç cevap vermeden son bir kez daha okudu Suat yazısını ve "Tamam!" diyerek kalktı masasından.

Gidebilirlerdi artık Dolmabahçe'de bulunan eski ismi Pembe Köşk olan Alay Köşkü'ne.

Cécile Sorel'in yanı sıra kimler katılmayacaktı ki davete...

Bedia saya saya bitiremedi davetli listesini.

***

Bazen sanat olaylarının üst üste geldiği de oluyordu.

O günlerde, Greta'nın da geleceği tutmuştu Türkiye'ye.

Suat ne varsa okumuştu onunla ilgili.

Küçük yaşta tiyatroya merak sarması, babasını kaybedince kuaförlük yapmaya başlaması, ardından tezgâhtarlık yaparken yönetmen Mauritz Stiller tarafından keşfedilmesi çok ilginç gelmişti genç gazeteciye.

İlk filmiyle ilgili düzenlenen basın toplantısına yönetmeni Stiller'in sabahlığıyla katılmıştı güzel yıldız ve yarattığı sansasyonla sinema dünyasının başköşesinde yerini almıştı.

Soyadı, ilk filmi için kamera karşısına geçtiğinde, yönetmeni tarafından verilmişti Greta'ya. Böylelikle Garbo olmuştu güzel oyuncu.

Ve işte şimdi Türkiye'ye gelecek, Türkiye'de yeni bir film üzerine çalışacaktı dünya güzeli Greta.

Suat araştırmış, Greta Garbo'nun yeni filminin Alman film sanayiinin önemli isimlerinden Trianon tarafından çekileceğini öğrenmişti.

Konusu ise, İstanbul'da bir Rus mülteci tarafından kaleme alınmış iç burkan bir aşk hikâyesiydi.

Greta'nın oynayacağı bu filmi de, öncekilerde olduğu gibi, ona Garbo soyadını veren, basın toplantısında sabahlığını giydiği Mauritz Stiller yönetecekti.

Suat, film şirketinden ünlü yönetmen ve yıldızın İstanbul'a ne zaman ulaşacaklarını ve hangi otelde kalacaklarını öğrenmişti.

Tabii ki Pera Palas'ta kalacaktı Greta Garbo ve otelin 103 numaralı odasında konaklayacaktı.

Suat, Greta'yı dikkatle izledi Pera Palas'ta ve tüm İstanbul'da. Yönetmen ile yıldızın şahane İstanbul maceralarına birinci elden tanık oldu.

Anlayamadığı, filmin çekimine neden bir türlü başlanamadığıydı.

İstanbul'a geldiklerinden tam elli gün sonra, yönetmen ve oyuncu kayboldular ortadan.

Bir yabancı dergiden neler olduğunu öğrendi Suat. Filmi yapacak şirket, çekimden vazgeçmişti.

ON ALTI

Nâzım'ı karşısında görmek hem şaşırttı hem de sevindirdi Suat'ı.

Aralarında sadece bir yaş fark olmasına karşın, görünüşte arayı açmış gibi görünüyordu delikanlı.

"Kaç yıl oldu?" dedi Suat.

"Çok yıl" dedi Nâzım ve parmaklarını da kullanarak bir hesap yaptıktan sonra "Dört yıldan biraz fazla" diye cevapladı arkadaşını.

Konuşacak çok şeyleri vardı.

"Uzaktan da olsa, seni izliyordum" dedi Nâzım ve şöyle devam etti:

"Kitapların, Refet Bey'le röportajın, Lozan'a gitmen, *İkdam*'da kadın sayfasını hazırlayışın... Sana bir şey söyleyeyim mi Suat, dört yıl gibi kısa bir süre içinde, destan yazdın."

"Abartma!" dedi alttan alta sevinerek Suat.

"Benim de bir kitabım yayımlandı bu arada" dedi ve cebinden çıkarmış olduğu, Rusça basılmış şiir kitabı *28 Kanunisani*'yi* Suat'a uzattı.

"Moskova'da sahneye de konuldu!" diye ekledi genç adam.

Suat hiçbir şey anlamaksızın kitabı incelerken, Nâzım arkadaşının masasına göz attı.

---

* Mustafa Suphi ve on dört arkadaşı 28 Kanunusani (Ocak) 1921 günü katledilmişlerdi.

Yakın bir süre önce öldüğü için basının büyük ilgi gösterdiği Pierre Loti'nin* yazdığı Fransızca bir kitabı eline aldı, birkaç sayfasını karıştırdı. Yerine bıraktı.

Bu arada Suat "Bir kelimesini bile anlayamadım, Türkçe basılınca okurum" dedi Nâzım'ın kitabıyla ilgili olarak.

"Dinle öyleyse" dedi Nâzım ve *28 Kanunisani*'nin bir bölümünü ezberinden okumaya koyuldu:

"Karadeniz
on beş kere açtı göğsünü
on beş kere örtüldü.
Onbeşler'in hepsi
bir komünist gibi öldü..."

Şiirinden kısacık bir parça da okumuş olsa, Suat genç adamın en azından ne hakkında yazdığını anladı.

Genç gazeteci hafızasını yokladığında, Sovyetler Birliği'nde ikamet eden ve Anadolu'da başlayacak komünist bir hareketin lideri olarak görülen Mustafa Suphi ve arkadaşlarının, 1921 yılında TBMM tarafından, resmen Türkiye'ye davet edildiğini hatırladı.

Sonra ne olduysa olmuş, Mustafa Suphi ve on dört arkadaşının SSCB'ye iade edilmesine karar verilmişti. Trabzon'dan yola çıkartılan on beş komünistin, kayıkçıların kâhyası olan Yahya tarafından teknede öldürüldüğüne dair haberler gelmişti bir süre sonra.

"Şimdi anladım" dedi Suat ve üzgün bir biçimde başını salladı.

* Asıl adı Louis Marie Juelien Vlaud'dur. 1850-1923 yılları arasında yaşadı. Can Çekişen *Türkiye* isimli kitabında yazdıkları ve Anadolu'nun işgaline karşı çıkışı nedeniyle Türk dostu olarak bilinir.

Nâzım arkadaşının laf olsun diye değil, sahiden üzüldüğünü görünce, kitabı üzerine konuşmaya ara verdi. Ayağa kalktı ve "Hadi beni yemeğe götür Suat. Çok acıktım ve param da yok" dedi.

Nâzım'ın bu sözleri üzerine güldü ve onun ardından ayağa kalktı Suat. "Tamam, eski günlerde olduğu gibi yine Filibe Köftecisi'ne gidelim" dedi arkadaşına.

Nâzım'ın gözleri sevinç içinde ışıldadı.

***

Yokuştan aşağı inerlerken, Nâzım Suat'ın koluna girdi ve "Neden geldim Türkiye'ye biliyor musun Suat?" diye sordu.

Suat, Nâzım'ın kendisine yine ilanıaşk edeceğinden enikonu korktu. Sesini çıkarınadı.

Iki evliliği geride bırakmıştı ve erkeksiz hayatından gayet mutluydu. Ucunda evlilik olsun ya da olmasın, bir başka ilişkiye yelken açmaya katiyen niyeti yoktu.

"Bilmem" dedi çok da meraklısıymış gibi görünmemek için delikanlının az önceki sorusuna.

"Yeınek yerken anlatırım" dedi Nâzım.

"İnşallah korktuğum gibi olmaz, aşk meşk üzerine konuşmaz" diye dua ederek yürüdü yol boyunca genç kadın.

***

Köftelerden önce gelen piyazları didiklerken "Anlat bakalım neden geldin?" dedi Suat merakına yenik düşerek.

"Şu hani senin masanda kitabı duran Pierre Loti var ya, işte onun için geldim!" dedi Nâzım, en hınzır haliyle.

Suat'ın anlamadığını görünce devam etti.

"Hani hem okuyorsun, hem de alıntılar yapıyorsun ya okurların için kitaplarından... Pierre Loti! Tam da onun için buradayım Suat. Bu memleketi onun gibi emperyalistlerden ve işbirlikçileri burjuvalardan temizleyip, işçi sınıfı iktidarını kurmaya geldim!" dedi en ciddi haliyle Nâzım.

Suat "Ne alakası var şimdi bu söylediklerinin Pierre Loti'yle?" deyince, Nâzım elindeki çatalı masanın üzerine bıraktı.

"O halde sana, Pierre Loti ile ilgili yazdığım şiirimden bir bölüm okuyacağım müsaadenle" dedi genç şair:

"Esrar!
Tevekkül!
Kısmet!
Kafes, han, kervan
şadırvan!
Gümüş tepsilerde raks eden sultan!
Rüzgârlarda yeşil sarıklı imamlar ezan okuyor!
İşte Frenk şairinin gördüğü şark!
İşte
dakikada 7 000 000 basılan
kitapların
şarkı! Lakin ne dün
ne bugün
ne yarın böyle şark yoktu olmayacak!"

Nâzım şiirini okurken, Suat meselelere bu açıdan hiç bakmamış olduğunu düşündü.

Gazetecilik yapıyordu ve tabii ki ilericiydi.

İyice köhnemiş bir düzen olan padişahlığın yıkılıp yerine çağdaşlık vaat eden Cumhuriyet yönetiminin kurulmuş olmasından mutluydu.

Siyaseten bildiklerinin, bundan öteye gitmediğini hissetti, tedirgin oldu genç kadın.

"Evet..." dedi genç şair, arkadaşına şiirini düşünebilmesi için uygun bir süre tanıdıktan sonra ve çok önemli bir şey söyleyeceğini hissettirecek şekilde, bu kez fısıldayarak yeniden başladı, Türkiye'ye neden geldiğini anlatmaya.

"Türkiye Komünist Partisi'nin teşkilatlanmasını sağlamak için geri döndüm Suat. Bunu sana söylüyorum çünkü sen benim arkadaşım ve dostumsun. Lütfen bundan kimseye söz etme. Sen bil yeter."

ON YEDİ

Suat gazeteye ulaşır ulaşmaz toplantıya çağrıldı.

Gazetenin sahibi Ahmet Cevdet bile, tüm sağlık sorunlarına rağmen gelmişti.

Anlaşılan önemli bir konu konuşulacaktı.

Baş editör Mecdi Sadrettin'in, sayfa editörlerinin ve köşe yazarlarının suratı asıktı.

Üzerine konuşulacak konu, bir gün önce yani 3 Mart'ta TBMM'den geçen Takrir-i Sükûn Kanunu'ydu.*

Bu kanunla "barışı, güvenliği, kamu düzenini ve sosyal düzeni bozan her türlü cemiyetin, teşebbüsün, kışkırtmanın ve yayının yasaklanması" hedefleniyordu.

Yazarlardan biri "Duyduğuma göre, Şeyh Sait İsyanı** üzerine çıkartılmasına karar verilmiş" dedi.

Bir başkası "*Tevhid-i Efkâr*, *İstiklal*, *Son Telgraf*, *Aydınlık*, *Sebil ül Reşat*, *Orak Çekiç* kapatılmış" diyerek paylaştı kendisine ulaşmış bir bilgiyi.

Doğruydu. Hemen o gün, adı geçen gazetelerin kapılarına mühür vurulmuştu.

Baş editör de düşüncesini dile getirdi:

* 3 Mart 1925'te TBMM'de kabul edilen ve hükümete olağanüstü yetkiler veren kanun.

** 1925 yılında Şubat ile Nisan ayları arasında Güneydoğu Anadolu'da gerçekleşen hilafet yanlısı isyan hareketi.

"Gazetelerin yayın politikalarına bakınca, irtica heveslisi, İttihat ve Terakki kalıntısı, komünizm yanlısı hiç kimse konuşamayacak bundan böyle."

Mecdi Bey'in bu sözleri üzerine, Suat'ın aklına Türkiye Komünist Partisi'ni organize etmek üzere Sovyetler Birliği'nden dönmüş olan Nâzım geldi.

"Demek..." diye düşündü. "Nâzım ne yazıp çizebilecek, ne de parti kurabilecek... Tabii illegal olarak çalışmayacaksa."

Bu açılış konuşmalarından sonra, *İkdam*'ın üst yönetimi hararetli bir tartışmaya daldı.

Bundan sonra uygulayacakları yayın politikası üzerine konuşuyorlardı ki bir sayfayı tek başına yönetiyor da olsa, yaşı ve deneyimi göz önünde bulundurulduğunda, Suat'ı aşardı bu konularda söz söylemek.

Gazetenin ağır topları konuşurken, hep düşündü genç gazeteci.

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte ülkede esmeye başlayan özgürlük rüzgârlarına demek tam da bugün nokta konuluyordu.

Nasıl bir dönem padişah despotluk yapmış, ardından sopayı İttihat ve Terakki yöneticileri kapmışsa, şimdi de aynı rolü Cumhuriyet Halk Fırkası oynamaya başlayacaktı anlaşılan.

***

Milli Mücadele sona erince, Mustafa Kemal Paşa'nın başını çektiği grup 1923'te yapılan genel seçimlere hazırlıklı girmişti.

Bu seçimlere iki oluşumun, yani Müdafaa-i Hukuk ve Kanun-i Esasi gruplarının gireceği öngörülmüştü.

Kanun-i Esasi'ciler son anda, "Meclis'in, o günün anayasasına uygun feshedilmediğini" gerekçe göstererek seçime katılmamaya karar verdi.

Böyle olunca, parlamento, bir milletvekili hariç* tümüyle Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun eline geçti. Sonradan bu grubun adı Cumhuriyet Halk Fırkası olacaktı.

Kanun-i Esasi'ciler ise Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası** olarak anılıyordu.

Müdafaa-i Hukuk'çular (yani Cumhuriyet Halk Fırkası), Kanun-i Esasi'ciler başta olmak üzere, muhalif hiçbir harekete izin vermeyeceklerini, 4 Mayıs 1925'te yürürlüğe soktukları Takrir-i Sükûn Kanunu ile, bu kez sahiden çok sıkı bir şekilde göstermiş oldular.

...

Suat'ın şaşkınlık dolu bakışları arasında, editörler ve yazarlar, yeni yasayı saatlerce tartıştı.

Konuşmacılardan bir kısmı, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına hak veriyor, savaştan yeni çıkmış Cumhuriyet'in kurucu kadrolarının birbirlerine düşmesinin asla doğru olmayacağını söylüyorlardı.

Bazıları ek olarak, şeriatçıların ve komünistlerin serbestçe at oynatmalarına izin verilmesinin genç devleti zora düşüreceği, bu nedenle de yanlış olacağı görüşündeydi.

Bir kısım editör ve yazar ise "Bu kadarı da fazla!" diyor, yeni yasayı aşırı baskıcı buluyordu.

Bu cenahta yer alanlara göre, eğer uygulama da yasanın metni gibi sert olursa, yürürlüğe sokulmuş sistemin adına demokrasi değil, düpedüz diktatörlük demek gerekecekti.

* Gümüşhane Milletvekili Zeki Bey (Kadirbeyoğlu)

** Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 17 Kasım 1924'te kuruldu, 3 Haziran 1925'te kapatıldı.

Suat, işte bu grubun fikirlerine daha yakın hissetmişti kendisini.

Tartışmayı bitirirlerken, baş editör tüm konuşmaları toparladı ve bir de tebligatta bulundu:

"Bu kanun bizim açımızdan bir milat olmak zorunda. Bundan sonra ne yazacaksak iki kere düşünerek yazacak, gazeteyi baskıya vermeden önce de Takrir-i Sükûn'a aykırı davranıp davranmadığımızı bir kez daha gözden geçireceğiz. Ya da öteki gazeteler gibi, kapatıp gideceğiz."

Suat "Otosansür yani!" diye düşündü odasına giderken.

ON SEKİZ

Yemek masasına kafası karışmış olarak oturdu Suat.

Babası "Çok dalgınsın kızım" deyince, o sabah gazetede olanları bir çırpıda anlattı.

Profesör İsmail Derviş, Suat'ın anlattıklarını dikkatle dinledi. Biraz hafızasını yokladı ve bir masalı seslendirir gibi başladı konuşmaya:

"Biz şanslı bir aileyiz Suat. Deden bir bilimadamıydı. Maden mühendisi ve kimyagerdi, Osmanlı'da Darülfünun'u* o kurdu. Ben dört yaşındayımışım öldüğünde. Bilimadamı olarak yetiştirilmemi vasiyet etmiş. Böyle olunca, o da ben de siyasetin tam göbeğinde yer almadık. Bu demek değildir ki siyasete dair fikrimiz yoktu. Dedenin yazdığı *Müzekkere*'yi biliyorsun. Tümüyle siyasi içeriklidir. Ama ne o ne de ben ilk çemberin içinde olduk. İttihat ve Terakki'yi ne kadar desteklediğimin siz de şahidisiniz. Cumhuriyet kurulurken de elimden gelen tüm çabayı gösterdim."

Dinlerken, babasının bu sözleri neden söylüyor olduğunu düşündü Suat. Hayatı boyunca tek bir sözü bile manasız yere etmemiş olan Profesör İsmail Derviş, mutlaka bir yere bağlayacaktı sözlerini.

---

* "Dar" ev demektir, "fünun" ise "fenler" anlamına gelir. Darülfünun'un karşılığı, üniversitedir.

"Sizin iyi eğitilmenizi istememin en önemli nedeni de bu. Eğer dağarcığınız genişse, kimin ne dediğini, gerekçelerini de göz önünde bulundurarak anlayabilirsiniz. Yoksa bir bilinmeze sürüklenirsiniz."

Suat babasına hak verdi. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, aynı amaç için savaşmış kurucuları, ülkenin bundan sonra nasıl yönetileceği konusunda, belli ki fikir ayrılığına düşmüşlerdi.

Bu insanların hangi düşünsel akımlardan etkilenmiş olduklarını, savaş boyunca neyi neden söylediklerini, hanedan ve hilafete dair düşüncelerinin ne olduğunu tam olarak özümsemeden, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun neden çıkartıldığını anlamak mümkün olamazdı.

Doktor İsmail Derviş tabağından bir çatal daha yemek alıp, bardağından bir yudum su içtikten sonra kaldığı yerden devam etti:

"Şimdi, ince ayar zamanı Suat. Düşman, ülkenin sınırlarından dışarıya çıkartıldı. Uluslararası meseleler kısmen de olsa halledildi. Genç Cumhuriyet'in yoluna nasıl devam edeceği konuşulmaya başlandı. Emin ol, bu öyle birkaç yılda ya da birkaç on yılda halledilebilecek mesele değil. Düşünebiliyor musun, koca man bir coğrafyada, yedi yüz yıl hüküm sürmüş bir imparatorluğu, Anadolu ve Trakya topraklarında biz, geriye kalan yerlerde öteki uluslar, yeniçağa uygun hale getirmek için çaba göstereceğiz. Bu hiç de kolay bir iş değil. Kültür, bilgi, devlet geleneği, yönetme kabiliyeti ve daha pek çok şey gerekiyor. Öte yandan arka planında binlerce yılda oluşmuş bir gelenek ve görenekler silsilesi ile bunların beslendikleri damarlar var. Dünyanın başka yerlerinde yaşanan gelişmelere ayak uyduramadığı için parçalanmak zorunda kalmış ama parçalar halinde bile olsa, tarih sahnesindeki varlığını yüzyıllar boyunca sürdürecek devasa bir yapıdan söz ediyoruz."

Suat, babasının tarih dersi gibi süren konuşmasını nefes almadan dinliyordu.

Gerçekten çok önemliydi İsmail Bey'in söyledikleri.

İnce ayarı daha on yıllarca devam edecek bu süreç, ancak bütün resim görülebilirse anlamlandırılabilirdi.

İsmail Bey devam etti:

"Bir yanında sahiden farklı düşüncelerin dans ettiği, öteki yanında daha çok kişisel hırs ve ihtirasların bilek güreşi yaptığı bir sürece girdik. Gönül ister ki çok uzun sürmesin. Geçmiş tecrübelerimden hareket ederek söyleyebileceğim şu: Osmanlı'nın küllerinden yeniden doğmuş genç Cumhuriyet, sevabı ve vebaliyle, yanıp yok olanın tüm özelliklerini içinde barındırıyor. Bu durum bir yandan sevinmeme, öte yandan korkmama, endişelenmeme yol açıyor."

Suat, son söylenilenlerin çok önemli olduğunu düşündü ve ilk kez müdahale etti babasının konuşmasına.

"Geçmiş, belki de geçmişte kalmıştır."

"Keşke öyle olsa Suat. Şimdi bu kavga etmekte olan Müdafaa-i Hukuk'çular ve Kanun-i Esasi'ciler var ya hani, bunların hepsi, aynı tezgâhın ürünü. Dün İstanbul'da mesken tutan, bugün Ankara'da toplanmış bütün bu kadro, Osmanlı'nın rahleyi tedrisinden geçti. Sivil olsun asker olsun hepsi, onun bürokrat kadroları. Demek istediğim, sadece bir ip var yeniden sahnede ve yine, iki cambaz aynı ipte oynuyor. İlk raundu Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları kazandı ama emin ol ötekiler de kolay pes etmez. Benim bildiğim kadar Paşa da bilir bunu ve önlemlerini ona göre almaya başladı işte."

Anladı Suat babasının ne demek istediğini. Kafasını kurcalayan başka bir soru daha vardı.

"Peki bu irtica meselesi neyin nesi?"

"Az önce, yedi yüz yıllık imparatorluğun, binlerce yılda oluşmuş gelenek ve görenceklerinden, beslendiği damarlardan söz etmiştim. Bunun içinde tabiatıyla din faktörü de var. Memlekete yön verenler arasında zamanında tarikatlar ve şeyhler de vardı, bundan sonra da olacak. Görünerek ya da görünmeden. Zamanında iktidar olmanın avantajını tepe tepe kullandılar. Kolay vazgeçerler mi bundan? Tabii ki hayır. Hilafeti geri getirmek için, Cumhuriyet'in en zayıf anını kollayacaklar hep. Ve emin ol, kendileri yaşarken beceremeseler bile, bu düşünceyi sonraki kuşaklara aktarmaktan hiç vazgeçmeyecekler."

Suat'la babası arasında gerçekleşen sohbet yemeğin sonuna kadar sürdü.

Sıra tatlıya gelince, Hamiyet "Biraz da siyaset dışında bir şeyler konuşsak" diyerek girdi araya.

Anlaşılan, Suat'la birlikte Almanya'ya gitmeleri üzerine konuşulsun istiyordu biraz da.

ON DOKUZ

Suat gazeteye ulaşınca öğrendi *Resimli* Ay'ın da kapısına mühür vurulduğunu.

"Neden?" diye sorunca, Cevat Şakir'in yazısının gerekçe gösterildiğini öğrendi.

4 Mayıs'ta, yani kanun çıkar çıkmaz kapatılanların ardından *Toksöz*, *Sadayı Hak*, *İstikbal*, *Kahkaha*, *Presse du Soir*, *Sahva*, *Tanın* gazetelerinin de kapatılmış olduklarını hatırladı genç gazeteci.

O gün kapatılmış olan *Resimli* Ay'ın, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ve hükümetin destekçisi olduğundan emindi Suat.

Modernleşmeden yana, kadın haklarına sahip çıkan, çağdaşlığa vurgu yapan bir dergi, nasıl olur da Takrir-i Sükûn'a takılırdı?

Bir yılını henüz doldurmuştu *Resimli* Ay ve hem yayıncıları hem de yazarları, Cumhuriyet'le birlikte ülkenin ileriye gideceğine inanan insanlardı. Bundan kendi adı kadar emindi Suat.

Suat'ın aklına, Takrir-i Sükûn'un çıktığı gün babasıyla yaptığı konuşma geldi.

...

Yazıişlerine gitti Suat, *Resimli Ay*'ın son sayısını buldu ve Cevat Şakir'in* "Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?" başlıklı yazısını okumaya girişti.

Cevat Bey, hapishanede karşılaştığı dört asker kaçağının son günlerini, alabildiğine dramatik bir üslupla hikâye etmişti.

Doğruydu, asker kaçaklığını konu edinmişti yazar ama dikkatle okuduğunda, insanların hangi özel hikâyeleri nedeniyle askerden kaçtığını anlamaya ve anlatmaya çalışıyordu yazı.

"Bu gidişle..." diye düşündü Suat. "Açık kalan bir tane gazete, dergi kalmayacak."

İlerleyen günlerde, *Resimli Ay*'ın sahibi Zekeriya Bey ile yazıyı yazan Cevat Şakir'in yargılanmalarını da dikkatle izledi genç gazeteci.

İstanbul İstiklal Mahkemesi, iki önemli düşün insanından Zekeriya Bey'i Sinop'a sürmüş, Cevat Şakir'i ise "memlekette isyan bulunduğu sırada, askeri isyana teşvik edici yazı yazmak"tan idamla yargılamıştı.

Neyse ki sadece, Bodrum'a sürgüne göndermekle yetinmişti mahkeme, değerli yazarı.

***

Gazetenin içinde ve dışında, hep, artık yazılamayacağı, çizilemeyeceği konuşuluyordu.

Suat "Böyleyse, Almanya'ya gitmenin tam zamanı demektir!" diye düşünmeye başlamıştı.

---

* Cevat Şakir Kabaağaçlı 1890-1973 yılları arasında yaşadı. Halikarnas Balıkçısı olarak da bilinir. Robert Koleji'i bitirdikten sonra Oxford'da tarih okudu. Tarih ve mitoloji bilgisini eserlerine yansıttı. "Mavi tur" fikri ondan çıkmıştır. 1971 yılında Devlet Kültür Armağanı ile ödüllendirildi.

Ablası işarete bakıyor, babasıysa, iki kızının da toparlanmasını bekliyordu. Onlar hazır olunca, İsmail Derviş Almanya'daki konservatuvarla yazışmaya başlayacaktı.

1926 baharına, hayatına yeni bir yön verecek bu düşünceler içinde girdi Suat.

YİRMİ

Bir akşam, biraz da laf olsun diye "Neden sen ve ben Viyana'ya gidip Bahar Konserleri'nden birkaçını izlemiyoruz?" diye sordu ablasına Suat.

Ablası derhal ayaklandı, koşarak merdivenleri indi ve "Babacığım biz Suat'la Viyana'ya konser izlemeye gitmek istiyoruz. Müsaade eder misiniz?" deyiverdi.

İsmail Bey önce eşi Hesna Hanım'a, sonra kayınvalidesi Perensaz Hanım'a baktı.

Her ikisinden de büyük bir tepki gelmeyince "Düşünelim!" diye cevapladı Hamiyet'i.

Hamiyet merdivenleri indiği gibi koşarak çıktı ve kardeşinin çalışma odasına az önce çıktığı gibi gürültüyle daldı ve çığlığı bastı.

"Hayır demedi. Oldu bu iş. Ne zaman gidiyoruz?"

***

İki kardeş derhal bir plan yaptılar.

Seyahatlerine biraz heyecan katmak için, İstanbul'dan Varna'ya vapurla, oradan Bükreş ve Budapeşte üzerinden Viyana'ya giden *Şark Ekspresi* hattıyla yolculuk yapmayı seçtiler.

Viyana'ya daha önce de gitmiş oldukları için hangi otelde kalacaklarını, opera binasını ezbere biliyorlardı.

"Bir hafta müziğe doyar, öyle döneriz" dedi vapur Karaköy'den ayrılırken Hamiyet.

Suat ise "Bekle bizi Mozart" dedi kendilerine el sallayan annesi ve babası iskelede görünmez olunca.

Güzel bahar gününün keyfini önce Boğaziçi'ni, sonra Trakya'nın kuzey sahilini güverteden izleyerek çıkarttı iki kardeş.

Bir ara kardeşinin uzandığı şezlongda uyukladığını görünce "Beyaz tenini pembeye çevirme sakın!" diye uyarıda bulundu Hamiyet.

Vama'da vapurdan trene aktarma yaptılar. İstanbul'dan parası ödenmiş yataklı vagona, her zaman olduğu gibi Hamiyet aşağıda, Suat yukarıda olmak üzere yerleştiler.

"Kendimize çekidüzen verelim, derhal restorana geçelim" dedi Hamiyet.

Suat ablasını "Kurt gibi açım!" diye yanıtladı.

...

İki kız kardeş *Şark Ekspresi*'nin restoran bölümüne muhteşem bir giriş yaptılar. İkisi de bir derginin kapağından fırlamış gibi görünüyorlardı.

Daha çok Avrupalıların seyahat ettiği trende, bir masada birkaç kişi Türkçe fısıldaşıyordu.

"Konuştukları konu çok önemli olsa gerek" dedi Türklerin bulunduğu masayı gözüyle işaret ederek Hamiyet.

Ablasının söylediklerinin duyulmasından endişe ederek sesini iyice kıstı Suat ve "Galiba" dedi, lafı uzatmamak için.

İki kardeş yemeklerinin yanında birer kadeh beyaz şarap içtiler.

Sonra Hamiyet çantasından özenle tabakasını çıkardı. Önce kardeşine uzattı, sonra kendi ağızlığına bir tane yerleştirdi.

Çakmağını aramaya koyulduğunda, yan taraftaki masadan bir beyefendi uzandı ve şık çakmağıyla sigarasını yaktı.

Teşekkür etti Hamiyet ve "Çok önemli bir konu üzerinde konuşuyorsunuz galiba" dedi.

Gülüştü tümü erkeklerden oluşan üç kişilik grup.

İki kız kardeş ve karşı masalarında oturan üç erkek kısa süre zarfında kaynaştılar, sonra birlikte oturmaya başladılar.

Siyah saçlı, yakışıklı ve kendisini "Ben Reşat Fuat"* diye tanıtan genç, Hamiyet ve Suat'ın Almanya'ya müzik okumaya gideceklerini duyunca "Berlin'e gidin" dedi.

"Berlin'e gideceğiz!" dedi iki kardeş aynı anda.

Reşat Fuat "Ben Berlin Üniversitesi'nde, Kimya Mühendisliği bölümünde okuyorum ve Berlin Türk Talebe Cemiyeti'nde faaliyet gösteriyorum. Gelirseniz ve herhangi bir ihtiyacınız olursa, lütfen beni bulun" dedi gülümseyerek.

"Berlin'e mi gidiyorsunuz şimdi?" diye sordu Hamiyet merak içinde.

Reşat Fuat "Hayır, Viyana'ya gidiyoruz" diye cevapladı kız kardeşlerden büyük olanın sorusunu.

"Biz de Viyana'ya konser izlemeye gidiyoruz" dedi Hamiyet.

Reşat Fuat "Suat Derviş Hanım, konser izlenimlerini mi yazacak?" diye sordu Suat'a dönerek.

Suat kızardı ve kekeledi.

"Yok, hayır. Sadece müzik dinlemeye gidiyorum ablamla."

İki kız kardeş yol boyu ahbaplık ettiler Reşat Fuat ve arkadaşlarıyla.

Sonra trende ayrıldılar.

—

* Reşat Fuat Baraner 1900-1968 yılları arasında yaşadı. Mustafa Kemal Atatürk'ün teyzesinin oğludur. Türkiye Komünist Partisi'nin genel sekreterliğini yaptı. Suat Derviş'in dördüncü ve son eşidir.

Suat ve Hamiyet, Viyana seyahatleri boyunca bir daha hiç rastlamayacaklardı, kendi aralarındayken son derece kısık sesle konuşan bu esrarengiz Türk gençleriyle.

***

Çok güzel bir tatil oldu iki kardeş için.

1869'dan itibaren hizmet veren opera binasında, üç gece konser izlediler.

Gündüzlerini kâh Viyana'nın sokaklarını arşınlayarak, kâh bir kahvede soluklanarak geçirdiler.

Dönüş yolculuğuna başladıklarında, Hamiyet açısından pek de bir şeyin değişmediğini hissetti Suat. Varna'dan bindikleri vapur Karaköy İskelesi'ne yanaşırken "Lütfen gidelim artık Berlin'e Suat!" dedi.

Ağlamaklı görünüyordu.

Viyana'da bir hafta geçirmek, dünyanın en başarılı müzisyenlerinden, en ünlü bestecilerin müziklerini dinlemek bile, bir nişanlıdan yeni ayrılmış Hamiyet'i iyileştirmeye yetmemişti.

Yol boyunca yaşının iyice ilerlediğini tekrarlayıp durmuştu ablası. Bir baltaya sap olmadan geçecek bir hayat yaşamak istemiyordu.

Esasen ne görünüşü yaşlıydı ne de yaşı fazlaydı Hamiyet'in ama o öyle hissediyordu.

Etrafta yaşıtı bekâr kız kalmadığı için olsa gerek, belli ki tedirgin oluyordu.

Çalışıyor olmak için heves ettiği telefonculuk mesleğini de hiç mi hiç sevmemişti zaten.

"Sana göre hava hoş Suat. Yazıyorsun, her gün işine gidip geliyorsun. Biraz da beni düşün. Sen gelmezsen gidemiyorum görüyorsun" dedi son olarak vapurdan inerlerken.

Aslında Suat, Hamiyet'in yalnız başına gidebileceğini ve Berlin'de başarılı olacağını biliyordu. Hatta emindi bundan. Ama nedense babası "Yalnız olmaz, ikiniz birden!" diye tuttur-muştu bir kere.

"Tamam abloş!" dedi Karaköy'de karaya ayak basarken Suat.

Ablasına bu konuyu ciddiyetle düşünceceğine, bundan böyle planlarını, bu konuyu da önüne koyarak yapacağına söz verdi.

Sevindi Hamiyet. Kardeşinin kendisi, kendisinin de kardeşi için yapmayacakları hiçbir şey olmadığından emindi.

YİRMİ BİR

Daha vapur iskelesindeyken aldı sıra dışı bir durum olduğuna dair kokuyu Suat.

Gazete bayiinin önünde uzun bir kuyruk vardı.

Vapura bindiğinde, herkesi gazetesine kapanmış buldu. Eskisi kadar çeşit yoktu artık gazete olarak ellerde ama olanlar neredeyse sözleşmiş gibi içinde "suikast" sözcüğü bulunan cümleler kurmuşlardı.

Belli ki Gazi'ye dönük bir girişimden söz ediyordu gazeteler.

Yokuşu süratle tırmandı ve masasında kendisini beklemekte olan gazete takımına hamle etti Suat.

Haziran'ın 17'siydi...

Gazetelerden öğrendiğine göre, 15 Haziran gecesi İzmir Valiliği'ne bir ihbarda bulunulmuş, Cumhurbaşkanı'na yönelik bir suikasttan söz edilmişti.

Derhal düğmeye basılınış, suikast hazırlığında bulunan grup, silahlarıyla birlikte yakalanmıştı.

Suat, o sabah yapılan yazışleri toplantısını can kulağıyla dinledi. Sonra birkaç köşe yazarının fikirlerini almaya çalıştı.

Hemen herkes, kapatılmış Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası mensuplarının başının dertte olduğunda birleşiyordu.

İlerleyen günlerde, Gazi'nin, İsmet İnönü'ye gönderdiği bir telgraf* çıktı ortaya. Cumhurbaşkanı, Başbakan'dan, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın bütün ileri gelenlerinin ve bazı üyelerinin tevkif edilip cezalandırılmasını istiyordu.

***

Suat bir yandan gazetede öte yandan evinde, İzmir Suikastı Davası'nı yakından izliyordu.

Son derece can sıkıcı günlerden geçiyordu Türkiye.

Mahkeme, kararını 13 Temmuz'da açıkladı.

On altı kişinin idamına, bazı sanıkların sürgün cezasına çarptırılmasına karar verilmişti.

İsmail Bey, "Cesaret edemediler Kâzım, Refet, Cafer Tayyar ve Ali Fuad Paşaları idam etmeye" dedi.

Çok üzgün görünüyordu Suat'ın babası.

Adı geçenlerden Refet Paşa'yla röportaj yapmış, böylelikle gazetecilikte adını duyurmuş olan Suat "Hiç aklım kesmiyor onun Gazi'ye bir suikastta bulunacağına" deyince, deneyimli adam derin bir nefes aldı ve kırık bir ses tonuyla konuşmaya başladı:

"Öyle. Daha önce konuştuklarımızı hatırlıyor musun? Hani Takrir-i Sükûn çıktığında laflamıştık."

Suat hatırladığını işaret edecek şekilde başını salladı.

Belli ki babası bu sefer de önemli bir laf edecekti:

"Bir suikast davası değildi bu Suat. İktidar savaşıydı. Birbirinden değerli, vatanı için canını gözünü bile kırpmadan verecek insanlar, bir gecede yok edildi!"

---

* TBMM'nin Zabıt Ceridesi, 7. Cilt, sayfa 215- 216

Uzüldüğü her halinden belli olarak odasına çekildi İsmail Derviş Bey.

Suat, tam da babasının söylediği gibi olduğunu düşündü.

***

Ülkede ne olursa olsun, çok yoğun çalışıyordu Suat.

Bir yandan gazetecilik yapıyor, öte yandan hikâye ve romanlar yazıp bunların yayımlanmaları için çaba sarf ediyordu.

Öğrencilikten de kurtulamamıştı henüz. Babası hem onu hem de Hamiyet'i Almanca dersler konusunda aralıksız sıkıştırıyordu.

Birkaç Almanca hocası, sürekli gidip gelmeye devam ediyordu evlerine.

Gelen hocalar, iki genç kızı harıl harıl Almanya'da üniversite okuyacak seviyeye getirmeye çalışıyordu.

Bir konuşmalarında "Hikâyelerimi Almanya'da yayımlanan mecmualar basar mı?" diye sormuştu hocalarından birine Suat ve "Neden olmasın?" cevabını almıştı.

"Peki..." demişti bunun üzerine Suat. "Hikâyelerimi Almancaya birlikte çevirebilir miyiz?"

Suat'ın hikâyeleri Almancaya çevrilmeye böylece başlamış oldu.

Farklı hikâyeleri farklı yayın organlarına gönderip beklemeye başladı Suat.

Kısa bir süre sonra, gelen mektup ve dergilerden, hikâyelerinin Almanca olarak yayımlanmaya başladığını anladı ve havalara uçtu.

Bütün ev halkı sevindi Suat'ın hikâyelerinin Almancaya da çevrilmiş olmasına.

"En azından benim bildiğim, Almancaya çevrilen ilk Türk hikâyeleri seninkiler" diyordu durmaksızın babası.

Araştırdı bunu Suat. Hiçbir bilgiye ulaşamadı. Babası haklı olmalıydı.

Hikâyelerini Almanca basılmış olarak gören Suat, ilk kez içinden gelerek Almanya'ya gitmek istedi.

Tam olarak karar vermeden, meseleyi konuşmak istediği iki kişi vardı.

YİRMİ İKİ

Önce bir pundına getirip, kendi gazetesi *İkdam*'ın sahibi Ahmet Cevdet Bey'in kapısını çaldı ve her şeyi tam da olduğu gibi anlattı.

Beklediği gibi, deneyimli gazeteci meseleye sadece gazetesi açısından yaklaşmadı. Suat'ın geleceğini de masaya yatırdı.

"Bence kariyerinin henüz başındasın Suat. Devam etmen halinde ben bu mesleğin en iyilerinden biri olacağından, Türkiye'nin basın hayatına yön verenlerin içine gireceğinden eminim. Öte yandan, yaşın çok küçük ve eğitimini bitirip, gelip kaldığın yerden devam da edebilirsin. Otuzlu yaşlarında olsaydın, yerini birinin dolduracağından endişe edebilirdim ama geriye döndüğünde, mücadeleye yeniden başlama yaşında olacaksın nasıl olsa."

Ahmet Bey'in konuya, kendisinin hiç düşünmediği açılardan yaklaştığını hissetti genç gazeteci.

Onun söylediklerinin ışığında, yaşının çok genç olmasının getirdiği avantajı kullanması gerektiğini düşündü.

Sonra Süs'ten Mehmet Raıf Bey ile görüştü.

Mehmet Bey "Tabii ki git. Büyük bir deneyim olur senin için" dedi.

Deneyimli yazar, ayrıca "Türkçe yazmaya sakın ara verme!" diye de uyardı Suat'ı.

Yeterince kullanmadıkları için anadilinde doğru dürüst cümle bile kuramayan, hatta kelimeleri hatırlamakta dahi zorluk çeken dünya kadar Batı görmüş Türk tanıyordu Mehmet Rauf.

Kapıdan çıkmadan, başka bir açıdan daha uyardı Mehmet Bey genç yazarı.

"Mutlaka yaz. Yazdıklarını gönder. Burada yayımlayalım. Böylece, insanların ismini unutmasının önüne de geçmiş oluruz."

Babıâli Yokuşu'nu inerken, babasının ısrar dozunu yükselttiği ve ablasının dünden hazır olduğu Almanya'ya gitme fikrini, nihayet ve tam anlamıyla satın almış olduğunu hissetti Suat.

Tek açmaz, babasının ablasını ve kendisini Almanya'da bir konservatuvara göndermek istemesiydi.

***

Suat, düşüncelerine değer verdiği meslek büyüklerinden de olumlu görüş alınca, hemen o akşam "Kararımı verdim. Almanya'ya gitmeye hazırım" dedi babasına.

Hamiyet'in, bir zil takıp oynamadığı kaldı bu sözler üzerine.

"İyi o halde, bu döneme yetişin bari" dedi İsmail Bey.

Eşinin, Berlin Üniversitesi'yle yazışmaya başladığı gün, kararlar bağladı Hesna Hanım.

Ama elinden bir şey gelmezdi. Karar verilmiş, geriye sayım başlamıştı.

***

Ne zamandır kızlarının çıkacağı seyahatle yatıp onunla kalkıyordu Abdülaziz'in mabeyincilerinden Kâmil Bey'in kızı Hesna Hanım.

Bazen saraylı annesi de yanında olmak üzere kumaş ve giysiler bakmaya çıkıyor, birbirinden güzel iki yavrusu için muhtelif alışverişler yapıyordu.

Farklı vücut ölçülerini göz önünde bulundurarak ama her şeyden iki tane alıyordu Hesna Hanım.

O akşam da eve geldiğinde, denesin diye yatağının üstüne konulmuş bir dolu kıyafet karşıladı Suat'ı.

Hamiyet'in odasına gidince, onu kendisi için alınmış olanların birini çıkartıp birini giyer halde buldu.

Bir koşu gitti, yatağının üzerindekileri alıp ablasının odasına geldi. İki kardeş, aynanın karşısına geçip, anneleri tarafından alınmış her şeyi bir bir denediler.

En çok, kendisi için alınmış ipek sabahlığı sevmişti Suat. Üstünden çıkarmadan, konağın içinde bir koşu tuttu, annesini buldu, sarıldı iki yanağından öptü.

Saraylı bir annenin ve babanın kızı olarak, normalde böyle bir davranışı kesinlikle hoş karşılamazdı Hesna Hanım.

Öte yandan, gidiyordu işte yavruları.

Ne olursa olsun, tatlı sertliğinden ödün vermedi.

"Böyle çıkılır mı insan içine? Çabuk git değiştir üstündekini. Ya da dur bir bakayım. Yakışmış. Çok güzel olmuşsun. Beğendin mi bari? Hadi git değiş de gel. Dolaşma böyle konağın içinde!"

Bir dolu düşünce ve isteği aynı anda ifade etmişti Hesna Hanım.

Suat annesini dinledi, koşarak odasına gitti, ipek sabahlığını çıkardı, dikkatle astı ve gündelik kıyafetlerini giyerek salona geri döndü.

YİRMİ ÜÇ

İki güzel kızın anneanne, anne ve konağın çalışanlarıyla vedalaşmaları çok zor olmuştu.

Artları sıra edilen dualar, arkalarından dökülen sular...

Şimdi de Sirkeci Garı'nda tren kalkmak üzereydi.

Önce Hamiyet babasına, Suat da sevgili Ruhi'sine sarıldı. Sonra tam tersine, Suat babasının kollarına atladı.

Cümle kurmak ya da duygu ifade etmekten yana en ufak sorunu olmayan baba ve kızı, tek kelime bile edemediler. Sözler boğazlarına düğümlendi, gözyaşı olup yanaklardan süzüldü.

Sonra tren hareketlenirken, İsmail Bey pencereye doğru yaklaştı ve bir kez daha uyardı kızlarını:

"Sakın, Münih'te ikiniz birden uyuyup kalmayın!"

Suat "Merak etme baba!" diye bağırdı.

İki kız kardeşin son gördükleri, babalarının Ruhi'nin elini tutmuş olarak cebinden çıkardığı mendille gözyaşlarını silmesi oldu.

* * *

Üst kattaki yatağı Suat, alttakini Hamiyet aldı. Yerleştiler.

Sonra yemekli vagona çıkıp, birer çay sipariş verdiler. Yolları uzundu.

"Bir kere de Nesrin'in arkasından böyle ağlarken gördüm babamı" dedi Suat.

Babasının ağlaması derinden dokunmuş olmalıydı Suat'a. Yoksa, bu yasaklı konuyu açmazdı.

Hamiyet başını salladı ve "Ne çok ağlamıştı değil mi?" dedi.

Derviş ailesinin üzerine binen en büyük ağırlıklardan biri olmuştu Nesrin'in intiharı.

Evlatlık olarak, Hamiyet'e arkadaşlık etsin diye alınmıştı Nesrin.

Sonra Suat doğmuş, üç kızı olmuştu ailenin.

Hiç ayırmamıştı İsmail Bey ve Hesna Hanım Nesrin'i öz kızlarından.

Harp şiddetlenip yaralılar İstanbul'a ardı ardına gelmeye başlayınca "Ben hastanede görev yapmak istiyorum!" demişti İsmail Bey'e Nesrin.

"Hayır!" denilecek, çocuk kayırılacak zamanlar değildi.

Nâzım gibi yaman delikanlılar, Hesna Hanım, Hamiyet ve Nesrin gibi kandan korkmayan, irinden tiksinmeyen her yaştan kadın, kolları sıvamıştı işi başından aşkın doktorlara, hemşirelere yardımcı olmak için.

Nesrin, işte tam da o günlerde âşık olmuştu tayyareci gence...

"Çok yakışıklıydı değil mi abla?" diye sordu Suat.

"Sahiden yakışıklıydı!" dedi genç adamın yüzü aklına gelince Hamiyet. Sonra içini çekti ve devam etti:

"Başlarda kitap okuyordu Nesrin tayyareci subaya. Sonra delikanlıyı ayağa kaldırıp bahçede kısa yürüyüşler yaptırmaya geldi sıra. İşte ne olduysa o arada oldu. Sanıyorum bizimkini beğendi tayyareci ve altından kalkamayacağı bir söz verdi."

Suat, Hamiyet'ten daha iyi biliyordu ne olduğunu.

"Bana anlatıyordu. Birbirlerine âşık olmuşlardı. Evlenme planı yapmaya başlamışlardı. Hatta annemden izin bile istemişti bizim kız. Kendisini artık o genç adamın eşi gibi görmeye başlamıştı..."

Öyleydi. Nesrin havalarda uçuyor, evlilik için geriye gün sayıyordu.

Sonra, tayyareci sevgilisini ziyaret etmek için hastaneye gitti bir gün.

Hastabakıcı bir kâğıt tutuşturdu eline:

"Sevgili Nesrin, çok düşündüm ama ne yazık ki yapamayacağım. Evime, eşime ve minik oğluma dönmem gerekiyor. Onları terk edip İstanbul'da kalmayı kendime yakıştıramıyorum. Fedakârlık etmem gerekiyor. Geçirdiğimiz çok güzel günler için sana teşekkür ediyorum. Rica ediyorum arkamdan ağlama. Bu aşkı hiç yaşanmamış farz et, kendine yeni bir rota çiz..."

Suat, satır satır hatırlıyordu mektubu, çünkü Nesrin kendisine okutmuştu.

Sonra biraz ağlamışlardı birlikte.

Akşam olmuş, yatılmış, sonra Nesrin bir daha kalkmamıştı.

"Ne feci bir sabahtı!" dedi Hamiyet.

Öyleydi. Nesrin'in kalkmadığını görünce odasına girmişti hizmetçiler ve başucunda tamamen içilmiş bir şişe Lavdanom bulmuşlardı.

Derviş ailesi acılara gark olmuştu.

Suat'ın ağzını bıçak açmamıştı uzunca bir süre. Biliyordu, eğer Nesrin'le daha çok konuşsaydı, onu intihar düşüncesinden vazgeçirirdi.

Çünkü en çok onu dinlerdi Nesrin!

Ama düşünememişti işte. Aklından bile geçirmemişti böyle olabileceğini Suat. Kahrolmuştu, Nesrin'in tayyareciye olan aşkını yeterince ciddiye almadığı için.

Uzunca bir süre konuşmadı iki kardeş.

Şark Ekspresi batı istikametinde mesafe kat etmeyi sürdürdü...

Bir süre sonra, sessizliği Hamiyet bozdu.

"Hepimiz çok üzüldük biliyorum ama sen bir hayalete dönüşmüştün o zamanlar. Çok korkmuştuk senin için. Seni de kaybedeceğimizi düşünmeye başlamıştık annem ve babamla."

Sustu Hamiyet bir süre. Sonra bir soru sordu:

"Ne zaman ki *Fatma'nın Günahı*'nı yazmaya başladın, o zaman anladım acını kâğıda döktüğünü ve bu vesileyle kendinle hesaplaştığını. Söyle kuzum, romandaki Fatma biraz da Nesrin mi?"

"Öyle abla" dedi ölgün bir sesle Suat.

YİRMİ DÖRT

Bükreş, Budapeşte, Viyana geride kalmış, Münih'e yaklaşılıyordu...

Şark Ekspresi'nin iki yolcusu Suat ve Hamiyet, mükellef sabah kahvaltısına bavullarını toplamış olarak oturdular.

"Heyecanlı mısın abloş?" diye sordu Suat çayından ilk yudumu aldıktan hemen sonra.

"Sen değil misin?" dedi karşılık olarak Hamiyet.

İkisi de çok ama çok heyecanlıydı.

Takvimler 1925'in Eylül'ünü sürüyordu ve biri henüz yirmisinde ötekiyse sadece yirmi üçündeydi.

Ömürlerinin baharındaydılar bir başka deyişle...

İsmail Bey, Berlin'de eğitim görecekleri konservatuvarla yazışmış, kızlarının seviyesiyle ilgili bilgiler vermiş, hocalarından aldığı yazıları da Berlin'e göndermişti.

İki kardeşe sandalyeye oturma yaşına geldikleri günden itibaren piyano çalıştırılmış, şan dersleri aldırılmıştı.

Bütün hocalar, Hamiyet'in sesini dikkate değer buluyordu.

Suat da gayet başarılıydı piyanoda ve onun sesi de fena sayılmazdı.

"Bir kere, Avrupalı olacağız" dedi Hamiyet. Çok istiyordu bunu. Özellikle de Suat'ın Lozan'dan dönüşünde anlattıklarından çok etkilenmişti.

Oysa, Suat pek aynı fikirde değildi ablasıyla.

"Tamam ama, gedeceğimiz yer savaştan yenik çıkmış Almanya. Duyduğum kadarıyla büyük bir yoksulluk hüküm sürüyormuş ve siyasi atmosfer de karmakarışıkmış."

"Neyse ne!" dedi en uçarı haliyle Hamiyet ve ekledi: "Yakışıklı Alman gençleriyle karşılaşacağız ya, sen ona bak."

Suat güldü ve "Sanki İstanbul'da karşılaşmıyordun yakışıklılarla. Arkanda bıraktığın gözü yaşlı nişanlılar, Hamiyet'ten Darbe Yiyenler Dayanışma Derneği kurmuşlar" dedi.

Hamiyet'in içmekte olduğu çay genzine kaçtı, gözlerinden yaşlar gelene kadar güldü.

"Kızım..." dedi. "Ben çapkınlıkta dedemiz Derviş Paşa'ya çekmişim."

Gülme sırası Suat'taydı. Gayet iyi biliyordu Müşir Derviş Paşa'nın o meşhur hikâyesini.

Davetli olarak gittiği sarayda, Prenses Zeynep'in cariyesi Şevkidil Hanım'ı raks ederken görmüş ve derhal izdivacına talip olmuştu.

O kadar ısrar etmişti ki evlenme isteğinde Derviş Paşa, Prenses Zeynep cariyesi Şevkidil Hanım'ı ona hediye etmek zorunda kalmıştı.

Ve derhal evlenmişti Derviş Paşa, dünya güzeli Şevkidil Hanım'la.

Suat, Hamiyet ve Ruhi'nin babaları İsmail Bey, işte bu evliliğin ürünü olmuştu.

Meselenin en üzücü tarafı akıllarına geldiğinde gülücükleri boğazlarına düğümlendi iki kardeşin.

Maalesef, güzeller güzeli Şevkidil Hanım biricik oğlu İsmail'i dünyaya getirirken vefat etmişti.

Bunun üzerine oğlunun bilimadamı, özellikle de doktor olmasını istemişti Derviş Paşa. Yakınındakilere hep, "Ben büyüdüğünü göremezsem İsmail'e söyleyin, annesinin hatırı için doktor olsun" demişti.

Dediği gibi de olmuştu. Saraya cariye olacak kadar güzel Şevkidil Hanım'ın eşi Derviş Paşa çok severek evlendiği eşiyle sadece dokuz ay, onun emaneti olan oğlunu ise dört yıl sevebilmişti. 1878 yılında, liberal düşünceleri nedeniyle, zehirlenerek öldürülmüştü Derviş Paşa.

İki kardeşin kahvaltı masasında gülmekten gözlerinden yaş getiren çapkınlığa dair bu konu, her zaman olduğu gibi üzülmelerine yol açarak sonlanmıştı.

Sanki sözleşmiş gibi aynı anda yeniden Almanya konuşmaya başladı iki kardeş. Suat epey çalışmıştı dersini.

"İngiltere ve Fransa çok ağır şartlar ileri sürdüler Versailles Antlaşması imzalanırken. Öncelikle silahlı kuvvetlerini yüz bin kişiye indirmişler. Bu durum, Almanların sadece savaşma gücünü kırmıyor, büyük de bir işsizliğe yol açıyor."

Haklıydı Suat. Almanya'da işsizlik diz boyuydu, topraklarının büyük bir kısmını kaybetmişti ve yetmiyormuş gibi 269 milyon Goldmark borçluydu öteki ülkelere.

Çarşılar pazarlar ateş pahasıydı, halk yiyecek, ilaç ve giyim eşyası gibi en temel maddeleri edinmekte bile büyük zorluk çekiyordu.

1918 Kasım'ında donanmada çıkan büyük isyan ülkenin tamamına yayılmış, tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi imparator tahtı bırakıp Almanya'dan kaçmıştı.

"Weimar Cumhuriyeti" dedi üstüne basarak Suat ve şöyle sürdürdü sözlerini:

"Bizde padişah gidip yerine nasıl Ankara Hükümeti işi devraldıysa, orada da Weimar Cumhuriyeti dönemi başladı. Versailles Antlaşması'na bu cumhuriyet imza koydu. 1919'dan bu yana, Almanya'yı, seçimle iktidara gelen sosyal demokratların önderlik ettiği bir koalisyon hükümeti yönetiyor. Daha doğrusu yönetmeye çalışıyor."

Suat'la Hamiyet'in konuşurken atladıkları bir şey vardı. Avrupa'da yokluk ve işsizlikle boğuşan tek ülke Almanya değildi. Savaştan galip çıkan İngiltere, Fransa, İtalya gibi ülkeler bile yoksulluk ve çaresizlik içindeydi.

YİRMİ BEŞ

Münih'te *Şark Ekspresi*'nden inip bir başka trene binen iki kardeş, sonunda Berlin'e ulaştılar.

Bir otomobile atlayıp, babalarının bir dostu tarafından kendileri için kiralanmış apartman katını buldular.

Dairelerinin anahtarını, ismi ellerindeki notta yazılı olan Frau Sabina'dan aldılar.

Oturaklı, orta yaşlarını biraz geçmiş Alman kadın, iki kardeşin akıcı Almanca konuşmalarına şaşırdı.

Gayriihtiyari "Hiç Almanya'da yaşamadan böyle Almanca. Bravo!" dedi.

Suat, bıraksa şaşkınlığını daha da uzun sürdürecek Frau Sabina'ya, eğitimlerini sürdürecekleri Stern Konservatuvarı'nın ne kadar uzakta olduğunu sordu.

"Çok yakın!" dedi kadın ve ellerini kollarını da kullanarak okulun yerini tarif etti.

Babaları her şeyi düşünmüştü, yürüyerek okula beş dakikada ulaşabileceklerdi.

"O halde..." dedi Hamiyet. "Hemen yerleşelim ve gidip kavuşalım sevgili okulumuza."

* * *

İki küçük odası ve bir küçük sofası olan, cadde manzaralı evde oturacaktı Derviş kardeşler.

Suat "Sen seç hangi odada kalmak istediğini" dedi en hın bakışıyla ablasına.

"Yok öyle yağma!" dedi derhal Hamiyet.

Suat çoktan keşfetmişti, ablasına bıraktığında, en güzel ye hep kendisinin konduğunu.

Hamiyet, cebinden büyüklüğü nedeniyle "manda gözü" di tabir edilen, genç Türkiye Cumhuriyeti tarafından bastırıln yeni bir yirmi beş kuruş çıkardı. İki parmağı arasında dik olar tuttu, havaya fırlatmaya hazır hale geldi. Ardından sordu:

"Yazı mı ay yıldız mı?"

Hamiyet paranın "yazı" tarafını seçti.

Suat parayı fırlattı, para havada fıril fıril döndü ve sonun yere düştü.

"Ay yıldız" dedi Suat yerde durmakta olan parayı gösterere Seçimi o yapacaktı.

İki kız kardeş, bavullarını da alıp, bir saat içinde salonda b luşmak üzere odalarına çekildiler.

Elbiselerini yerleştirecek, kendilerine çekidüzen verecek okullarına gideceklerdi.

* * *

"En çok da..." dedi Suat ablasıyla bir saat sonra salonda bul tuğunda. "İpek sabahlığıma üzüldüm. Buruş buruş olmuş. İlk o astım. Hemen bir ütü alalım kendimize."

Hamiyet çok güldü Suat'ın bu sözlerine.

"Güzel kardeşim ütü yapmayı da mı biliyormuş?"

Hiç ütü yapmamış olduğunu ilk kez o an düşündü Suat. Hizmetçiler ütü yaparken onları izlediği olmuştu tabii ama o güne kadar bir kez olsun eline ütü alıp bir bez parçasının üzerinde gezdirmemişti.

"Her şeyin bir ilki var abla! Bence babam bizi buraya sadece konservatuvarda okuyalım diye göndermedi. Hayatı öğrenip, kendi ayaklarımızın üstünde durmamız gerektiğini de düşündü."

Hamiyet, Almanya'ya gelişlerine hiç bu açıdan bakmamıştı. Hak verdi kardeşine.

***

Direktör Alexander von Fielitz, genç hanımlara oturacak yer gösterdi ve derhal okulla ilgili bilgiler vermeye başladı.

Stern'sches Konservatorium,* 1850 yılında Julius Stern ve ortakları tarafından Berliner Musikschule adıyla özel okul olarak kurulmuştu. Ortakları ayrılınca, 1855'te ismi değişti, kurucu ailenin adıyla anılmaya başlandı. 1894 yılında ilk kurulduğu yerden buraya, Bernburger Caddesi'ne taşındı.

Okulla ilgili genel bilgileri verdikten sonra, Bay Fielitz sekreterinden Derviş kardeşlerle ilgilenecek profesörü çağırmasını istedi.

---

* Stern'sches Konservatorium'a 1936 yılında, Naziler tarafından el konuldu ve adı Konservatorium der Reichshauptstadt Berlin olarak değiştirildi. Okulun sahibi olan aile toplama kampına gönderildi. 1945'ten sonra okulun adı Şehir Konservatuvarı olarak tekrar değiştirildi. 1966 yılında, bu kez Berlin Devlet Müzik ve Gösteri Sanatları Okulu adını aldı. 2001'den bu yana, Berlin Üniversitesi'ne bağlı Güzel Sanatlar Fakültesi olarak hizmet veriyor.

Kızlar gözleri kapıda gelecek öğretmeni beklerken, Bay Fielitz, Bay Breithaupt'un ülkenin en yetenekli piyanist ve kompozitörlerinden biri ve tartışmasız ülkenin en iyi müzikoloğu olduğunu söyledi.

Ve nihayetinde, Rudolf Maria Breithaupt kapıda göründü. Elli yaşlarının başında, saçları ağarmış oturaklı bir adamdı.

Bay Breithaupt biraz kuşkucu gözlerle süzdü kızları ve kendisine İstanbul'dan gelen bilgilerin göz kamaştırıcı olduğunu söyledi.

En can alıcı lafı, tam da ayrılırlarken etti Bay Breithaupt.

"Her ikinizi de yarın sabah saat sekiz buçukta bekliyorum. Bakalım, sahiden de anlatıldığı gibi misiniz?"

***

İki kardeşin Berlin maceraları çok hızlı başlamıştı.

Trenden iner inmez evlerine yerleşmiş, okullarını bulmuş ve derslerine hemen ertesi gün başlayacaklarını öğrenmişlerdi.

Suat "Yapacak çok işimiz var abla. İlk işimiz kendimize bir ütü almak ve mutfak için küçük bir alışveriş yapmak" dedi.

Hamiyet'in de söyleyecekleri vardı:

"Bence alışverişe çarşaf ve nevresim alarak başlasak çok daha iyi olur. Görüyorsun akşam olmak üzere. Birkaç gün daha yemeğimi dışarıda yiyebilirim belki ama bir gece bile, o yıkanmaktan helak olmuş çarşafların üzerinde yatamam sevgili kardeşim."

YİRMİ ALTI

Hamiyet ailesine ama daha çok da babasına yazdığı mektubu, kardeşine okumaya koyuldu:

"Değerli ciciannem, sevgili annem ve bir tanecik babam, evimize yerleştik, hatta bir ütü bile aldık. Çünkü, Suat Hanım'ın sabahlığını ütülemesi gerekiyormuş. Tezgâhtarı, ipek kumaşların nasıl ütüleneceğine dair ahret sualleriyle terletirken görmenizi isterdim... Okulumuza gittik ve hocalarımızla da tanıştık. Her şey beklediğimizden çok daha iyi gelişti. Bizi öğrenciliğine kabul eden Rudolf Maria Breithaupt hem Suat'ın hem de benim piyano düzeylerimizi etkileyici buldu. Suat'ın sesi için ne yapabileceğine bakacağını, benimki için ise çok özel olduğunu söyledi..."

Gülmeye başladı mektubun bu noktasında Hamiyet ve Suat'la eğlenmeye girişti.

"Ne deseydim sevgili kardeşim? Zavallı adamın, karga gibi sesin olduğunu düşündüğünü ama nezaketten söylemediğini mi yazsaydım? Kıymetimi bil."

Suat "Yazmışsındır sen. Mutlaka bakacağım!" diyerek ablasının üzerine atladı.

İki kardeş, ailelerine yazdıkları mektupları birbirlerine okurken bir hayli eğlendiler.

Yazdıkları doğruydu. Birlikte çalışacakları Bay Breithaupt her ikisinin de piyano düzeylerini etkileyici bulmuştu.

İstanbul'daki hocaların söyledikleri çıkmıştı. Almanya'nın en ünlü müzik insanlarından biri olan Rudolf Maria Breithaupt, Hamiyet'in sesinin sahiden sıra dışı olduğunun altını çizmişti.

İki kardeş mektuplarını yakındaki postaneye götürürlerken, yol boyu, ev halkının verecekleri haberlere çok sevineceğini konuştular.

***

Günler haftaları ve onlar da ayları kovalamaya başlamıştı...

Suat piyano çalışmayı seviyorsa da asıl sevdiği ve yapmayı çok istediği işten, yazmaktan uzak kalıyor olduğu için huzursuzdu.

Ablasıyla yaptığı konuşmaların yüzde ellisi bu konudaydı.

Başının etini yiyordu Hamiyet'in ve durmaksızın "Benim yazmam gerekiyor abla!" diyordu.

"Yaz kızım!" diyerek cesaret veriyordu böyle durumlarda ablası. Hatta arada bir "Elini tutan mı var?" diye azarlıyordu da kardeşini.

Böyle günlerden birinde "Hadi abla, bana eşlik et Ullstein'a* gidelim birlikte" deyiverdi Suat.

* Ullstein Verlag 1877 yılında, Leopold Ullstein tarafından Berlin'de kuruldu. Yayımladığı gazete ve dergilerle kısa sürede Almanya'nın en büyük yayıncı kuruluşlarından biri haline geldi. Sahibi Yahudi bir aile olduğu için, 1934'ten itibaren baskı altına alındı. 1937 yılında Nazi Partisi'nin zoruyla ismi Deustcher Verlag haline dönüştürüldü. Ardından, yayın kuruluşuna tümüyle el konuldu. Savaştan sonra, sahiplerine iade edildi. Bugüne kadar defalarca el ve isim değiştirdi.

Günlerdir düşünüyordu bu konuyu. İstanbul'dan hikâyelerini gönderdiği ve Almanca basılmasını sağladığı dergileri yayımlayan kuruluştu Ullstein.

İstanbul'dayken düşünmeye başlamıştı bu konuyu ama aklından geçenler doygunluk noktasına tam da o anda erişmiş olmalıydı.

"Hadi abla, giyin!" dedi ayağa fırlayıp. Aynı anda, ablasını da elinden tutarak ayağa kaldırdı.

Hamiyet, kardeşinin desteğe ihtiyacı olduğunu düşündü. Böylesi bir durumda, iki eli kanda olsa koşardı Suat'ının yardımına.

"Tamam!" diyerek fırladı yerinden ve giyinmek için odasına geçti.

***

Suat, geçen süre zarfında hazırlamış olduğu, göz doldurucu dosyası koltuğunun altında olmak üzere ve ablasından aldığı kuvvetle girdi Ullstein'ın görkemli binasına.

Danışma noktasında, İstanbul'dan yazılarını gönderdiği editörün ismini söyledi ve Hamiyet'le birlikte beklemeye koyuldu genç yazar.

Çok kısa sürdü beklemeleri. Bir sekreter tarafından alınıp, editörün odasına götürüldüler.

İlk kez görüyordu Bay Wallenberg* kendisine Türkiye'den hikâyeler gönderen Suat'ı.

Gayriihtiyari "Çok gençsiniz" dedi ellili yaşlara merdiven dayanmış adam. Cin gibi bakıyordu Suat'a.

---

* Ernst Wallenberg 1878-1948 yılları arasında yaşadı. 1938 yılına kadar Berlin'de çalıştı. Sonra ABD'ye kaçmak zorunda kaldı.

Suat ablasını tanıttı Wallenberg'e ve Almanya'ya hangi sebeple geldiklerini anlattı. Konuşması kendiliğinden, esas derdinin müzik değil yazmak olduğuna geldi.

Bir hamle yapıp çantasından o güne kadar çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış yazılarını ve basılmış kitaplarını çıkarttı, kendisini ilgiyle dinleyen deneyimli editörün önüne koydu.

Şaşırdı adam ve "Bugüne kadar beni ziyaret edenler içinde, sizin yaşınızda olup da sizin kadar ürün vermiş kimseye rastlamadım!" dedi.

Başka söyleyecekleri de vardı Bay Wallenberg'in:

"Ben eğitiminizi hangi dalda yapmış olduğunuzdan çok, gazetecilik ve yazarlık konusunda yeteneğe sahip olup olmadığınıza bakarım Bayan Derviş. Neden biliyor musunuz? Çünkü kendim de eğitimimi dişçilik alanında yaptım. Ama gönlümde yatan aslan hep yazarlık, editörlük oldu ve işte buradayım."

Bay Wallenberg "Buradayım!" derken büyük Ullstein kuruluşunu kastetmişti.

Almanya'da, ülkenin basın yayın hayatından Ullstein çıkartılsa geriye fazla bir şey kalmayacağı rahatlıkla söylenebilirdi.

Deneyimli editör, işte tam da bu nedenle kullanmıştı "Buradayım!" sözcüğünü, altını çizerek.

YİRMİ YEDİ

Yeni bir dönem başlamıştı Suat'ın hayatında.

Bay Wallenberg'e, üzerinde İstanbul'dayken çalışmaya başadığı, büyük ölçüde olgunlaştırdığı bir projeden söz etmiş, eve ılurunu alarak dönmüştü.

Kısa bir süre içinde, projesinin ilk üç bölümünü Almanca olaak yazdı Suat.

Kapak sayfasına imzasını "Suzet Doli" olarak koydu.

Biraz tuhaf hissetmişti aına yapılması gerekeni yaptığına dair n ufak bir kuşkusu yoktu genç yazarın.

Bay Wallenberg'e kendisi açmıştı konuyu. "Almanya'da daha olay kabul görmemi sağlayacaksa, müstear* isim kullanabilirim" lemişti. Aklında bir isim vardı. Bu ismi kullanırsa, Suat Derviş'in n azından baş harflerini muhafaza etmiş olacaktı.

Bundan böyle, Ullstein'ın yayınlar yelpazesinde, imzasını Suet Doli olarak atacaktı Suat.

Sultanın Kanları'ydı, tefrika edilecek romanının ismi.

"Planlamanı yap, ilk üç dört bölümü yaz. Gerisini, biz elimizleki bölümleri yayımlarken getirirsin" demişti Bay Wallenberg.

Ve işte *Sultanın Kanları*'ndan, yazılmış tam üç bölüm duruyorlu o sabah itibariyle masasında.

Evden çıkmadan yazılarını itinayla dosyaladı ve ablasına "Sen şan dersini sürdürürken ben bir koşu Ullstein'a gider, sonra okula gelirim" dedi.

***

Beğendi editör, Suat'ın yapmış olduğu planlamayı ve yazım tekniğini.

Tam da kendisinin tarif ettiği gibi, dokümanter bir roman olmuştu genç yazarın çalışması.

Kişilerin, yerlerin ve olayların gerçek hayattan alındığı, anlatıcının kendini hayal kurmakta serbest bıraktığı, akıcı, sürükleyici bir anlatımla kaleme alınmıştı *Sultanın Karıları* ve yayın grubunun en başarılı dergilerinden biri olan *Tempo*'da yayımlanacaktı.

Ayrıca, tıpkı İstanbul'dakiler gibi "Önünüz çok açık Suat Hanım. Yeter ki çalışın, bıkmadan usanmadan yazın" diyerek yüreklendirmişti Berlin'deki editörü de genç yazarı.

Suat, Ullstein'dan ablasının eğitim gördüğü Stern'sches Konservatuvarı'na uçarak gitti.

***

Iki kardeş birlikte çıktılar okuldan. Suat olup biteni bir çırpıda anlattı.

Hamiyet kardeşinin boynuna sarılırken "Biliyordum, biliyordum burada da başarılı olacağını. Nihayet ikimiz birden mutlu olabileceğiz" dedi.

Sahiden de öyleydi.

Suat, en sevdiği iş olan yazmayı sürdürebileceği bir alan yaratmıştı kendine. Hamiyet de kardeşinin mutsuzluğuna üzülmeden, piyano ve şan üzerine gönlünce çalışabilirdi artık.

Suat'tan gelen güzel haber üzerine, Hamiyet de kendi cephesindeki gelişmeden söz etti.

"Bay Breithaupt ne dedi bugün bana?" dedi muziplik de kokan bir heyecan haliyle Hamiyet.

Suat ablasının böyle zamanlarını gayet iyi bilirdi. Durup dururken bu tavrı takınmazdı. Önemli bir laf etmiş olmalıydı Alman müzik adamı.

"Çabuk söyle!" dedi.

"Biraz daha çalışırsam, Berlin Operası'nda Wagner söyleyebilecek duruma gelebilirmişim!"

"Ne dedin, ne dedin, ne dedin?" dedi en inanmaz yüz halini takınarak Suat.

Gerçekten de söylemişti bu sözleri Bay Breithaupt. Hatta, isterse, operanın şefine kendisini bizzat takdim edebileceğini bile iklemişti sözlerinin arasına.

* * *

Sultanın Kanları birkaç gün sonra yayımlandı.

Suat, yazısının kupürünü kesip bir zarfa koydu. Postaneye doğru yürürken "Ne çok sevinecek evdekiler" diye düşündü.

Yeni bölümü yazmış olarak yayınevine gittiğinde, büyük bir sürprizle karşılaştı.

Macaristan, İspanya, Danimarka ve Sırbistan'dan gazete ve dergiler *Sultanın Kanları*'nı yayımlamak için Ullstein'la yazışmaya başlamışlardı bile.

"Hiç aklına gelir miydi böyle olacağı?" diye sordu editörü Suat'a.

"Hayır!" dedi genç yazar.

Hakikaten hayal edemezdi bunu.

O gün, yayın kuruluşunun muhasebe ve hukuk servislerinin yollarını da öğrendi Suat.

Birinden çekini alacaktı, diğerinde de *Sultan'ın Kanları*'nın öteki dillerde yayımlanmasına dair sözleşmeleri imzalayacaktı.

Ullstein'ın kapısından çıkarken "Kalbim bugün durmadığına göre bir daha durmaz!" diye düşündü, heyecanından zerre kaybetmeden.

Çantasındaki çek geldi aklına. Ablasını yemeğe götürmeye karar verdi.

...

"Deniliyor ki, Josephine Baker'dan sonra Berlinli kadınlar asla aynı olmayacakmış!"

Suat'ın bu sözleri üzerine "O kadar yani!" dedi biraz eğlenerek Hamiyet.

Suat, ablasını şan dersinden çıkar çıkmaz almış, "Sana şahane bir gece yaşatacağım Hamiyet Hanım. Önce eve gidip kendimize çekidüzen vereceğiz, sonra ver elini Berlin'in gece hayatı" demişti.

Yolda ablasına Ullstein'dan aldığı çeki göstermiş, yemeğe ve Josephine Baker'ın sahne aldığı kabareye gideceklerini haber vermişti genç yazar.

YİRMİ SEKİZ

Zenci bir grubun Berlin'de sahne almasının ne tür sonuçlar verebileceği üzerine gazeteler biraz yaygara çıkartsa da, her şey tam Suat ve Hamiyet'in beklediği gibi olmuş, birkaç vızıldanmanın dışında, kentte bir terslik meydana gelmemişti.

Dünyanın bütün ünlü merkezlerini ziyaret etmekte olan ve birkaç ay süreyle Paris'i yıkıp geçen zenci kabare sanatçısı Josephine Baker, şimdi de Berlin'de çılgın bir rüzgâr estiriyordu.

...

Berlinliler Siyahi Revü'yle ilgili önce biraz tedirgin olmuştu, çünkü Hitler'in "Berlin'e Yürüyüş" adını verdiği eylemin üzerinden çok da zaman geçmiş sayılmazdı.

Naziler, kırmızı üzerine siyah gamalı haçla bezenmiş bayrakları ve asker üniformasını andıran tek tip kıyafetleriyle 9 Kasım 1923 sabahı Münih'te, Bürgerbräukeller Birahanesi'nde toplanmış, birçok engeli aştıktan sonra emniyet kuvvetlerinin Şefi Baron Von Godin'e takılmışlardı.

Godin'in bizzat ateş açmasıyla çatışma başlamış, on altı Nazi ölmüş, Hitler de omzundan yaralanmıştı.

Bütün bu olaylar, Suat ve Hamiyet'in, bugün güle oynaya dolaştıkları Almanya'da, çok kısa bir süre önce yaşanmıştı.

Hitler 11 Kasım'da tutuklanmış, darbe planı kursağında kalmıştı.

Ünlü lider, iki yıl hapis yattıktan sonra 1925 Şubat'ında serbest bırakılmıştı.

Yorumcular, Alman halkının dikkatle izlediği siyaset adamının fikirlerinde bir değişiklik olmadığını yazıyor, sadece kısa bir süre için sokaktan çekilmiş olduğuna vurgu yapıyorlardı.

Irkçı, milliyetçi Almanların, Hitler'in etrafında henüz tam anlamıyla toparlandığı söylenemezdi.

Hırslı lider, çalışmalarını şimdilik sessiz ve derinden sürdürüyor, Hamiyet'in ve Suat'ın devam ettiği türde Yahudi mekteplerini ya da zenci sanatçı Josephine Baker'ın şovu tarzında eğlenceleri henüz görmezlikten geliyordu.

* * *

İki kardeş şahane bir gece geçireceklerini düşünerek heyecan içinde çıkmışlardı evlerinden dışarı.

Kıyafetleri, yoklukla boğuşan Berlinlilerin giydiklerinden farklı olarak son derece alımlıydı.

Hesna ve Perensaz Hanım, eğitim için Berlin'e yolcu edecekleri iki kızları için çeyiz hazırlıyormuş gibi uğraşmış, her türlü duruma uygun, en iyi kumaşlardan ve en seçkin terzilere elbiseler diktirmişlerdi.

Sonuç ortadaydı: Göz dolduran tayyörleri, onlarla bütünleşmiş şapkaları ve bir hayli yüksek ökçeleriyle Suat ve Hamiyet yakıyorlardı ortalığı. Kadın ya da erkek, bir bakan, çaresiz bir daha bakıyordu kız kardeşlere.

Josephine Baker'ın "Siyahi Revü" isimli şovu, Berlin'in en ünlü tiyatrosu De Westens'teydi ve geldiği günden bu yana, özellikle de "Kölelerin Dansı" isimli bölümüyle Berlinlilerin aktüalitesinden bir türlü düşmüyordu.

"Tabii, popüler söylem bu şekerim!" diyerek en entelektüel tavrını takınır gibi yaptı Suat.

Hamiyet, kardeşinin söyleyeceklerini dinlemeye koyuldu.

"Malumunuz, Berlinli aydınlar bu tür şovlara itibar etmiyor, daha mühim meselelere kafa yoruyorlar. Ekspresyonizm filan gibi... Halk ise boksla ilgilenmeyi, astroloji üzerine konuşmayı ya da tıpkı bizim gibi kabareye gidip bol kahkaha atarak dans gösterisi seyretmeyi tercih ediyor... Sizin gibi bir şan sanatçısı için dayanılabilir bir durum değil tabii ama ne yapacaksınız işte..."

Son birkaç cümlesini sağ elinin işaretparmağıyla burnunu yukarıya kaldırarak söyledi Suat.

Hamiyet kardeşinin bu haline çok güldü.

İki kardeş akşam yemeğini daha önce de birkaç kez gittikleri Aenne Maenz'in lokantasında yediler.

Sonra De Westens'in yolunu tuttular ve birer kadeh beyaz şarap alarak, zenci sanatçı Josephine Baker'ın çılgın şovunu izlemek için fuayede beklemeye koyuldular.

"Abla şu adam sana mı bakıyor ne?" dedi bir ara Suat çaktırmadan.

Elini duvarda asılı bir sanatçının resmine doğru çevirdi buna karşılık Hamiyet ve o da sanki başka bir meseleden bahsediyormuş gibi konuşmaya başladı.

"Üzerinize afiyet çok revaçtayım bu akşam şekerim. Bir tek o baksa, eve gidince sahiden deliler gibi ağlardım sevgili kardeşim. Neyse ki öyle değil. Nereye baksam bir çift göz görüyorum ayıptır söylemesi."

Suat, bugüne kadar evlenmemiş olmakla birlikte, ablasının erkeklere uzak durmadığını gayet iyi bilirdi.

İstanbul'dan Berlin'e gelirken, güzel Hamiyet, ardında on civarında kırık kalp bırakmıştı.

"Kaçın kurasısın sen!" dedi Suat, alay eder gibi ablasına.

YİRMİ DOKUZ

Konservatuvardaki derslerini ihmal etmiyordu Suat.

Buna karşılık, konservatuvara gidip gelmekten, piyano ve şan çalışmaktan çok da mutlu sayılmazdı. Epeydir ve alttan alta, eğitim aldığı alanı değiştirmek fikriyle oynaşıyordu. Her geçen gün biraz daha fazla, radikal bir karar alması gerektiğini düşünür olmuştu.

Hamiyet destekliyordu kardeşini bu konuda.

Tabii ki İstanbul'a, ailelerine, bu konuda tek bir satır bile yazmamışlardı henüz.

O sabah iki kardeş, Berlin Üniversitesi'ni ziyaret ettiler.

Felsefe ve Edebiyat Fakültesi'nden, Suat'ın öğrenciliğe kabul edebileceğini öğrendiler.

Sonra okullarına gidip piyano ve şan çalıştılar.

***

Yatmadan önce, ipek sabahlıkları üzerlerinde salonda buluştu Suat ve Hamiyet.

Çay içerek, bir kez daha konuşacaklardı Suat'ın bu çok özel durumunu.

Konuşmaları çok ama çok uzun sürdü.

Doluya koydular almadı, boşa koydular dolmadı.

Yatmaya giderlerken Hamiyet "Her şeyi konuştuk. Hatta her ayrıntıyı yüz kez değerlendirdik" dedi ve devam etti.

"Şimdi git, dadın Niha Hanım'dan öğrendiğin gibi istihareye* yat sevgili kardeşim. Sabahleyin kalktığında kararın neyse bana söyle. Üzerine tek kelime dahi etmeyeceğiz. Eğer okulunu değiştirirsen, bunu İstanbul'dakiler bilmeyecek. Öğrendikleri zaman, mutsuz olduğunu düşündüğüm için, benim seni bu konuda teşvik ettiğimi söyleyeceğiz. Anlaştık mı?"

Başını salladı Suat. Odasına girdi. İpek sabahlığını özenle çıkartıp yatağının üzerine bıraktı.

* * *

Sabahleyin telaş içinde tıklattı Suat'ın kapısını Hamiyet. Merak içinde uzattı başını içeriye ve "Ne çıktı istihareden?" diye sordu.

"Tabii ki istihareye filan yatmadım. İnanır mısın abla, yatağa yattığım gibi uyudum. Hem de mışıl mışıl. Bu konu, dün akşam senden ayrılır ayrılmaz beynimden çıkıp gitti."

"Yani?" dedi Hamiyet.

"Galiba son söylediğin sözler bütün korku ve kuşkularımı alıp götürdü. Bundan böyle, edebiyat ve felsefe okuyacağım."

Hamiyet sarıldı güzel kardeşine.

"Her zaman olduğu gibi, başkalarının değil kendi istediğini yapacaksın. Sana da bu yakışır."

* * *

---

* İstihare: Bir işin iyi sonuç verip vermeyeceğini anlamak için, abdest alıp iki rekât namaz kıldıktan sonra, özel bir dua edilerek uykuya yatılması.

İki kardeş hemen o gün, Suat'ın Stern'ches Konservatuvarı'ndan kaydını sildirdiler ve Berlin Üniversitesi'ne başlamasını sağlayacak işlemleri yaptılar.

Artık, hava gibi hürdü Suat.

Son zamanlarda iyice zoraki sürdürdüğü eğitiminin yerini, isteyerek gerçekleştireceği felsefe ve edebiyat almıştı.

Derslerine dört elle sarıldı genç kız.

Yazmaya hiç ara vermiyordu bu arada.

Ullstein'a bağlı gazete ve dergiler için aralıksız olarak çalışıyordu. Almanya'da ve öteki ülkelerde pek çok hikâyesi yayımlanmış, *Sultanın Kanları* isimli romanı çok ses getirmişti.

"Dile kolay" diyordu arada bir laflarlarken Hamiyet Suat'a. "On kadar dile çevrildi yazdıkların. Bravo sana!"

Böyle zamanlarda Hamiyet'e sarılıyor, ciddi olduğuna vurgu yaparak "Sen olmasan asla başaramazdım abla!" diyordu genç yazar.

Yayınevleri, Suat'ın Almanya'ya gelmeden önce İstanbul'da yayımlanmış çalışmalarını da yayımlamak istiyor, bunları süratle Almancaya çevirmesi için sıkıştırıyorlardı.

Hamiyet, dişini tırnağına takmış çalışan kardeşinin durumunu görünce dayanamamış, çevirilere el atmaya, bazılarını tümüyle üstlenmeye başlamıştı.

Bu arada, İstanbul'daki yayıncılarla yazışmayı da sürdürüyordu genç yazar.

Arada bir, Almanca yazmış olduğu hikâyeleri Türkçeye çeviriyor, yayımlasınlar diye kendisinden iş bekleyen editörlere gönderiyordu.

Roman da istemişlerdi Türkiye'den ve tabii ki çalışmaya başlamıştı yeni romanı üzerine Suat.

Hamiyet onu çalışırken görünce "Keşke senin inadının onda biri bende de olabilseydi!" dedi bir gün.

Kendisi, Rudolf Maria Breithaupt'un tüm teşviklerine, hatta operada Wagner söyleyebileceğine dair motivasyonlarına rağmen, o büyük hamleyi bir türlü gerçekleştiremiyordu.

Daha çok Vigo ile vakit geçirmeyi seviyordu Hamiyet.

OTUZ

"Bu akşam Vigo ile tanıştıracağım seni" dedi Hamiyet.

Suat şaşırdı. Ablasının epeydir Vigo ile çıktığını biliyordu. Berlin'de iş için bulunan bu genç mühendisle tanıştıktan sonra, müzik ikinci plana düşmüştü Hamiyet'in hayatında.

Arada bir uyarıyordu ablasını Suat.

"Bak abloş, iyice serdin mektebi. Eğer müziği bir meslek olarak seçeceksen, böyle davranmamalısın. Yok Vigo'yla evlenip müziğe elveda diyeceksen onu bilmem..."

Duymazlıktan geliyordu kardeşinin bu tür konuşmalarını Hamiyet.

Ve şimdi, Vigo ile kendisini tanıştırmaya karar vermişti ablası. "İşin içinde bir iş olmalı" diye düşündü genç kadın.

* * *

"Sana bir şey söyleyeyim mi Hamiyet, gerçekten çok yakışıklı ve beyefendi" dedi Suat, Vigo kendilerini evlerinin önünde bırakır bırakmaz.

Bay Brinck'in Danimarkalı bir mühendis olduğunu önceden biliyordu ama genç adamın bilmediği milyon tane özelliğini o akşam öğrenmişti Suat. Ablasının bu kez doğru insanla bir araya gelmiş olduğuna kesinlikle ikna olmuştu.

Vigo, giyimi ve nezaketiyle Suat'tan on üzerinden on almıştı.

"Biliyorsun abloş, şu ana kadar flört ettiğin ya da nişanlandığın hiçbir erkeğe bu kadar yüksek bir not vermedim. Hatta, kendi evlendiklerim bile alamadılar benden tam not."

Çenesi düşmüştü. Merdivenlerde durup durup konuşuyordu. Sonunda dairelerinin kapısına ulaştılar.

"Tek problem, bu adamla nereye kadar yürüyeceğini henüz bilmiyor olman abloş" dedi bu kez de anahtarını çantasından çıkartmaya çalışırken Suat.

İki kardeş çay demlediler ve uzun uzun Vigo'dan ve ne tür gelişmeler olabileceğinden söz ettiler.

"Bir süre daha burada çalışacak. Bu sürenin ne kadar olacağını bilmiyor Suat. Sonra Kopenhag'a, kendi şehrine dönecek. Geçecek süre zarfında o da bir karar verecek, ben de" dedi yatmak için ayağa kalkarken Hamiyet.

Suat, ablasının genç adamından gelecek teklifi beklediğini o an anladı.

Vigo "Evlenelim ve Kopenhag'a gidelim" derse, ablasının bir dakika bile düşünmeyecek kıvama geldiğini anladı Suat.

İçinden bir parça kopar gibi oldu!

Yatağa yatıp gözlerini kapatınca "Ya ayrılırsak?" diye düşündü genç kadın.

Sabahleyin kalkar kalkmaz da aklına ilk, Hamiyet'ten ayrılma ihtimalinin olduğu geldi.

Üzüldü.

* * *

Berlin'in altını üstüne getirmiş ve nihayetinde Osmanlıca yazacağı romanı için, Arapça harfleri olan bir daktilo makinesi bulunuştu Suat.

Bir zamandır, İstanbul'a göndereceği *Gönül Gibi* üzerinde çalışıyordu.

Ullstein'ın muhtelif yayın organları için kaleme aldığı yazılarını tamamlar tamamlamaz masasına oturuyor, Osmanlıca romanı için çalışıyordu.

"Zor olmuyor mu Almanca ve Osmanlıcayı birlikte düşünmek?" diye sormuştu bir ara Hamiyet.

"Tersine, Almanca yazarken yorulunca, Osmanlıcayla dinleniyorum" diye cevaplamıştı ablasını Suat.

İşte o dinlenmelerde çıkmıştı yeni romanı ortaya. Şimdi oturup çalışmasını daktilo etmesi gerekiyordu.

Hamiyet, *Gönül Gibi*'yi elyazmalarından okurken "Almanya seni değiştirdi" demişti kardeşine.

Genç yazar şaşırmış, "Nasıl yani?" diye sormuştu.

"Bak sana bir bölüm okuyacağım" diyerek, sayfaların içinden aradığını bulmuştu Hamiyet.

"İyi bir caz-bandın gürültüleri içinde, zarif çiftler parkenin üstünde kayar gibi dönüyorlar... Şampanya kadehini masanın üstünde bırakıyorum..."

"Ne var bunda?" diye sormuştu Hamiyet'in okuduğu satırlar üzerine Suat.

Hamiyet ne düşündüğünü şöyle açıklamıştı kardeşine:

"Önceki kitapların sadece İstanbul kokuyordu Suat. İstanbul'da yaşayan aristokratların hayatı, düşünce tarzları, davranış biçimleri dökülüyordu satırlarına... Hatta, son halini burada vermiş olmana rağmen *Sultanın Kanları* bile böyleydi. Şimdi daha Avrupai yazıyorsun. Bilmiyorum anlatabildim mi ne demek istediğimi?"

Gayet yerinde bir tespitti Hamiyet'in yaptığı.

Suat düşündü ve şöyle cevapladı ablasını:

"Tersi mümkün değil ki zaten. Neyi ne kadar biliyorsak, nasıl yaşıyorsak, ne hissediyorsak onu yazarız."

OTUZ BİR

Ullstein'a gittiğinde, bir sürpriz bekliyordu Suat'ı.

Bay Wallenberg, masasının üzerinde duran, arkası dönük bir dergi uzatmıştı kendisine.

Arada bir yapıyordu bunu editör. Bir önce gittiğinde de bir kupür vermişti hediye olarak Suat'a.

O kupür, Almanya ve Türkiye'nin, birbirlerine karşılıklı olarak "Özel Yerleşim Hakkı"* vermesiyle ilgiliydi.

Suat, Bay Wallenberg'in verdiği dergiyi merakla aldı, derhal tersyüz etti.

Dünyaca ünlü haftalık dergi *Time*, kapağını Mustafa Kemal Paşa'ya ayırmıştı.

Teşekkür etti genç yazar editöre ve "*Time* ikinci kez yapıyor bunu" dedi.

Doğruydu. *Time*, ilk kez 24 Mart 1923'te kapak yapmıştı Mustafa Kemal Paşa'yı.

Henüz Cumhuriyet ilan edilmemişti o tarihte.

Time muhabiri kendisine "Türk, ancak cehennemde kendi efendisi olur" şeklindeki o zamanların popüler deyimini hatırlatınca, Genç Türkiye'nin kurucu önderi şöyle cevap vermişti:

"Türkiye'de, kendi efendisi olur!"

***

* 12 Ocak 1927'de imzalanan bu anlaşma, 1952 yılında Federal Almanya Cumhuriyeti tarafından da onaylandı.

Suat, *Time*'ın yeni kapak konusunu, hemen orada, dikkatle okudu.

Ünlü dergi, aradan dört yıl geçtikten sonra 21 Şubat 1927'de, bu kez de Türkiye'nin diktatörlükle yönetildiğinden dem vurmuştu.

Yetmiyormuş gibi, gençlerinin geri kalmışlığına dikkat çekmişti yazıyı yazan muhabir.

Genç kadının dergiyi okurken yüzünün asıldığını gören Bay Wallenberg "Amerikalılar, sen ve kız kardeşin gibi Türk gençlerinin olduğunun farkında değiller henüz Suat" demişti, teselli olsun diye.

Öte yandan, Türkiye'de neler olduğunu sahiden merak ediyordu Suat.

Tamam, Almanya'da Hitler kontrol altında gibi görünüyordu.

Buna karşılık İtalya'da, Mussolini, 1919'dan bu yana, dozunu her geçen gün biraz daha artırarak, ülkesini çelik bir elle yönetmeyi sürdürüyordu.

Peki, Türkiye'de neler oluyordu?

İlerleyen günlerde, hem Avrupa'da ve dünyada hem de ülkesinde neler olduğunu daha alıcı gözle izlemeye başlayacaktı genç yazar.

***

7 Mart 1927'de, Türkiye'de İstiklal Mahkemeleri'nin kaldırıldığını öğrendiğinde çok mutlu oldu Suat.

Geriye doğru gitti ve Almanya'ya gelmeden önce izlediği İzmir Suikastı Davası'nı ve bu suikast girişimi nedeniyle başlatılan cadı avını dehşet içinde hatırladı.

Ardından, Takrir-i Sükûn Kanunu geldi aklına.

Ülkenin en önemli beyinleri, çıkartılan bir kanunla konuşamaz hale getirilmişlerdi.

"Demek..." diye düşündü Suat. "Nihayet, İstiklal Mahkemeleri kaldırılıyor."

Bu iyi haberdi!

Kim bilir, belki de Türkiye, Mussolini'nin İtalya'sı gibi diktatörlükle yönetilen bir ülke olma yoluna girmeyecek, demokrasinin uygulandığı ülkeler arasında yer alacaktı...

Öte yandan, acaba dünyanın gidişatı izin verecek miydi buna?

OTUZ İKİ

"Gidiyoruz!" dedi o akşam kapıdan girer girmez ablası.

Öyle bir söylemişti ki bu sözcüğü, Suat biraz da paniğe kapılarak sordu "Nereye?" diye.

Sanki dünyanın en normal seyahati olacakmış gibi, tek kelimeyle "Kopenhag'a" dedi Hamiyet.

Anlamıştı genç yazar. Bu seyahatinde ablasına refakat etmesi gerekecekti.

"Rica etsem, biraz ipucu versen. Hani ben de geliyormuşum ya..." dedi kendisine bir bardak çay alırken.

Hamiyet derhal anlatmaya koyuldu:

"Vigo, beni ailesine tanıtmak istiyor. Ciddi bir şeyler düşünüyor anladığım kadarıyla. Senin de gelmeni istedi."

Suat yüksek sesle düşündü.

"Belli ki evlenme teklif edecek. Bundan evvel, seni ailesine tanıtmak istemesi anlaşılır bir durum."

İki kardeş her konuda olduğu gibi, bu aktüel mesele hakkında da saatlerce konuştular.

Her zaman olduğu gibi, sonunda Suat gayet iyi özetledi durumu:

"Âşıksınız birbirinize. Birlikte mutlu olacağınızı düşünüyorsunuz. Senin profesyonel bir müzik insanı olmaya niyetin yok. Bence bu belli oldu. O ise şahane bir mesleğe sahip. İyi aile çocuğu olduğu her halinden belli, genç bir adam. Bence bu kez olur. Sakın aptallık etme."

Çok kısa da sürse, başından iki evlilik geçmiş bir uzman olarak, meseleyi aydınlığa kavuşturmuştu genç kadın.

Şimdi daha teknik meselelere geçebilirlerdi.

"Ayıptır sorması, benim de katılmama karar verdiğin bu yolculuk, ne zaman gerçekleşecek?"

"Ostern'de!"*

"Yani?" dedi Suat "Ben nereden bileyim hangi tarihte olacağını?" der gibi.

Hazırlıklıydı Hamiyet.

"Bu yıl 8 Nisan'da kutlanacakmış. Biliyorsun, pazar günleri kutlanır."

Son cümlesini biraz aşağılar gibi kurmuştu bilerek.

Suat hazırcevaplığını konuşturdu.

"Nereden bileyim, hiç Hıristiyan kocam olmadı ki!"

Kahkahalarla güldü iki kardeş.

* Paskalya Günü. Diriliş Pazarı da denir.

OTUZ ÜÇ

Trenin yemekli vagonuna oturur oturmaz "En baştan söyleyeyim Vigo" dedi önemli bir konuya başlayacakmış gibi Suat.

Hamiyet "Eyvah!" diye geçirdi içinden.

Vigo'nun zaten pembe olan suratı kırmızıya döndü.

"Eğer beni Andersen'in yaşadığı yerlere götürmezsen, sorun çıkartırım!"

İçinden bir "Oh!" çekti Hamiyet.

Vigo "Hans Christian Andersen mi?"* diye sordu en saf haliyle.

"Tabii ki o!" dedi genç kadın.

Vigo şaşırdı ve "Nereden tanıyorsun onu?" diye sordu.

Suat ablasına "Biraz salak mı bu senin koca adayın?" der gibi baktı ve anlatmaya koyuldu.

"Ablamın da benim de bütün çocukluğumuz, Andersen'in hikâyelerini okuyarak geçti."

Ardından yazarın hikâyelerini ardı ardına saymaya girişti.

"*Kibritçi Kız, Küçük Claus ve Büyük Claus, Güzel Prenses ve Bezelye...*"

Adamın sıkılmayacağını bilse, gerisini de sayabilirdi Suat.

Vigo "Hangi dilde okudun?" diye sormaya niyetlendiyse de derhal vazgeçti.

* Hans Christian Andersen 1805-1875 yılları arasında yaşadı. Tiyatro oyuncusu olmayı başaramadığı için üniversiteye gitti. Pek çok ülkeyi ve Türkiye'yi gezdi. Eserlerinin çoğu Türkçeye çevrildi. Ölmeden önce, eserleri on beş ayrı dilde yayımlanmıştı.

Hamiyet Fransızca ve Almancayı anadili gibi konuştuğuna, İngilizceyi de gayet iyi bildiğine göre, kardeşi de yabancı diller konusunda onun seviyesinde olmalıydı.

***

Cuma gecesi treniyle çıkmışlardı yola. Gece boyu uyuyacak, cumartesi sabahı Kopenhag'da olacaklardı.

Vigo iki kardeşin bavullarını aynı bölüme koydurmuş, kendisininkini ayrı tutmuştu.

İki kardeş yataklarını, tıpkı İstanbul'dan *Şark Ekspresi*'yle gelirken olduğu gibi seçtiler.

Konuları belliydi: Vigo.

İlerleyen saatlerde Suat "Biz hakkında bu kadar konuşunca, kulak çınlamasından uyku tutmamıştır Vigo'yu!" dedi.

"Hadi biraz uyumaya çalışalım" dedi buna karşılık Hamiyet ve ekledi:

"Müstakbel ailemle ilk kez karşılaşacağım. Yüzümü dinlenmiş görmelerinde yarar var."

Güle güle uyudu iki kardeş.

***

Kahvaltılarını tamamlarken tren Kopenhag'a ulaştı.

Vigo, hanımların bavullarının arabaya taşınmasına göz kulak oldu.

Brinck ailesinin evinde, iki kız kardeş prensesler gibi karşılandılar.

Bunun nedeni çok geçmeden anlaşılacaktı.

Evin hanımı kırık Almancasıyla "Bir Osmanlı paşasının torunları olduğunuzu öğrendik. Bakalım sizi rahat ettirebilecek miyiz?" dedi en tedirgin haliyle.

Suat ve Hamiyet birbirlerine baktılar. İlk yalnız kaldıklarında, konuşacakları çok şeyleri olacaktı.

Olağanüstü kıyafetleri, mükemmel yabancı dil bilgileri, evde ve tören için gidilen kilisede davranışlarıyla, iki kız kardeş Brinck ailesinin ve dostlarının gönüllerini fethettiler.

Özellikle de Hamiyet, güzelliğiyle olduğu kadar piyano çalışıyla da herkesi kendisine hayran bıraktı.

Suat bir ara ablasının kulağına eğilip "Bayıldılar sana!" dedi.

Sahiden de öyleydi. Vigo'nun annesi, babası ve kardeşleri Hamiyet ve Suat'ı tanımaktan çok mutlu olmuşlardı.

***

Vigo, Berlin'e döner dönmez Hamiyet'e evlenme teklif etti.

Hamiyet "İşin zor tarafı bundan sonra başlıyor!" dedi kız kardeşine.

"Vigo bir süre daha burada çalışacak, sonra Kopenhag'a dönecek. Evet dediğime göre, benim de onunla birlikte gitmem gerekecek. Bu da senden ayrılmam anlamına gelir. Öte yandan, gelişmeleri babama ve anneme nasıl anlatacağım?"

Suat güldü ablasının söylediklerine.

"Dert etme abloş, ben kocaman kız oldum. Başımdan iki evlilik geçti. Artık kendi ayaklarımın üzerinde durmalıyım. Öyle değil mi? Evdekilere durumun nasıl anlatılacağına gelince, işin o kısmını bana bırak. Biliyorsun, evlenme ve ayrılma konularında tecrübeliyim. Tereyağından kıl çeker gibi halledeceğim. Merak etme."

Hamiyet'in içine su serpildi. Suat'ın içinde olduğu bir iş, mutlaka çözülürdü.

OTUZ DÖRT

"Değerli evlatlarımız Hamiyet ve Suat...

Bize verdiğiniz haber için sevinelim mi üzülelim mi bilemedik. Vigo Brinck'in iyi bir aileden geliyor olması ve mühendislik mesleğiyle iştigal etmesi tabii ki çok önemli... Suat'la birlikte gidip Brinck ailesiyle tanışmanız hoşumuza gitti... Bizi en çok üzen, küçük kızımızın Berlin gibi büyük bir şehirde, konservatuvara yalnız devam edecek olması..."

Uzun ama çok uzun bir mektuptu İstanbul'dan gelen.

İşin kötüsü, ev halkının Suat'ın hâlâ konservatuvara devam ettiğini zannetmesiydi.

Mektubun yazılış tarzından, Ismail Bey'in yazı masasına, eşini ve kayınvalidesini de yanına alarak oturduğu belli oluyordu.

Evin reisi olarak kendi düşüncelerini yazarken, Hesna ve Perensaz Hanımların düşüncelerini de kelime kelime aktarmıştı İsmail Derviş.

"On sayfa yazmışlar" dedi mektup bitince sayfaları yeniden sayarak Suat.

"On gün düşünmüş olmalılar bunca lafı bulabilmek için" diye yanıtladı kardeşini Hamiyet.

İki kardeş, bir kez de İstanbul'dan gelen bu mektup vesilesiyle, ne çok sevildiklerini hissettiler.

"Her şey yoluna girdi" dedi elindeki mektubu ablasına uzatırken Suat.

Hamiyet, aklındaki soruyu sormadan edemedi.

"Gönül rahatlığı içinde evlenebilir, Kopenhag'a gidebilirsin mi diyorsun yani?"

"Sadece ben değil Hamiyet, aileniz de söylüyor bunu."

...

Birkaç gün sonra, Hamiyet ciyak ciyak bağırmaya başladı postacının getirdiği zarfı açar açmaz.

Suat ipek sabahlığıyla fırladı salona ve heyecan içinde "Ne oldu abla?" diye sordu.

"Abla!" demesi bu kez korktuğunun işaretiydi.

Hamiyet elindeki kitabı gözüne sokunca rahatladı Suat.

"Bu muydu?" dedi.

"Ne oldu, küçümsemeye başladın galiba küçükhanım..." diye söylendi bir taraftan kardeşine sarılıp öperken Hamiyet.

"Yok" dedi Suat. "Babamın hasta olduğuna dair mektuplar geliyor da. Ayrıca, Allah gecinden versin, Perensaz Hanım da altmışlarının sonuna vardı. Bir dolu dadı, hizmetkâr filan var biliyorsun sağlık durumu pek de parlak olmayan. Evden tatsız bir haber geldi sandım, sen öyle çığlık çığlığa bağırınca."

Bu arada, Suat, ablasının uzattığı yeni basılmış kitabını eline aldı.

Kocaman harflerle *Gönül Gibi* yazılmıştı romanın üzerine. Kendi ismi de epey yer kaplıyordu. Bir de Semih Lütfü/Suhulet Kütüphanesi* ibaresi vardı.

* İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e dönülünce, Leon Lütfi Bey Hristiyanlıktan Müslümanlığa geçti ve Semih Lütfi adını aldı. Suhulet Kütüphanesi ve Matbaası'nın sahibiydi. Ailesinde, başka kimse dinini ve adını değiştirmedi. Semih Bey 1940 yılına kadar yaşadı. Eşi Azmif Hanım, 1980'e kadar, yayımlamış oldukları eski kitapları basarak yayınevini ayakta tuttu.

Bir koltuğa oturdu, sayfaları çevirdi, sonra başını kaldırdı, ağzı kulaklarında "Güzel kitap olmuş abloş" dedi ve ekledi:

"Vigo eniştemle seni bir yere götüreyim, *Gönül Gibi*'nin yayımlanmış olmasını kutlayalım."

***

Tam da o akşam verdi Vigo, Berlin'deki iş sözleşmesinin sona ermek üzere olduğuna dair haberi.

Suat'ın yüzü asıldı.

Hamiyet "Aşkolsun Vigo, ben henüz söyleyememiştim Suat'a ayrılık zamanının yaklaştığını" dedi.

Bu vesileyle, çiftin tam planı ortaya dökülmüş oldu.

Hamiyet ve Vigo, birkaç ay içinde Kopenhag'a gidecek, önce kısa bir süre Brinck ailesinin evinde yaşayacak ve sonra aynı kentte kendi evlerine taşınacaklardı.

Suat'ın *Gönül Gibi* isimli kitabından sonra, bu kez de Hamiyet ve Vigo'nun evlenecek olması üzerine kalktı kadehler.

Eve döndüklerinde "İstanbul'a ne kadar zaman içinde mektup gittiğini, ne kadar zaman içinde geri döndüğünü bilmiyor musun?" diye azarladı ablasını Suat.

İki kardeş derhal oturdular ve durumdan Derviş ailesini haberdar ettiler.

OTUZ BEŞ

Berlin'de, kendi başına şahane bir yaz geçirmeyi koymuştu kafasına Suat.

Taşınma hazırlıklarını tamamlamaya çalıştığı günlerden birinde görmüştü, 1928 Olimpiyatları'nın Amsterdam'da yapılacağını.

Seyfi'yi hatırladı. Mutlaka o da katılırdı olimpiyatlara. Üstelik belki bu kez altın madalya da alırdı.

Önce, yapılacak olanın dokuzuncu olimpiyat oyunları olduğunu öğrendi.

Ne kadar kızardı Seyfi şimdi yanında olsa. Bu en basit bilgiyi bile yeni öğreniyor olmasını mutlaka şöyle eleştirirdi:

"Sizin gibi, dünya çapında meşhur bir gazetecinin, spor gibi önemli bir konuya nasıl olup da gözlerini tamamen kapatmış olduğunu anlayamıyorum Suat Hanım. Üstelik mazide de kalmış olsa, eşiniz bir spor adamıyken..."

"Bak işte öğreniyorum..." diye söylendi, sanki gerçekten de bu lafları duymuş gibi gülümseyerek Suat.

İlerleyen günlerde, gazetelerden dokuzuncu olimpiyatlara kırk altı ülkeden sporcuların katılacağını okudu. İki yüz yetmiş yedi kadına karşılık iki bin altı yüz altı erkek yarışacaktı.

"Feci!" diye söylendi kendi kendine. Her on erkeğe karşılık bir kadın sporcunun olması hiç ama hiç doğru değildi.

"Peki suçlu kim?" diye düşündü.

Sporu bir erkek işi olarak gören erkekler miydi suçlu olan, yoksa aynı şekilde düşünen kadınlar mı?

Sonunda, ülkelerin yarışmalara hangi dallarda katılacağı ve kadroları da açıklandı.

Seyfi Cenap Bey sporcu olarak da, yönetici olarak da Türkiye kafilesinde yoktu.

Biraz şaşırdı, biraz da üzüldü Suat.

***

Ağustosun ortalarında, genç gazeteci başka bir dünyaya geçiş yaptı.

Ailesi tarafından konservatuvara yakın olduğu için kiralanan apartman dairesinden, entelektüellerin yaşadığı bölgeye taşındı.

Küçük dairesi, sıklıkla gittiği Romanisches Cafe'ye yakın bir yerdeydi artık.

Bu sayede, kentin aydın kesimiyle temasının artacağını planlamıştı. Öyle de oldu.

Ülkenin en çok okunan yazarları, ressamları, oyuncuları, yönetmenleri ve tabii ki gazetecileri, onun da takıldığı Romanisches'in müdavimiydi.

İyi giyinmeyi seven, güzel bir genç kadın olarak, kısa zamanda ilgi odağı oldu Suat.

Her tür arkadaşı vardı artık. Ablasının eksikliğini, bohem çevrelerden arkadaşlarıyla koyulttuğu muhabbetlerle gideriyordu.

Arkadaşlarının büyük bir bölümü, dünyaya sol pencereden bakan insanlardı. Aslında, farkında olmadan, Suat da giderek onlar gibi düşünmeye başlamıştı.

Dünya ve Almanya'da gözle görülür hal almış fakirleşmenin nedenlerini, eskisinden çok farklı yorumlamaya başlamıştı genç kadın.

Hamiyet'e yazdığı bir mektubunda "Daha önce bu konuları hiç düşünmemiş olmam ne tuhaf!" diye dertlendi.

Sırça köşkünden yeni çıkmış bir genç olarak, öğreneceği daha çok şey vardı!

***

Mesela, dünyanın bir gece içinde farklı bir yere dönüşebileceğini düşünmemişti daha önce hiç.

Ama tam da öyle oldu!

New York Borsası'nın 1928 yılının başından 1929 yılının Ekim ayına kadar sürekli yükseldiğinin farkında değildi doğal olarak.

Yazdığı yazılar karşılığında eline geçen paranın ve babasından gelen harçlığın hesabından ilerisi onun değil, ekonomistlerin işiydi. Gazetelerin ve dergilerin ekonomi servislerinde çalışan gazeteciler tabii ki bu işe kafa yoruyorlardı ama kendisi ekonomi yazmıyordu. Nasıl sporla ilgilenmiyorsa, paranın durumunu da cebindekinin yetmesi dışında es geçiyordu.

Kirasını ödüyor, gerisi yeme içme ve giyimine yetiyordu. Ötesi, yani yoksulluk, henüz kendisini ilgilendirmeye başlamamıştı.

Oysa, paraya dair işler onun basit hesaplarından ve küçük bütçesinden ibaret değildi!

Çok geçmeden, dünya kadar insanla birlikte, "fakru zaruret!"* denilen o acı gerçekle kucaklaşacaktı!

3 Ekim'e gelindiğinde, New York Borsası'ndaki yükseliş aniden durdu, hatta tersine, birkaç büyük holdingin hisse senetleri düşmeye başladı.

Sonraki günlerde düşüş giderek süratlendi!

* Fakirlik ve çaresizlik.

21 Ekim 1929'da yabancı yatırımcılar ellerindeki hisse senetlerini büyük miktarlarda elden çıkartmaya başladılar.

Parayla uğraşanların tam da beklediği gibi olmuş, "kriz" sözcüğü, o günden itibaren dünyanın en çok kullanılan kelimesi halini almıştı.

Günlerden perşembeydi ve bu gün insanlık tarihine "Kara Perşembe" olarak kazınacaktı.

Gazeteler, New York Borsası'nda, bir anda dört buçuk milyar dolara yakın paranın yok olduğunu yazdı.

Kendi grubuna bağlı yayınlar başta olmak üzere, her yerde, hatta bohem çevrelerin uğrak yeri Romanisches Cafe'de bile, dört bin civarında bankanın battığı, binlerce çok zengin işadamının sıfıra düştüğü konuşulmaya başlandı.

New York'ta başlayan kriz, çok geçmeden kendisini Berlin'de de hissettirecekti.

...

Artık Berlin sokaklarında hiçbir şey eskisi gibi değildi.

Suat ablasına yazdığı bir mektupta "Durum felaket. İnsanların ağzını bıçak açmıyor. Nereye baksan işsiz görüyorsun. Nasıl oldu da bir anda bu kadar insan işsiz kaldı anlamak çok zor..." diyordu.

Birkaç ay öncesine kadar "para" kelimesinin sadece cep harçlığından ibaret olduğunu zanneden, büyük ölçüde babasına sırtını dayamış genç bir gazeteci için, bir ekonomik krizin nedenlerini yorumlayabilmek ve sonuçlarına anlam verebilmek gerçekten son derece zor işti.

Londra, Paris, Roma gibi dünyaca ünlü kentlerin hepsinden krize dair haberler yağmaya başlamıştı. Gazetelerin birinci sayfaları ve sürmanşetleri ekonomiyle yatıp onunla kalkar hale gelmişti.

Bankaların batmasıyla başlayan kriz sanayi kuruluşlarına sıçramış, dünya kadar insan işsiz güçsüz köşe başlarında beklemeye koyulmuştu.

Romanisches Cafe'nin müdavimlerinden biri, o günlerde ilginç bir laf etti:

"Tam da Hitler'in hoşuna gidecek durum. Bir kriz olsun diye dua ediyordu, en büyüğü şimdi elinde."

OTUZ ALTI

Suat'ın aksatmadan her gün gittiği Romanisches'in müdavimleri arasında Hollandalı yazar, şair ve dilbilimci Til Brugman* ile Alman sanatçı Hannah Höch** de vardı.

Til, giyim kuşamından saç kesimine kadar her şeyiyle, daha çok bir erkeği andırıyordu.

Hannah daha kadınsı görünüyordu ve Til'in tersine, Suat'a arada bir ilgi gösteriyordu.

Iki sanatçı, neredeyse her an beraberdiler ve lezbiyen olduklarını Suat da dahil cümle âlem biliyordu.

Romanisches'teki ortam, Suat'ın kendisini uzun uzadıya sorgulamasına yol açtı.

Arada bir Hannah ile lafladıkça, o da başlamıştı "makul olanın pek de makul olmadığı"nı seslendirmeye.

Hannah'nın açtığı sergilerden birini ziyaret ettikten sonra, Hamiyet'e yazdığı mektupta "Buradakilerle karşılaştırdığımda, kendimi çok sıradan hissediyorum!" diyecekti.

Doğruydu. Konağa gelen hocalar ona dil, edebiyat, matematik, coğrafya öğretmişlerdi öğretmesine ama siyaset, siyasal tarih, dinler tarihi gibi konulara hiç ama hiç değinmemişlerdi.

---

* 1888-1958 yılları arasında yaşadı.

** 1889-1978 yılları arasında yaşadı. Adı 1951 yılında kaleme alınan *Dada Ressamları ve Şairleri* isimli kitaba girmediyse de, hakkı ve önemi sonradan teslim edildi.

Bir bilimadamı olan babası İsmail Bey ise iki kızını camdan bir fanus içinde büyütmüş, mecbur kalmadıkça onlarla saçma sapan siyaset meseleleri yerine, sanatlar üzerine konuşmayı tercih etmişti.

Oysa, bir insan ne biliyorsa odur!

Suat geriye doğru bakınca, yazdığı yazılarda, hikâyelerde ve romanlarda eksik bir boyut olduğunu düşünmeye başlamıştı. Bunda Romanisches Cafe çevresinin payı şüphesiz alabildiğine büyüktü.

Evet, sosyal meseleler üzerine kalem oynatmıştı oynatmasına ama bu sosyal meselelerin arkasında neler olduğuna ciddiyetle hiç mi hiç kafa yormamıştı.

Bir yazar ve gazeteci olarak, bu eksikliğini gidermeye bir yerden başlaması gerektiğini keşfetmişti Suat.

***

Büyük Kriz'in Berlin'de zirve yapmaya başladığı günlerde, Til ve Hannah'nın önemli birer figürü oldukları Dadacılık* yavaş yavaş inişe geçmişti ve kendisini, yeni boy vermekte olan bir akıma, sürrealizme** eklemlemeye çalışıyordu.

Suat her iki akımın ne olduğunu merak edip araştırdığında, ilkinin Birinci Dünya Savaşı yıllarında boy verdiğini öğrendi. Ikincisi ilkinden esinlenerek ama onun bir eksikliğini gidermek için sahne almıştı. Sürrealizm, gerçeğin insandaki izdüşümünü aramak hedefine kilitlenmiş, koşar adım ilerliyordu.

Her iki akımın mensuplarının da amacı ortaktı. Toplumun yerleşik normlarını yıkmayı hedefliyordu.

* 1916 yılında, Zürih'te, bir kahvede kaleme alınan bildiriyle ortaya çıktı.
** 1924 yılında "Sürrealizm Manifestosu" isimli metinle varlığını duyurdu.

Dadacılar, o güne kadar toplumda olduğu gibi sanatta da hâkimiyetini sürdürmüş olan "anlam" ve "düzen" kavramlarını yerle bir etmeyi büyük ölçüde becermişlerdi.

Bununla öğünüyorlardı ve hakları da vardı!

Hannah Höch'ün sergilerini ziyaret edip eserlerini alıcı bir gözle inceleyenler, hakikaten sıkı bir tokat yemiş gibi sarsılmışlardı ve sarsılmaya devam ediyorlardı.

Til Brugman'ın yazdığı yazılarda seçtiği kelimeler ve kurduğu cümleler de insanların o zamana kadar duyduklarına hiç mi hiç benzemiyordu.

Suat araştırmalarını sürdürürken, "Dadacılık" kelimesinin, akımın düşüncesine dair hiçbir anlam taşımadığını keşfetti. Bu bile, hareketin nasıl algılanması gerektiğine dair önemli bir ipucuydu.

Akımın kurucuları* bir toplantıda, sözlükten gelişigüzel bir sayfa açmış, herhangi bir kelimeyi seçip akımlarına isim olarak koymuşlardı.

Hannah ile gerçekleştirdikleri bir sohbet anında, bütün okuduklarını ve incelediklerini bir kenara koyarak net bir soru sordu Suat:

"Bir sanatçısın ve ne yapmak istiyorsun tam olarak?"

"Toplumu şaşırtmak, sarsmak istiyorum Suat. Süregelen her türlü estetik kurala karşıyım. Görmüyor musun olup bitenleri? Etrafımızı berbat bir şekilde kokutmakta olan saçma sapan değer yargıları nedeniyle nefes alamaz haldeyiz. Sen de tiksinmiyor musun bu dünyadan? Sana da iğrenç, rezil görünmüyor mu yaşanmakta olan her şey? İşte tam da buna karşı duruyorum. Bir sanatçı olarak, çalışmalarımla buna dikkat çekmeye çalışıyorum."

---

* Jean Arp, Richard Hülsenbeck, Tristan Tzara, Jacques Magnifico, Marcel Janco, Emmy Hennings

Ne diyeceğini bilememişti Hannah'nın söylediklerine karşılık genç yazar.

Günler ilerledikçe, Romanisches'in kendisi için hoşça vakit geçirilen bir kahve olmaktan öte, aydınlanmaya açılan bir pencere olduğunu gayet iyi fark etmişti genç yazar.

***

Ablasıyla Osmanlıca mektuplaşırken, babasıyla yeni Türkçe* yazışıyordu artık Suat.

"*Eğer...*" demişti İsmail Bey bir mektubunda. "*Yeni harflerle yazmayı öğrenmezsen, kısa bir süre sonra, Türkçe bir şey yayımlama imkânın kalmayacak.*"

Böyle olunca, baba kız mektuplar üzerinden de olsa Türkçe çalışmaya başlamışlardı.

Hiç de zor görünmemişti yeni Türkçeyi kullanmak Suat'a. Nihayetinde, değiştireceği kelimeler değil harfler olacaktı ve Latin alfabesinin hiç de yabancısı değildi genç yazar.

Hamiyet'e yazdığı bir mektupta, bu konuda şunları söyleyecekti Suat:

"Gönül Gibi, Osmanlıca son romanım oldu. Yeni romanıma Latin harfleriyle başlamam gerekecek. Ülkemizde, günlük gazetelerin tümü, 1929 Haziran'ından bu yana yeni harflerle basılıyor biliyorsun. Hatta ben de birkaç yazı gönderdim yeni harflerle."

* 1 Haziran 1928'den itibaren, resmi kuruluşlarda uluslararası rakamlar kullanılmaya başlandı. 9 Ağustos 1928'de Mustafa Kemal Paşa yeni Türk harflerini ulusa tanıttı. 8-25 Ekim 1928 tarihleri arasında resmi görevliler yeni harflerden sınava girdi.

Bu süreçte babasından büyük yardım gördü genç yazar.

Çok iyi yetişmiş bir Osmanlı aydını olan İsmail Bey, yeni harfleri derhal öğrenmekle kalmamış, evin içinde de bir okuma yazma seferberliği başlatmıştı.

Yurtdışında bulunan iki kızını da ihmal edemezdi tabiatıyla doktor bey. Bu nedenle, onlardan gelen mektupları dikkatle okuyor, üşenmeyip hatalı gördüğü yerleri not alıyor, doğrularıyla birlikte geri gönderiyordu.

Özellikle diller konusunda çok iyi eğitilmiş kızları için, yeni harflere geçmenin tereyağından kıl çekmek kadar kolay olacağının tabii ki farkındaydı İsmail Bey.

OTUZ YEDİ

Perşembenin gelişi nasıl çarşambadan belli olursa, 1930 yılının Almanya'ya iyi gelmeyeceği de 1929'dan belliydi.

Büyük Kriz Almanya'yı iyice yaşanamaz hale getirmişti!

Versailles Antlaşması'nın yüklediği başa çıkılamaz tazminatlar büyük bir enflasyona, bu da halkın alım gücünün her geçen gün düşmesine yol açmıştı.

Almanya'nın büyük patronları, meselelerin ancak baskıcı bir yönetimle çözülebileceğini düşünerek, el altından Nazi Partisi'ni desteklemeye başlamışlardı bile.

Mart ayında, işsizlik sigortasının iyileştirilmesiyle ilgili bir tartışma nedeniyle, hükümet dağıldı. Büyük koalisyonu yöneten sosyal demokratlar gitti, yerine azınlık hükümeti kuruldu.

Ülkenin demokrasiden yana olan kesimleri, 14 Eylül'de gerçekleşecek seçimi bir hayli hareketsiz bir şekilde beklemeye koyuldu.

Buna karşılık Hitler, çalışma temposunu iyice artırdı.

Hırslı lider, halihazırda parlamentoda on iki milletvekilline sahipti ama gayret göstermesi halinde bunu çok yukarıya çekebileceğinin gayet iyi farkındaydı.

İşsizler ve hallerinden şikâyetçi olan burjuvalar alabildiğine öfkeliydi ve Hitler'in başını çektiği Nasyonal Sosyalist Parti'nin sloganları bu kesimlere ilaç gibi gelmeye başlamıştı.

Varoşlardaki cahil yığınlar, her geçen gün biraz daha fazla "Bir de bunları deneyelim!" der oldu.

Başka vaatleri de vardı Nazilerin:

Kamu kurumlarında ve üniversitelerdeki Yahudi ve solcuları temizleyecek, açılan kadrolara Ari ırktan, komünizme prim vermeyen işsizleri yerleştireceklerdi... Herkese iş bulacak, biri ev öteki otomobil olmak üzere bütün ailelere iki anahtar vereceklerdi... Bütün çalışanlar, devletin parasıyla tatillere gönderilecekti...

...

Çalıştığı yayın kuruluşu olan Ullstein, arkadaşlarını görmek için gittiği Romanische Cafe ve minik dairesi üçgeninde devam eden koşturmacası süredursun, İstanbul'dan gelen bir mektup canını sıktı Suat'ın.

Babasının kırık dişini tedavi ettirmekte gecikmesi nedeniyle başlayan dil problemi, baş edilemez bir hal almıştı.

Suat "Ne demek baş edilemez?" diye sordu telgrafla ailesine.

İsmail Bey "baş edilemez" kavramının Suat'ın paniğe kapılmasına yol açacağının tabii ki farkındaydı ama bilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Gelen telgraf cevabından, babasının dil kanseri olduğunu anladı genç kadın.

Hemen araştırmalara koyuldu, muhtelif doktorlarla görüştü.

Sonunda, Türkiye'ye gidip babasını Berlin'e getirmeye karar verdi.

İstanbul'a gitmek üzere çantasını toplarken, en üste özenle ipek sabahlığını koydu genç kadın.

Ablasıyla birlikte gelirken yaptıkları yolun aynısını, bu kez geriye doğru ama tek başına gerçekleştirdi Suat.

Şark Ekspresi Türkiye'nin sınırından içeriye girer girmez fark etti değişikliği Suat. Tüm istasyonların isimleri Latin harfleri kullanılarak yazılmıştı.

Sirkeci'de trenden indiğinde, gazete bayiindeki gazetelerin de baştan sona Latin harfleriyle basılmış olduğunu gördü. Ülkesinde köklü bir değişim yaşandığını uzaktan da hissediyordu ama kendi gözleriyle görmesi farklı olmuştu.

Vapurla Moda'ya doğru geçerken eski günleri hatırladı. Gözyaşlarına güçlükle hâkim oldu.

Doğduğu, büyüdüğü ve çiçeği burnundayken meşhur olduğu bu güzel kentten, 1925 Eylül'ünden 1930 Mayıs'ına kadar, bir başka deyişle beş yıl kadar uzak kalmıştı.

"Sahiden de uzun bir süre!" diye düşündü Suat.

Yazıları ve romanlarıyla burada, yani kendi topraklarında olmayı becermişse de, beş yıl her halükârda uzun bir süreydi.

"Esasen, kendimi bildiğimi söyleyebileceğim hayatımın yarısı" diye düşündü bir ara.

Doğruydu, ilk şiirini on altı yaşında bu kentte yayımlamıştı ve mesleki doğumunun bu tarihte olduğu varsayılırsa, çalışma hayatının yarısını yurtdışında geçirdiği rahatlıkla söylenebilirdi.

***

Konak halkı gözyaşları içinde karşıladı Suat'ı.

Hasta babası bile ayaklanmış, kızını görmek için odasından çıkmıştı.

Çok kötü gördü babasını Suat.

Geniş omuzlu, uzun boylu, genç babası gitmiş, yerine gözleri içine çökmüş vücudu "S" çizen yaşlı bir adam gelmişti.

Oysa sadece elli altı yaşındaydı İsmail Bey.

Perensaz Hanım, Hesna Hanım ve konağın bütün çalışanlarının gözlerindeki ferin sönmüş olduğunu fark etti Suat.

Hepsine çekidüzen vermesi gerekiyordu!

"Babamı Berlin'e götüreceğim ve evine iyileşmiş olarak dönmesini sağlayacağım. Herkes içini ferah tutsun!" diyerek konak halkının içine su serpti.

Başta Hesna Hanım olmak üzere herkes umutlandı.

"Hadi inşallah!" dedi anneannesi Perensaz Hanım.

OTUZ SEKİZ

Suat babasını ikna eder etmez, konakta hummalı bir hazırlığa girişildi.

Her şey en ince teferruatına kadar hesaplanmalıydı. Öncelik para işlerine verildi.

Doktor İsmail Bey epeydir hasta ziyaretlerine gidemediği, doğum yaptıramadığı için, elde hazır bulunan nakit paranın dibi görünmüş, hatta birkaç ziynet eşyası elden çıkartılmıştı.

Şimdi de Galatasaray Lisesi'nin arkasında bulunan, babasından Hesna Hanım'a kalmış iki apartmandan biri, fiyata bakılmaksızın, ilk müşteriye satılacaktı.

Tam da düşündükleri gibi oldu, koca apartman ölmüş eşek fiyatına gitti.

Gelen paranın bir kısmı İstanbul'da kalacak olan Perensaz Hanım ile Ruhi için ayrıldı. Anneanne ile torun bir süreliğine Çamlıca'daki konağa taşınacaklardı.

Bu fırsattan istifade, epeydir izin yapmamış ve Perensaz Hanım ile Ruhi'yle Çamlıca'ya gideceklerin dışında kalan konak çalışanlarının ücretli izne çıkartılmasına karar verildi. Ödemeleri yapıldı.

Geri kalan parayla İsmail Bey ve Hesna Hanım Almanya'ya gidecekti.

Bütün bu hazırlıklar tamamlanırken, Suat Babıâli'de arkadaşlarını ziyaret etti.

Pek güzel olurdu İstanbul'un sümbüli bahar sabahları.*

Moda'dan kalkan vapurun güvertesinde çayını yudumlarken, bir yandan da beş yıldır özlemini duyduğu Tarihi Yarımada'yı seyretti genç kadın.

Kuşkusuz Berlin de güzel bir şehirdi ancak, çok emindi Suat, denizin içine kurulu İstanbul'un eline ne Berlin ne de başka bir şehrin su dökemeyeceğinden.

Etrafa bakınırken, Hamiyet ile Eminönü'ne geçişlerini hatırladı Suat...

Refet Bey'in İstanbul'u teslim alışı geçti gözünün önünden... Ne sükse yapmıştı ama onunla yaptığı röportaj...

Seyfi Cenap, vapurun işte tam da şu köşesinde arkadaşlarıyla buluşur, arada bir kendisine anlamlı bakışlar gönderirdi...

Vapurda, kadınların, onun hazırladığı *İkdam*'ın kadın sayfalarını okuyuşları dün gibi aklındaydı...

Selami İzzet'le Boğaziçi'nde yaptıkları vapur gezisi geldi bir ara aklına...

Yaşanmışlıklarla dolu kendi kentindeydi genç kadın.

***

Babıâli Yokuşu'nu tırmanırken belli belirsiz bir heyecan hissetti Suat.

Ne yazık ki *İkdam*'a gidemeyecekti. Çünkü 1928'de kapanmıştı ilk göz ağrısı olan bu gazete.

Suat'ın ziyaret edilecekler listesinde yazılı ilk iki isim Sabiha Hanım ve Nâzım'dı.

---

* Eski İstanbullular, bulutlu ama yağmursuz bahar sabahlarında oluşan çok özel renkten hareketle kullanırlar bu benzetmeyi.

Nâzım'ın Moskova'dan maceralı bir şekilde geri döndüğünü öğrenmişti annesi ve babasından.

Aklına, arkadaşının elinde Rusça basılmış *28 Kanunisani* isimli kitabıyla *İkdam*'da onu ziyaret edişi geldi. Sonra birlikte Filibe Köftecisi'ne gitmişlerdi. Türkiye Komünist Partisi'nin yaygınlaşması için uğraşacaktı şair.

Ardından, Nâzım'ın *Aydınlık* dergisinde çalışmaya başladığını öğrenmişti Suat.

Annesinden edindiği bilgiye göre, *Aydınlık*'ta yazdığı bazı yazı ve şiirleri nedeniyle, hakkında on beş yıl hapis cezası istenince, yeniden Sovyetler Birliği'nin yolunu tutmuştu genç adam.

1928'de af çıkmış, Nâzım bundan yararlanmış, geri dönmüş ve *Resimli Ay*'da çalışmaya başlamıştı.

"Bakalım..." diye düşündü Suat. "Bu kez başını ne zaman belaya sokmayı başaracak?"

Resimli Ay'a uğrayınca Nâzım'ı da göreceği için, yokuşu çıkarken şair arkadaşının yeni yayımlanan kitabından bir tane almasının ve imzalatmasının şık olacağını düşündü.

İlk kitapçı dükkânına girdi ve Nâzım Hikmet'in *Varan 3*'ünü aldı. Bu arada Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomore*'sine de bir göz attı. Onu da ekledi Nâzım'ınkinin yanına.

Arkadaşının kitabı Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi'nden yayımlanmıştı ve kapağı sahiden ilginçti. Yakup Kadri'nin kitabı ise Hamid Matbaası tarafından basılmıştı.

OTUZ DOKUZ

Yol boyu, bir meslek olarak gazetecilik üzerine düşündü Suat.

Sabiha Hanım ve Zekeriya Bey'in ne büyük zorluklar çektiklerini hatırladı.

Sabiha Hanım'ın, eşinin hapsine karar verilip Sinop'a gönderilmesi üzerine, *Resimli Ay*'ı ne zor koşullarda sürdürmüş olabileceği üzerine düşünmeye çalıştı...

Zekeriya Bey'in Sinop'tan döndüğü 1927 yılına kadar başarıyla sürdürmüştü çabasını cefakâr kadın. Baskılar üzerine derginin ismini bir ara *Resimli Perşembe*'ye çevirmek zorunda kalmış, sonra *Sevimli Ay*'ı da denemiş ama asla vazgeçmemişti yayınlamaktan.

Zekeriya Bey ve Sabiha Hanım birlikte karşıladılar Suat'ı.

Ne yazık ki Nâzım o gün gelmeyecekti.

"Olsun!" dedi Suat ve *Varan 3*'ü arkadaşına, sonraki gelişinde inzalatacağını söyledi.

Konuşulacak o kadar çok şeyleri vardı ki, saatlerin nasıl geçtiğini anlamadılar.

Ülkenin siyasi durumu, Almanya'da ve dünyada yaşanan büyük kriz, otoriter rejimlerin her geçen gün güçleniyor olması ve daha dünya kadar konuda sohbet ettiler.

Konuşmaları sürerken, Suat geçen bir yıl içinde Almanya'da büyük bir aydınlanma yaşamış olduğunu fark etti.

Zekeriya Bey ve Sabiha Hanım da fark etmişlerdi onclaki büyük değişikliği.

Okuma yazması olan, yabancı dillere hâkim konak kızı gitmiş, onun yerine siyaset ve ekonomi konularına da hâkim, dünya meseleleri üzerine söz söyleyebilen derinlikli bir gazeteci gelmişti.

Sabiha Hanım "Ne yapmaya çalıştığımızı görüyorsun Suat, bu yönde ne gönderirsen yayımlarız!" demişti meslektaşına.

Buna karşılık Suat, *Emine* adını verdiği bir roman çalışmasının olduğunu söylemiş, şöyle sürdürmüştü sözlerini:

"Babamın hastalığından ve Ullstein'ın editörlerinin verdikleri işlerden fırsat bulabilirsem, tamamlamaya çalışacağım. Bitirince gönderirim. Ya da isterseniz önce onu bir hikâye olarak yazar gönderirim, sonra roman olur."

Sabiha Hanım ve Zekeriya Bey çok sevineceklerini söylediler Suat'ın bu sözleri üzerine.

Zekeriya Bey ayrıca "Eğer geriye dönmeyi düşünecek olursan, lütfen önce *Resimli Ay*'ı ziyaret et. Burada bir masa ve sandalyenin seni beklediğini unutma" diyerek uğurladı genç kadını.

***

Genç gazetecinin ikinci durağı Remzi Bey'in* ofisi oldu.

Çiçeği burnunda yayıncının önceki adresinin Beyazıt olduğunu, orada Ümit Kitabevi adı altında yayıncılık yaptıktan sonra Cağaloğlu'na taşındığını biliyordu Suat.

* Remzi Bengi 1907-1978 yılları arasında yaşadı. Yayıncılığa 1928 yılında Umit Kitabevi'ni açarak başladı. 1930'da kitabevinin adını Remzi olarak değiştirdi. Kurduğu yayınevi hâlâ ayakta.

Remzi Bey seviyeli bir yayıncılığı hedefliyor, bu nedenle de yazın dünyasından en iyi isimlerle çalışıyordu. Yakup Kadri, Halide Edip gibi yazarlar, kitaplarını çekinmeden Remzi Kitabevi'nde yayınlatıyorlardı.

Dostça karşıladı Remzi Bey Suat'ı. Aşağı yukarı aynı yaştaydılar.

Genç ve heyecanlı yayıncı, Türkiye'de yayın alanında geçen yıllarda neler olduğunu anlattı.

"1926'da Dil Heyeti ve Talim ve Terbiyesi kurulduu. Hükümet Türkçe yayıncılığa ve yabancı dillerden yapılacak çevirilere çok önem veriyor. Özellikle Fransızcadan çok çeviri yapılıyor şu aralar."

Remzi Bey'in bu sözleri üzerine heyecanlandı Suat. "Mesela?" dedi.

"Bildiğim kadarıyla, Ruşen Eşref Bey Vergilius'un *Eclogues*'i üzerinde çalışıyor" dedi ve Suat'ın ne tepki vereceğini anlamaya çalıştı.

"Bilmez miyim Publius Vergilius Maro'yu. Latince çalışırken canım çıkmıştı onun yüzünden. Dante'nin düşün dünyasını aydınlatan ve *İlahi Komedya*'sında karakteri olarak konuşturduğu muhteşem düşünür..."

Remzi Bey gülümsedi.

"O zaman size bir başka müjde daha vereyim. Nüzhet Haşim Bey* Dante Alighieri'nin *İlahi Komedya*'sını çeviriyor. Ayrıca, çağdaşı Francesco Petrarca üzerine bir inceleme yazıyor. Yakup Kadri Bey Horatius'un şiirlerinin çevirisini tamamlamak üzere."

---

* Nüzhet Haşım Sınanoğlu 1898-1941 yılları arasında yaşadı. Türk Hükümeti adına İtalya'da konsolos olarak görev yaptı. Ünlü bilimadamı Oktay Sınanoğlu'nun babasıdır.

Az önce Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomore* isimli romanını alıp çantasına koymuş olan Suat şaşırdı. Gayriihtiyari "Bu ne çalışkanlık!" dedi.

"Evet. Nüzhet Haşim Bey ayrıca bir de Yunan-Roma mitoloji-si kitapçığı yazıyor. Az önce onu söylemeyi unuttum."

"Bunların hepsini siz mi yayımlayacaksınız?" diye sordu Suat merak içinde.

"Hayır. Ama ben de başlamak istiyorum çeviri kitaplar yayımlamaya. İlgilenir misiniz?"

"Tabii ki ilgilenirim."

KIRK

Suat İstanbul'da bir fırtına gibi esmiş, babasını ve annesini kaptığı gibi Berlin'e getirmişti.

Kendi kaldığı dairenin yanında, biraz büyükçe bir yatak odasına sahip daire için önceden kaparo vermişti genç kadın ve Hesna Hanım ile bir hayli yorgun görünen İsmail Bey, burada dinlenmeye geçtiler.

Bu arada Suat, önceden sözleşmiş olduğu doktorlarla randevuları kesinleştirdi.

Şimdi sıra, babasını Alman doktorlarla tanıştırmaya gelmişti.

Almanya'da eğitim görmüş olan İsmail Bey meslektaşlarıyla gayet iyi anlaştı. Kızının sorduğu ardı arkası gelmeyen sorulara verilen cevapların geldiği anlamı gayet iyi biliyordu. Yine de ses çıkarmadı.

Zamana yayılacak, bir dolu ve zahmetli ameliyat geçirecekti yorgun adam.

Bir doktor olarak başına nelerin geleceğini tabii ki öngörüyordu. Buna rağmen, tevekkülle yaklaştı olup biteceklere.

***

Başına buyrukken Romanische'te geçirdiği saatleri, artık ya babasıyla hastanede ya da hastane yolunda geçiriyordu genç yazar.

Bunun dışında sadece gazeteye gidiyor, otomatiğe bağlamış şekilde yazılarını yazıyordu.

Hesna Hanım bir ara "Okula gitmiyor musun kızım sen?" diye sorunca "Çoktan bıraktım" diye cevapladı annesini.

Okul ve branş değiştirmiş olduğundan söz etmedi ailesine.

Zaten, ne annesinin ne de babasının onun dertlerine, başından geçenlere ayırabilecek ne halleri ne de zamanları vardı.

Birçok ameliyattan sonra doktorlar "Bundan sonra evde bakılacak" diyerek taburcu ettiler İsmail Bey'i.

***

İsmail Bey ve Hesna Hanım canlarının derdine düştüklerinden ilgilenmiyor olsalar da, Almanya'da insanlar siyasetle yatıp siyasetle kalkıyorlardı.

Merakla beklenen seçime doğru günler sayılmaya başlanmıştı.

Ve beklenen gün geldi!

Suat seçimleri *Tempo* dergisindeki arkadaşlarıyla birlikte izlemeye koyuldu.

14 Eylül 1930 günü gerçekleşen seçimlerde, Nazi Partisi 18,3 oy aldı. Sosyal demokratlar ise 24,5'te kalmışlardı.

Dünün marjinal partisi, bundan böyle Alman parlamentosunda ana muhalefet olarak görev yapacaktı.

Hesna Hanım ve İsmail Bey'in "Kazanamadılar ama sonuç olarak, öyle değil mi?" diye sorması üzerine "Öyle değil!" dedi Suat. Gazetede gün boyu konuşulanları bir bir anlattı.

"Sosyal demokratlar ve solunda kalan partilerle liberaller hiçbir şekilde birbirleriyle anlaşamıyorlar. Bölük pörçük bir dolu parti var. Bu dönemde de parlamentonun bir çözüm üretebilmesi mümkün olamayacak. Gazetede neredeyse herkes, bu gidişin bir krizle sonuçlanacağını, oradan da Nazi Partisi'nin güçlenmiş olarak çıkacağını söylüyor."

Sahiden de öyleydi!

Hitler'in yönetimindeki Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin kaderi bir anda dönmüş, Almanlar demokraside ısrar etmek yerine baskıcı bir iktidarla işlerin yönetilmesinin daha yerinde olduğuna karar vermişlerdi.

Siyasi yorumcular iki aşamalı olarak değerlendiriyorlardı Almanya'nın girdiği dönemi: Önce kaos daha da derinleşecek, ardından Hitler'in partisi yepyeni ekonomik ve sosyal politikalarla yönetimi ele geçirecekti.

"Yaşayacağız ve göreceğiz!" dedi anne ve babasına son olarak Suat.

* * *

İsmail Bey canıyla uğraşırken, İstanbul'dan bir felaket haberi geldi!

O kadar ki, ailenin üç ferdi de kendilerini beyinlerine birer bıçak darbesi almış gibi hissettiler.

Ailenin bir kısmı Almanya'ya, kalanı Çamlıca'ya savrulduğu, çalışanlar da memleketlerine gönderildiği için, boş kalan Moda'daki muhteşem konak yanıp kül olmuştu.

Gelen telgrafta, kimsenin kılına bir zarar gelmediği özel olarak belirtilmişti.

İsmail Bey bütün dertlerini bir kenara bıraktı, ayağa kalktı.

Doktorlar bir süre daha yatarak dinlenmesi gerektiğini söylemişlerse de "Annen ve ben gitmek zorundayız!" dedi Suat'a.

Genç kadın "Ben de geleceğim!" dese de İsmail Bey kesin bir tavırla "Hayır!" dedi ve ekledi:

"Bu dakikadan sonra senin yapabileceğin bir şey yok. Burada kal ve işlerinle meşgul ol. Hamiyet'e şu ana kadar nasıl bir şey söylemedikse, bundan sonra da söylemeyeceğiz. Bilse de elinden bir şey gelmez. Hiç olmazsa üzülmesin."

KIRK BİR

Anne ve babasının İstanbul'a sağ salim ulaştıklarını ve konağın çok yakınındaki bir pansiyona yerleştiklerini gelen telgraftan öğrendi Suat.

Sonra da babasının yazdığı bir mektup geldi:

"Sevgili kızım, konak kül olmuş. Haberi alıp gelen hizmetçileri, uşakları mahalle halkı enkaza sokmamış. Bir şey çalacaklarından endişelenmişler sözde. Tevfik amcan da gelmiş, ona da engel olmuş çevredekiler. Aradan dünya kadar zaman geçtikten sonra, benim nezaretimde içeriye girdi çalışanlarımız. Annenin ve Perensaz Hanım'ın mücevherlerini koydukları kutulardan eser yok. Bana soracak olursan, enkazı, amcanı bile uzak tutmak konusunda cevvaliyet gösteren çevre halkı bizzat yağmalamış..."*

Suat'ın başından aşağıya kaynar sular döküldü mektubu okurken. Aklına ablasının ve kendisinin kullandığı değerli piyano ve şahane bir parça olan çalışma masası geldi. Artık yoklardı.

Daha önemlisi, kökleri on beşinci yüz yıla kadar giden, evliyalardan** paşalardan süzülüp gelmiş koskoca Derviş ailesinin,

---

* Derviş Paşa'nın büyük oğlu.

** Derviş Paşa'nın soyu, on beşinci yüzyılda Amasya'da yaşamış olan Evliya Topal Hatip'e dayanır.

Yanya'dan geldikleri günden itibaren yaşadıkları İstanbul'da, başlarını sokacak bir damları kalmamıştı.

Neyse ki, Perensaz Hanım'a kalan Çamlıca'daki köşk vardı da, İsmail Bey ve Hesna Hanım otel odalarında sürünmeyeceklerdi.

Galatasaray'daki iki evden biri satıldığı ve Profesör Doktor Ismail Bey de çalışamayacak durumda olduğu için, ailenin cebine girecek para miktarı yok denecek kadar azalmıştı öte yandan.

Babası "*Şimdilik Çamlıca'dayız, gelecek bakalım neler gösterecek?*" diye yazmıştı mektubun devamında.

***

Suat, bir kulağı İstanbul'da olmak üzere işlerine sarılmaya çalıştı.

Babasından takviye alamayacağını bildiği için, evinin kirasını ödeyebilecek ve yeme içmesine yetecek kadar para kazanması şart olmuştu.

Yaptığı işlerden kazandıklarıyla rahatlıkla geçinebilirdi ama daha önce hiç para problemi yaşamadığı için, kendisine ve çevresine karşı bonkör davranmayı alışkanlık haline getirmişti.

Suat'ın paraya dair davranışındaki değişiklik, Romanisches müdavimlerinin derhal dikkatini çekti.

Artık başkalarının hesaplarını ne yazık ki ödeyemiyordu Suat. Masanın üzerine sadece kendi yediklerini ve içtiklerinin parasını koyuyor ve "Hadi bana müsaade!" diyordu. Sonra kendisini, yol boyunca, böyle davranmanın aslında ayıp olmadığına inandırmaya çalışıyordu.

Ablası henüz ne babasının hastalığının detaylarını biliyordu ne de konaklarının yandığını. Suat bütün bu gelişmelerden ablasını haberdar etmediği için suçluluk duyuyordu ama ne yazması, nasıl yazması gerektiğini düşünemiyordu bile.

Ne zaman masanın başına ablasına mektup yazmak için geçse, gözyaşlarına boğuluyor, yazamadan kalkıyordu.

Bir kulağı hep İstanbul'daydı tabii bu arada...

Ve beklediği haber geldi!

Annesi ve babası, bu kez Ruhi de yanlarında olmak üzere Almanya'ya gelmeye karar vermişlerdi.

Annesi "*Suat, daha önce kaldığımızdan biraz daha geniş bir daire ihtiyacımız olacak. Ruhi'yi de göz önünde bulundur ve bize iki odalı bir yer kirala*" diye yazmıştı.

Öyle de yaptı genç kadın. Evine yakın bir yerde bir daire kiraladı ve beklemeye koyuldu.

***

On dokuz yaşını yeni sürmeye başlamış olan Ruhi koşarak merdivenleri tırmanmış, anne ve babasının aşağıda, otomobilde olduğunu söylemişti ablasına.

İki kardeş bir koşu indiler aşağıya.

Babasını görür görmez gayet iyi anladı Suat, annesinin neden Ruhi'yi de yanında getirdiğini.

İsmail Bey ne İstanbul'dan Berlin'e kadar süren seyahat esnasında ne de Berlin'de gerçekleşecek tedaviler süresince, güçlü kuvvetli biri olmaksızın baş edilebilecek durumdadı.

Neyse ki Ruhi gelmişti, destek kuvvet olarak.

Annesi babasıyla beklerken, Suat kardeşiyle birlikte bavulları önceden kiralanmış daireye taşıdı.

Ruhi babasıyla otururken, Hesna Hanım mutfağa geçip tüm gerçekliği, bütün açıklığıyla anlattı Suat'a.

Galatasaray Lisesi'nin arkasındaki evlerden ikincisi de elden çıkartılmış, ele geçen paranın bir kısmıyla borçlar ödenmiş,

konak çalışanlarının birikmiş maaşları verilmiş, birkaçı hariç kalanlarıyla helalleşilmişti.

"Ciciannene biraz para bıraktık ve geri kalan neyse cebimize koyup geldik. Çok da bir şey kalmadı zaten. Baban gelmek istemiyordu. Burada da olsa, iyileşemeyeceğini tekrarlayıp durdu. Sonunda pes etmek zorunda kaldı. Ne yapsaydım Suat? Bıraksa mıydım bunca yıllık kocamı ölümün pençesine? Şansımızı bir kez daha denemek istedim."

Hesna Hanım'ın bu sözleri üzerine, ana kız gözyaşları içinde sarıldılar birbirlerine.

KIRK İKİ

3 Mart 1932 günü, Derviş Paşa'nın oğlu İsmail Bey Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Kanser, bu değerli insanın henüz sadece elli yedi yaşında olduğuna aldırmamış, Suat'ın ve öteki aile bireylerinin döktükleri gözyaşlarına kulak asmamıştı.

Hesna Hanım, Suat ve Ruhi'nin acı sona razı olmaktan başka bir çareleri yoktu.

Genç kadın, babasının cenazesini İstanbul'a nakletmek için, bu işlerle uğraşanlarla konuşmaya gitti.

Kendi elindeki paranın yapılacak "iş"e yetmeyeceğini öğrenince gerçeği annesine söyledi. Aldığı cevap "Bende bir kuruş kalmadı kızım" oldu.

Hamiyet'i eşinin ve ailesinin nezdinde mahcup etmeyi her ikisi de kendilerine yakıştıramadıkları için, ondan yardım almak istemediler.

Böyle olunca, Suat Türkiye Başkonsolosluğu'nun yolunu tuttu ve borç istedi.

"Böyle bir uygulamamız yok hanımefendi!" cevabını aldı konsolosluk çalışanlarından.

"Peki, o zaman Berlin'deki Müslüman mezarlığına defnetmemize yardımcı olur musunuz lütfen?" diye sordu.

Alacağı cevap yine olumsuz olacaktı.

Suat'ın aklına, Ullstein'a gitmek ve editörüyle konuşmak geldi.

Yaşlı editör "Ne kadar paraya ihtiyacınız var Suat?" diye sordu ve önündeki forma Suat'ın telaffuz ettiği rakamı tereddütsüz yazdı ve altını imzaladı.

Çalıştığı kurumun muhasebe servisinden aldığı parayla hastanenin yolunu tuttu genç kadın.

Rahmetli Profesör Doktor İsmail Derviş Bey, üç aile ferdinin ve birkaç mezarlık görevlisinin el attığı törenle, Berlin'deki Müslüman mezarlığına bir zavallı gibi gömüldü.

Hesna Hanım ile iki evladının ağzını, eve dönerken bıçak açmadı.

Arkalarından kapıyı kapatıp gözyaşları içinde birbirlerine sarıldıklarında, iki kat yaşlanmış görünen Hesna Hanım'ın ilk sorusu şu oldu:

"Şimdi ne yapacağız Suat?"

Genç kadın ne yapmaları gerektiğine çoktan karar vermişti. Hep birlikte İstanbul'a döneceklerdi.

Suat henüz yirmi altı yaşındaydı ama Perensaz ve Hesna Hanım ile genç Ruhi'nin bakımını üzerine almaya, babasını aratmamaya karar vermişti.

Bir koltuğunun altına annesini, ötekine kardeşini aldı ve "Hiç endişeye kapılmayın, bundan böyle evin geçimini ben temin edeceğim" dedi.

Ses tonu hem kendisine hem de canı gibi sevdiği annesi ve kardeşine alabildiğine inandırıcı gelmişti.

***

Moda'daki konak yanmış olduğu için, Eminönü'nden bu kez Kadıköy vapuruna değil Üsküdar vapuruna bindiler.

Çamlıca'daki köşkte Perensaz Hanım ve birkaç emektar gözyaşları içinde karşıladılar Hesna Hanım ve çocuklarını.

Suat çocukluğunun geçtiği, Adalar'dan Tarihi Yarımada'ya, Galata Kulesi'ne, Kız Kulesi'ne kadar tüm İstanbul'u harita gibi gören, eski bir manastırın temellerinin üzerine kurulmuş bu köşkü çok severdi.

Akşam hizmetliler odalarına çekilip ailenin dört bireyi baş başa kalınca uzun bir muhasebe yapıldı.

Moda'daki konaktan daha büyük de olsa, burada çok az hizmetli istihdam edebileceklerdi. Keşke güçleri yetebilseydi ama maalesef imkânları yoktu. Hemen ertesi gün, acı gerçeğin alikonulacak ve teşekkür edilerek uğurlanacak hizmetlilere açıklanması gerekiyordu. Bu çok kritik görevi Hesna Hanım'ın üzerine alması en doğrusu olacaktı.

Ruhi, henüz mezun olamadığı lise eğitimini tamamlayacaktı.

"Ama sonra okumayacağım, çalışıp ablam gibi para kazanacağım" diye tutturmuştu delikanlı.

Evin üç kadını "Hele bir liseyi bitir de sonrasını sonra düşünürüz" diyerek zorlukla ikna ettiler Ruhi'yi.

Perensaz Hanım, derhal gidip değeri çok yüksek olmayan birkaç takı daha getirdi sandığından. Değerli olanlar çoktan satılmıştı ve Suat'ın kucağına bıraktığı bu ıvır zıvırlardan başka da bir şeyi kalmamıştı zaten.

"Hiç dert etmeyin, ben yarın sabah Babıâli'ye gideceğim ve göreceksiniz, akşama eve iş bulmuş olarak döneceğim" dedi Suat, küçük ailesinin içine su serpmek için.

Genç kadın bütün konuşmalar tamamlandıktan sonra odasına çekildi.

Bavulunun en üstünde duran ipek sabahlığını çıkarırken, bir nesneyle konuştuğunu hiç düşünmeden "Alındıktan ve yedi yıl yabancı bir ülkede kullanıldıktan sonra, işte yine ülkendesin..." diye söylendi.

KIRK ÜÇ

Ayakları Suat'ı *Son Posta* gazetesine götürdü.

Resimli Ay devam ediyor olsa, herhalde önce Sabiha Hanım ve Zekeriya Bey'i görmek isterdi genç gazeteci.

Geçen gelişinde çok iltifat etmişlerdi, sahiden saygı duyduğu bu iki iyi insan kendisine. Ayrıca, Almanya'dan ne gönderdiyse hakkını vererek yayımlamışlardı dergilerinde.

Nâzım'ın da görev yaptığı *Resimli Ay*, siyasal iktidarın baskısına dayanamayıp ne yazık ki kapanmıştı.

Zekeriya Bey kendisine yakın düşünen Halil Lütfü,* Selim Ragıp** ve Ekrem Bey'le*** baş başa vererek bir günlük gazete yayınlamaya karar vermişti.

Uzaktan da olsa, *Son Posta*'yı takip etmişti Suat.

Öteki gazete ve dergilerden farklı olarak, bağımsız politika izleme konusunda büyük hassasiyet gösteriyordu *Son Posta*'nın yönetim ve yazar kadrosu.

---

* Halil Lütfü Dördüncü 1893-1972 yılları arasında yaşadı. Öğretmenlik ve gazetecilik yaptı. *İleri, Vakit, İstiklâl, Tanin, Tasvir-i Efkâr, Yeni Gün,* Cumhuriyet gazetelerinde muhabir ve yazar olarak görev yaptıktan sonra *Son Posta* gazetesinin yayıncılarından oldu.

** Selim Ragıp Emeç 1899-1970 yılları arasında yaşadı. Milletvekilliği ve yazarlık yaptı. *Son Saat, Son Posta* gibi gazeteleri yayımladı. *Hürriyet* gazetesinin genel yayın yönetmenliğini yaparken şehit edilen değerli gazeteci Çetin Emeç'in babasıdır.

*** Ali Ekrem Uşaklıgil 1892-1947 yılları arasında yaşadı. Gazetecilik ve yazarlık yaptı.

Suat'ın da üye olduğu, kısa bir süre önce kurulup kapatılan Serbest Fırka'yı* ülkede çokseslilige geçilmesini sağlamak için yakın durmuş, desteklemişti *Son Posta*.

Bu arada, siyasal iktidarı sertçe eleştirmekten de hiççekinmemişti.

***

Zekeriya Bey odasının kapısında Suat'ı görünce çok sevindi. "Demek geldin!" dedi. Tabii ki babasının ölümünden haberdar olmuş ve çok üzülmüştü.

Biraz Sabiha Hanım'dan, biraz da Nâzım'dan konuştular.

Sabiha Hanım kendini çeviriye vurmuştu. Durmaksızın kitaplar çeviriyor ve aynı zamanda *Hayat Ansiklopedisi*'nde** çalışıyordu.

Ve tabii ki siyasetle, özellikle de kadın hareketleriyle ilgileniyordu Sabiha Hanım.

Zekeriya Bey, eşinin de Suat'ı görmekten büyük mutluluk duyacağını, en kısa zamanda akşam yemeğine beklediklerini söyledi.

"Hatta..." dedi. "İstersen bu akşam bile gelebilirsin. Sabiha çok sevinir."

Sonra sıra Suat'ın İstanbul'da ne kadar kalacağına geldi.

"Hep!" dedi genç gazeteci.

"Nasıl yani?" diye sordu Zekeriya Bey.

Suat her şeyi olduğu gibi anlattı.

"Yani Zekeriya Bey..." dedi genç kadın biraz da utana sıkıla. "Fena halde para kazanmaya ihtiyacım var!"

* 12 Ağustos 1930'da kuruldu, 17 Aralık 1930'da kapatıldı. Kurucusu Ali Fethi Okyar'dır.

** 1932 ile 1936 yılları arasında yayımlandı. On ciltir. Latin harfleriyle yayımlanan ilk Türkçe ansiklopedidir.

Mesajı almıştı deneyimli adam.
"Bizim de fena halde senin gibi bir gazeteciye ihtiyacımız var
ıt. Bu arada, işlerinden artan zamanda istediğin yere istediğin
i yazarsın, çeviri yaparsın..."
Beklediğinden ve istediğinden fazlasını söylemişti Zekeriya Bey.
"Hemen başlamak istiyorum!" dedi Suat lafı fazla uzatmamak
ı.
Zekeriya Bey yerinden kalktı ve Suat'ı yazışleri müdüründen
lamak üzere bütün personele takdim etti.
Uygun bir masa bulunduktan hemen sonra, Zekeriya Bey "Suat
in şu Almanya'da *Tempo*'da yayımlanan *Sultanın Kanları*'nı
ada, *Bir Haremağasının Hatıraları* adı altında tefrika edelim"
li.
Şöyle bir düşündü cevval gazeteci ve "Yeniden yazmam gere-
ama yazarım" diye karşılık verdi Zekeriya Bey'e.
Masasına oturdu ve birkaç saat içinde, Almanca kaleme almış
ığu dizi yazısının ilk bölümünü bu kez Türkçe olarak yazdı ve
işleri müdürüne teslim etti.
Sonra bütün gazeteleri ve dergileri okumaya girişti.
Gazetecilik, rakiplerin ne yaptığını bilmeden icra edilebilecek
iş değildi.

...

Gazetelerin tümünü okumayı bitirince, doğru yere gelmiş ol-
ğuna bir kez daha inandı genç gazeteci.
Babıâli'de yayımlanmakta olan gazetelerin neredeyse hepsi
idar şakşakçılığı yapıyor, insanları, tek partiyle yönetilmekte
n Türkiye'de her işin neredeyse mükemmel yürüdüğüne inan-
naya çalışıyordu.

Oysa, durum hiç de böyle değildi!

Kaldı ki sadece Türkiye'de değil, dünyanın öteki ülkeler insanlar yoksulluk ve acı içinde kıvranıyordu.

İnsanlık, tıpkı Osmanlı'nın parçalanmasına ve paylaşıl da yol açan büyük harbin öncesinde olduğu gibi, freni kop kamyonun yokuş aşağı yol alması misali, yeni bir felakete leniyordu.

KIRK DÖRT

Suat, Babıâli'de fırtına olup esmee başladı yeniden.

Nereye gitse, kiminle konuşsa, herkes son yapıtı *Emine* ile ilgili övgüler düzüyor, bu da genç yazarı çok mutlu ediyordu.

Almanya'da da Suzet Doli olarak iyi bilinen bir isme sahip olmuştu ama vatanında tanınmış olmak bir başkaydı.

Kendi insanları tarafından bilinmek, sevilmek, yabancı bir ülkedekinden çok farklı duygular veriyordu Suat'a. Babasının ve dedesinin de bilindiği, hatta daha eskilerini hatırlayan insanların bile olduğu topraklarda filiz vermek, bir çınar ağacına gür bir dal olarak eklenmek gibi geliyordu Suat'a.

Berlin'de hiç de böyle hissetmemişti.

Rüzgârlara boyun eğmiş bir tohum gibi ait olmadığı topraklara ulaşmış, mevsimlik bir çiçek gibi açmış, zamanı dolunca da macerası sona ermişti işte.

Şimdi yine baba toprağındaydı genç gazeteci.

* * *

O sabah da gazeteye doğru yürürken eskilere gitti Suat.

Ticaret Odası'nın önünden geçerken ilk eşi geldi aklına.

Seyfi Cenap Bey güreşle alakasını kesmemiş, tersine bu sporu geliştirmek için hakemlik de dahil olmak üzere her kademede görev yapmayı sürdürmüştü.

Babıâli Yokuşu'nu tırmanmaya başlarken de geçmişi düşündü genç yazar.

Bu cadde ve ona bağlı bütün sokaklarda anılar biriktirmişti.

Ve o yokken neler olmuştu neler...

İkinci eşi Selami Izzet Bey'in *Külkedisi Evlendi* isimli romanı, geçen yılın sonunda piyasaya çıkmış, süksesini sürdürüyordu.

Tabii ki *Arsen Lüpen* ve *Sherlock Holmes* çevirilerine de ara vermemişti geçen süre zarfında Selami. Daha çok da bu nedenle, Babıâli'nin en tanınan simalarından biriydi hâlâ.

"Bir karşılaştığımızda sorarsa diye şu *Külkedisi Evlendi*'yi alıp göz gezdireyim" diye düşündü Suat.

Bayılmayacağından emindi. Esasen, ismini bile sevmemişti ikinci kocasının yeni romanının.

Nâzım da almış başını yürümüştü. *Resimli Ay*'da yazdıklarıyla gönüllere taht kurmuş, şiirleri elden ele dolaşır olmuş, evlerde, üniversitelerde, fabrikalarda adından söz ettirmeyi başarmıştı çocukluk arkadaşı.

Hasta babasını Berlin'e götürmek için İstanbul'a almaya geldiğinde okumuştu Nâzım'ın *Varan 2*'sini Suat ve çok sevmişti.

835 Satır, Jokond ile Si-Ya-U ve *Sesini Kaybeden Şehir*'i üretmişti yine o aralar Nâzım.

Şimdi de *Kafatası* isimli oyunu Darülbedayi'de* sahneye konuluyordu. Okumuştu Suat arkadaşının oyununu.

"Ben Dolaryanda Post Müttehit Gazeteler Tröstü Libr Tribunal gazetesi nöbetçi muharriri Rodes. Dinliyorum..." diye başlıyordu oyun.

Nâzım çalışması "Facia!"** türündeydi.

---

* 1914 yılında kurulan Darülbedayi'nin adı 1934 yılında Şehir Tiyatroları olarak değiştirildi.

** O zamanlar "dram" türü "facia" olarak adlandırılıyordu.

Mutlaka seyredecekti Suat, arkadaşının herkesin dilinde olan bu oyununu.

"Kim bilir, belki annemi de götürürüm" diye düşündü oyunla ilgili.

•••

Babıâli'de, üzüntü hiç bitmezdi...

Eski *Süs* dergisinin önünden geçerken Mehmet Rauf'u hatırladı Suat ve gözleri doldu.

1931'in son günlerinde hayata gözlerini yummuştu ustası.

Buhran Gecesi'ni bitirdiğinde heyecan içinde *Süs*'ün yolunu tuttuğunu hatırladı genç kadın. 1924 yılıydı...

"Yedi yıl geçmiş aradan. Ne çok!" diye endişelendi, sanki hayat elinden kaçıp gidiyormuş gibi.

Aklına *Eylül* isimli romanıyla tüm ülkenin gönlünde taht kurmuş Mehmet Rauf'un *Buhran Gecesi* ile ilgili olarak "Göz kamaştırıcı!" dediği geldi.

Gazeteye girmeden önce, mendiliyle gözlerini kuruladı, çantasının aynasına şöyle bir göz attı.

Insan içine çıkmadan önce makyajını tazelemesi farz olmuştu.

KIRK BEŞ

Sabahtan akşama kadar gazetede dünya kadar işe imza atarak göz dolduran Suat, akşamları yorgun argın eve döndüğünde bir şeyler atıştırıp derhal odasına çekiliyordu.

İzmir ve Ankara gazeteleri de dahil olmak üzere bütün gazetelere akla gelebilecek her türde yazılar gönderiyor, kalan zamanında da üzerinde çalışmakta olduğu roman ne ise ona yoğunlaşıyordu.

Para kazanması gerekiyordu genç yazarın. İki yaşlı kadın, bir genç adam ve evin gediklileriyle birlikte altı nüfusun tüm giderlerini o karşılamak zorundaydı.

Bir başka önemli işi daha vardı Suat'ın: Sevgili Hamiyet'ine mektup yazmak.

Köşkte, Babıâli'de ve özel hayatında ne olup bitmişse, ayrıntılarıyla anlatmak ve tabii çıkmış olan yazılarının kupürlerini düzenli olarak postalamak zorundaydı genç yazar.

Birkaç gün gecikirse, küplere binmiş mektuplar geliyordu bir tanecik ablasından.

Suat, Hamiyet'ten gelen mektuplarda, ablasının eskisi gibi aşktan meşkten söz etmediğini fark etmeye başladı.

Cevaplarında tabii ki lafını bile etmiyordu ama kadınsı sezgileri ona, Hamiyet'in evliliğe artık bir sevda meselesi gibi değil de "bildiğimiz evlilik" gibi bakmaya başladığını söylüyordu.

İstanbul'daki sayısız nişanlıyı "Yahu bu adam da benimle sadece evlenmek istiyor!" diye sepetlemişti ablası. Gayet iyi hatırlıyordu o günleri Suat.

Hamiyet, her gün yeniden âşık olmak için yaratılmış bir kadındı.

Belki yerine gelebilir bir istekti bu ama sevgili ablası yetmiyormuş gibi söz konusu âşık olma halini, her gün, yeniden, aynı adamla yaşamak istiyordu!

Suat işte tam da bu noktada ayrı düşüyordu Hamiyet'ten.

Defalarca söylemişti "Abla beyhude yere kürek çekiyorsun. Senin istediğin, Selami Izzet'in romanlarında bile olmuyor..." diye.

Sonra bir gün Vigo'ya rastlamıştı Hamiyet ve "İşte buldum! Bu adama her gün âşık olabilirim Suat!" demişti Berlin'de kendisine.

Bulutların üstüne çıkmıştı o günlerde Hamiyet.

Suat, ne çok sevinmiş olduğunu hatırladı, ablasıyla ilgili olarak.

Hamiyet'le el ele, Vigo'nun ailesiyle tanışmaya gittikleri günler geldi aklına.

"Vay, sahiden yaptık! Biz yaptık!" diye söylendi.

Oysa son zamanlarda ne aşktan ne de meşkten söz ediyordu Hamiyet.

Ablası kötü bir şey de yazmıyordu ama eğer varsa, aşka dair konuşmayı ne çok sevdiğini bilirdi Suat.

"En iyisi..." diye düşündü ablasına yazacağı mektuba başlarken. "Bu konuya hiç girmeyip etrafından dolaşmak."

***

Mektubunu tamamlayıp, yazılarından oluşan kupürlerle zarfın içine koyduktan sonra asıl işine döndü genç yazar.

Çok da bayılınadığı, zamanında köşkün mutfağında kullanılmış bir masada çalışıyordu şimdilerde Suat. Masanın üzerine serdiği masa örtüsüne her baktığında, aklına Moda'daki konakta yanıp heba olan, bu köşkten taşıttırdığı şahane çalışma masası geliyordu.

"Keşke taşıtmamış olsaydım!" diye kederleniyordu durmaksızın.

Arada bir acısını annesi ve anneannesiyle de paylaştığı oluyordu.

Böyle durumlarda iki kadın tarafından "Saçmalama Suat, o kadar çok ve güzel eşyamız, hatıramız yok olup gitti, sen oturmuş çalışma masana dertleniyorsun!" diye püskürtülüyordu.

Annesinin ve ciciannesinin yüreğine su serpmeye çalıştıklarını tabii ki anlıyordu genç kadın. Aslında, alttan alta buna da üzülüyordu.

Sonra ne oluyorsa oluyor, hep birlikte gözlerden yaşlar akıyor, ardından hüngür hüngür ağlama faslına geçiliyordu.

Böyle zamanlarda, İsmail Derviş Bey'in yokluğunun acısının yeni çıkmaya başladığını düşünüyordu Suat.

"Neyse..." dedi çalışmak yerine bütün bu olup bitenleri düşündüğünü fark edince Suat.

Önüne koymuş olduğu dosyayı açtı, *Onu Bekliyorum* ismini verdiği romanını en baştan okumaya girişti.

Genç romancı, bu romanında "bir kadın olarak sanatçı" fikrini işlemeye çalışıyordu.

Romanını okurken, yavaş ama sağlam adımlarla ilerlediğini düşündü Suat.

Birkaç küçük değişiklik ve eklemeden sonra, kaldığı yerden devam etti.

KIRK ALTI

"Sen de gel!" demişti Nizamettin.

Bebekliğinden tanırdı Nizamettin Nazif'i Suat. Kendisinden dört yaş kadar büyük olduğu için peşinden çok koşturmuştu Moda'daki konağın bahçesinde.

Hamiyet'in yaşıtıydı Nizam.

Kendisi, ablası, Nâzım ve Nizam, aynı çetedendi. Yaşları ilerleyince çeteye, Nâzım'ın has arkadaşı Vâlâ Nurettin yani Vâ-Nû da katılmıştı.

Neler yapmamışlardı birlikte!

Onlardan biri de hep birlikte Halide Edip'i Sultanahmet Meydanı'nda dinlemekti.

Sonra ne olmuşsa olmuş, sanki bir bomba düşmüş gibi hepsi ayrı bir köşeye saçılmıştı.

Nâzım ve Vâ-Nû SSCB'ye gitmek zorunda kalmış, ablası ve kendisi Berlin'e yelken açmışlardı.

Nizam, Vâ-Nû ve Nâzım bir ara *Resimli Ay*'da birlikte çalışmışlar, hatta kendisinden de yazı istemişlerdi o zamanlar.

İşte bu takım, Rejans'ta yemek yiyecekti o akşam.

Nizam kimlerin geleceğini sayınca "Tamam, gelirim" dedi Suat.

"Ha, bir de Nudiye ile Piraye gelecek. Saat altıdan itibaren oradayız. Geç kalma" diye ilave etti Nizam.

Nudiye'yi tanıyordu Suat. Nizam'ın eski eşi, delifişek bir k dındı. Bir sürü yabancı dil bilirdi ve durmaksızın çeviriler yapar "Demek..." diye düşündü Suat. "Yine birlikteler."

***

Tam saat altıda Rejans'ta oldu genç yazar. Nizam'ın sayd isimlerin hepsi oradaydı. Nudiye Nizam'ın, Piraye de Nâzım' karşısında oturuyordu. Tek boş yer Vâ-Nû'nun karşısındaydı oraya oturdu genç kadın.

Nizam köşeden atıldı hemen ve "Vâ-Nû'nun karşısına otu dun diye özellikle planladığımızı zannetme. Zaten onun başı ba lı. Bugün yarın Meziyet ile evlenecek" deyiverdi.

Vâ-Nû "Deli işte. Sen aldırma ona" dedi ve başladı Meziyet' meziyetlerinden söz etmeye.

Besbelliydi, deli gibi âşıktı Vâ-Nû Meziyet'e ve belli ki evl neceklerdi.

Anlaşılan, doğru söylemişti Nizam.

Fırsat bu fırsat, Nizam'ın delilikleri konuşulmaya başlan yeniden.

Nâzım ve Vâ-Nû, gözlerinden yaşlar gelerek, delikanlın başından geçen "Kara Davut" hikâyesini anlatmaya koyuldul Suat'a.

Berlin'de olduğu günlere rastladığı için kaçırmıştı bu hikâye Suat.

Nizam, Osmanlı tarihi ile ilgili bir roman yazmaya karar ve miş ama bunu önce gazetede tefrika etmeye başlamıştı. Roman kahramanı Kara Davut'tu.

Roman, *Vakit* gazetesinde tefrika edilmeye başlanmıştı.

Nizam aykırı ya hani, başlamıştı İstanbul'un fethinin Fatih Sultan Mehmet değil, Kara Davut'un kahramanlıkları sayesinde gerçekleştiğini anlatmaya.

Hatta hızını alamamış, tefrika sürürken, bir gün Kara Davut'a Fatih Sultan Mehmet'i tokatlatmıştı!

Üstelik Kara Davut, padişaha tokadı, ikisinin de âşık olduğu Bizans prensesi İrena yüzünden atmıştı. Hem de herkesin gözünün önünde.

Ve olanlar olmuş, tefrika romanla ilgili hop oturup hop kalkmakta olan yobazlar gazetenin önüne akın etmişlerdi.

Nâzım gülmekten gözlerinden yaşlar akarak sürdürüyordu Suat dışında herkesin bildiği hikâyeyi.

"Bizimki ne yapmış biliyor musun Suat? Şu koca boyu, uzun bacakları, diken diken saçlarıyla kalabalığın önüne dikilmiş ve başlamış bas bas bağırmaya. Şimdi ben burada susayım, bırakayım o söylesin nasıl bağırdığını."

Nâzım'ın sözlerinden sonra, bütün gözler Nizam'a çevrildi.

Deli ayağa kalktı, Rejans'ın öteki müşterilerinin ne diyeceğine aldırmadan başladı *Vakit* gazetesinin önündeki konuşmasını tekrarlamaya:

"Ey ahali, dinleyin! Yarın çıkacak bölümde, Kara Davut Fatih'i dövmeyecek. Tersine, yarın Fatih, Kara Davut'u düzecek. Söz veriyorum size, aynen böyle olacak! Nasıl memnun oldunuz mu?"

Nutkunu atmış olarak masaya oturdu Nizam.

Nâzım önündeki limonnaya* kadehini aldı ve "Deli Nizam'ın şerefine!" dedi.

---

* Rejans'ta, sarı vorka diye de anılan "limonnaya", votka şişelerinin içine zar gibi soyulmuş limon kabukları koyularak yapılırdı. Şişenin içine ayrıca 4,5 cl portakal likörü, 1 çay kaşığı tozşeker ilave edilirdi.

Suat başta olmak üzere herkes limonnaya kadehlerini kaldırdı ve "Deli Nizam'ın şerefine!" dedi.

Her şey üzerine konuşuldu o gece.

Suat "Birkaç gün önce ciciannem Perensaz Hanım'ı kaybettim. Onun şerefine de içelim" dedi.

Nizam, Vâ-Nû ve Nâzım, sofrasına oturdukları, sohbet etme fırsatı buldukları saraylı Perensaz Hanım'ın kaybından büyük üzüntü duydular.

Bir ara laf Nâzım'ın üzerinde çalıştığı *Benerci Kendini Niçin Öldürdü?** isimli kitaba da geldi.

Suat, Nâzım'ın hem Hint asıllı Benerci üzerinden ne anlatmak istediğini öğrenince ve hem de Piraye'nin gözlerine bakarak tekrar tekrar aşkını ilan ettiğini görünce çok sevindi.

Vâ-Nû'nun Meziyet'e dair planlarına bayıldı genç kadın.

En önemlisi, Nizam'ın Nudiye'yle ilişkisinin sadece kâğıt üzerinde değil, duygusal olarak çoktan bitmiş olduğunu keşfetti. Nedense, çok mutlu oldu.

Nizam'ın deli bakışlarından ilk kez bu kadar etkilendiğini düşündü gece boyunca Suat.

* Ünlü şair bu kitabında, Hintli bir devrimci olan Benerci'nin İngiliz emperyalizmine karşı nasıl mücadele ettiğini anlatır. Bu yolla bir devrimci portresi çizer.

KIRK YEDİ

Zekeriya Bey'in "Boğuluyoruz, Biraz Hava İsteriz" başlıklı yazısı nedeniyle yargılanması ve ardından hapse atılması üzerine Suat kendisini *Son Posta*'da yalnız hissetti.

Bu arada *Cumhuriyet* gazetesi okur sayısını artırmak için hamleler yapmaya çalışıyor, genç gazeteciyi kazanmak için de cazip tekliflerde bulunuyordu.

Cumhuriyet'ten gelen tekliflerin en hoşu, deneyimli gazeteciyi sokağa çıkartıp, toplumun nabzını tutturmaya yönelik olandı.

Suat sokaklarda dolaşmanın kendisini çok geliştireceğini, yazmayı planladığı romanları da etkileyeceğini düşündü ve kararını verdi. Bundan böyle *Cumhuriyet* gazetesinde yazacaktı.

Gazete, zaman içinde yirmi beş bine kadar düşmüş olan tirajını yukarıya çekebilmek için çeşitli denemeler yapıyordu. Çocuk, kadın, moda, sinema, tarih, mizah ve röportaj gibi konulara özel önem vermeye başlamıştı.

Suat tam da bu hamle esnasında sokaklarda dolaşmaya, toplumsal konularda ses getiren röportajlar yapmaya başladı.

Romanını da tamamlamaya çalışıyordu...

***

Cumhuriyet gazetesinde yazmaya başladığı günlerde karar verdi Nizam'la evlenmeye güzel kadın.

Delidolu, kabına sığamayan, zapt edilmesi güç bir adamdı Nizam. Tabii ki biliyordu bu yönlerini evleneceği adamın. Daha suya "bu" dedikleri günlerden beri böyleydi, hayatını birleştirmeye karar verdiği adam.

Öte yandan, en çok da "deliliği"yle fark yaratıyordu Nizam.

Müstakbel eşinin Suat'ın en hoşuna giden tarafıysa, ezilenlerden yana, mücadeleci bir kişiliğe sahip oluşuydu.

Önceki iki evliliğine hep çocukluk heyecanı olarak bakmıştı genç kadın. Romantizm, yakışıklılık ve "çocukça" olduğunu düşündüğü bir dizi gençlik arzuları...

Bu nedenle, Nizam'la ilk kez ciddi bir evlilik yapacağını düşünüyor, esasen kendisini onunla birlikte ilk kez, sahiden bir kadın gibi hissediyordu.

Henüz sadece yirmi dokuz yaşındaydı Suat.

Önceki evliliklerini yirmili yaşlarının başında gerçekleştirdiğinden, yaşadıklarından pek bir şey anlamamış olması çok da akla aykırı bir durum sayılmazdı.

Nizam'la, Kadıköy'de Bahariye Caddesi'nde bir ev kiralamışlardı. Evliliğe ilk adımlarını bu evde attılar.

Deli Nizam, genç Suat'ı havalara uçurdu ve kendini ilk kez gerçekten bir kadın gibi hissettirdi.

Daha önceki evliliklerinin hiçbirinde tatmadığı duygularla doldu güzel kadının içi. Kâh doruklara tırmandı, kâh uçurumlardan aşağı yuvarlandı.

Bu nedenle olsa gerek, Bahariye'deki küçük dairesine "aşk yuvası" adını koydu Suat.

Yeni çift sadece aşk yuvalarıyla sınırlamadılar hayatlarını. Arada bir Nizam'ın aile evinde, daha çok da Çamlıca'daki köşkte kalıyorlardı.

Hesna Hanım onlar için annesi Perensaz Hanım'dan boşalmış, zamanında babası Abdülaziz'in mabeyincisi Kâmil Bey'in de kullandığı büyük odayı hazırlatmıştı.

Genç çift köşke geldiklerinde, Nizam'ın kalın sesi ve ölçüsüz kahkahaları köşkü dolduruyordu.

Suat başta olmak üzere, Derviş ailesinde herkes seviyordu Deli Nizam'ı.

Zaten, Hesna Hanım'ın neredeyse kendi çocuğu, Ruhi'nin ise eniştesi değil de ağabeyi gibiydi evin yeni erkeği.

***

Suat, *Cumhuriyet* gazetesi için dişini tırnağına takmış çalışıyordu.

Bu arada *Onu Bekliyorum* adını verdiği romanı *Cumhuriyet*'te tefrika edildi ve büyük beğeni kazandı.

Roman daha sakin bir zamana rastlasa belki daha da çok ses getirirdi ama memleketin de, Avrupa'nın da, dünyanın da durumu bir hayli karışıktı.

O günlerde, Hitler ve Mussolini'den rol çalmak pek mümkün olamıyordu maalesef.

Türkiye'nin içinde meydana gelen gelişmeler de bu iki sivri ismin yapıp ettiklerinden nasibini alıyordu.

Mussolini'nin Doğu Afrika'da çıkan karışıklıkları bastırmak için, İtalyan ordusundan iki yüz bin askeri bölgeye göndermiş olmasını, gazeteciler şöyle dursun, sokaktaki insanlar bile yadırgadı.

Hitler ise, 1934 Ağustos'undan bu yana Almanya'nın idaresini tartışmasız bir şekilde ele geçirmişti. Ağustos ayında gerçekleşen

halkoylamasında, oyların yüzde seksen sekizini kazanarak hem devlet başkanı hem de başbakan olmuştu Bay Hitler.

Harp yorgunu da olsa, Türkiye Avrupa'da esmeye başlayan bu olumsuz rüzgârlara kayıtsız kalamazdı.

Yaşlı kıta büyük bir süratle milliyetçiliğe savrulurken, Türkiye'de de devletleştirmelere hız verildi.

Dok ve antrepoları da dahil olmak üzere bütün İstanbul rıhtımı, Üsküdar-Kadıköy arasında çalışan tramvay şirketi, İstanbul telefon şirketi devlet tarafından satın alındı. Fransız misyonerlerinin işlettiği bazı okullar da millileştirildi.

* * *

Arada bir gazetenin yazışleri toplantılarına katılıp konuşulanlara kulak misafiri olduğunda, Türkiye'de ve Avrupa'da her şeyin süratle değiştiğini fark ediyordu genç gazeteci.

Sözgelimi, Avrupa ülkeleri ile temaslarında, Boğazlar Meselesi'ni* hararetle gündeme getirmeye başlamıştı Türkiye.

Siyasal iktidar "dünyanın silahsızlanması" projesinin üstelik çılgınca tersine döndüğünü görüyor ve Boğazlar Meselesi'nin süratle çözümlenmesi gerektiğini tüm ülkelerin gündemine sokmak için büyük çaba sarf ediyordu.

Tam da bu konunun konuşulduğu bir yazışleri toplantısında, Suat'a şu önemli soru soruldu:

"Eğer, Boğazların statüsünde değişiklik yapılacak bir konferans gerçekleşecek olursa, bunu siz izler misiniz?"

"Tabii ki, büyük bir memnuniyetle" diye cevapladı soruyu Suat.

* İstanbul ve Çanakkale boğazlarının askerden ve silahtan arındırılmış olmasına dair Lozan'da alınmış karar.

Daha önce Lozan Konferansı'nı yerinde izlemiş olması, Suat'a öteki gazeteciler arasında bir avantaj sağlamış olmalıydı.

***

Öte yandan telaşa kapıldı Suat. Çünkü henüz yeni nüfus kâğıdını almamış,* pasaportunu değiştirmemişti.

En doğrusu, kısa bir süre önce Tramvay Tünel Elektrik İdaresi'nde kalem memuru olarak çalışmaya başlamış olan Ruhi'yi de alarak, bu meseleyi çabucak çözmesi olacaktı.

Ofisine geçer geçmez telefona sarıldı ve "Bu meseleyi birlikte halletmemiz en doğrusu olacak Ruhi'ciğim" dedi.

Aynı zamanda, anneleri Hesna Hanım ile gurbetteki ablaları Hamiyet'in yeni soyadı meselesini de çözmüş olacaktı iki kardeş.

Suat ve Ruhi, nüfus memuruna uzun uzadıya anlattılar dedelerinin "derviş" filan olmadığını.

İki kardeşin "Dedemiz derviş değil, adı Derviş. Kendisi ünlü bir Osmanlı paşası" demekten dillerinde tüy bitti.

Babalarının da eski kayıtlarda İsmail Derviş olarak yer aldığını, adama, önündeki defterden gösterdiler.

Nafileydi, memur efendi tutturmuştu bir kere "Yassak!" diye.

İki kardeş yılmadılar. Soyadlarının Derviş olmasında ayak direttiler.

Memur da epeyce bir süre "Hacı, hafız, hoca filan nasıl veremiyorsak, Derviş de veremeyiz" dedi ama sonra dedelerinin Müşir Derviş Paşa olmasından hareketle, Dervişoğlu'nu vermeye razı oldu.

—

* Soyadı Kanunu TBMM'de 21 Haziran 1934'te kabul edildi, 2 Temmuz 1934'te Resmi Gazete'de yayımlandı, 1 Ocak 1935'te yürürlüğe girdi.

Suat "Ben..." dedi memurluktan çıkarken kardeşine. "Suat'ın yanına Dervişoğlu yazarak, on seneye yakın sürede, dişimle tırnağımla söküp aldığım Suat Derviş adından katiyen vazgeçmem Ruhi. Bu böyle biline."

Sonra bir koşu gidip pasaport işlemlerini başlattı.

KIRK SEKİZ

1935'te, Nisan'ın ilk günlerinde, "işçi kadınlar" için İstanbul kazan, kendisi kepçe dolaşmaya başladı Suat.

Önceliği, hizmetçilik yaparak ekmeğini kazanan kadınların yaşlandıktan sonra yüzlerine bile bakılınamasına verdi.

Yaptığı röportajlarla, büyük dramı bütün boyutlarıyla gözler önüne serecekti Suat Derviş.

Sonraki günlerde, not defteri ve kalemiyle fabrikaların kapılarını aşındırmaya başladı. Aynı zamanda birer anne olan işçi kadınların iç yakan hikâyelerini anlattı.

Makineye parmağını kaptırdığı ya da ayağına demir mil düştüğü için sakat kalan kadınlara bir sordu, bin ah işitti.

Feriköy'ün arka sokaklarında dolaşırken, işçilik yaparken sakatlanmış pek çok kadın olduğunu fark etti.

Bir kadın "Yazacak mısın bunları?" diye sorunca, şaşkınlık içinde "Elbette yazacağım!" dedi.

Yazdı da!

Suat'ın sokaklarda yaptığı bu röportajlar, sadece toplumun değil kendi aydınlanmasının da anahtarı oldu. Gelecek zamanlarda yapacağı bütün çalışmalarda, bu sokak röportajlarının etkisi olacaktı.

Daha önce uzaktan hissettiği çalışan insanlara dair büyük dramı, aniden ve çok yakınında bulmuştu.

Öte yandan, kendisi de tam anlamıyla bir çalışandı artık.

Epeydir, para kazanmaması halinde aç kalacağının ayrımına varmış olarak yaşıyordu.

Bir başka gelişmeyi daha işaret etti bu sokak röportajları:

Bir gazeteci ve yazar olarak, o tarihten itibaren, ezilenlerden yana tavır almaya başlayacaktı Suat.

***

İki ayağı bir pabuçtaydı genç yazarın.

Ablasının kocasıyla birlikte İstanbul'u ziyaret etmesi ile kendisinin Montreux'ye gitmesinin çakışma ihtimali belirmişti. Sıkıntıdan patlayacak gibi oldu Suat. Çok ama çok özlemişti ablasını.

Neyse ki beklediği gibi olmadı.

Türkiye, Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesine dair süreci hızlandırdı ve ilgili devletler, 22 Haziran'da İsviçre'nin Montreux kentinde bir konferans düzenlemeye karar verdiler.

Hamiyet ve Vigo temmuzda gelecekti. Böyle olunca, Suat rahat bir nefes aldı.

20 Haziran'da eşine "Ben gidiyorum!" dedi, Montreux'yü kastederek ve çantasını toplamaya koyuldu.

Annesi tarafından alınmış ipek sabahlığını çantasına yerleştirirken, Nizam kalın sesiyle ve güleerek "Ben de geliyorum!" dedi.

Eşi böyle söylememiş olsa, ipek sabahlığının, alındığının üzerinden on bir yıl geçmiş olmasına rağmen nasıl olup da ilk günkü kadar taze göründüğüne kafa yoracaktı.

Uçtu gitti sabahlığa dair her şey zihninden ve "Sahi mi?" dedi sevinç içinde.

Nizam bir yolunu bulmuş, gazetelerden birine "Montreux'de olacakları yerinde izleme fikri"ni satmış ve kendisi için gereken finansmanı sağlamıştı.

***

İki gün sonra, Suat ve Nizam yeni bir çift ve iki rakip meslektaş olarak, *Şark Ekspresi*'yle Sirkeci'den ayrıldılar.

"Hem ziyaret hem ticaret!" dedi Suat, yemekli vagonda rakı kadehini Nizam'ınkine değdirirken.

Bol rujla, uçmak üzere olan bir kelebeği andırır biçimde dizayn edilmiş dudakları, kırmızı ojeli tırnakları ve yaza uygun hasır şapkasıyla, şahane görünüyordu her zaman olduğu gibi.

Kadehinden kallavi bir yudum aldığı buzlu rakıyı damağında döndürürken, sol elinde tuttuğu uzunca ağızlığında sigarası yanıyordu.

***

Montreux'de trenden iner inmez "Herkes kendi yoluna!" dedi Nizam'a şakayla karışık.

Yolculuk boyunca eş ve sevgili olsalar da bu noktadan sonra, kıyasıya rekabet edecek iki meslektaştılar, o kadar.

Suat, Lozan Konferansı'nı izlerken kurmuş olduğu kontakları ve yabancı bir ülkede gazetecilik yapma deneyimiyle, Montreux'nün tozunu dumanına kattı.

Cumhuriyet'i ve Türkiye'yi dakikası dakikasına haber bombardımanına tuttu.

Türkiye, Montreux Konferansı'nı adım adım onun kaleminden izledi.

Sonunda, imzalanan sözleşme metnini Türkçeye çevrilmiş olarak Türkiye'ye ilk servis eden de tabiatıyla Suat oldu.

Dış politikayı merak eden okurlar, Türkiye'nin rotasını Sovyetler Birliği'nden İngiltere'ye doğru çevirdiğini ilk kez ondan öğrendiler.

Suat bunun nedenini, döner dönmez katıldığı yazışleri toplantısında şöyle izah edecekti:

"İngiltere'nin büyük desteği olmasaydı, Türkiye Montreux'de bu kadar kolay sonuç alamayabilirdi. İngiltere, bir Akdeniz ülkesi olan İtalya'nın Doğu Akdeniz'de tehdit halini almasının önünü, Türkiye'ye yol vererek kesmeye çalıştı..."

KIRK DOKUZ

Trenin Sirkeci Garı'na ulaşmasını zor bekledi Suat.

Hamiyet de beline kadar sarkmıştı pencereden, kardeşini bir an önce görmek için.

İki kardeşin kucaklaşmaları, öpüşmeleri, koklaşmaları görülmeye değerdi.

Bu arada Nizam, bacanağı Vigo'ya kendini tanıttı ve "İstanbul'a hoş geldin bacanak!" dedi bağıra bağıra. Sonra uzunca bir izahat verdi "bacanak" kelimesinin ne anlama geldiğiyle ilgili olarak.

Misafir çiftin bavulları, bir hamalın yardımıyla Üsküdar vapuruna atıldı.

İki kardeş ince belli çay bardakları ellerinde hasret giderirlerken, Nizam bacanağına Tarihi Yarımada'yı, Boğaziçi'ni, Topkapı Sarayı'nı, Kız Kulesi'ni, Galata Kulesi'ni gösterdi.

Hemen ardından Galata Kulesi'nin hemen altındaki daha küçükçe olan İngiliz Hastanesi'nin kulesini gösterdi ve Neyzen Tevfik'e* fatura edilmiş, İstanbulluların gayet iyi bildiği ünlü dizeyi önce Türkçe olarak okudu sonra İngilizceye çevirdi:

"Galata'da kule ikidir
İkincisi birincinin sikidir."

---

* Neyzen Tevfik: 1879-1953 yılları arasında yaşamış ünlü şair ve hicıv adamı. Kitaplarından bazıları *Azab-ı Mukaddes* ve Hiç'tir.

Suat ne yapsın bilemedi, eşinin bu sözleri üzerine.

Hamiyet girdi devreye:

"Vigo'cuğum, Her mahallede bir deli vardır. Nizam da bizim delimizdir. Memleketimizde deliler tımarhaneye yatırılmaz. Her mahalle kendi delisine kendisi bakar. Bizimkine de Suat bakıyor işte."

Hiç alınmadı Nizam, Hamiyet'in bu sözleri üzerine. Tersine "Delidir, ne yapsa yeridir!" dedi ve bu deyişi de çevirdi yeni tanıştığı bacanağı için.

Vigo'nun şaşkınlık dolu bakışları arasında, vapur Üsküdar'a ulaştı ve bir otomobille Çamlıca Tepesi'nde bulunan köşkün yolu tutuldu.

Hesna Hanım'ın gözyaşları sel oldu...

Nizam bacanağına "Sevinç gözyaşları bunlar, üzüntü değil" dedi ve derhal, bacanağına Türk işi el öpmeyi, uygulamalı olarak tarif etti.

***

El ayak çekilince, "İstanbul'un tüm erkek nüfusu bitti de bu deliye mi vardın sonunda?" dedi Hamiyet, biraz eğlenerek azıcık da azarlayarak kardeşini.

"Oldu bir kere!" dedi Suat. Sonra dürüst olması gerektiğini düşündü.

"Kaç tane kadın koşuyordu peşinde sen biliyor musun o delinin? Canavarların elinden çekip aldım desem yeri var."

Öyleydi hakikaten, bütün intizamsızlığına, ele avuca sığmazlığına rağmen, Nizam pek çok açıdan çekici bir erkekti.

"Bana bak..." dedi Suat tarafından püskürtülen Hamiyet. "Aslında ötekiler de fena değillerdi ama sen mi biraz maymun iştahlısın ne?"

Sıcak İstanbul gecesinde, iki kardeş nadide bir elmas parçası gibi parıldayan İstanbul'a bakarak konuşuyorlardı...

Ablası geçmişi kurcalayınca, Suat savunmasını başka bir cepheden kurmaya karar verdi. Geriye doğru yüksek sesle düşünmeye koyuldu.

"Seyfi Cenap sporcu, yakışıklı ve beyefendi, Selami İzzet isc romantik, yakışıklı ve beyefendiydi. Bir değişiklik yapayım istedim. Nizam serseri, yakışıklı ve beyefendi. Haksız mıyım ama?"

Ablası tam da onun bitirdiği noktadan başladı.

"Haksızsın tabii. Beyefendi mi? Kızım, çocukluğundan beri hiç beyefendi olmadı ki Nizam. Beyefendilik kim o kim? Tamam yakışıklı. Eğer bir meziyetse, kelimenin tam anlamıyla serseri de. Bir de üstelik beyefendi, öyle mi? Beyefendiliği kim kaybetmiş ki o bulacak?"

Ablasının söylediklerine hak verdi Suat.

Buna karşılık, derhal, çocukluğundan itibaren başvurduğu taktiği yürürlüğe koydu. Üzerine konuşulan değil, konuşan olmayı hep daha çok sevmişti.

"Bırak beni de sen söyle, nasıl gidiyor Vigo eniştemle durumlar?"

Yüzü asıldı Hamiyet'in.

"Çok sıkıldım o diyarlarda Suat. Adam benim gönlüm hoş olsun diye milyon tane takla atıyor ama havasından mı suyundan mı bilmem, son zamanlarda keyfim iyice kaçık. Böyle olunca, Vigo çeşitli iş görüşmeleri yaptı ve Türkiye'yi İran'a bağlayacak karayolu inşaatında görev almaya karar verdi. Biraz da onun için geldik İstanbul'a. Hem ziyaret, hem ticaret anlayacağın."

Suat, ablasının konuşmasını son kelimesine kadar ilgiyle dinledi. Sonra tüm köşk halkını uyandıracak yükseklikte bir çığlık attı ve "Yani artık buralardayım mı demek istiyorsun?" diye sordu.

"Sus kız!" dedi Hamiyet ve uyardı Suat'ı. "Bütün köşkü ayağa kaldıracaksın! Üstelik bu konuda konuşmayı, şimdilik kesinlikle yasaklıyorum sana. Önce iş tam olarak gerçekleşsin, sonra söyleriz anneme. Şimdiden heyecanlandırmayalım yaşlı kalbini kadıncağızın."

Suat ve Hamiyet, sabahın ilk ışıklarına kadar konuştular. Birkaç saat uyumak için birbirlerinden ayrılırlarken "Yarın işe gitmeyeceğim, bol bol konuşuruz abloş" dedi Suat eski günlerde olduğu gibi.

"Delinin zoruna bak" diye cevapladı kardeşini yorgun bir ses tonuyla Hamiyet. "Daha ne konuşacakmışız ki?"

Yatak odasının kapısını çekerken, söylediğine kendisinin de inanmadığı her halinden belli oluyordu.

ELLİ

Tan gazetesi birkaç aydır yayımlanıyordu.

Gazete, *Milliyet*'in yerini almak üzere tasarlanmıştı. Daha önce *Milliyet*'e ait olan binayı ve matbaayı kullanarak başlamıştı yayın hayatına *Tan* gazetesi. Sermayesi İş Bankası tarafından sağlanmıştı.

Gazetenin yayına geçmesinden önce haber uçurulmuştu Suat'a, *Tan*'da yer alması için.

Ayrıca eşi Nizam'a da iş teklif edilmiş ve kabul etmişti.

Suat düşünmüş ve "Belki daha sonra" diye cevaplamıştı teklifi.

Kararını tam olarak vermeden önce, gazetede kimin ne ağırlıkta olacağını anlamak istemişti Suat.

Başyazar Ali Naci Bey'di.* Birinci sayfada arada bir Mahmut Esat Bey'in** de yazıları yayımlanıyordu.

Nâzım da görev alınıştı gazetede ve ikinci sayfada Orhan Selim imzasıyla yazıyordu. Ayrıca Peyami Safa da yazarlar arasındaydı.

Şöyle bir tarttığında, her görüşten yazarın yer aldığı bir gazete gibi göründü *Tan* deneyimli gazeteciye.

---

* Ali Naci Karacan 1896-1955 yılları arasında yaşadı. Gazetecilik ve yazarlık yaptı. *Tasvir-i Efkâr*, *İkdam*, *Vakit*, *Akşam* gibi gazetelerde çalıştı. *Tan* gazetesinden sonra, yurtdışında Anadolu Ajansı temsilciliği yaptı. Ardından 1950 yılında *Milliyet* gazetesini kurdu.

** Mahmut Esat Bozkurt 1892-1943 yılları arasında yaşadı. Hukukçu ve milletvekilli.

Şaka bir yana, Babıâli'de on yıldır kalem oynatan ve ağırlığı olan bir isimdi Suat ve durmaksızın yer değiştiren, oradan oraya atlayan bir görünüm sergilemek istemiyordu.

Berlin'den İstanbul'a geldiğinden bu yana iki gazete değiştirmiş olduğunu, *Tan*'a geçmesi halinde bu sayının üçe çıkacağını, üç yıl zarfında üç gazetenin doğru olup olmayacağını hesaplıyordu.

Ne yapması gerektiğini Nâzım'la konuştuğunda "Görmüyor musun Suat, ötekilerin hepsi milliyetçilik üzere gidiyorlar. Burada hiçolmazsa o yok!" demişti can arkadaşı. Daha önce Zekeriya Bey de etmişti benzeri lafları.

Almanya'da Hitler'in yükselişine tanık olmuş, İtalya'da Mussolini'nin neler yaptığını bilen biri olarak, ülkesinin buram buram milliyetçilik kokan bir ülke olmasını asla istemezdi Suat.

Sonunda bir gazeteci ve yazar olarak gücünü *Tan*'dan yana kullanmaya karar verdi, gecikmeyle de olsa, teklifi kabul etti.

Aynı *Son Posta*'da olduğu gibi, odasını Zekeriya Bey gösterdi Suat'a.

Cevat Şakir'le karşılıklı odalarda oturacaklardı. İkisinin de pencereleri caddeye bakıyordu ve ikisinin de kapısı geniş kitaplığa açılıyordu.

Kendisinden on beş yaş büyük olan Cevat Bey'le ilk kez tanışıyor olmakla beraber, adamın dramatik hayatını gayet iyi biliyordu Suat.

Cevat Bey'in, babası Mehmet Şakir Paşa'yı kıskançlık nedeniyle öldürdüğü konuşulurdu konakta hep.

Evlerden ırak öz babası, yani Şakir Paşa, oğlu Cevat'ın İtalya'dan getirdiği gelinle olması gerekenden fazla yaklaşınca kıyamet kopmuştu.

Aynı Cevat Bey'in, yani kapı komşusunun, *Resimli Ay*'da yazdığı bir yazı nedeniyle 1925-1928 yılları arasında siyasi suçlu olarak Bodrum'a gönderildiği günleri de gayet iyi hatırlıyordu Suat.

Zekeriya Bey tarafından tanıştırılınca, Cevat Bey derhal "Sizi çok takdir ediyorum. Bilmenizi isterim Suat Hanım" dedi.

Teşekkür etti Suat ve "Bilmukabele!" dedi.

Zekeriya Bey gittikten sonra Cevat Bey "*Cumhuriyet*'te olduğu gibi mi devam edeceksiniz?" diye sordu.

Suat, *Tan*'da da tıpkı *Cumhuriyet*'te olduğu gibi kadın sorunları üzerine çalışacağını, aynı zamanda dış siyaset olaylarıyla ilgili haberler de yapacağını söyledi.

...

Tan'a damgasını vurmak için planını yaptı Suat. Öncelikle dört başı mamur bir dizi hazırlayacaktı. Tabii ki kadın sorunlarıyla ilgili olacaktı dizisi.

Günlerce çalıştı, onlarca röportaj yaptı ve dağarcığında toplanan tüm bilgileri, sözleri, bakışları görünmeyen bir imbikte damıttı.

En gencinden en yaşlısına işçi kadınlar, tüm çaresizlikleriyle Türkiye toplumunun önüne Suat Derviş'in kalemiyle çıktılar bu kez.

Ne tür önlemler alınırsa, nasıl bir yol izlenirse daha iyi olacağına da dikkat çekti yazı dizisinde Suat.

Gazetesinde çok olumlu karşılandı çalışması. İşçi kadınlar da çok sevdiler yazı dizisini.

Buna karşılık ülkenin problemlerini çözmekle sorumlu olanlar, acı gerçekle yüzleşmekten pek hoşnut kalmadılar.

Kapı komşusu Cevat Bey "Olmazlar tabii!" dedi ve ekledi: "*Tan*'ın varlık nedeni de bu zaten."

Gerçekten de öyleydi.

Cumhuriyet gazetesi hükümeti ne kadar destekliyor, yanında yer alıyorsa, İş Bankası'nın kontrolünü elinde bulunduran Celal Bey o kadar karşı duruyordu hükümetin politikalarına.

Böyleyse, Suat doğru zamanda doğru yerde sayılırdı.

En azından bir süre için!

ELLİ BİR

Suat geniş yatağa kendini sırtüstü bırakırken, çocukluk günlerine döndü ve en şımarık haliyle "Şimdi bu oda benim mi?" diye sordu.

"Öyle bebeğim" dedi ablası.

Hamiyet'in istediği olmuş, eşi Vigo Brinck'e Türkiye'nin kara-yollarını inşa eden Danimarka şirketinin genel müdürlüğü teklif edilmişti.

Çift için geniş ve yüksek tavanlı salon ve odaları olan, kendi özel armasını simgeleyen gümüş takımlarla servis yapılan, İstanbul'un yıldızı Tokatlıyan'da* bir oda düşünülmüştü.

Hamiyet de parasını ödeyerek kız kardeşine, hemen kendisinin kalacağı odanın yanındaki odayı ayırttırmıştı.

"Ben burada kaldığım sürece, sen de benim yanımdaki odada kalacaksın Suat" dedi en tatlı sesiyle Hamiyet.

"İyi de, ben evliyim" diye cevapladı ablasını Suat.

Genç kadının bu sözleri, ağzından biraz kırık dökük çıktı.

"Hepsini konuşacağız kardeşim" dedi buna karşılık Hamiyet.

Aslında ilk kez konuşmuyorlardı bu konuyu.

Suat epeydir dert yanıyordu Nizam'la ilişkisinden. Evlenirlerse Nizam'ın kendisine çekidüzen vereceğini, beraberliklerinin onu intizama sokacağını düşünmüş ama yanılmıştı.

---

* İstiklal Caddesi'nde 1897 yılında inşa edildi. O tarihte, İstanbul'un Pera Palas'tan sonra en büyük oteliydi ve ismi Hotel Splendite adını taşıyordu. Sahip değiştirince, ismi Hotel M. Tokatlıyan oldu. Sonraki yıllarda iş hanı olarak kullanıldı.

Deli, bir motto haline getirdiği "Nizam'ın olduğu yerde intizam olmaz!" cümlesinin hakkını, Suat'la evliliği esnasında da tam olarak vermiş ve sürdürmekte de kararlı görünüyordu.

Nizam karısıyla da eviyle de neredeyse hiç ilgilenmiyor, yetmiyormuş gibi Suat'ı başkalarının yanında küçük düşürmekten alttan alta zevk alıyordu.

Suat, eşinin böyle davranıyor olmasının arkasındaki asıl nedenin, kendi cephesindeki başarılar olduğunun gayet iyi farkındaydı. Bu nedenle, elinden geldiğince, kendisinin başarılarından daha çok Nizam'ınkileri öne çıkartmaya çalışıyor, yine de hoş edemiyordu genç adamın gönlünü.

Genç kadın, ablasına anlatmıştı bütün olup bitenleri.

"Hâlâ evi tek başına mı çekip çeviriyorsun Suat? Sınırsız miktarda insanı eve davet ettiği yetmiyormuş gibi, evin işinde gücünde en ufak bir katkısının olmadığını söylüyordun, aynen devam ediyor mu? Sağda solda gördüğü cinsi latiflere sarkıntılık etmeyi sürdürüyor mu? Başkalarının yanında seni küçük düşürüyor mu? Daha da ötesi sana vuruyor mu?"

Özellikle son sorusuna aldığı cevaptan sonra dişlerini gıcırdatı Hamiyet ve hayati cümleyi söyleyiverdi:

"Peki neden tutuyorsun hâlâ o deli kisvesindeki ayıyı kendine koca diye, benim aptal kardeşim?"

Karşılıklı olarak çok lafını etmişlerdi bu konunun aına daha önce hiç bu noktaya gelinemişti konuşmaları.

Ablasının, kendi kendine bir türlü telaffuz edemediği bu cümleyi kurması üzerine, ağlamaya başladı Suat.

Hamiyet, canı gibi sevdiği kardeşine sarıldı. Kendi kendine defalarca düşündüğü planı, canı kardeşine anlattı.

"Bak Suat. Bu sorunu birlikte çözeceğiz. Nasıl annemi ve Ruhi'yi köşkten Moda'ya küçük bir daireye naklettiysek, senin

bu saçma evliliğinin sonunu da el ele getireceğiz. Bana güven kardeşim."

***

İki kardeş, önce Hesna Hanım'la konuştular konuyu ve hemen ardından Şişli civarında, geniş bir apartman katı aramaya koyuldular.

Büyük salonu olan, üç odalı bir daire kiraladılar ve bir süredir Moda'da küçük bir dairede oturmakta olan Hesna Hanım ile epeydir Tramvay Tünel Elektrik İdaresi'nde küçük bir maaşla memuriyet yapmakta olan Ruhi'yi bu daireye taşıdılar.

Sonra sıra Suat'ın eşyalarının Bahariye'den Şişli'ye taşınmasına geldi.

Hamiyet'in de yardımıyla, Suat'ın Nizam'dan ayrılması tereyağından kıl çeker gibi gerçekleştirildi.

Hesna Hanım ve iki yavrusunun birlikte yaşayacakları daire dayandı, döşendi.

Suat ve Ruhi işlerine, artık buradan gidip gelecekti.

***

"Bir taşla iki kuş vurduk" dedi Suat ablasına Tokatlıyan'ın barında kutlama yaparlarken.

Böylece gözü annesi ve kardeşinin üzerinde olabilecek, aynı zamanda Nizam'ın saçmalıklarına katlanmak zorunda kalmayacaktı.

Hamiyet kardeşine şöyle bir baktı. En muzip halini takındı ve "İyisin yine kardeşim!" dedi gülerek.

İçkisinden bir yudum daha aldı. Şöyle devam etti konuşmaya:

"On yılda üç koca eskittin ve hâlâ fıstık gibisin maşallah."

Güldü Suat. Ablasının bu sözleri üzerine gözleri bahçenin arkasındaki aynaya gitti. Elleriyle saçlarını yokladı, manikürünü kontrol etti. Sahiden de fena sayılmazdı.

Önündeki kadehe tekrar uzandı ve bir dikişte bitirdi.

Hemen ardından "Haydi, Marsel'e!" dedi fettan bir ifade takınarak.

Çakırkeyif çıktılar Tokatlıyan'dan Cadde-i Kebir'e.

"Marsel deyip geçme" dedi, çokbilmiş bir hava takınarak Hamiyet.

Suat güldü. Hep yaparlardı bu espriyi birbirlerine.

Ablasının bıraktığı yerden o devraldı konuşmayı.

"Hanımefendiciğim, ben bir zamanlar Blazin'in çırağıydım. O kadar başarılıydım ki, ekmeğin on para olduğu zaman, cebime dört yüz elli lira giriyordu. İşte o parayı biriktirerek açtım bu dükkânı..."

Çok dinlemişti her ikisi de bu hikâyeyi Marsel'den. Doğruydu berber kadının anlattıkları.

Rusya'da devrim olunca İstanbul'a kaçan berberler kendi dükkânlarını kurmuşlardı. Bunlardan Beyaz Rus olanlar Maks ve Jorj'du. Ayrıca Alman asıllı Sezar ve Fransız asıllı Blazin de Taksim'in çeşitli noktalarında, kozmopolit kentin seçkin kadınlarına, muhteşem saçlar yapıyorlardı.

1930'ların en ünlü berberi Marsel, mesleği zamanında, Fransız asıllı Blazin'in yanında öğrenmişti.

Suat ve Hamiyet kardeşler, kırk personelin çalıştığı güzellik salonunda, Marsel tarafından özel olarak karşılandılar.

Ünlü kuaförün peşi sıra yürürlerken, Hamiyet "Bize de bu yakışır değil mi kardeşim?" dedi en aristokrat tavrını takınarak.

ELLİ İKİ

Hesna Hanım, eşinin ve annesinin kaybının ardından önce Suat ve Ruhi'siyle Çamlıca'daki köşkte baş başa kalmış, sonra Suat'sız da kalınca, Moda'daki nohut oda bakla sofa daireye başını sokmuştu.

Böylece kimseye maaş vermelerine de, Çamlıca'daki köşkün bitmek tükenmek bilmeyen bakımına para harcamalarına da gerek kalmamıştı.

Öte yandan, bu taşınma hiç de iyi hissetmesine yol açmamıştı Hesna Hanım'ın.

Özellikle yangında yok olan Derviş Paşa'nın konağının önünden geçtiği zamanlarda, "Ne bahtsız bir aileymişiz!" diye dertlenip durmuş, kendisini her geçen gün biraz daha fazla düşkün gibi görmeye başlamıştı.

Neyse ki Hamiyet Türkiye'ye dönmüş, Suat'la birlikte, yeniden çekidüzen vermişti aileye.

Yıllar sonra, iki eksikle bile olsa bir aradaydı Derviş ailesi.

Çamlıca'daki köşkte, yıllardır bir köşede sessiz sedasız zamanının gelmesini bekleyen piyano Şişli'deki geniş daireye taşıtılmış, akort ettirilmişti.

Hamiyet piyanonun başından kalkmıyor, hem söyleyip hem çalıyordu.

Suat da operalardan küçük aryalarla katkıda bulunuyordu ablasına.

Ruhi ise kâh ablalarıyla vals yapıyor kâh tangolar döktürüyordu.

Hasılı kelam, Hesna Hanım biraz buruk bile olsa, eski günlere dönmekten büyük mutluluk duyuyordu.

Tek derdi, tatlarını gayet iyi bildiği ama nasıl yapıldıklarına dair hiçbir fikre sahip olmadığı Osmanlı mutfağının şaheserlerinin kıvamını tutturamamasıydı. Ailenin kütüphanesinde, yaklaşık yüz yıldır kullanılmadan duran, Melceü't-Tabbahin'den* yararlanarak, alışık oldukları tatları yeniden keşfetmeye çalışmaktan başka çaresi yoktu görmüş geçirmiş kadının.

Onu mutfakta, önlüğüyle gören Ruhi "Saraylı Perensaz Hanım ile Mabeyinci Kâmil Bey'in kızı Hesna Hanım'ın mutfak günleri..." filan gibi laflar ederek, üzüntüsünü eğlenceye dönüştürmeye çalışıyordu.

***

Suat bütün bu gürültü patırtının arasında odasına çekiliyor, yemek yerken, piyano çalarken, arya söylerken ya da Ruhi ile dans ederken tasarlamış olduğu yazılarını lahzada tamamlıyordu.

Ünlü gazetecinin tek derdi, roman yazmaya eskisi kadar zaman ayıramıyor olmasıydı.

Almanya'ya gitmeden önce ve orada, para pul işlerine ve ailesini derleyip toparlamaya bu kadar emek harcamadığı için, roman yazmaya daha çok zaman verdiğinin farkındaydı Suat.

---

* *Melceü't-Tabbahin* (Aşçıların Sığınağı) 1844 yılında basıldı. Osmanlı'nın basılı ilk yemek kitabıdır. İlk tıp fakültesi sayılan Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane hocalarından Mehmet Kâmil tarafından yazılmıştı.

Öte yandan dün dündü, bugün de bugün.

Önceliği, her ay başında maaşını düzenli olarak aldığı gazetesine vermek, ek gelir elde etmek için de sağa sola yazı ya da çeviri yetiştirmeye devam etmek zorundaydı Suat.

Ağzında altın kaşıkla doğmuş da olsa, kelimenin tam anlamıyla bir basın emekçisiydi o artık.

***

Suat, *Tan* gazetesinde de sabahleyin ilk iş olarak günün gazetelerine göz atıyordu.

Bir anlamda gazetesinin dış politika bölümüne yön veren genç gazeteci, birkaç gün gecikmeyle de gelmiş olsa yabancı gazeteleri ve dergileri gözden geçiriyor, yazılışleri toplantısına Almanca, Fransızca ve İngilizce yayımlanan gazetelerden alınmış notlarla iniyordu.

Toplantılarda kendi düşüncelerinden çok "neler olup bittiği"ni seslendiren Suat, o gün farklı bir davranış sergiledi.

"Görebildiğim kadarıyla İngiltere, Almanya'nın silahlanmasını suyuna giderek halletmeye çalışıyor, Hitler'in çizdiği rotayı anlamamakta ısrar ediyor. İngiliz basını epeydir bu yatıştırma politikasının sonuç vermeyeceğine dikkat çekiyor ama İngiliz hükümeti nedense duymazlıktan geliyor. Almanya'nın İtalya ile yakınlaşmasını da ne İngiliz ne de Fransız hükümetleri görebiliyor. İtalya'nın Afrika'ya indirdiği muazzam ordu, Habeşistan'a saldırması, Almanya'nın Versailles Antlaşması'nı hiçe sayarak Ren boyuna asker göndermesi hiç iyiye alamet değil..."

Gazetenin üst yönetimi, Suat'ın bu tesirli açıklamasını dikkatle dinledi.

O sözlerini tamamlayınca, Zekeriya Bey başladı konuşmaya.

"Görmüyor değiller Suat Hanım, İngiliz ve Fransız hükümetleri gidişatın gayet iyi farkındalar. Bana kalırsa, yapabilecek fazla bir şeyleri yok. Aslında bu gidiş, Türkiye'nin Dışişleri tarafından da dikkatle takip ediliyor. Mesele, tam da Gazi'nin Amerikan ordusunun generali MacArthur'a söylediği gibi gelişiyor..."

Yazıişleri toplantısında bulunanlardan bir kısmı anlamaz gibi bakınca, Zekeriya Bey sözlerine açıklık getirdi.

"Ünlü Amerikalı komutan MacArthur 1932 yılında Gazi Mustafa Kemal'i Dolmabahçe Sarayı'nda ziyaret etmiş, Türk devlet adamı bu buluşmada Almanya'nın gelecekte neler yapacağını, misafirine ayrıntılarıyla anlatmıştı.

Alman ulusunu ve askerini yakından bilen, onlarla birlikte savaşmış bir devlet adamı olarak, Gazi Mustafa Kemal Paşa Almanya'nın Versailles Antlaşması'yla boynuna takılmaya çalışılan boyunduruğa asla razı olmayacağını, bundan dört yıl kadar önce General MacArthur'a söylemişti.

Ve tıpkı onun dediği gibi olmuş, yetmiş milyon nüfusa sahip, çalışkan ve disiplinli Alman milleti, Versailles Antlaşması'nı çöp kutusuna atmıştı."

Zekeriya Bey, uzunca açıklamasının ardından Suat'a bunları anlatmasına vesile olduğu için teşekkür etti ve gazete olarak, dış politikayı iyi izlediklerini, daha da dikkatli izlemeleri gerektiğini söyledi.

ELLİ ÜÇ

İspanya'da içsavaş başını almış gidiyordu.

17 Temmuz 1936'da başlayan savaşta, İkinci İspanyol Cumhuriyeti'ni sürdürmekten yana olan Cumhuriyetçiler ile General Franco'nun isyancı grubu Milliyetçiler savaşıyordu.

Suat, İspanya'da olup bitenleri, Kuzey Amerika Gazeteler Birliği adına içsavaşın orta yerinde bulunan Ernest Hemingway* isimli gazetecinin yazdıklarından izliyordu.

Gazeteciydi ama aynı zamanda taraftı Hemingway. Bunu yazılarına yansıtmaktan hiç de çekinmiyordu.

Yazışleri toplantılarından birinde, onun bu tarzını çok takdir ettiğini söyledi. Başka söyleyecekleri de vardı.

"Hangi cepheye kaç bomba düştüğünü, o gün hangi taraftan kaç kişinin öldüğünü söylemek yetmez. Kimin haklı kimin haksız olduğunu da söylemek gerekir ki Hemingway işte tam bunu yapıyor."

Zekeriya Bey hiç şaşırmadı genç gazetecinin söylediklerine.

"Tersini söyleseydin şaşırırdım Suat. Bir tarafta ülkesinin değerlerini, insanlarının özgürlüğünü, bağımsızlığını savunanlar var,

---

* Ernest Miller Hemingway 1899-1961 tarihleri arasında yaşadı. Romancı, hikâyeci ve gazetecidir. Birinci Dünya Savaşı'nı Avrupa'da cephede izledi. Bu konuda *Silahlara Veda* isimli romanı yazdı. İspanya İçsavaşı'nda gazeteci olarak yine cephedeydi. Bu savaş üzerine de *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* isimli romanını yazdı. 1952 yılında yazdığı *Yaşlı Adam ve Deniz*'le 1953'te Pulitzer Ödülü'nü aldı. 1954'te Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü.

öteki tarafta bir ülkeyi emir komuta zinciri altında yönetmeye çalışanlar. Bir aydın, bir gazeteci böylesine kritik bir konuda taraf olmayacak da ne yapacak?"

Düşüncelerinin, gazetesinin bir numaralı ismi tarafından da savunulmasına sevindi Suat. Hemen o anda aklına geleni söyledi.

"Keşke beni de gönderseniz Ispanya'ya."

Güldü Zekeriya Bey.

"İspanya'da neyin neden olduğunu biliyoruz ve savaşın safahatını da gazetelerden izliyoruz Suat. Sana daha önemli bir görev vereceğiz. Sovyetler Birliği'ne gidecek, bir Türk gazeteci olarak, oradaki gelişmeleri yerinde izleyeceksin."

Çok sevindi bu gelişmeye deneyimli gazeteci. Yaklaşık yirmi yıldır muazzam bir başkalaşım yaşayan, tepeden tırnağa bir sistem değişikliğine gitmiş olan SSCB'de ne olduğunu kendi gözleriyle görmeyi çok ama çok isterdi.

"Ne zaman gidiyorum?" diye sordu derhal.

"Elindeki iş nasıl gidiyor? 1 Mayıs'tan önce orada olman lazım..." dedi Zekeriya Bey.

* * *

Suat'ın harıl harıl "Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır"* adını verdiği yazı dizisi için çalıştığı günlerdi.

Dizi 12 Mart tarihinde yayımlanmaya başlamış, devam ediyordu.

Masasının üzerinde duran plana baktı deneyimli gazeteci. Bir hesap yaptı. Eğer sıkı çalışırsa, mayısın ilk haftasından önce tamamlayabilirdi çalışmasını. Bir plan daha yaptı. Bu hesaba göre, dizisi kendisi SSCB'deyken de devam edebilirdi.

---

* 12 Mart-17 Mayıs tarihleri arasında *Tan* gazetesinde tefrika edilen "Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır" ne yazık ki kitap olarak basılamadı.

Daktilo makinesine kâğıt taktı ve fabrika işçilerinin sosyal hakları için mücadele eden Naımık adlı işçinin, arkadaşlarına grev hakkının neden önemli olduğunu anlattığı bölümü tamamlamak üzere tıkırdamaya başladı.

Geçirdiği fikri başkalaşım nedeniyle, yazdığı her yazıya yansıyan ezilenlerden yana tavır, en çok da bu dizisinde kendisini gösterecekti.

Diziden birkaç bölüm daha yazdıktan sonra, bu kez telefonun başına oturdu deneyimli gazeteci.

Önce Rusya'nın İstanbul'daki basın ataşesiyle temas kurup gazetesinin projesinden söz etti. Sonra bir plan yapabilmek için kendisini ziyaret etmek istediğini söyledi.

Hemen ertesi sabah için randevusunu aldı.

Gitmeden evvel neler konuşması gerektiğini not defterine yazdı.

Defterinin bir köşesine "Nâzım'ı gör!" yazdı.

ELLİ DÖRT

Dizi yazısı süredursun SSCB gezisine dair projesini olgunlaştırmayı sürdürdü Suat.

Bunun için İpek Film'e* gidip, Nâzım'ı buldu.

Nâzım'ın kaçaklık günlerini İpek Film'de geçirdiğini bilen ender arkadaşlarındandı.

Çok sevindi Nâzım, Suat'ı görünce. Kurgu masasındaki işine ara verdi ve rahat konuşabilecekleri bir yer buldu.

Suat, Zekeriya Bey'in kendisini SSCB'ye göndermek istediğini, çeşitli kontaklarıyla konuştuktan sonra bir plan yaptığını, hazırlıklarına birlikte göz atıp atamayacaklarını sordu.

"Yahu..." dedi Nâzım. "İyi ki şu Zekeriya Bey var. Çok iyi akıl etmiş! Bu arada Sertel demeyi bir türlü öğrenemedim biliyor musun Suat?"

"Nasıl yani?" dedi Suat.

"Şimdi bak, sen Suat Derviş'tin hâlâ öylesin. Ben Nâzım Hikmet'tim hâlâ öyleyim. Sabahattin mesela Sabahattin Ali'ydi, hâlâ öyle. Zekeriya Bey ise Mehmet Zekeriya idi. Zekeriya Mehmet olamayınca, gitmiş Sertel soyadını almış. Nasıl alışayım ben şimdi bu soyadına*"

Konuşmasının tam bu noktasında kahkahayı bastı Nâzım.

---

* İpek Film 1928 yılında Fahir ve İhsan İpekçi (İsmail Cem'in babası) tarafından kuruldu. Nâzım Hikmet gizlenmesi gerektiği zamanlarda, burada çalıştı. Takma isimler kullanarak pek çok filmin senaryosunu yazdı.

Ardından, Suat'a ve kendisine birer çay söyledi en babacan tavrıyla.

Çayından ilk yudumu alır almaz, çok önemli bir şey söyleyecekmiş gibi sesini alçalttı şair.

"Yazı dizine bayıldım Suat. 'Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır.' Şahane bir başlık. Bence tamamlar tamamlamaz kitap yap. Gazete sayfalarında kaybolup gitmesin. Sana ne kadar önemli bir iş yaptığını anlatamam Suat. İşçi sınıfından arkadaşlarınla konuşunca, hepsinin sana kulak kesildiğini, vardiya aralarında senin yazdıklarını konuştuklarını öğrendim. Çok sevindim, iftihar ettim."

Suat, Nâzım'ın duygusallaştığını hissedince, hava dağılsın diye çantasından sigara paketini çıkardı, bir tane arkadaşına uzattı bir tane de ağızlığına taktı ve yaktı. Bu arada not defterini de çıkartıp masanın üzerine koydu.

İlk nefeslerden sonra, yapmış olduğu planı Nâzım'a anlattı.

"Mükemmel!" dedi Nâzım. Birkaç önemli katkıda bulundu.

Nâzım'la vedalaşmadan önce "Sen neler yapıyorsun bu aralar?" diye sordu Suat.

"Mümtaz Osman takma adıyla senaryolar yazmaya devam ediyorum. Şimdi masamda *Güneşe Doğru* var. Üstelik bu filmin yönetmenliğini de ben yapacağım."

Heyecanlandı Suat.

"Konusu ne? Kimler oynuyor?"

"Mütareke yıllarında hafızasını kaybeden bir genç, kendisini on yedi yıl süreyle savaşta sanıyor. Ameliyat gerçekleşip iyileşince, kendisini Cumhuriyet Türkiyesi'nde buluyor... Başrolleri Ferdi Tayfur, Mediha ve Arif Dino oynayacak. Seslendirme kadrosunda Safiye Hanım* var. Neyzen Tevfik neyiyle katkıda bulunacak."

---

* Safiye Ayla

"İlginç. Galasına çağırırsın herhalde?"

"Mutlaka çağırırım da ben orada olamam büyük bir ihtimalle. Ne yazsam dava açıyorlar. Memleketin tekmil savcıları, hâkimleri, polisleri ağzımı açacağım saniyeyi alesta bekliyor..."

***

Ertesi gün Zekeriya Bey'in kapısını çaldığında, elinde tam bir plan tutuyordu Suat.

SSCB'de nereleri gezeceği, kimlerle görüşeceği, yazı dizisini hangi perspektiften bakarak geliştireceği, irtibat kurduğu isimler, hangi gemiyle gidip hangisiyle döneceği, kaç günlük bir gezi olacağı, kaç para harcayacağı, hasılı kelam düşünmediği hiçbir boyut kalmamıştı.

Zekeriya Sertel, Suat'ın projesini dikkatle dinledi. Sevindiği gözlerinden anlaşılıyordu.

"Dört başı mamur bir proje hazırlamışsın, yolun açık olsun" dedi son söz olarak ve "Dizi yazını merak etme, sayfaların kontrolünü bizzat yapacağım" diyerek, genç arkadaşının yüreğine su serpti.

ELLİ BEŞ

"Ekim Devrimi'nin yirminci yılını 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda Moskova'da kutlamak her faniye nasip olmaz" dedi ailesine çıkacağı yolculukla ilgili bilgi verirken Suat.

Nisanın son haftasında Istanbul'dan kalkan SSCB bandıralı geniyle Odessa'ya doğru yola çıktı deneyimli gazeteci.

Sovyetler Birliği gezisi için yanına aldığı yeni not defterinin ilk sayfasına, daha gemi limandan ayrılmadan şu cümleleri çiziktirdi.

"Dünyaya yeni bir düzen getirmek isteyen ve dünyanın altıda birini bu isteğin tahakkukuna tecrübe sahası yapmış Sovyetler Birliği'ne geliyorum. Kalbimde büyük bir tecessüs* var. Acaba bu ülkeyi nasıl bulacağım?"**

Güzel bahar havası eşliğinde Odessa'da, eski Rusya, yeni SSCB topraklarına ayak bastı Suat.

İyi bir gazeteci olarak, zihnini iyiye de kötüye de açık tutacaktı.

Halihazırda, içinde yaşadığı dünya iki ana kamptan oluşuyordu. Bunlardan birisi kapitalizm, diğeri sosyalizmle yönetiliyordu.

Avrupa'da uzun yıllar yaşamış, kapitalizmin ne anlama geldiğini anlamıştı. Geldiği aile ve gazetecilik mesleği sayesinde, ülkesini en elitinden en avamına kadar tüm kesimleriyle tanıyordu. Zenginliğe ve fakirliğe, bilgeliğe ve cahilliğe dair bir fikri vardı.

---

* Bir şeyi mutlaka görme, anlama merakı.

** Suat Deviş'in *Tan* gazetesinde yayımlanan 4 Haziran 1937 tarihli yazısından.

SSCB'ye, bu ülkede uygulanmakta olan siyasal sisteme, insanların maddi ve manevi doygunluk düzeylerine, elinde doğruluğun, iyiliğin terazisi olmak üzere yaklaşacaktı Suat.

Sovyetler Birliği seyahati süresince, girip çıkmadığı delik, görmedik yer, konuşmadık yetkili bırakmadı deneyimli gazeteci.

Bolşoy Tiyatrosu'nda bale seyretti.* Sosyalist yönetim, baleyi aristokrat ya da burjuva yaşam tarzının bir devamı olarak görmemiş, tersine bu önemli sanat dalının daha da gelişmesi için kolları sıvamıştı.

Gözlemleriyle sayfalar doldurdu Suat.

Metro, otobüsler, işlerine koşarak yetişmeye çalışan işçiler, kendilerini yeni bir anlayışla, yepyeni bir ülke kurmaya kaptırmış bürokratlar, hasılı kelam her şeyi ama her şeyi not aldı.

1 Mayıs'ta Moskova'nın Kızıl Meydan'ında gerçekleşen görkemli töreni izledi.

İşçilerin, kadınlı erkekli ve kendine güvenli tören geçişlerini, Kızıl Ordu'nun dosta düşmana kendini gösterme çabasını, gözlerinden "Gelecek biziz" sözcükleri okunan öğrencilerin emin yürüyüşlerini aklına ve defterine kaydetti.

Odessa, Moskova, Bakû ve daha pek çok önemli şehri detaylı bir şekilde inceledi. Pek çok bölgenin içinden geçti.

Şimdi geriye dönüp, gördüklerini ve düşüncelerini kendi ülkesinin insanlarıyla paylaşabilirdi.

***

Gazetesinin kapısından, fırtına gibi girdi Suat. Sanki onca yorgunluğu yaşamış olan kendisi değilmiş gibiydi.

* Dünyanın en eski bale topluluklarından biridir. 1776 yılından bu yana çalışmalarını sürdürmektedir.

Zekeriya Sertel'in kapısını tıklattı...

Tan gazetesindeki yönetimiyle Türkiye'nin gidişatına yön veren aktörlerden biri halini almış deneyimli gazeteci masasından kalktı, heyecan içinde elini sıktı genç arkadaşının.

"Türk kahvesini özlemişsindir" dedi ve iki kahve söyledi deneyimli adam.

"Anlat şimdi!" dedi heyecan içinde.

Suat anlattı, anlattı... O anlattıkça Zekeriya Bey keyiflendi... Daha Suat lafını tamamlayamadan "Belli ki çok etkisi altında kalmışsın gördüklerinin. Şimdi de yaz. Hemen yarına ilk bölümü yetiştirelim" dedi.

Gazeteci arkadaşının anlattıklarını bir an önce gazetesinin sayfalarında görmek istediği her halinden belli oluyordu.

"İşte tam da böyle bir meslek gazetecilik" diye düşündü Zekeriya Bey'in odasından çıkarken Suat.

Bir heyecan bitmeden öteki başlar, gördüklerin zihninde tazeliğini korurken, işin onları başkalarıyla paylaşma kısmına geçilir, yazdıklarının mürekkebi kurumadan bir başka "iş"le, başka dünyalara yelken açılırdı.

Böyle düşündüğü zamanlarda, çok gıpta ederdi bazen mesela Hamiyet'in durumuna Suat.

Birlikte gittikleri bir geziyi ya da gösteriyi her ikisi de izler ama ablası sadece zevk alırdı.

Buna karşılık kendisi yazmak zorunda olduğundan, gezi de gösteri de seyirlik, eğlencelik olmaktan çıkar, görev halini alırdı.

İşte şimdi de öyleydi!

Suat komşusu Cevat Şakir'e selamını ayaküstü sarkıtırken "Sonra anlatırım, yetiştirmem lazım!" dedi tempolu bir edayla ve masasına geçti, daktilosunu tıkırdatmaya başladı.

ELLİ ALTI

Suat'ın SSCB seyahatine dair yazısı ilgiyle karşılandı.

Özellikle *Tan* okuyanlar, SSCB'de neler olduğunu Suat'ın yazı dizisinden öğrendi.

Deneyimli gazetecinin yazdıkları Ankara tarafından da dikkatle takip edildi.

Ankara'da milletvekillerinin, bakanların ve bürokratların yuvalandıkları odalar, koridorlar, lokantalar, kulüplerde Suat'ın yazı dizisi konuşuldu.

Kendisine yol olarak sosyalizmi seçmiş SSCB'deki gidişattan şu veya bu nedenle tedirgin olanlar köpürmeye başladılar. Dünyanın yeni bir savaşa doğru sürüklendiği günlerde, Suat Derviş'in ve *Tan* gazetesinin yaptığını doğru bulmadılar. Türkiye'nin yolu zinhar sosyalizm olamazdı. Onun yeri, serbest ekonominin hüküm sürdüğü Batı dünyasıydı ve yaptığı bu yayın nedeniyle Suat da, *Tan* da mazur görülemezdi.

Bazılarına göreyse, genç Türkiye Cumhuriyeti önüne yeni hedefler koymuşken, karşısına yüzde yüz farklı hedeflerle çıkmak, memleketin orta yerine bomba koymaktan farksızdı.

Ankara'da Suat'ın söylediklerine yakın düşünen kimseler de vardı kuşkusuz. Ama böylesine büyük bir kampanya üzerine, susmaktan başka çıkar yol göremediler.

...

Ankara eğer mutlu değilse, bunun faturasını birisine, birilerine ödetir.

Suat'ın yazısına dair bir fısıldaşma olarak başlayan memnuniyetsizlik, çok geçmeden *Tan* gazetesinin içinde bir bomba gibi patladı.

Halil Lütfü Dördüncü, gazetenin öteki iki sahibi olan Ahmet Emin Yalman ve Zekeriya Sertel'i toplantıya çağırdı.

Zekeriya Bey gazetenin genel gidişatına bakarken, Ahmet Emin Bey başyazıları yazıyordu.

Halil Lütfü Dördüncü, toplantıda Ankara'nın düşüncelerini seslendirdi. Başlarının büyük bir belada olduğunu söyledi ve sesini giderek yükseltti.

"Artık gazetemde o kıpkızıl komünisti istemiyorum!"

Üç ortak saatlerce tartıştılar konuyu. Sonunda Halil Lütfü Bey baklayı ağzından çıkardı. Ankara, Suat'ın yazmaya devam etmesini istemiyordu.

"Beyler!" dedi nihayetinde Bay Dördüncü. "Ya Suat Derviş'i kapının önüne koyacağız ya da gazeteyi gözden çıkaracağız. Bu kadar açık!"

Zekeriya Bey toplantıdan sonra saatlerce, meseleyi Suat'a nasıl anlatacağını düşündü.

Sonra, deneyimli gazeteciyi odasına çağırttı ve her şeyi olduğu gibi anlattı.

Suat "Bekliyordum bunu" dedi.

O da Zekeriya Bey'e, az önce Şükrü Kaya'nın* özel kalem müdürü tarafından Pera Palas'a davet edildiğini söyledi.

"Git gel de tekrar konuşalım Suat Hanım" dedi buna karşılık Zekeriya Bey.

***

* Mehmet Şükrü Kaya 1883-1959 yılları arasında yaşadı. 1927 ile 1938 yılları arasında İçişleri Bakanlığı yaptı.

Gayet iyi tanıyordu İçişleri Bakanı'nı Suat. Defalarca karşı karşıya gelmişler, yemek yemişler, aynı fotoğraf karelerinde bulunmuşlardı.

Her zaman çok nazik davranmıştı İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Bey kendisine. Yine öyle olacağını düşündü Suat.

Yanılmıştı!

Pera Palas'ta odasına girdiğinde, Şükrü Bey'in daha önce kendisine gösterdiği yüzünün bir başkasıyla yer değiştirmiş olduğunu gördü.

Enikonu azarladı İçişleri Bakanı, deneyimli gazeteciyi. Bu tür yazıları bir daha zinhar kaleme almaması gerektiğini söyledi.

"Yoksa..." dedi. "Gazetecilik filan yapamazsın bu ülkede."

Giderek artırdı sesinin tonunu. Suat'ın nutku tutuldu.

***

Gazeteye döndüğünde, yol boyu düşündüğünü söyledi Zekeriya Bey'e.

"Ben en iyisi bir süre ortadan kaybolayım. Epeydir ihmal ettiğim romanlarımın başına oturayım. Yoksa, sizin ve *Tan*'ın geleceğiyle de oynuyor olacağım."

Deneyimli gazeteci odasına çıktı, masasını topladı, arkadaşlarıyla vedalaştı ve evinin yolunu tuttu.

ELLİ YEDİ

Sonraki günlerde, iş bulurum umuduyla yıllardır tanıdığı bütün gazete patronlarını, yöneticilerini, başyazarlarını ziyaret etti Suat.

Hepsi de nezaketle kapıyı gösterdiler deneyimli gazeteciye.

Zehirli bir dil, onun gideceği her yere kendisinden önce ulaşmış, Babıâli'nin bütün kapılarını kendisine kapattırmıştı.

Görünmeyen ve alabildiğine etkili bir güç, bildiği tek iş olan gazeteciliği, belli ki yaptırmayacaktı Suat Derviş'e.

Zaman zaman kendini sorguya çekti deneyimli gazeteci. Böylesi bir durumu hak etmek için ne yapmış olabilirdi?

Sovyetler Birliği'ni ziyaret etmiş, gördüğünü, tam da olduğu gibi anlatmıştı.

Ne yapsaydı? Kötülese miydi? O zaman yalan söylemiş olmayacak mıydı? Bir yalancı olarak, daha mı muteber olacaktı kendisini "persona non grata"* ilan eden etkili siyasi çevrelerde?

Arada bir Hamiyet'e yazdığı mektuplarda, düşüncelerini berraklaştırmaya çalışıyordu Suat:

"Ne zaman ki sinir uçlarına dokundum, o zaman tokadı yedim abla. Hata yapmışım. Demek ki bugüne kadar gazeteciliği gerektiği gibi yapmamışım. Asıl yapmam gerekeni görmemiş, ihmal etmişim. Siyasal iktidar ya da iktidarların hoşuna gidenleri yazmak değil marifet. Hatalarını söyleyebiliyor musun, onların

---

* İstenmeyen kişi.

yanlış yaptıklarını öteki ülkelerde olan iyi şeylerle karşılaştırarak gözler önüne serebiliyor musun? İşte o zaman ben sana gazeteci derim! İşte tam da bunu yaptım son yazı dizimde ve aforoz edildim."

Hamiyet, Vigo'yla birlikte, yapılan yolun peşi sıra Tahran'a gitmişti.

Ruhi ekmeğinin peşinde çalışmayı sürdürüyordu.

Annesi Hesna Hanım iyice yaşlanmıştı.

Suat'ın bir şekilde para kazanması lazımdı.

Bildiği tek iş yazmak olduğuna göre, bir yolunu bulup işini sürdürmeliydi.

Muhtelif projeler geliştirdi. Bunlardan biri de 1937'de *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika ettiği yazılarından hareketle bir kitap yazmak oldu.

Suat bu kez, içinde yaşadığı, bir parçası olduğu topluıunu, bam tellerine dokunarak yatıracaktı masaya.

Seza adını verdiği kadın kahramanın dramından hareketle, deneyimli bir gazeteci ve yazar olarak, her geçen gün daha çok yozlaşan toplumsal hayatı yerle bir edecekti.

"Bizim ciddi muhitimizde..." diyecekti kitabının bir yerinde Seza'yı konuşturarak. "Sevişenler yok mu Atıf? Hem de nasıl hakiki bir rezalet şekillerinde. Sizin tütün şirketinin ikinci direktörünün karısı, Doktor Macit'in sevgilisidir. İkinci direktör de muhasebe şefinizin karısını kandırmış. Muhasebe şefi sizin daktilo ile her pazar..."

Daktilosunun tıkırtısı eşliğinde, Seza'nın birlikte olduğu dört erkeğin muhtelif hallerinden hareketle, muhafazakârlığın bir örtü olduğuna, bu örtünün altında müthiş bir yozlaşma yaşandığına dikkat çekecekti Suat.

Seza'yı kendisine metres tutup bir yandan da toplumsal konumunu sarsmamaya özen gösteren Atıf, deneyimli yazarın her tuş darbesi, kelimesi, paragrafı ve sayfasıyla ete kemiğe bürünecek, bir şahsiyetsizlik numunesi olarak hak ettiği yeri bulacak, daha doğrusu yerin dibini boylayacaktı.

Aslında, Suat'ın gazetecilik yaparken karşılaştığı, konuşmak fırsatını bulduğu, dramlarını kaleme aldığı kadınların başından geçen, gerçek hayat hikâyelerine dayanıyordu *Hiç* adını vereceği, üzerinde çalışmakta olduğu bu yeni romanı.

Hiç her geçen gün biraz daha fazla ete kemiğe bürünüyor, gerçeğin tam da kendisi olarak, okuyuculara ulaşmak üzere gün sayıyordu.

***

Suat'ın telefonu, tam da *Hiç*'le boğuşurken çaldı.

"Ben..." dedi telefonun öteki ucundaki ses. "Vedat Nedim Tör."*

Eli ayağına dolaştı Vedat Nedim Bey'in adını duyunca Suat'ın.

"Buyurun efendim..." dedi kırık bir ses tonuyla.

"Gazi Hazretleri sizinle görüşmek istiyor Suat Hanım. Pera Palas'ta bekleyeceğiz sizi."

***

Kararlaştırılan gün ve saatte Pera Palas'ta oldu Suat.

Oteldekiler Gazi'nin rahatsızlandığını, otelden ayrıldığını söylediler.

---

* Vedat Nedim Tör 1897-1985 yılları arasında yaşadı. Matbuat Umum Müdürlüğü yaptı. Siyaset adamı ve yazar.

Sonraki günlerde, birkaç kez daha Gazi'nin yayın dünyasıyla ilişkilerini yürüten Vedat Nedim Tör'ü aradı Suat.

Vedat Nedim Bey her defasında "Sağlığına kavuşur kavuşmaz sizi çağırtacağım hanımefendi" dedi.

10 Kasım 1938 sabahı, acı haberi aldı deneyimli yazar.

Vedat Nedim Tör'ün sözünü ettiği günün hiçbir zaman gelmeyeceğini, içi burkularak idrak etti.

ELLİ SEKİZ

Yine, adını *Hiç* koyduğu romanıyla boğuşuyordu Suat.

Telefonu çaldı.

Bu kez arayan Hakkı Tarık Us'tu.* Daha önce de defalarca konuşmuştu Hakkı Bey'le. İş aradığını da söylemişti.

"Suat Hanım Babıâli'ye bir çıktığınızda bana uğrayabilir misiniz lütfen?" diye sordu, son derece nazik bir ifadeyle Hakkı Bey.

Şöyle bir düşündü Suat ve "Akşamüstü, işlerimi tamamlayınca uğrayayım o zaman" dedi.

Aslında Babıâli'ye gitmeyecekti. Ama çalışmaya, para kazanmaya fena halde ihtiyacı vardı.

Yazmakta olduğu *Hiç*'i bir kenara bıraktı, ev halinden çıkıp kendine çekidüzen vermeye koyuldu.

İlk iş olarak yatağının üzerindeki ipek sabahlığı askısına astı.

Ne maceralar yaşamıştı bu sabahlıkla!

Moda'daki konaktan gencecik bir fidan olarak çıkıp, Berlin'in yolunu tutarken kullanmaya başlamıştı ilk kez ipek sabahlığını. Şöyle bir hesap yaptı, on yılı geçkin bir süredir neredeyse her sabah kullanagelmişti.

---

* Hakkı Tarık Us 1889-1956 yılları arasında yaşadı. Öğretmenlik, yazarlık yaptı, siyasetle uğraştı. Kitap koleksiyonculuğuyla tanınır. Parasının neredeyse tümünü kitap, dergi ve gazete satın almakta kullandı. Türkiye'nin içinde ve dışında yayımlanan Türkçe gazete ve dergilerin hepsini topladı. Bu eserler bugün Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde okunabilmektedir.

Uzun uzun nasıl bir kıyafet giymesi gerektiğini düşündü. Dışarıya baktı. Hâlâ soğuk, hâlâ yağmurluydu İstanbul.

***

Hakkı Bey ayakta karşıladı Suat'ı ve derhal son zamanlarda başına gelmiş olanları hiç de hak etmediğini söyledi.

Kendisinden epey yaşlı, bilge adamın davranışını, yazarlığının ilk günlerinde kendisine kol kanat geren ünlü *Eylül*'ün yazarı Mehmet Rauf Bey'inkine benzetti Suat. Duygulandı.

Hakkı Tarık ve kardeşi Rasim Bey o günlerde geniş sayılabilecek bir yayın grubunu yönetiyorlardı.

Sahibi oldukları *Vakit* gazetesi sabahın ilk ışıklarıyla birlikte okuyucuların elinde oluyordu. Öğlen saatlerindeyse, yine aynı ekibin yayımladığı *Haber* gazetesi satılmaya başlanıyordu.

Usların bir gazetesi daha vardı ki o da savaş haberlerine ağırlık veriyor, son dakika gelişmelerini sayfalarına taşıyor ve hazır olur olmaz okuyucuyla buluşturuyordu. Bu gazetenin adı ise *En Son Dakika*'ydı.

Hakkı Tarık Bey "Bizimle çalışmayı kabul ederseniz sizden çok şey isteyeceğiz Suat Hanım" diyerek başlattı esasa dair konuşmayı.

Tabii ki *Vakit* gazetesi için köşe yazıları, yorumlar da yazabilirdi ama ondan istedikleri en önemli iş, sabahleyin yabancı radyoları dikkatle dinleyip, önemli bulduğu lider konuşmalarını ya da gelişmeleri yazışleri müdürüyle paylaşması olacaktı.

Esasen, eğer gazetecilik mesleğiyle iştigal ediyorsa, Hakkı Tarık Bey'in istediği bu işi zaten yapıyor olması gerektiğini düşündü Suat. Bunu dillendirdi. Ve şöyle devam etti:

"Zaten kendi yazılarımı yazmak için de istediğiniz işi yapmam lazım. Notlarımı biraz daha dikkatli ve haber olacak şekilde kaleme alır, yazıişleri müdürüne iletirim. Aklıma gelenleri de kendisiyle paylaşırım."

Bu sözleriyle, işi kabul etmiş oluyordu Suat.

"Bu arada..." dedi Hakkı Tarık Bey. "Sizden bir de tefrika roman rica ediyorum."

Suat'ı *Vakit* okuyucularına takdim ederken, bir yayıncı olarak, belli ki gazetesine ağır bir top transfer ettiği intibaını uyandırmak istiyordu Hakkı Tarık Us.

"Olur" dedi Suat. Ve epeydir aklında olan bir konuyu Hakkı Tarık Bey'e açtı.

"*İstanbul'un Bir Gecesi*'ni yazmak istiyorum epeydir. Kentin yoksul semtlerinde yaşayan farklı insanların, başlarından bir gece içinde geçen çaresizlikleri anlatmak istiyorum. Tabii siz de uygun görürseniz."

Çok beğendi Suat'ın konusunu Hakkı Tarık Bey ve en babacan haliyle "Hemen başlayın. Peyderpey yayımlarız" dedi.

Sonra ayağa kalktı, "Sizi gazetemizin muhasebe müdürüyle tanıştırayım. Giriş işlemlerinizi de onlar yapacaklar zaten" diyerek Suat'a yol gösterdi.

Bir saatten kısa bir süre içinde, deneyimli gazeteci çalışacağı odaya yerleşti, kendisine hizmet verecek çaycı da dahil olmak üzere herkesle tanıştı.

En önemlisi, küçük de olsa bir avans aldı.

***

Sirkeci'deki Büyük Postane'den telefonla Ruhi'yi aradı Suat.

"Sana bir sürprizim var. Biraz erken çık. Beni tünelin önünde bekle."

Galata Köprüsü'nü heyecanı içinde geçti Suat ve tünelde kardeşiyle kucaklaştı.

"İstiklal'e çıkıp Loryan'da* birer kahve içeceğiz. Oradan kocaman bir pasta alıp eve birlikte gideceğiz. Çünkü artık bir işim var."

"Loryan değil, Baylan" diye düzeltti ablasının hatasını Ruhi.

Güldü Suat, "Her ne ise" dedi.

Iki kardeş kahvelerinin yanına birer de kup griye istediler.

"Annem çok sevinecek" dedi Ruhi bir ara.

"Evet" diye cevap verdi kardeşine Suat.

Ne tuhaf bir hayatı olmuştu zavallı Hesna Hanım'ın. Tamam insan yokluğun içine de doğabilirdi pekâlâ ama varlıktan yokluğa geçiş yapmak sahiden zor oluyordu.

* İstanbul'un ünlü pastanesi Loryan (Şark anlamına gelen Orient'ten türemiştir) 1923 yılında kuruldu. 1934 yılında yürürlüğe giren "Türkçe'nin yabancı dillerden arınmasını sağlamayı hedefleyen yasa"yla adı değişti. Öz Türkçede kusursuz, mükemmel anlamlarına gelen Baylan oldu. Beyoğlu, Karaköy, Kadıköy'de şubeler açtı. Ünlü markanın, bugün maalesef Beyoğlu'nda bir şubesi yok. Kadıköy ve Bebek şubeleriyle faaliyette.

ELLİ DOKUZ

İnkılâp Yayınevi'nden yayımlanan *Hiç* isimli roman ile *Akşam Postası*'nda tefrika edilen *İstanbul'un bir Gecesi*, Suat'ın epeyce bir süredir yerlerde sürünen ruh halini yeniden yukarıya çekti.

Her sabah, ünlü radyoların haber bültenlerinden, dünyanın süratle yeni büyük bir savaşa doğru savrulduğunu dinliyor ve detaylarıyla kâğıda döküyordu Suat.

1939'un 18 Mart sabahı, BBC'den Stalin'in Hitler'e karşı Birleşik Krallık'tan resmen koalisyon isteğinde bulunduğunu ve bu önerinin Chamberlain tarafından geri çevrildiğini öğrendi, deneyimli gazeteci.

"Felaket!" diye not düştü çevirisini yaptığı haberin altına. Kelimenin yanına üç tane de ünlem yapıştırdı. Yetmedi, altını da çizdi.

Sonradan, karşısına oturduğu yazışleri müdürüne neden böyle bir yorumda bulunduğunu, Almanya deneyimini de katarak uzunca anlattı.

Ardından Hakkı Tarık Bey'le de konuştu aynı konuyu.

"İngiltere bu kararı verdiği için ileride başını duvarlara vuracak ve biz maalesef buna tanık olacağız."

* * *

Babıâli'de neler olup bittiğini de dikkatle izliyordu Suat.

Matbuat Kanunu, son olarak *Tan* gazetesinden Ahmet Emin Yalman'ın başını yemişti.

Atatürk'ün ölümü üzerine yazdığı bir yazı nedeniyle *Tan* kapatılmış ve çok uzun bir süre açılmamıştı.

Yeniden açıldığında, gazetenin künyesinde artık Ahmet Emin Bey'in adı yoktu.

Gazetenin tüm yönetimi Zekeriya ve Sabiha Sertel'e kalmıştı.

Haber gazetesinde yazdığı "Düşündüğüm Gibi" isimli köşesinde bu konuya değinmeyi düşündüyse de vazgeçti.

Yazsa, gazetenin yönetimi tarafından uyarılacağından da eminindi.

Hükümetin, Türkiye'de gazeteciliği gazetecilik gibi yaptırmayacağı epey önce, Suat'ın SSCB üzerine *Tan* gazetesinde yayımladığı diziyle birlikte belli olmuştu.

En iyisi, sosyal sorunlar üzerinden ilerlemekti. O da öyle yaptı.

Siyasal düşüncelerini "Türkiye Emperyalist Değildir" ya da "Dünya Karışıklığı Karşısında Biz" gibi başlıklarla, kısmen de olsa yumuşatarak kaleme almaya çalıştı.

"Otosansür değil de ne?" diyordu arkadaşlarıyla yaptığı özel konuşmalarda, maruz kaldıkları baskıyla ilgili olarak.

Öyleydi!

1939 yılında, dünya yeni bir büyük savaşa giderken, hükümet gazeteleri adeta bir cendereye sokmuş, nefessiz hale getirmişti.

***

Bütün bu karmaşa ve olumsuz tablo içinde, Hakkı Tarık Us, Suat'a, "Sovyetler Birliği'ne gitmek ister misiniz?" diye sordu.

Ziraat Vekili Moskova'daki bir ziraat sergisini ziyaret edecekti ve yanında kalabalık bir gazeteci grubunun da kendisine eşlik etmesini istiyordu.

Yeniden Moskova'yı görecek olmak hoşuna gitti Suat'ın.

"Memnuniyetle giderim ama yazacak çok da bir şey olmayacağını tahmin ediyorsunuzdur" dedi, gazetenin bir numaralı yöneticisine.

Gülümsedi Hakkı Tarık Bey. Ellerini, yapacak bir şey yok der gibilerinden iki yanına açtı.

***

Moskova'yı adım adım gezdi Suat. Defterler doldu aldığı notlardan.

Döndüğünde, sadece "ziraat fuarı ve Türkiye'nin bu etkinliğe katılımı"nı konu etti. Sovyetler Birliği'nde ekonominin, sosyal durumun nasıl gittiğine dair bir satır bile yazmadı.

Aldığı notları, işe yarayacakları günlerin gelmesi dileğiyle arşivine yerleştirdi.

"Ne çok şey vardı oysa yazılacak!" diye uzun boylu üzülemedi bile.

Çünkü, beklenen savaş, 1 Eylül 1939 tarihinde Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesi üzerine başladı. Suat, bundan böyle tüm dikkatini bu konuya vermek zorundaydı.

Fransa ve Britanya İmparatorluğu ile İngiliz Milletler Topluluğu hep birlikte Almanya'ya savaş ilan ettiler.

"Eğer..." dedi Suat bir konuşmalarında Hakkı Tarık Bey'e. "Zamanında İngilizlerin şaşkın başbakanı Chamberlain Sovyetler Birliği'nin uzattığı eli yakalasaydı, bugün böyle olmazdı."

Savaşın başlamasıyla birlikte, dünyanın bütün gazetelerinde olduğu gibi Suat'ın gazetesinde de yoğun bir haber trafiği başladı. Deneyimli gazetecinin iş yükü birkaç kat arttı.

Yurtdışından gelen sayısız habere, Türkiye'nin savaş hazırlıklarına dair olanlar da eklendi.

Hükümet ülkeyi muhtemel bir savaşa hazırlamak için epeydir sürdürdüğü faaliyetlerini zirveye çıkarttı.

Manevralar, tatbikatlar, savunma hatları, yedeklerin askere alınması, başta buğday olmak üzere hububat stoklamalar...

Evlerin pencerelerine siyah perdeler takılması, otomobillerin farlarının karartılması...

Gazeteler üzerinden toplumu bir yandan savaşa hazırlarken, öte yandan moralleri olabildiğince yüksek tutma gayreti...

ALTMIŞ

Savaşla yatılan savaşla kalkılan günlerden birinde, İstanbul'da, esen rüzgârlardan hoşnut olmayan birkaç aydın bir araya gelip bir edebiyat dergisi çıkartma kararı aldılar. Bu aydınların arasında Suat ve Neriman Hikmet Öztekin* de vardı.

Neriman genç bir gazeteciydi ve Suat'la 1937'den itibaren çeşitli gazete ve dergiler adına röportajlar yapmıştı.

Her ikisi de tıpkı öteki aydınlar gibi, savaşa karşı en iyi barışla, edebiyatla karşı durulacağını düşünüyorlardı.

Çıkacak dergiye isim bulmakta zorlanılmadı: *Yeni Edebiyat.*

Savaşa karşı olmayan, Nazizm ya da faşizme övgü düzenler hariç herkese, özellikle de genç kalemlere açık olacaktı *Yeni Edebiyat*'ın kapıları. Tabii ki rüştünü ispat etmiş olanlar da ihmal edilmeyecekti.

Herkes etrafında kimlerin olduğunu düşündü.

"Keşke Nâzım da dışarıda olsaydı!" dedi bir toplantıda Suat.

Şair, bir yıl önce, orduyu ayaklanmaya kışkırttığı gerekçesiyle yirmi sekiz yıl hapisle cezalandırılmıştı.

Birkaç şair ve yazardan daha söz etti. Onları arama işi üzerine kaldı.

---

* Neriman Hikmet Öztekin 1912-1987 yılları arasında yaşadı. Gazeteci, şair, hikâyeci ve romancı. Türkiye'de ilk basın sendikasının ve Devrimci Kadınlar Birliği'nin kurulmasında önayak oldu.

Hemen ardından da "Sen önayak ol, çekip çevir dergiyi" denildi.

Zorlanacağını bilse de "Olur" diye cevapladı arkadaşlarını.

Ne zaman bir işe "Hayır" demişti ki?

Bir şartı vardı yalnız. Neriman'la birlikte kotarmak istiyordu *Yeni Edebiyat*'ı.

Kendisi yazışlerini takip ederken, genç arkadaşı teknik süreci izleyecekti.

Derginin yönetimine dair karara varılınca ve editörlük işi de üzerine kalınca not defterine "Sabahattin'le konuş" diye not aldı. İlk fırsatta telefona sarıldı.

Sabahattin Ali tam da o yıl, Suat'ın çok beğendiği *İçimizdeki Şeytan* isimli romanını yayımlamış, Türk milliyetçilerini fena halde kızdırmıştı.

* * *

Dergi toplantılarına katılanlar arasında biri vardı ki Suat onu tanımıyor ama gözü bir yerden ısırıyor gibiydi.

Yazılarını müstear isimle yazacağını söyleyen, kimilerinin saygıyla "Reşat Ağabey" dediği bu katılımcıya bir ara "Sizinle bir yerde tanıştık mı?" diye sordu Suat.

Ortanın üzerinde boylu, bol saçlı, yağız tenli adam, bembeyaz dişleriyle kocaman güldü ve "Tanıştık. Ben de bakalım hatırlayacak mısınız diye bir şey söylememiştim" dedi.

Suat hafızasını yokladı ama bir şey bulamadı.

"Gazeteci değilsiniz yoksa tanırdım" dedi ve durakladı.

Biraz daha düşündü ve bu kez "Yazdığınız bir kitap var mı acaba?" diye sordu.

"Birkaç kitabım var ama kendi adımla değil Ali Rıza Çelik imzasıyla yayımlandı. Birinin ismi *Büyük Fransız İnkılabı*, diğerininki *Çin'in Kurtuluş Kavgası. 1929'da İspanya'da İstiklal Savaşı* isimli bir kitabım daha var."

Görmüştü kitapçı dükkânlarında adı geçen kitapları ama okumamıştı Suat.

Tam "Hımmm..." filan diye geçiştirecekken, Reşat Bey "Viyana'ya giden trende tanışmıştık. Ablanızla konser izlemeye gidiyordunuz. Epey ahbaplık ettik. Almanya'ya geleceğinizi söylemiştiniz. Berlin'deyken, Alman gazetelerinde ve dergilerinden yazılarınızı zevkle takip ettim. Başarılarınızı gurur duyarak izledim."

O anda hatırladı Suat, etraftakilerin "Reşat Ağabey" dediği adamı.

"Vay canına!" dedi mahcup bir edayla.

"Ben meşhur biri değilim ve eminim siz her gün onlarca insanla tanışıyorsunuzdur" diyerek bütün mütevazılığıyla Suat'ı rahatlattı Reşat Fuat.

"Peki hep Berlin'de miydiniz?" diye sordu Suat.

"Berlin'de kimya mühendisliği okudum. Sonra Moskova'ya gidip Lenin Akademisi'ni bitirdim. 1924'te Türkiye'ye döndüm. O zamandır buradayım."

Suat tabii ki bilemezdi Reşat Fuat'ın Türkiye'de olduğu zamanın büyük bir kısmını hapishanede geçirdiğini.

Adama dair bildiği tek şey, üç koca eskittikten sonra gönlünde bir erkeğe dair yeniden kıpırdanma olduğuydu.

Güzel kadın, sonraki günlerde dikkatle izlemeye başladı yakışıklı adamı.

Son derece nazik, konuşmalarıyla etrafında saygı uyandıran, boş bir tek söz söylemeyen Reşat Fuat da Suat'a karşı ilgisiz görünmüyordu.

ALTMIŞ BİR

Bir akşam herkes dağılıp da Suat Derviş ve Reşat Fuat Bara aynı rakı masasında baş başa kalınca, dertleşme fırsatı buldula

Suat gibi üç kez olmasa da bir evlilik geçmişti Reşat Fua başından. Sovyetler Birliği'nde tanıştığı, Alman Margareta V de ile evlenmiş, 1935 yılında bir erkek çocuğu olmuştu.

Türkiye'de bulunduğu sürenin büyük bir kısmını hapiste ge miş, eşinin Naziler tarafından öldürüldüğünü de orada öğreni ti. Çocuğuna dair hiçbir bilgisi yoktu. Yaşayıp yaşamadığını bilmiyordu.

"Adını ne koymuştunuz?" diye sordu Suat üzüntü içinde.

"Klaus" dedi Reşat.

Suat bir hesap yaptı. Eğer yaşıyorsa, en fazla dört yaşında malıydı minik Klaus.

"Belki yaşıyordur. Bulmaya çalışalım" dedi heyecan içi Suat.

"Evet" diye cevapladı Suat'ı Reşat.

Hissettirmemeye çalışsa da fena halde üzüldü Margareta, K us ve Reşat'ın durumuna Suat.

Eli, gayriihtiyari adamın cline uzandı.

* * *

Sonraki günlerde sık sık gördüler birbirlerini ve giderek çift oldular.

Suat, Reşat'ın annesi ve kardeşiyle, Reşat da Suat'ın annesi ve kardeşiyle tanıştı.

Reşat'ın annesi, ailesinin geçmişini anlatınca, öğrendikleri çok şaşırttı Suat'ı.

"Neden söylemedin Gazi'nin akrabası olduğunu daha önce? Annen söylemese, haberim olmayacaktı" dedi, evden ayrılıp da sokağa çıktıklarında Suat.

Reşat'ın annesi, oğlunun Almanya'ya okumaya gidiş öyküsünü de anlatmıştı heyecan içinde.

Reşat kendisine kolaylık sağlanmaması için Atatürk'le ilişkisini özenle saklamaya çalışırken, bir aksaklık sonucu "özel durumu" öğrenilmiş ve derdest edilip Berlin'e kimya mühendisliği okumaya gönderilmişti.

Herkesin iktidardakilerle araya bir yakın koyarak daha iyi imkânlar sağlamaya çalıştığı günlerde, Reşat tersine, Gazi'nin teyzesinin oğlu olduğunu söylemekten yanlış anlaşılma korkusuyla endişe duymuştu.

...

Öte yandan, Reşat'ın gelişiyle birlikte Dervişlerin evinde de güller açtı.

Hesna Hanım da çok sevdi Reşat'ı.

Tabii ki çok usturuplu bir dille, ne iş yaptığını sordu damat adayına.

Berlin Üniversitesi'nde kimya mühendisliği okuduğunu söyledi Reşat Fuat. Moskova'da eğitim gördüğünden hiç söz etmedi.

Ne iş yaptığını ise zaten söyleyemezdi.

Aslında Reşat, Suat'a da tam olarak söyleyememişti ne işle iştigal ettiğini.

Güzel kadının şimdi de nereye gittiğini, kimlerle buluştuğunu, neyin peşinde olduğunu bilmediği, esrarengiz bir sevgilisi vardı.

Yasaklı bir partinin, üstelik bir numarası olarak, yer altında faaliyet göstermek, kolayca telaffuz edilebilecek bir "iş" değildi çünkü.

***

Suat Derviş ve Reşat Fuat Baraner çok vakit geçirmeden, *Yeni Edebiyat* kadrosunun ve ailelerin katılımıyla, nikâh masasına oturdular.

Reşat "malum nedenlerle" evliliğinin dillendirilmesinden yana değildi.

Suat anlayışla karşıladı yeni eşinin bu isteğini.

Ablasına yazdığı bir mektupta şöyle diyecekti:

"Once bir güreşçi, ardından iflah olmaz bir romantik, sonra intizamsız bir deli ve şimdi de adı sanı gizli bir hayalet..."

Tam da tarif ettiği gibiydi.

Bulunduğu her yerde büyük saygı gören, konuştuğu zaman insanları kendine hayran bırakan ama "yokmuş" gibi yaşaması gereken bir kocaydı Reşat Fuat Baraner.

Ama en baştan belliydi. Suat bu kez sahiden çok sevecekti kocasını.

Kendisi için değil de yoksul, çaresiz insanlar için yaşayan, tam anlamıyla feda edilmiş bir hayata sahipti yeni kocası.

Geçen yirmi yıl boyunca, Reşat Fuat Baraner gibi bir adam beklemişti demek ki Suat.

***

Suat'la Reşat, Hesna Hanım ve Ruhi'yle birlikte yaşamaya karar verdiler.

Ve görünen oydu ki, bu ev aynı zamanda *Yeni Edebiyat* dergisinin ofisi gibi de işlev görecekti.

ALTMIŞ İKİ

Suat ikiye bölünmüş gibiydi: *Yeni Edebiyat* ve Us kardeşlerin yönettiği gazeteler.

Sabahın köründe gazetede oluyor, İngilizce, Fransızca ve Almanca yayın yapan radyoları dinliyor ve bunlardan edindiği haberleri yazıp gazetenin yazıişlerine ulaştırıyor, sonra kendi köşesi için yazılar kaleme alıyordu.

16 Kasım 1940 sabah BBC, İngiliz Hava Kuvvetleri'nin Hamburg kenti üzerine iki bin bomba bıraktığından söz etmişti.

Güvenilir yayın kuruluşu, iki ay önce yani 15 Eylül'de Londra üzerinde aynı günde yüz seksen beş Alman uçağının düşürüldüğünü açıklamıştı.

Belli ki İngilizler, Almanlardan kendilerine yapılanın intikamını alıyor, misliyle cezalandırma yoluna gidiyorlardı.

Deneyimli gazeteci, Avrupa'da yaşanmakta olan büyük savaşı gözlerinde canlandırmaya çalışıyor, Hamburg ve Londra'nın yerine İstanbul'u koyuyor ve durumun vahametini anlamaya çalışıyordu.

Böylesi durumlarda, yaptığı çevirilere ve yazdığı yazılara duyguları ister istemez geçiyordu.

Buna karşılık, gazetenin yönetimi tüm çalışanlarını neredeyse her gün uyarıyor, hükümetin "yazılmasına izin verdiklerini ve vermediklerini" tekrarlıyordu.

Türkiye'yi yönetenler kuşkusuz halkı her an savaşa girecekmiş gibi hazırlamaya çalışıyor, morallerin yüksek tutulmasını istiyorlardı. Öte yandan, ülkede A'dan Z'ye hiç kimsenin taraflı bir davranış içinde bulunmamasını da sağlamaya çalışıyorlardı.

Hakkı Tarık Us neredeyse her gün "hükümetin işinin çok güç olduğundan" dem vuruyor, gazetecilerin yazdıklarıyla, ülkenin gidişatına yön verenlerin işlerini kolaylaştırmaları gerektiğini söylüyordu.

Hakkı Bey'in bu davranışına karşılık *Cumhuriyet* gazetesi alttan alta Almanya'yı destekliyor, *Tan* gazetesi ise Rusya'dan yana tavır sergiliyordu.

...

Akşam olup eve döndüğünde, Suat'ı bu kez de *Yeni Edebiyat*'ın işleri bekliyordu.

Reşat'la birlikte neredeyse her akşam dergi için gelenleri ağırlıyor, birlikte düşünce geliştiriyor, yazılacakları paylaşıyor ya da yazılmış olanları derginin muhtelif sayfalarına yerleştiriyorlardı.

Sonra, mutlaka bir sofranın başında toplanılıyordu.

Yeni Edebiyat kadrosu, yemeğe rakı olmadan oturmuyordu.

Gelenlerden biri ya da birkaçı yanında mutlaka bir şişe rakıyla geliyor, evde de her zaman beyazpeynir bulunuyordu.

Akşam olur olmaz karartmaya uyularak mutlaka siyah perdeler çekiliyor, rakı eşliğinde muhabbet başlıyordu.

Suat, *Yeni Edebiyat* yazarlarıyla birlikte rakıyı sever olmuştu. Eskiden daha çok sosyal içiciyken, ablasıyla birlikte Tokatlıyan Oteli'nde başlayan fazla içme durumu, Reşat ve öteki Yeni Edebiyatçılarla iyice artmıştı.

Rakının ve dünyanın durumu bir araya gelince hicran basıyordu Suat'ı.

Önce o gün BBC'den dinlediklerini paylaştı sofra halkıyla... Sonra birkaç ay önce de Londra'nın feci şekilde bombalandığını anlattı... Aslında epeydir kafasını kurcalayan bir konuyu gündeme getirmek istiyordu...

"Klaus için bir şeyler yapmamız lazım Reşat."

Masadaki herkes biliyordu Reşat Fuat Baraner'in minik oğlunun, eğer yaşıyorsa Almanya'da olduğunu.

Annesi Naziler tarafından öldürüldüğü için, eğer yaşıyorsa bir kamu kurumunda bulunuyor olmalıydı Klaus.

Reşat boynunu büktü. Çaresiz görünüyordu. Yine de bir şeyler söylemek istedi.

"Almanya'da, temas kurabileceğim benim gibi düşünen bir tek Alman kalmadı Suat. Nazi tanıdığım hiç olmadı zaten. Çok düşündüm gitmeyi ama yurtdışına çıkamıyorum ki! Diyelim ki benim yerime başka biri gitti. Bu kargaşada nereden başlayacak, kime soracak ve nasıl izah edecek kim olduğunu?"

Suat'ın da, masada bulunan öteki Yeni Edebiyatçıların da nutku tutuldu.

Kendi kendine kızdı Suat.

O sabah dinlediği haberler ve rakı faktörü bir araya gelmese katiyen açmazdı bu konuyu.

Bu arada söz verdi kendi kendine, lafını etmeyecek ama peşini de bırakmayacaktı Klaus'un.

Bugün değilse yarın, mutlaka bulacaktı küçük çocuğun izini.

ALTMIŞ ÜÇ

Hesna Hanım her geçen gün biraz daha fazla elden ayaktan düşüyordu...

Hamiyet Tahran'da, kendi tabiriyle "çile doldurmakta"ydı...

Ruhi o aralar Neriman isminde güzel bir kızla görüşüyordu...

Reşat Fuat'ın nerede, kiminle, ne yaptığının bilinmesi, eşyanın tabiatına aykırıydı...

Suat, gazetesinden ayrılmak zorunda kaldığı için, *Yeni Edebiyat*'a daha çok zaman ayırabiliyordu...

Ve, ailece parasızlık çekiyorlardı!

***

Derginin birinci sayısından itibaren başladığı roman ve romancı eleştirilerine dört elle sarılmıştı deneyimli yazar.

İlk sayıda Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* isimli romanını konu edinmişti.

Eleştirilerinde nesnel olmaya en baştan karar verdiğinden, lafını hiç esirgemiyordu Suat.

O dönemde milletvekilliği süren, Anadolu Ajansı'nı kurmuş ve yönetim kurulu başkanlığını üstlenmiş, Babıâli'den de bir tür prens muamelesi gören Yakup Kadri'yi şu satırlarla, korkusuzca eleştirdi deneyimli yazar.

"(...) Yakup Kadri yanlış hükümlerle sonunda bir çıkmaza sapılanıyor... Ne şehirle köy arasında ne de bizzat köy içinde çarpışan tezatları görüyor... İlerleyişi yavaş da olsa, köydeki sosyal farklılaşmayı ve tekâmülü hissedemiyor..."

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na yönelik son darbeyi ise son paragrafında vuruyordu Suat:

"Eser (*Yaban*) realist değildir. Köylülerdeki inkılapçı sevkıtabiiyi geçmiş olan inkılap ve tekâmül seyrindeki rolünü sıfıra indirmekte. Türk cemiyetinin bundan sonra da daha ileri hamlelere müsait olduğunu inkâr etmiş bulunuyor."

***

Yeni Edebiyat'ın sonraki sayılarında da roman eleştirilerini sürdürdü Suat Derviş.

Peyami Safa'nın *Bir Tereddüdün Romanı*'nı, Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan*'ını, Refik Halit Karay'ın *Çete* ve Sürgün'ünü, Halide Edip Adıvar'ın *Yol Palas Cinayeti* ve *Tatarcık*'ını, Şükûfe Nihal'in *Yalnız Dönüyorum*'unu, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Utanmaz Adam*'ını, Reşat Enis'in *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın*'ını, Reşat Nuri Güntekin'in *Eski Hastalık*'ını, Hilmi Ziya Ülken'in *Posta Yolu*'nu, Orhan Seyfi Orhun'un *Çocuk Adam*'ını bütün boyutlarıyla ve karar verdiği üzere, gerçekçi bir biçimde konu edindi.

Bütün bu yazarları ve romanlarını eleştirirken, beğendiği yanların yanı sıra beğenmediklerini yazmaktan hiç çekinmedi Suat.

Abdülhak Şinasi'nin *Fahim Bey ve Biz* isimli eserini ise yerden yere vurdu.

Son satırında "Hayır. Bu eser hiçbir şey değildir" bile dedi.

***

Şüphesiz, eleştirmenler ne düşünüyorlarsa söylemeliler.

Öte yandan, eleştirdiklerinizle aynı sokağı paylaşıyorsanız, sonuçlarına katlanmayı da göze almalısınız.

Hani bir uyarı vardır ya "Evi camdan olanlar, kimsenin camına taş atmasın" diye, tam da öyle.

Yeni Edebiyat dergisiyle birlikte girdiği yeni kulvarda, bu söze ve benzerlerine kulak asacak ruh halinde değildi Suat.

Artık, sadece bir gazeteci ve yazar değil, aynı zamanda savaşçı bir "toplumsal gerçekçi"ydi o!

***

Zaman içinde, mesleğiyle ilgili, *Yeni Edebiyat*'tan kaynaklanan bir önemli "açmaz"ı daha olacaktı Suat Derviş'in.

Türkiye Komünist Partisi'nin genel sekreteri olduğu için yeraltında faaliyet gösteren Reşat Fuat Baraner'in yazdığı bir kısım yazıyı da sahiplenmek zorunda kalacaktı Suat.

Eşinin "bir amaç doğrultusunda" yazdığı yazılara kendi imzasını koymaktan, zerre kadar olsun çekinmedi.

Bu yazılardan bir kısmı çalışmalarını yeraltında sürdüren parti kadrolarına dönük, bilgilendirme yazılarıydı.

Bir başka deyişle, partililer, *Yeni Edebiyat*'ta yayımlanan, asıl yazarı Reşat Fuat Baraner olan bu yazılardan hareketle programlarını tanzim ediyor, siyasal çalışmalarına yön veriyorlardı.

Suat bu tür yazıların altına imzasının konulmasında hiçbir sakınca görmüyordu çünkü altına imzasını koyduğu yazılar, katıldığı ya da uzağında durduğu fikirler değildi.

İşçi sınıfının örgütlenmesi, anti faşist mücadelenin yükseltilmesi, savaşa karşı çıkılması gibi düşünceleri, Suat bir gazeteci ve yazar olarak yıllardır savunuyordu zaten.

Değişik olan, bu düşünceleri bir program dahilinde, yasadışı bir partinin bir numarasının yerine seslendirmesiydi.

Doğal olarak, altına girdiği bu sorumluluğun Suat açısından ağır sonuçları olacaktı.

Bazı dönemlerde sarf edilen kimi sözler, insanların üzerine yapışır ve tüm geleceğini etkiler.

Suat farkında olarak ya da olmayarak, *Yeni Edebiyat*'ta edindiği bu "yeni kimlik" nedeniyle, hayli zor bir hayata doğru, doludizgin koşmaya başlamıştı.

ALTMIŞ DÖRT

Her sabah BBC dinleme alışkanlığını evinde de sürdürüyordu Suat.

22 Haziran 1941 sabahı radyoda, Alman ordusunun Barbarossa adını verdiği bir harekâtı başlattığını ilk kez duydu.

Birkaç gün içinde bu harekâtın anlamını çözecekti usta gazeteci.

Barbarossa Harekâtı ile Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nın Doğu Cephesi'ni açıp, Sovyetler Birliği'nin işgalini başlatmış oluyordu.

Birkaç gün içinde, dört buçuk milyon asker, iki bin dokuz yüz kilometrelik cephe hattı üzerinden Sovyetler Birliği'ni istilaya girişti.

Bu haber tüm dünyanın, Türkiye'nin, Babıâli'nin ve tabii küçük *Yeni Edebiyat* dergisinin gündemine bomba gibi düştü.

"Hükümet bekleyip görmeyi tercih edecek!" dedi bir toplantıda Suat.

Haklıydı.

Yunanistan'ı çiğneyip geçen Alman askerleri, Trakya'da, Meriç Nehri'nin öbür yakasında, Hitler'in bir işaretini bekliyordu.

Öte yandan, ülkesinin topraklarını yaygın bir şekilde istila eden Alman ordusuna Stalin'in vereceği tepkinin ne olacağı da merak konusuydu.

Stalin yönetiminde SSCB, savaşı acaba kazanabilecek miydi?

Bir başka deyişle, kuruluşunun üzerinden sadece çeyrek asır geçmiş olan SSCB'nin gücünün ne kadar olduğu, çok yakın bir tarihte belli olacaktı.

Hükümetin ve çelik bir elle kontrol ettiği Babıâli'nin tersine, küçük *Yeni Edebiyat* çevresi, bu savaşta sonuna kadar taraftı.

Sadece anti faşist ya da Nazizm'e karşı oldukları için değil, yönünüllerinde yatan aslan sosyalizm olduğu için de bu savaşta taraftı başta Reşat Fuat Baraner ve Suat Derviş olmak üzere, tekmil *Yeni Edebiyat* çevresi.

•••

Yeni Edebiyat'ın kadrosunun çoğunluğu aynı zamanda Babıâli'de de iş yaptığından, yokuşta işlerin nasıl gittiği yakından takip ediliyordu.

Suat yatıp kalkıp dua ediyordu tam da o günlerde herhangi bir gazetede çalışmıyor olduğuna.

Basın özgürlüğü, artık bir fikir olarak bile yoktu ortalıkta!

Hükümet, dergi gazete ayrımına gitmeden, en küçük bir laf kırıntısında bile, elindeki sansür sopasıyla fırlıyordu ortaya ve istediği sürece kapatabiliyordu herhangi bir yayını.

Gazetecilerin çoğunluğu, hükümetin tek işaretiyle, Nazi hayranı yazılar yayımlamaya başlamışlardı.

Neyse ki Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Emin Yalman ve Zekeriya Sertel gibi isimler bu kervana katılmamış, "haysiyetli gazetecilik"e örnek olmayı sürdürüyorlardı.

Şaşırtıcı olan, *Cumhuriyet* gazetesi ve kurucusu Yunus Nadi'nin* izlediği yoldu.

---

* Yunus Nadi Abalıoğlu 1879-1945 yılları arasında yaşadı. 1908'de İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye oldu. *İkdam* ve *Tasvir-i Efkâr*'da çalıştı. *Rumeli* gazetesinde başyazarlık yaptı. 1918'de *Yeni Gün* gazetesini kurdu. İzmir ve Muğla'dan milletvekili oldu. *Cumhuriyet* gazetesinin kurucusudur.

Arada bir *Yeni Edebiyat* toplantılarında gündeme geliyordu Yunus Bey'in durumu.

Konumu gereği meseleye en vâkıf olan Reşat Fuat Baraner şöyle dile getirdi bir toplantıda Yunus Nadi'nin neden Almancı olduğunu ve Alman Propaganda Bakanı Joseph Goebbels'in Türkiye'deki ağzı gibi konuştuğunu.

18 Ekim 1920'de Ankara ve Moskova hükümetlerinin sıkı ilişkileri esnasında, bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından kurdurulan Türkiye Komünist Partisi'nin kurucularından biriydi Yunus Nadi ama komünizmin fikriyatıyla hiçbir ilişkisi yoktu.

Yeni kurulan ve komünist partinin yayın organı olan *Yeni Gün* gazetesini çıkartmak görevi kendisine verilmiş, o da böylece bir gecede "komünist" oluvermişti.

Bir gecede edinilen bir kimlik, tıpkı edinildiği gibi bir gecede tersyüz edilebilirdi ve edilmişti de zaten.

Buna karşılık Osmanlı İmparatorluğu henüz devam ederken kurulmuş olan ve Şefik Hüsnü tarafından yönetilen Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi ve benzeri bazı kuruluşlar, izin verilir verilmez yeraltından yeryüzüne çıkmışlar ve asıl TKP'yi kurmuşlardı.

Yunus Nadi, bu kadroların içinde yer almış bir isim değildi.

Sonra ne olmuşsa olmuş, 1921 Ocak'ında TKP'nin kurucuları devlet eliyle öldürülmüş, yeraltındaki kadroları ise sessizliğe bürünmüştü.

Bu çalkantı esnasında Yunus Nadi'ye dokunulmamıştı, çünkü o hiçbir zaman SSCB'den yana da olmamış, sosyalizmi de benimsememişti.

Bir başka deyişle, aslına rücu etmiş bulunuyordu Yunus Nadi Bey.

"Daha doğrusu..." diye düzeltti konuşmasını tam da bu noktada Reşat Fuat. "İttihat ve Terakki'den bu yana olduğu gibi, iktidarda olanın yanında safını aldı."

"Yani..." diye araya girdi Suat. "*Yeni Gün*'ün ve *Cumhuriyet*'in anlı şanlı kurucusu, küçük bir komünistlik parantezi açmıştı araya o kadar."

Tam da böyle olmuştu.

Yunus Nadi'nin yıldızı, Türkiye'nin Almanya ile Saldırmazlık Paktı* imzaladığı gün iyice parladı.

* 18 Haziran 1941'de imzalandı. Türkiye böylece, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine 1 Eylül 1939'da imzaladığı Türk-İngiliz-Fransız Üçlü İttifakı'nı bir kenara koymuş oluyordu.

ALTMIŞ BEŞ

"Başımıza iş açmaz değil mi Hasan'ın* bu şiiri?" diye sordu bir kez daha Reşat Fuat.

"Tekrar okuyayım mı?" diye sordu buna karşılık Suat.

"İstersen oku" dedi en munis sesiyle sevgili kocası.

Suat, işte en çok da bu hallerini seviyordu onun.

Etrafındaki istisnasız herkesten saygı gören, düşünce ve sözleriyle gerçek bir kanaat ve kitle önderi olan Reşat Fuat, tanıdığı en beyefendi insandı öte yandan. Sadece kendisine değil, tanıdığı herkese karşı böyleydi üstelik.

Suat sevgili eşine dair düşünceleri bir kenara bıraktı ve okumaya koyuldu:

"Vatan, Sivas'ın buğday tarlaları
Suhiplerinin boğazına
Ancak kupkuru bir yufka gibi giren.
Vatan, Kangallı bir köylü
Ben öğretmen Hasan'ın
iç çekip göğüs geçiren..."

---

* Hasan Izzettin Dinamo 1909-1989 yılları arasında yaşadı. Şiirini Nâzım Hikmet'in etkisi altında geliştirdi. Adını, "Yeni Edebiyat"la pekiştirdi. Yedi ciltlik *Kutsal İsyan* kitabının yazarıdır. 1977 yılında *Kutsal Barış* isimli romanıyla Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı.

Biraz durakladı Suat ve söyleyeceği bir şey olup olmadığını anlamaya çalıştı kocasının.

Reşat Fuat ağzıyla bilmiyorum der gibi bir işaret yaptı.

Devam etti az ileriden Suat:

"Vatan, ağalarının sürüleri uğruna
Amasya'nın Akdağ Yaylası'nda
Birbirini boğazlamış iki körpe çoban..."

Kaldırdı başını tekrar Suat..
Yok bir şey der gibi baktı yine Reşat Fuat.
İkisi de, ülkenin pek çok bölgesinde derginin çıkmasını bekleyen kadrolara ve topluma ulaşmak için, ellerindeki tek yayın olan *Yeni Edebiyat*'ın üstüne titriyordu.

Bu nedenle, dertlerini olabilecek en dolambaçlı biçimlerde ifade etmeye çalışıyordu Suat ve Reşat Fuat.

Tıpkı, Hasan İzzettin Dinamo'nun yazdığı, az önce okudukları şiirinde olduğu gibi.

Yine de, akacak kanın damarda durmamak gibi bir tabiatı vardı!

...

Suatların evinin kapısı, beklenmedik bir saatte çalındı o sabah.

Yeni Edebiyat'ın yönetim adresi olarak göründüğü için, bir polis memuru tebligat getirmişti.

Tebligatı imza karşılığında alan Suat derhal salona döndü ve zarfı hızla açtı:

"(...) Hasan İzzettin Dinamo'nun Vatan Şarkısı adlı şiiri sınıfları birbirine düşürücü nitelikte görüldüğünden, vekiller heyetinin kararıyla Yeni Edebiyat dergisinin kapatılmasına gidilmiştir..."

Tebligatın yanında bir de celp yazısı vardı.

İmtiyaz sahibi olarak Neriman Hikmet, yazarlar Hasan İzzettin Dinamo, Suat Derviş, Ruhi Dervişoğlu ve Zeki Baştımar* sıkıyönetim mahkemesine çağrılmışlardı.

...

Çantasında tebligat olmak üzere, kocasını bulmak için Bayer firmasının yolunu tuttu Suat.

Eve ekmek getirmek için bir süredir bu şirkette çevirmenlik yapıyordu Reşat Fuat. Eşinden haberi alınca çok üzüldü. Sadece sustu.

Kızabilirdi. Yüzlerce küfür savurabilirdi bu haksızlık, adaletsizlik üzerine. Yapmadı.

En baştan, daha *Yeni Edebiyat*'ı yayımlamaya başladıkları gün biliyordu çıktıkları yolun kısa olacağını.

---

* Zeki Baştımar 1905-1973 yılları arasında yaşadı. Yükseköğrenimini Moskova Üniversitesi'nde yaptı. Türkiye'ye dönünce Başbakanlık Kütüphanesi'nde çevirmen olarak çalıştı. Tolstoy'un *Harp ve Sulh*'unu, Puşkın'ın *Erzurum Yolculuğu*'nu Türkçeye kazandırdı. 1951 Tevkifatı olarak anılan ünlü davada Türkiye Komünist Partisi'nin Merkez Komite üyeliğini yaptığı için yargılandı ve en yüksek cezayı aldı. Sonradan TKP Genel Sekreteri oldu. 1958'de Doğu Almanya'dan yayın yapmaya başlayan Bizim Radyo'nun kurucusudur.

Suat'ın tam da o gün öğrendiğini, Reşat Fuat Baraner defalarca yaşamıştı.

"Ne kadar haklı olduğun değil, neden yana olduğun önemli olan" dedi en yumuşak sesiyle.

"Öyleymiş" diye cevapladı eşini perişan bir ses tonuyla Suat.

***

Hasan İzzettin Dinamo da çok üzüldü derginin kapanmasına. Kendisini bunun yolunu açtığı için suçluyordu.

"Abla..." dedi Suat'a. "Ne yazdım ki ben!"

Suat, aralarında çok da büyük bir yaş farkı bulunmayan adamın başını küçük bir kardeşinkini okşar gibi okşadı.

"Ne yazsaydın Hasan?" dedi ve şöyle sürdürdü sözlerini:

"Şırıl şırıl akan tertemiz derelerde dertsiz tasasız çamaşır yıkayan, keyfi yerinde kadınlardan, bire yüz veren altın başaklardan, karnı tok sırtı pek çobanlardan mı söz etseydin? Herkes onu yapıyor zaten. Sen isteneni değil, gerçeği yazdın."

ALTMIŞ ALTI

Yeni Edebiyat'ın yazarları yargılanmalarının sonucunda suçsuz bulunarak serbest bırakıldılar.

Ama artık bir dergileri yoktu!

Tam da o günlerde Ruhi ve Neriman evlenmiş, ardından Hesna Hanım fena halde hasta olmuştu.

Suat'ın sıkıyönetimle boğuşması ve Hesna Hanım'ın hastalığı aynı zamana rastlamıştı.

Basit bir soğuk algınlığıyla başlayan hastalık yaşla birleşmiş ve zatürree kisvesinde, ölüm olarak çıkmıştı Derviş ailesinin karşısına.

Tabii ki Hamiyet'e haber gönderilmiş ama Suat'ın sevgili abları cenaze törenine ancak yetişebilmişti.

İki kardeş bu kez de kıymetli annelerinin mezarının başında kucakladılar birbirlerini.

***

Eve dönüldüğünde "Artık burada yaşamak istemiyorum!" dedi Suat.

Hiç kimse "Olmaz. Ne gereği var?" filan gibi bir laf edemedi.

Ruhi ve Neriman çiftine dönük olarak da en üzgün ses tonuyla "İsterseniz, iki aile olarak aynı evi paylaşmaya devam edebiliriz. Ne dersiniz?" diye sordu.

Ruhi hiç düşünmeden "Olur" dedi.
Neyse ki Neriman da sıcak bakmıştı bu düşünceye.
Derhal ev aranmasına karar verildi.

***

Yeni evleri Pangaltı'da Eşref Efendi Sokağı'nda, güzelce bir apartmanda, eli yüzü düzgün bir daireydi.

Yeni Edebiyat günleri kadar kalabalık olmuyorlardı artık ama yine de gelen gidenleri hep vardı.

Sabahın erken saatinde, Reşat Fuat, Ruhi ve Neriman işlerine gitmek üzere evden ayrılıyor, Suat yalnız kalır kalmaz masasının başına oturuyordu.

Yazmayı sürdürüyordu.

Masasının başında olmadığı, bir yazıya yoğunlaşmadığı zamanlarda, kendisini sudan çıkmış balık gibi hissediyordu Suat.

Dünya kadar yalnız geçecek zamanı olduğu için de, bu duyguya sık sık kaptırıyordu kendini başarılı gazeteci.

Yeni Edebiyat kapatıldıktan sonra Babıâli'ye geri dönmeyi düşünmüş, etrafı şöyle bir yoklayınca, Suat Derviş ismine bütün kapıların kapalı olduğunu anlamıştı.

Buna karşılık çeşitli yayın kuruluşlarından aldığı mesaj, takma isimle yazabileceği, çeviriler yapabileceği yolundaydı.

***

Tam da bu günlerde, Ruhi, Anadolu Ajansı'nın sınavlarına girmek üzere hazırlıklara başladı.

Ajansta görev yapan Yahudiler kapı dışarı edilince kadro açığı belirmiş, Ruhi de durumdan istifade etmeye çalışmıştı.

Suat'ın sevgili kardeşi sınavlara hazırlanıyordu.

"Ama kuzum..." diyordu onu ders çalışırken gören Suat arada bir. "O zaman Ankara'ya gitmen gerekecek değil mi? Çok ozleyeceğim seni."

***

O akşamlardan birinde, ailece oturulmuş bir sofrada "Yeni bir dönem ve yeni bir Suat" dedi gülerek.

Aklına Almanya günleri, Suzet Doli ile Berlin'i fethettiği yıllar gelmişti.

Yemeğin ortalarına doğru, bu kez Reşat Fuat'a dönük olarak "Aslında, müstear isimle yazmaya başlamadan önce, şu epeydir ötelediğim, Sovyetler Birliği gezilerimle ilgili kitabı mı bitirsem diye düşünüyorum" dedi.

Sonraki günlerde bir hayli konuştular bu konu üstüne ve sonrasında Suat, masaya adını en baştan koyduğu kitabı *Neden Sovyet Rusya'ya Hayranım?** için oturmaya başladı.

Elinde ilk gezisi sonrasında yayımlanmış gazete kupürleri, alıp da kullanmadığı notlar ve ikinci gezisinin hiç yayımlanmamış izlenimleri vardı.

---

* 1944 yılında Arkadaş Matbaası'nda basıldı.

ALTMIŞ YEDİ

Suat BBC'yi dinlemeye devam ediyordu...

Aldığı haberlerden en çok yararlanan, kuşkusuz eşi Reşat Fuat Baraner'di.

General de Gaulle'ün çağrısıyla 18 Haziran 1940'tan itibaren Fransız asker ve silah uzmanları Londra'da bir araya gelmeye başlamış, ardından Fransa'da direnişin örgütlenmesine girişilmişti.

1942'nin Mart ayına gelindiğinde, Fransa'da hem işgalci Nazi kuvvetlerine hem de onunla işbirliği yapan Vichy hükümetine karşı, gözle görülür bir karşı çıkış görülüyordu.

Fransa'da direnişçilerin gerçekleştirdiği saldırı ve sabotajlar, BBC tarafından günü gününe duyuruluyor, General de Gaulle'ün sesinden Fransızlar Nazizm'e, diktatörlüğe, ırkçılığa karşı direnişe çağrılıyordu.

Suat'tan bu haberleri almak Reşat Fuat'a çok iyi geliyordu.

Çünkü kendisi de Almanların Türkiye'yi işgal etmesi halinde, tıpkı Fransa'da olduğu gibi bir direniş örgütlemek üzere parti kadrolarını motive ediyor, ülke sathında anti faşist direnç noktaları oluşturmaya çalışıyordu.

Öte yandan, siyasal iktidarın baskıları sonucunda, özellikle basın yaygın organlarında oluşmuş Nazizm yanlısı düşünceye karşı çıkılması, toplumun anti faşist bir cephede buluşmasının sağlanması gerekiyordu ki, Reşat Fuat bunun için de kolları sıvamıştı.

Suat'ın sevgili eşi, tam karşısındaki masada, *En Büyük Tehlike** adını verdiği kitabı için, sabahlara kadar çalışıyordu.

Bu çalışmasında da en çok desteği sevgili Suat'ından alıyordu Reşat Fuat.

En Büyük Tehlike isimli kitapta, siyasal iktidarı Nazizm'den yana harekete geçirmeye çalışan Türkçü, Turancı, ırkçı kadrolar hedef alınıyor, Kemalist, hakiki milliyetçi, demokrat, liberal, ileri düşünceli yurttaşlardan uyanık ve dikkatli olmaları isteniyordu.

...

Henüz fiilen girilmemiş olsa da, hükümetin ülkeyi savaşa hazır hale getirmeye çalıştığı günlerdi.

Ne hikmetse, bu hazırlıklar esnasında, ülkeyi yönetenler, anti faşist aydınları etrafta görmek istemiyorlardı. Böyle olunca, ilerici, demokrat, sosyalist kimlikleriyle bilinenlerin büyük bir bölümü Anadolu şehirlerine sürüldü.

Bir kısmı da askerlik yapmak üzere kışlalara çağrıldı.

...

Suat, dünya ve Türkiye büyük bir altüst oluş yaşarken hamile kaldı.

Kesinleşmeden eşine ve kardeşine tek kelime etmemiş ama haberi aldığında, en yüksek perdeden "Ey ahali, hamileyim!" diye inletmişti ortalığı.

---

* Reşat Fuat Baraner tarafından kaleme alınan bu kitap F. Erkman imzasıyla 1943 yılında Ak-Ün Matbaası tarafından basıldı. Faris Erkman, Reşat Fuat Baraner'ın mücadele arkadaşlarındandı ve kitapla ilgili yargılamalarda, kitabı yazdığını söyledi ve savundu.

Öte yandan içten içe korkmuyor da değildi güzel kadın. Kırkına merdiven dayamıştı ve bu yaşlarda hamile kalmak tavsiye edilen bir durum değildi.

Dört kişilik evde iki hamile tuhaf gelebilir ama öyle oldu.

Ruhi'nin sevgili eşi Neriman da Suat'ın hemen ardından hamile olduğunu açıkladı.

İki kadın birlikte başladılar hazırlıklara.

Neyse ki, Pangaltı'daki minik daireden Şişli'deki müstakil eve, çocukları olacağına dair haberleri almadan birkaç hafta önce taşınmışlardı. Böylece, daha geniş bir binada beklemeye başlamışlardı ailenin iki yeni üyesini.

Baraner ve Dervişoğlu çiftlerinin yeni yerleşimi Perihan Sokak'ta, bahçe içinde iki katlı bir evdi.

Suat, bebeğiyle ilgili hayallerini pencerenin önünde, bahçeye bakarak kurmayı seviyordu daha çok.

Böyle zamanlardan birinde karar verdi, hamileliğini ablası Hamiyet'e bildirmeye. Derhal kalem kâğıda sarıldı:

"Sevgili abloş, kırkına dayamış minik kız kardeşin hamile. Üstelik, Ruhi'nin de bir çocuğu olacak..."

Suat çok iyi biliyordu, ablasının bu mektubu gözyaşları içinde okuyacağını.

"Bir de bakmışım gelmiş..." diye düşündü, mektubu zarfa koyarken güzel kadın.

Belli mi olurdu deli Hamiyet'in ne yapacağı?

ALTMIŞ SEKİZ

O lanet olası temmuz sabahını, ömrü oldukça unutmayacaktı Suat.

Sancısı yatakta tutmuş, geçer umuduyla kalkıp bir koltuğa oturmuştu.

Geçmemişti, tersine her dakika artıyordu. Ev halkını uyandırmaktan başka çaresi kalmayınca bastı feryadı.

Reşat Fuat evdeydi neyse ki. Ruhi de öyle.

Suat'ı bir taksiye bindirip Amerikan Hastanesi'ne götürdüler.

Doğumhaneye berbat bir kanamayla alındı Suat.

İlk kontrolleri yapan doktor, bir sigara yakıp koridorda endişe içinde beklemekte olan Reşat Fuat'ın yanındaki sandalyeye oturdu. Mümkün olduğunca sakin olmaya çalıştığı belli oluyordu. Suat'ın içinde bulunduğu durumu, baba adayının kulağına fısıldadı.

"Maalesef doğum erken başlamış. Büyük de bir komplikasyon var. Bebek rahme dikey bir şekilde girmemiş, tersine, tam ağzında ve yatay pozisyonda. Cerrahi müdahale yapmak zorundayım. Bu çocuğa zarar verebilir. Eğer istediğimiz gibi gitmezse anne de zor durumda kalabilir. Çocuk halihazırda iyi durumda değil. Anne de fazlasıyla kan kaybetmiş."

Cümlelerini tamamladıktan sonra "Ne yapmamı tavsiye edersiniz?" der gibi Reşat Fuat'ın yüzüne baktı doktor.

Gayet iyi anlamıştı kendisine ne sorulmaya çalışıldığını Reşat Fuat. Bir an bile tereddüt etmedi.

"Lütfen Suat'ı kurtarın. Önceliği kesinlikle Suat'a verin."

Bu sözleri söylemek, yaşayıp yaşamadığını bilmediği bir erkek evlada sahip Reşat Fuat için kuşkusuz hiç de kolay olmadı. Öte yandan bu Suat'ın ilk denemesiydi ve büyük bir ihtimalle sonuncusu olacaktı.

Doktor doğumhanenin kapısından içeriye adımını atar atmaz başladı ağlamaya Reşat Fuat.

Ruhi kolunu eniştesinin omzuna attı, kendisi de bir baba adayı olarak, eniştesini üzüntü ve korku içinde teskin etmeye çalıştı.

***

En hüzünlü sesiyle "Başarısız oldum. Oğlumuzu doğuramadım Reşat. Özür dilerim" dedi, başını okşamakta olan sevgili eşine Suat.

Ameliyattan hemen sonra sormuştu, kaybettiği bebeğinin cinsiyetini güzel kadın. Bu nedenle, eğer doğurmuş olsa bir oğlu olacağını biliyordu. Görünmeyen bir el, kalbini bir cendere gibi sıkıyordu.

Adeta inleyerek "Götür beni buradan Reşat" diye yalvardı Suat.

Reşat Fuat ve Ruhi, Suat'ın hastanede bir gece kalmasını zorlukla sağlayabildiler.

Ertesi sabah, ameliyatın üzerinden yirmi dört saat bile geçmeden ayağa kalktı, giyindi ve Reşat ile Ruhi tarafından getirilmiş çantasını toplamaya koyuldu.

Etrafa bakındı, çantasının en üstüne koymak üzere ipek sabahlığını aradı. Yoktu. Kendisi hazırlamış olsa, ipek sabahlığını mutlaka alırdı yanına. Anlaşılan, eşi ve kardeşi unutmuşlardı.

***

Hastane dönüşü takside ve sonraki günlerde penceredе, evlerinin bahçesine bakıp ağladı Suat.

Çocuğuyla ve sevgili eşiyle bahçede oyun oynayacağı günlerin hayalini kurmuştu.

Öte yandan, dünyanın her yerinde, matah bir işmiş gibi önlerine savaşı koymuş devlet adamları, bilerek ve isteyerek çocukların canını almayı sürdürüyordu.

Savaşmalıydı, savaşa karşı Suat.

***

Birkaç gün sonra, Neriman'ın doğumunda bulundu bu kez Suat. Canı Ruhi'sinin çocuğunu, kendi çocuğuymuş gibi bastı bağrına.

Eve döndüklerinde, doğacak çocuğu için almış olduğu neredeyse her şeyi Neriman'a verdi.

Birkaç küçük parçayı, yitirdiği oğlundan anı olarak saklayacaktı. Ayırdıkları, bir zıbın, bir çift patik ve minik eldiven ile bir emzikten ibaretti.

Kendisine derin acılar veren bu eşyaları, küçücük bir bohçanın içinde ölünceye kadar saklamaya yemin etti.

Bu arada, Neriman kızının isminin Oya olmasını istiyordu. Suat ise, annesinin adı olan Hesna'nın verilmesinden yanaydı.

Bir orta yol bulundu, minik kızın ismi Oya Hesna oldu.

Altı değilse de beş kişi olmuşlardı.

ALTMIŞ DOKUZ

Reşat Fuat Baraner, 58. Topçu Alayı'nda askerlik yapacağına dair haberi Suat'a verirken alabildiğine kızgındı.

"Yapmam gereken o kadar çok iş vardı ki!" dedi.

Eşinin ne kadar meşgul olduğunun tabii ki farkındaydı Suat.

Reşat Fuat ve arkadaşları tam da o günlerde Anti Faşist Birleşik Cephe'yi inşa etmeye çalışıyorlardı.

Bu önemli konu üzerinde aylarca çalışmış, günler ve geceler boyu süren toplantılar sonucunda, kurulacak olan birlikteliğin adını "İleri Demokrat Cephe" koymuşlardı.

Cephe'nin nasıl kurulacağı, kimlerden oluşacağı, çalışma prensiplerinin neler olacağı taslak olarak kaleme alınırken, Suat hep eşinin yanındaydı.

Reşat Fuat'ın elle yazdığı yazıları daktilo ediyor, kulağa hoş gelmeyen cümleleri düzeltiyor, anti faşist mücadele çorbasında tuzu olduğu için alttan alta büyük mutluluk duyuyordu.

Savaşın kapıda olduğu, ülkenin her an kendisini Alman askerleriyle burun burına bulabileceği bu günlerde, demokrasiden yana olan ilerici güçlerin örgütlü olarak mücadeleye girmesini çok önemsiyordu, TKP'nin bir numarası ve Suat'ın sevgili kocası Reşat Fuat Baraner.

•••

Ruhi ev aramak ve işe giriş işlemlerini tamamlamak için Ankara'ya gitti.

Kardeşinin ardından, bu kez de eşi 58. Topçu Alayı'na katılmak üzere yola çıktı.

Suat içindeki boşluğu ancak çalışmayla aşabileceğinin farkındaydı.

Çalışma odasını tanzim etmeye koyuldu.

Çalışma masasının üzerindeki *Neden Sovyet Rusya'ya Hayranım?* isimli kitabını, basılacağı günü beklemek üzere rafa kaldırdı.

Sonra çıkıp Babıâli'yi dolaştı.

Dünya kadar eski tanıdığıyla laflamış, bir dolu işle geri dönmüştü.

Roman da, tefrika da, radyo oyunu da yazabilirdi ama tek şartla: Kendi adını kullanmayacaktı!

Babıâli şimdilik de olsa, Suat Derviş ismine kapalıydı. Kaldı ki bu "yasaklı olma" durumunun ne kadar süreceğini de kestiremiyordu usta gazeteci.

"Olsun varsın" diye düşündü Suat.

Önemli olan yazmayı sürdürmek ve ortaya güzel ürünler koyarken aynı zamanda çok ama çok ihtiyaç duydukları parayı kazanmaktı.

Farklı isimlerle bile olsa, yeniden fırtına gibi esmeye başlamıştı Suat Derviş.

***

Buz gibi bir aralık gecesi kapı çalındı ve Reşat Fuat asker kaputuyla belirdi karşısında. Oysa giderken üzerinde tiril tiril bir gömlek vardı.

29 Ağustos'ta askere alınmıştı Reşat Fuat ve o tarihten itibaren çiftin ilk karşılaşmalarıydı bu.

Birbirine deli gibi âşık olan çift, özlemle kucaklaştılar. Dile kolay, dört aydır görmemişlerdi birbirlerini.

Reşat Fuat bir izin ayarlamış ve 1942'nin Aralık ayında, berbat bir kış gecesi çalmıştı evinin kapısını.

Uzunca bir süre bir kanepenin üzerinde sarmaş dolaş oturdu Suat ve Reşat.

***

Sabah olup da gözlerini eşinin kolları arasında açar açmaz, anlatması gereken bir dolu mesele olduğunu söyledi Reşat Fuat.

Suat merak içinde baktı pırıltılar saçan mavi gözleriyle kocasına.

Reşat Fuat belli ki nereden başlayacağına bir türlü karar veremiyordu.

Hiç ses etmedi Suat. Öylece bekledi. Nihayet konuşmaya başladı eşi.

"Kışlaya geri dönmeyeceğim Suat. Kaçak olacağım. Yapmam gereken çok iş var. Faşizm tehlikesine karşı partiyi toparlamam, yayıncılık faaliyetini yeniden başlatmam gerekiyor. Bu nedenle kaçak olmak zorundayım."

Anladı durumu Suat. Birkaç saat öncesine kadar bir askerken, birkaç gün içinde aranan bir asker kaçağı, üstelik "siyasi suçlu" haline dönüşecekti kocası.

Vazgeçirmeye çalışmadı eşini. Derhal "Ne yapmam gerekiyor? Sana nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu güzel kadın.

Reşat Fuat, yatağın içinde elini bulup hafifçe sıktı Suat'ın. Bu minik dokunuş her şey ama en çok da teşekkür demekti.

Kendi adına, parti adına, sosyalizm adına, insanlık adına küçük bir dokunuş...

Gözünün pınarında belirmek isteyen bir damla yaşı zorlukla engelledi Reşat Fuat Baraner. Konuya döndü.

"Öncelikle saklanmamı sağlaman lazım Suat. Güvenilir birilerinin yanında kalmam gerekiyor. Ayrıca, benimle bazı teşkilat mensupları arasında iletişimin de sağlanması lazım. İstersen bu konuda da yardımcı olabilirsin."

Suat şöyle bir düşününce aklına bir dolu arkadaş ve tanıdık geldi.

Aklındakileri bir bir sıralamaya koyuldu.

"En önemlisi..." dedi Reşat Fuat. "Bütün bu işleri gerçekleştirirken, polis hep ensende olacak. Bana ulaşabilmek için seni izlemeleri gerektiğini bilecekler. Bana böylesi bir sorumluluğu alınak istemediğini söylersen, inan ki hiç alınmam, kızmam, üzülmem. Hemen şimdi kapıdan çıkıp gider, teşkilattakilerden yardım isterim."

Suat gülümsedi. Böylesi bir durumda bile nezaketi elden bırakmayan kocasına iyice sokuldu.

"Ben partili değil miyim sevgilim? Eşin olduğum gibi, mücadele arkadaşın olarak benim de görevim değil mi seni saklamak? Kendin için mi göze alıyorsun bunca zorluğu? Ülken ve daha iyi bir dünya için değil mi savaşın? Tabii ki seni bizzat ben saklayacağım ve her ne yapacaksan hep yanında olacağım."

YETMİŞ

Kahvaltılarını ederken "Ne üzerine çalışıyorsun şu aralar?" diye sordu en müşfik sesiyle Reşat Fuat.

"Garip..." dedi Suat ve ekledi: "Ben de tam bir kaçağa âşık olan sokak kızı Cevriye için planlar yapmaya başlamıştım.

"Nasıl yani?" dedi merak içinde Reşat Fuat.

"Epeydir milletin orospu, fahişe diye adlandırdığı kadınlar üzerine yazmak istiyordum. Sokaklarda dolaştığım günlerde bir dolu not almıştım bu konuda. Sonra geçenlerde radyoda 'Fosforlu Cevriye'* diye bir türkü dinledim. Aklım başımdan gitti."

Konuşmasının bu noktasında durdu Suat, elindeki çatalı masaya bıraktı ve hiç yapmadığı bir şey yaptı, yanık bir sesle türküyü okumaya başladı:

"Karakolda ayna var, ayna var
Kız kolunda damga var, damga var
Gözlerinden bellidir Cevriyem
Sende karasevda var, hani ya da fosforlum..."

Tekrarladı dörtlüğü Suat ve hemen ardından "Bu dört mısra dört bölüm olacak. Nasıl buldun?" diye sordu.

* "Fosforlu Cevriye"nin sözlerini yazan ve besteleyen Zeki Duygulu'dur. Duygulu, 1903-1974 yılları arasında yaşadı. Şiirler yazdı ve şiirlerini besteledi. Ut, keman ve viyolonsel çalardı.

Her şeye hemen "Çok güzel!" diyen insanlardan değildi Reşat Fuat.

"Biraz daha açar mısın?" diye sordu.

"Şarkının sözlerini yazan şair nasıl bir kadından hareket etti bilmem ama ben onu şöyle yazacağım: Romanın kahramanı Cevriye, saçları fosfor gibi parlayan dünya güzeli bir sokak kadınıdır. Sokakta doğmuş, büyümüş, serpilmiş ve tenini erkeklere satarak hayatını kazanmaktadır. Günlerden bir gün bir adamla tanışır Cevriye. Bu adam, kendisine sadece insan olduğu için değer vererek şaşırtır genç ve güzel kadını. Yakışıklı adam, onun bedeninden istifade etmeye çalışmayan ilk erkektir. Esasen bir kaçaktır güzel Cevriye'nin gönlünü düşürdüğü adam..."

Konuşmasının bu noktasında hem bir nefes aldı hem de eşine, nasıl gittiğini sorar gibi baktı Suat.

Reşat Fuat başıyla, devam etmesini işaret edince, kaldığı yerden devam etti heyecan içinde:

"Romanın sonuna kadar neden kaçtığını bilmeyeceğiz bu genç ve yakışıklı adamın. Ölüm cezasına çarptırılmak üzere arandığını anlayacağız tabii. Ama hırsızlık uğursuzluk yüzünden değil de ulvi bir mesele nedeniyle peşinde olunduğunu hissedeceğiz. Cevriye bu şahane adama âşık olacak ve sonraki günlerini onu görmek için yanıp tutuşarak geçirecek. Kaçak adam, Cevriye'nin başını belaya sokmamak için onu kendisinden uzak tutmaya çalışacak. Sadece bu yolla onu koruyabileceğini düşünecek. Ve sonunda olanlar olacak! Cevriye hayatını, adını bile bilmediği ama kendisine ilk kez insan gibi davranan bu adam için feda edecek..."

Konuşmasının bu noktasında sustu Suat. Eşinin yüzüne, projesini nasıl bulduğunu anlamak ister gibi baktı.

Bu arada, kaleme almaya çalışacağı romanını, zihninde çoktan yazmış olduğunu da fark etti.

Reşat Fuat "Bayıldım!" dedi tek kelimeyle. Başka söyleyecekleri de vardı:

"Demek, Türk romancılığında ilk kez, sokağa düşmüş kadınlar değil de onları bedenlerini satarak hayatını kazanmak zorunda bırakan şu berbat düzen sorgulanacak. Hele ki senin kaleminden! Eminim şahane bir kitap, bir başyapıt olacak yazacağın roman Suat. Toplumcu ve gerçekçi romanlara ihtiyacı var ülkemizin."

Reşat Fuat'ın Fosforlu Cevriye'ye dair projesini beğenmesine çok sevindi deneyimli yazar.

Ama şimdi, kendisinin ne yapacağından bahsetmenin değil, sevgilisiyle ilgilenmenin zamanıydı.

"Neyse!" diyerek yataktan fırladı ve "Kaçak olmama durumun kaç gün sürecek?" diye sordu.

"Üç gün sonra kışlaya dönmezsem, kaçtığımı anlarlar!"

***

Kahvaltı masasını toplarken, Suat tanıdıklarını saydı.

Adını söylediği isimlerin hemen hemen hepsi ilerici, yurtsever ve en önemlisi korkusuz insanlardı.

Reşat Fuat, eşinin söylediği her isim için "Rahatsızlık vermeyelim. Korkmasınlar. Belki de istemezler" dedi.

Sonunda, Suat'ın çocukluk arkadaşı olan Hüseyin Mutena Gökper'de karar kılındı.

Hüseyin Bey Devlet Deniz Yolları Fener İdaresi'nde memur olarak çalışıyordu. Gözünü budaktan sakınmayan, ilerici bir insandı. Buna karşılık siyasi bir nedenle ne gözaltına alınmış ne de tutuklanmıştı. Gökper ailesinin evi, polisin aklına asla gelmeyecek bir saklanma yeri olurdu.

Ustelik, Reşat ile Suat'ın tam da aradıkları gibi bir yerde yaşıyordu Gökperler.

***

Suat, Mutena Bey'i işyerinde buldu ve meseleyi olduğu gibi anlattı.

TKP Genel Sekreteri olan kocası asker kaçağı durıma düşecekti. Eğer uygun görürse, bir süre onun evinde saklanmasını istiyordu.

"İstersen..." dedi adama Suat. "Bir eşine filan da sor. Ona göre karar ver."

"Tamam sorarım usulen ama sen oldu bil" diye cevapladı, çocuklık arkadaşı Mutena Bey, güzel kadını.

"Yine de..." dedi Suat. "Yarın tekrar gelirim onayını almaya. Eğer cevabın değişmezse, yarın akşam yanında ben olmadan, gecenin ilerleyen bir saatinde, evinin kapısını Reşat Fuat çalar."

"Anlaştık" dedi Mutena Bey.

YETMİŞ BİR

Reşat Fuat yerine yerleşiniş, İleri Demokrat Cephe çalışmaya başlamıştı.

Suat, eşiyle kaçak olmayan anti faşistler arasındaki münasebeti sağlıyordu. İstenilen, topluma yayın yoluyla ulaşabilmekti. Bunun için aylık bir bülten hazırlanıyordu. Bir de meşru zeminde yayın yapacak komite kurulmuştu.

Bu komite dört kişiden oluşuyordu: Suat Derviş, Reşat Fuat Baraner, Hulusi Dosdoğru,* Mihri Belli.**

Reşat Fuat bu bülten için yazılar yazıyor, saklanmayan arkadaşlarıyla eşi vasıtasıyla haberleşiyordu.

* Hulusi Dosdoğru 1915-2002 yılları arasında yaşadı. Doktor. Şiirler, denemeler, incelemeler yazdı. Dergiler çıkarttı. 1960'tan sonra *Yeni İnsan*, *Ocak*, *Ant*, *Çığ* gibi dergilerde yazıları yayımlandı. Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'nin yöneticilerindendi.

** Mihri Belli 1915-2011 yılları arasında yaşadı. Amerika'da ekonomi okudu. TKP'ye 1942 yılında katıldı. 1944 yılında İstanbul Üniversitesi'nde İlerici Gençler Birliği'ni kurdu. 1946-1959 yılları arasında, çeşitli sürelerle Yunan İçsavaşı'nda gerilla olarak savaştı. Tabur komutanlığına kadar yükseldi. 1951'de TKP tevkifatında tutuklandı, yargılandı ve yedi yıl hapis cezasına çarptırıldı. *Türk Solu* ve *Aydınlık Sosyalist Dergi*'sinin yayımlanmasında aktif rol oynadı. Milli Demokratik Devrim tezini geliştirdi. Devrimci Gençlik hareketinin liderleri Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan'la irtibat halindeydi. 68 Kuşağı'nın gelişiminde büyük rol oynadı. 1975'te Türkiye Emekçi Partisi'ni kurdu. 1979'da suikasta uğradı, ağır yaralandı. 1996'da ÖDP, 2002'de SDP'nin kurucusu oldu. Birçok kitap yazdı ve çevirdi.

Suat arada bir, çok önemli bir durum olduğunda, partinin ağır toplarından birini Reşat Fuat'la görüşmek için saklandığı yere götürüyordu.

Zeki Baştımar'ın Reşat Fuat'la görüşmek istemesi üzerine, Suat taşınma hazırlıkları yapmak için izinli olan Ruhi'den yardım istedi.

Severek yerine getirdi ablasının isteğini Ruhi.

Gece döndüğünde "Yarın, eşim ve oğlumla Ankara'ya taşınıyorum biliyorsun değil mi abla?" dedi.

Biliyordu Suat. Ama bu gerçekle yüzleşmek istemiyordu.

Hamiyet İran'daydı, Reşat Fuat ise saklanıyordu. Ruhi, Neriman ve Oya Hesna da gidince yalnız kalacaktı.

Bu nedenle biraz efkârlı bir ses tonuyla "Bir başıma yaşayacağım desene!" dedi kardeşine.

Öyleydi. Buna karşılık Ruhi'nin de kendisine bir rota çizmesi gerekiyordu. Anadolu Ajansı onun için iyi bir açılım olacaktı.

Iki kardeş ertesi günü beklemeyip kucaklaştılar.

***

Birkaç hafta sonra kocasını ziyaret ettiğinde "Taşındım Reşat!" diye izah etti, kendi cephesindeki durumu iki kelimeyle Suat.

Bunca yoksulluk varken, kocaman bir evde yapayalnız yaşamak, müsrifçe bir davranış gibi görünmüştü Derviş Paşa'nın ve saraylı Perensaz Hanım'ın torununa.

Bu kısa girizgâhtan sonra derince içini çekti ve kendisini merakla dinleyen kocası için ayrıntılar verdi.

"Sattım ne var ne yoksa. Şişli'de nohut oda, bakla sofa bir daire kiraladım. Büyük eşyaları eskiciye verdim, yerine ufak tefek birkaç parça eşya aldım. Anlayacağın, Çamlıca'daki konaktan kalan piyano da tarihe karışmış oldu."

Hayli hüzünlü bir ses tonuyla söylemişti bütün bu sözleri Suat. Dokunulsa ağlayacak gibiydi.

Öte yandan tam da yapılması gerekeni yapmıştı.

Başta ipek sabahlığı olmak üzere dolabındaki eşyaları birkaç bavula yerleştirmiş, eskiciden yeni evine sığacak büyüklükte birkaç parça eşya almış ve taşıtmıştı.

Yeter de artardı bile!

"Tencerede pişiriyor, kapağında yiyorum anlayacağın" dedi son söz olarak.

Eşinin bu sözleri üzerine üzüldü dirayetli adam. "Bakarsın bir gün her şey yoluna girer ve güzel bir ev yaparız birlikte, yeniden" dedi çok da inanmayan bir ses tonuyla. Hemen ardından, bir de endişesini dile getirdi.

"Eski eşyaları alırken iyi kontrol ettin değil mi? Bitlenme sakın!"*

Reşat Fuat endişelenmekte çok haklıydı.

Almanya'nın Avrupa'yı, tifüs salgınının İstanbul'u kasıp kavurduğu 1943 yılının ilkbaharındaydılar.

Belediyeler kentin tüm hamamlarını kiralamış, belediye zabıtaları kontrolünde binlerce vatandaş yıkanıp paklanmıştı.

Bite rastlanan oteller ve sinemalar kapatılmış, istasyonlardaki bekleme salonları, ulaşım araçları ilaçlanmıştı.

Üsküdar'da Paşakapısı Cezaevi'ndeki hastalar üzerinde aşı denemeleri yapıldığına ve başarılı sonuçlar alındığına dair haberler de yayılmıştı.

Sırada, vatandaşların tek tek aşılanması vardı.

* Bit salgını İstanbul'da 1945 yılına kadar ciddiyetini korudu. Alınan tüm tedbirlere rağmen 1945'te yüz otuz dokuz vatandaş bitlenmekten kaynaklanan tifüs hastalığından hayatını kaybetti. 1955'ten bu yana, Türkiye'de tifüsten ölüm yaşanmadı.

"Hiç merak etme, dikkatle baktım eşyalara" dedi Suat, eşinin bir le ilgili sorusu üzerine.

Sonra asıl meselelere girdiler.

Reşat Fuat "aylık bülten" için yazdığı son yazıyı okuttu Suat'a.

Suat bazı düzeltmeler yaparak yazıyı daktilo etti.

Sonraki bültenin çatısını çattılar birlikte. Hangi yazıları kimlerden isteyeceklerini konuştular.

Bir ara "*Fosforlu Cevriye* nasıl gidiyor?" diye sordu Reşat Fuat.

"Çalışıyorum" dedi gülümseyerek Suat. Sözünün devamını muzip bir edayla getirdi:

"Cevriye'nin âşık olduğu karakter, her geçen gün biraz daha fazla sana benziyor."

Güldü Reşat Fuat.

Bu kez de Suat *En Büyük Tehlike*'ye son noktayı tahminen ne zaman koyacaksın?" diye sordu ve ekledi:

"Şefik Hüsnü ve Zeki Baştımar özellikle sormamı istediler. Zamanının geldiğini düşünüyorlar."

Başını salladı Reşat Fuat ve "İyi o halde, alabilirsin" dedi masasının üzerindeki dosyayı işaret ederek. Sonra içi rahat değilmiş gibi ekledi:

"Mutlaka dikkatli oku. Bir hata görürsen düzelt. Sonra yayımlansın."

YETMİŞ İKİ

En Büyük Tehlike F. Erkman, *Niçin Sovyetler Birliği'nin Hayranıyım?* ise Suat Derviş imzalarıyla arka arkaya yayımlandı.

İkisi de çok ses getirdi.

En Büyük Tehlike'de Reşat Fuat Baraner, Alman Nazizmi'nin etkisi altında serpilip gelişen Türkçülük-Turancılık akımına karşı Türkiye toplumunu uyarıyordu. Reşat Fuat bu çalışmasında, milliyetçilik ve Türkçülüğün bir inhisar malı olmadığına dikkat çekiyor, ırkçılığın nereden geldiğini gözler önüne seriyordu. Kitap, bazı kesimlerin neden harp istediğini de ayrıntılı olarak anlatıyordu. Ayrıca, bu kesimlerin totaliter devletleri neden sevdikleri de bir bir sıralanıyordu. Çalışmada ayrıca, milliyetçiliğin yanlış ellerde koyu bir irticaya dönüşeceğine özellikle vurgu yapılmıştı.

Niçin Sovyet Rusya'nın Hayranıyım?'da ise, Suat Derviş gezip gördüğü, incelediği SSCB ile ilgili birinci elden bilgiler veriyor, Türkiye'de cehaletten kaynaklanan anti komünistlik yapıldığına dikkat çekiyordu.

Beklenen oldu!

Her iki kitapçık da hem Turancı-Türkçü kesimin hem de hükümet yanlılarının derhal boy hedefi haline geldi.

Gazeteler, üstelik sekiz sütuna manşet, bu kitaplardan söz etti. Köşe yazarları hep birden saldırıya geçti.

Türkiye Büyük Millet Meclisi bile, günlerce bu iki kitabı tartıştı.

Sonunda, her iki çalışma da sakıncalı bulunarak toplatıldı.

Esasen yapılan, gerçekleri Türkiye toplumunun gözünden kaçırmak, saklamak, gizlemekti.

***

1944 yılı Suat ve Reşat Fuat'ın hayatlarına iyilikten çok kötülük getirecekti.

Şubat ayında, bir yedek subay okulu öğrencisi dikkatsizlik yapınca, ülke çapında komünist tevkifatı başladı.

Partiyle uzaktan yakından ilişkisi olan herkes diken üzerindeydi.

Birkaç gün sonra, Reşat Fuat'ın kaldığı evin yerini bilen bir parti üyesi daha yakalandı.

Tüm tedbirlere rağmen, tutuklamaların önü alınamayacaktı.

Böyle olunca, Suat eşinin yanına Muhtena Bey'in evine gitti.

Reşat Fuat'ın kaldığı evin mutlaka değiştirilmesi gerekiyordu.

Daha önce iki bavul çıkartmıştı Suat evden. Bavulları güvendiği yerlere bırakıp dönmüştü.

Şimdi de son bavulla eşini alıp çıkacaktı.

MEH, yani Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti'ne* mensup memurlar onlardan önce davrandı.

***

Otomobille götürülürlerken "Onları senin Suriye'den yeni geldiğine ikna etmemiz gerekiyor!" dedi kocasının kulağına Suat.

Eşinin, yayımlanan kitaplardan ceza almaması için böyle davranmaları gerektiğini düşünmüştü.

---

* Milli Amele Hizmet (MAH) olarak da bilinir. 1965 yılında Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) olarak yeniden organize edildi.

Yapılan çapraz sorgularda her şey ortaya çıktı.

Suat'ın sevgili kardeşi Ruhi'nin, Zeki Baştımar'ı Reşat Fuat'la görüştürmek üzere saklandığı yere götürdüğü bile geçmişti, Milli Emniyet'in kayıtlarına.

Ruhi'sinin başını dertten kurtarmak için "O bendim" dedi son bir hamleyle. Zeki Baştımar'ı eşinin yanına kendisinin götürdüğünü söyledi.

Reşat Fuat'ı kurtarmaya gücü yetmediyse de en azından Ruhi'yi kurtarmıştı.

* * *

İstanbul'da yapılan yargılamalarda Reşat Fuat Baraner'e dokuz yıl altı ay, Suat Derviş'e ise sekiz ay hapis cezası verildi.

Ama bu kesin hüküm değildi.

Mahkeme Ankara'da, başka parti mensuplarının da yargılanacağı bir davayla birleştirilerek sürecekti.

İstanbul'da, mahkemeler sürerken, sevgili eşine çok işkence edildiğini, fena halde hırpalandığını gördü Suat.

Yargılanmaya sürüklenerek getirilse de, göz göze geldiklerinde gülümsemeyi asla ihmal etmiyordu Reşat Fuat.

İstanbul'daki son yargılamada, hâkim neticeyi yüzlerine okurken "En azından işkence faslı bitti" diye düşündü güzel kadın.

Ankara'da neler olacağını hep birlikte göreceklerdi.

YETMİŞ ÜÇ

İstanbul'dan Ankara'ya doğru yola çıkartıldıklarında, Suat ve Reşat Fuat yalnız değillerdi. Hasan İzzettin Dinamo da onlarla birlikte Ankara'ya götürülecekti.

Suat, Emniyet Müdürlüğü'nden ciple alınıp arabalı vapurla Haydarpaşa'ya geçişini, trene jandarmaların eşliğinde bindirilişlerini, sanki içinde yaşamıyormuş da bir film setindeymiş gibi izledi.

Doğduğu, büyüdüğü ve âşığı olduğu İstanbul, gözüne ilk kez o gün, hiç güzel görünmedi.

Trenin geçtiği kentler ve kasabalar da tatsız tuzsuz birer toprak parçasından öte bir anlam ifade etmedi.

Neyse ki, yanında oturamasa da Reşat Fuat'a yakındı. Onunla aynı yerde bulunmak, aynı havayı soluyor olmak her şeye rağmen iyi geliyordu güzel kadına.

* * *

Ankara'ya ulaşıldığında, mahkeme Suat Derviş'in tutuksuz yargılanmasına karar verdi.

Yine de salıverilmedi. Milli İstihbarat Teşkilatı'na ait bir misafirhanede alıkonuldu.

Bu bile iyiydi.

Düzgün yıkanabilmenin, kâğıda kaleme sahip olabilmenin, pencereden dışarıya bakabilmenin ne kadar önemli olduğunun ayrımına ilk kez vardı.

Yazmalıydı olup bitenleri Suat.

İlk gözaltına alındığı dakikadan itibaren her şeyi, notlar halinde, edindiği bir deftere karalamaya koyuldu.

Yazıyor olmak, içinde bulunduğu gerçeklikten de uzaklaşmasını sağlıyordu. Bir anlamda, yaşıyor olma boyutundan uzaklaşıyor, hikâye eden kimliğine bürünüyordu yazarken.

***

Duruşmalar duruşmaları izledi.

Sonunda eşinin aldığı hapis cezası kesinleşti, kendisi ise salıverildi.

Birkaç geceyi Ruhi'nin evinde geçirdi Suat. Bu arada Reşat Fuat'ı da gördü.

Kocası ona ayrı kalacakları sürenin çok uzun olacağını, bu nedenle kendi hayatını yeniden kurması gerektiğini söyledi.

Her görüşten sonra, Reşat Fuat'ın söylediklerini düşündü Suat.

Reşat Fuat'ın ve kendisinin bakımını sürdürebilmesi için çalışmaya, para kazanmaya ihtiyacı vardı. Bunun için İstanbul'a dönmekten, ismini kullanmayacak bile olsa Babıâli'ye yakın olmaktan başka çaresi yoktu.

***

Minik evi kendisini bekliyordu.

Masasına oturduğunda, ilk kez yazmaktan bu kadar uzak kaldığını düşündü.

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın misafirhanesinde çeşitli karalamalar yapmıştı yapmasına ama bir yazar için kendi masası gibisi olamazdı.

Çekmecelerini karıştırırken, kullanılmamış bir tomar mektup kâğıdı ve zarflar buldu. Aklına ablası geldi.

İstanbul ve Ankara'da geçen tutukluluk günlerinde de düşünmüştü ablasını ama içinden yazmak gelmemişti.

Ne diyecekti ki yazsaydı? Hapsolduğunu mu söyleyecekti? Gelip kendisini kurtarmasını mı isteyecekti?

Şimdi farklıydı durum. Bütün hissiyatını kâğıda döküp, biricik ablasına, Hamiyet'ine gönderebilirdi.

Geçen süre zarfında, ablasının da kendisine mektup yazmadığını hiç düşünmemişti.

Neden böyle yapmıştı acaba Hamiyet?

Suat, kendi derdine düşüp sevgili ablasını ihmal ettiğini akıl etti.

Acaba kızdığı için mi yazmamıştı Hamiyet?

Hayır. Böyle davranmazdı ablası. Kızarsa, bu kez de kızdığını yazardı. Ne kendisini ne de başka aile bireylerini, yazmayarak ya da konuşmayarak cezalandırmıştı şimdiye kadar Hamiyet.

"Başka bir iş olmalı" diye düşündü Suat.

Derhal kaleme kâğıda sarıldı. Kendi cephesinde olup biteni, tam da olup bittiği gibi anlattı.

Mektubunu "Sen nasılsın kuzum?" diye bitirdi.

YETMİŞ DÖRT

Aklında eski günler, *Tan* gazetesinin yolunu tuttu Suat. Tramvayla Taksim'e gidecek, sonra dolmuşla Eminönü'ne inecekti.

Hava alabildiğine sıcaktı.

"Belli ki sıcak bir ağustos geçireceğiz!" diye söylendi.

Kan ter içinde dolmuştan indi, Büyük Postane'yi geride bıraktı ve yokuşa yöneldi.

Vilayet binasının karşısında "Bu yokuş eskiden de bu kadar dik miydi?" diye düşündü.

Aklından bir hesap yaptı, 1945'ten 1918'i çıkarttı. Tam yirmi yedi yıl önce çıkmıştı bu yokuşu ilk kez.

Önce Nâzım kendisinden habersiz "Hezeyan" isimli şiirini yayınlatmış, sonra elinden tutup *Alemdar* gazetesinin editörü Yusuf Ziya Ortaç'a götürmüştü.

O gün bugündür yazıyordu Suat.

Nâzım aklına gelince içi burkuldu güzel kadının.

1938 yılından beri yani tam yedi yıldır hapisteydi sevgili arkadaşı. Orduyu ayaklanmaya kışkırttığı gerekçe gösterilerek yirmi sekiz yıl ceza verilmişti Nâzım'a.*

Nâzım'ı düşünürken aklına Reşat Fuat geldi.

* Nâzım Hikmet 1951 yılında salıverildi. On iki yılı aşkın süreyle hapiste kaldı.

Nâzım yedi yıldır hapisteydi ve sevgili eşi Reşat Fuat'ın önünde daha yedi yıl vardı.

"Vatansever olmak bu kadar mı kötü bir şey?" diye düşündü güzel kadın.

Tabii ki değildi.

Tek sorun, iktidarda kimin olduğundaydı. İktidarı elinde tutanlar aynı zamanda vatansever oluyor, örekilerse kendiliğinden vatan haini olarak yaftalanıyordu.

Bu kadar basitti aslında "Kim vatanseverdir? Kim vatan hainidir?" sorularının cevabı.

Sonra yine kendine döndü Suat.

Az önce, yirmi yedi yıldır çıktığını hesaplamıştı bu yokuşu.

Tabii ki yokuşu çıkarken zorlanıyor olmasının cevabı yokuşu kaç senedir çıkıyor olduğunda yatmıyordu.

Bir kez de 1945'ten 1905'i çıkarttı. Kırk yaşındaydı.

Çok yaşlı olmamakla birlikte biraz kilolanmış, çok sigara ve dozu her geçen gün artan alkol ve başından geçen dünya kadar bela yüzünden kendisini iyice ihmal eder olmuştu.

Derhal silkindi ve "Nedir ki kırk yaş!" diye azarladı kendini.

Yapılacak daha dünya kadar işi vardı.

* * *

Tan gazetesinde, Sabiha Hanım ve Zekeriya Bey'le uzun uzadıya dünya ve memleket meseleleri üzerine söyleşti.

Reşat Fuat'ın moralinin yüksek olduğundan söz etti.

Zekeriya Bey "Neler yapıyorsun bugünlerde?" diye sorunca, iki roman üzerinde birden çalıştığını söyledi.

Biz Üç Kız Kardeşiz'i tamamlamış, şimdi de *Kendine Tapan Kadın* adını verdiği tefrika romanı üzerinde çalışmaya başlamıştı.

Beğenmişti Sertel çifti, tamamlanan tefrika romanını. Yenisini de merakla bekliyorlardı.

***

Babıâli'yi dolaşmış olarak yokuşu inerken, bunca çabaya karşın eline geçen paranın azlığına şaşıp kaldı Suat.

Ev kirasını ve Reşat Fuat'a göndereceği harçlığı ayırınca, kendisine neredeyse hiç para kalmayacaktı.

Hiçbir gazete yöneticisi parasını tam olarak ödemiyor, hepsi ağız birliği etmiş gibi "Haftaya" diyordu.

"Neyse ne!" dedi.

Asıl canını sıkan, Babıâli'den aldığı havaydı.

Bir tek *Tan* gazetesi sıkı savaş karşıtlığı yapıyordu. Öteki gazeteler milliyetçi bir çizgide, savaş çığırtkanlığı yapmayı sürdürüyorlardı.

Karamsar düşünceler içinde vardı dolmuş durağına.

Önce bir dolmuşla Taksim'e çıktı. Sonra tramvaya binerek Şişli'ye ulaştı.

Köşedeki bakkaldan biraz peynir, zeytin, yarım kilo domates ve küçük bir rakı alıp kendini eve attı.

Mutfakta hazırlıklarını yaparken, radyoyu açıp BBC'den günün haberlerini dinlemeye koyuldu.

YETMİŞ BEŞ

Elindeki bıçağı ve domatesi tezgâhın üzerine koydu ve "Felaket!" dedi yüksek sesle Suat.

BBC spikeri korkunç bir haber vermişti.

Tam da büyük savaşın sonuna yaklaşılırken, Almanya ve müttefikleri tüm cephelerde yenilgiye uğramaya başlamışken, ABD'nin Hiroşima'ya attığı atom bombası şaşkınlığa düşürmüştü Suat'ı.

Eğer haber doğruysa, kendisi Babıâli'ye gitmek üzere hazırlık yaparken yani saat 08.15'te atılmıştı bomba Hiroşima'ya.

Yaklaşık yetmiş bin kişinin hayatını kaybettiğinden* söz ediyordu radyo.

Yetmiş bin ölü insan!

Nasıl bir rakamdı bu böyle?

Suat, yeni yapılan sayımda, İstanbul'un nüfusunun sekiz yüz atmış bin çıktığını biliyordu. Aklı almıyordu ölen insan sayısına.

Almanca ve Fransızca yayın yapan radyo istasyonlarını da dinledi. Az önce aldığı haber, inanılmazsa da doğruydu.

Gazeteciler felaketi Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'a doğrulatmıştı.

ABD'li yetkililer kendilerini "26 Temmuz 1945'te Potsdam'da alınan kararla Japonya'yı teslim olmaya çağırdıklarını, Japonya

---

* İlerleyen günlerde bu sayı yüz kırk bine çıktı. Üç gün sonra bombalanan Nagazaki'de ise yetmiş bin kişinin öldüğü tespit edildi. Radyasyon nedeniyle sonradan ölenlerle birlikte, atom bombalarının toplamda iki yüz elli bin kişinin ölümüne yol açtığı düşünülüyor.

Başbakanı Kantaro Suzuki'nin bu isteği reddettiğini, bunun üzerine Hiroşima'ya atom bombası atıldığını" söyleyerek savunuyorlardı.

Enola Gay isimli bombardıman uçağından Hiroşima'ya atılan bombanın adı sanki alay eder gibi Little Boy yani Küçük Oğlan* konulmuştu.

"Küçük oğlan kere adınız batsın, boyunuz devrilsin!" diye haykırdı Suat.

Suat kendi kendine konuştuğunu fark ettiğinde, bu halinin ne kadardır sürdüğünü bilemedi.

O gece, yatağa girmek aklına bile gelmedi.

Nasıl uyunabilirdi ki böylesi bir durumda?

Bütün gece, kendi ülkesinde hükümetin, gazetelerin ve sokaktaki insanların böylesi bir vahşete nasıl bir tepki vereceklerini düşündü.

***

Suat sabahın erken saatlerinde evden çıktı ve gazete bayiinden günün bütün gazetelerini aldı.

Eve doğru yürürken, manşetleri gönül kırıklığı içinde okudu deneyimli gazeteci.

Vakit gazetesi 7 Ağustos Salı günü manşetinde "Dünyanın en korkunç silahı bulundu: Atom bombası!" demişti.

Suat "Sanki gazete değil, keşifler ve icatlar ansiklopedisi!" dedi ve bir lanet okudu.

Ayrıca "Sanki dün değil de yüz yıl sonra yayınlanmış bir gazete gibi. Utanmazlığın daniskası!" dedi ve bir kez daha lanetledi *Vakit* gazetesini.

* Nagazaki'ye atılan bombanın ismi ise Fat Man, yani Şişman Adam'dı.

"Ölenlerin insan olduğuna dair bir satır bile konulmaz mı başlığa?" diye sorguladı gazeteyi.

Sahiden de, böylesi bir günde, bu kadar duygusuz olabilir miydi insan?

Oluyordu demek ki!

Birkaç gün sonra, 10 Ağustos Cuma günü, *Cumhuriyet* gazetesi "Japonya için kara bir gün" demişti bu sefer de Nagasaki'ye atılan atom bombasını duyurduğu başlığında.

Yine sinirlendi Suat.

"Sadece Japonya değil, insanlık için de kara bir gün!" dedi ve bastı küfrü.

İlerleyen günlerde de durum değişmeyecekti.

Sözgelimi aynı *Cumhuriyet* "İlk atom bombası 150.000 kişi öldürdü, Nagasaki'ye atılan bombanın yaptığı tahribat henüz belirlenemiyor" şeklinde, içinde hiçbir duygu kırıntısı bulunmayan bir yazı yayımlayacaktı.

Akşam gazetesi ise 15 Ağustos Çarşamba günü "Bütün cephelerde toplar sustu, her tarafta ateş kesildi. İkinci Dünya Harbi 14 Ağustos 1945 gecesi saat 02.00'de bitti" demekle yetinecekti.

"Tamam da..." dedi kendi kendine Suat. "Nelere mal olarak bitti?"

Deneyimli bir yazar, başarılı bir gazeteci ve insan hakları savunucusu olarak, içi kan ağlıyordu Suat'ın.

Alman ulusunun kendi elleriyle yarattığı bir deli, Fransa, İngiltere gibi ülkelerin başlangıçtaki aymazlıkları nedeniyle ancak bugün durdurulabilmişti.

"Dünyayı tarifsiz kederlere gark ederek!" diye söylendi Suat.

***

Birinci Dünya Savaşı'nda toplam dokuz buçuk milyon kayıp verilmesine karşılık, İkinci Dünya Savaşı'nda altmış beş milyon insan ölmüştü.

Bu lanet savaşta, yedi kat daha fazla insan hayatını kaybetmişti!

İlkinde ölenlerin sadece yüzde beşi sivillerden oluşuyordu. İkincisinde ölenlerinse yüzde atmış yedisi sivildi.

Sadece bu küçücük karşılaştırma bile, İkinci Dünya Savaşı'nın ne büyük bir barbarlık ve trajedi olduğunu anlatmaya yeter de artardı bile.

YETMİŞ ALTI

Epeydir *Fosforlu Cevriye* ile yatıp, onunla kalkıyordu Suat.

Araya başka işler de sokmuş ama *Fosforlu Cevriye*'ye ayrı özenmişti.

Siyasi şube tarafından derdest edilip sorguya çekilmesi, hücrede ve mahkeme salonunda geçen günler, Ankara'ya nakledilmesi, MİT'in misafirhanesinde zoraki gözaltı süresi, hepsi bir film şeridi gibi geçiyordu *Fosforlu Cevriye*'yi yazarken gözünün önünden.

Özellikle de sevgili eşi Reşat Fuat'ın bütün bu süreçlerde sergilediği ağırbaşlı, vakur tavrı romanına yansıtmaya çalışıyordu Suat.

Suat, Cevriye'nin âşık olduğu adamı tümüyle Reşat Fuat'ı model alarak yazmaya, daha kitaba başlarken karar vermişti.

Yazma serüveni boyunca, bunun, verdiği en iyi kararlardan biri olduğunu düşünecekti.

Suçunun ne olduğunu söylemeyen, hırsız ya da uğursuz olmadığı her halinden belli, iyi eğitimli, yakışıklı ve altın gibi bir kalbe sahip olan esrarengiz adam, Fosforlu Cevriye'nin hayatını sihirli bir dokunuşla değiştirecekti.

Bundan böyle her anını, adını bile bilmediği bu adama adayacaktı sokak kızı Cevriye. Kendisini, ilk kez insan gibi, kadın gibi hissettiren bu şahane adama, ölesiye bağlanacaktı güzel kadın.

Reşat Fuat'ın nasıl gizlendiğini, yakayı elevermemek için nelere dikkat ettiğini çok iyi gözlemlemişti Suat.

Bu gözlemleri, kitabına inanılmaz bir gerçekçilik kazandıracaktı!

Ayrıca, gazetecilik günlerinden bildiği sokak hayatı, özellikle de sokaklardaki kadınların yaşamına dair ayrıntılarla bir başyapıt olacaktı, üzerine titrediği *Fosforlu Cevriye*.

Gece yarılarına kadar üzerinde çalıştığı, dört bölümden oluşan kitabının "Karakolda Ayna Var", "Kız Kolunda Damga Var", "Gözlerinden Bellidir Cevriyem" başlıklı bölümleri bitmiş, "Sende Karasevda Var" adını koyduğu bölümü iyice ilerlemişti.

Suat hiçbir kitabının etkisinde, bu kitabı gibi kalmadığını düşünüyordu.

Arada bir kendi kendine "Reşat Fuat bu durumda nasıl davranırdı? Ne söylerdi?" diye soruyordu.

Kulağında sevgili kocasının sözleri, sokak kızı Cevriye'yi konuşturuyordu...

"Bana siz diyen ilk, hem de son insan oydu, ona canım feda..."

Bu tür cümleleri geriye dönüp her okuduğunda, hem hayallerindeki Fosforlu Cevriye'yi ve hem de kanıyla canıyla tanıdığı, bütün varlığıyla kendisini emanet ettiği eşi Reşat Fuat'ı çok ama çok daha fazla seviyordu Suat.

***

Suat, soğuk bir aralık sabahında tuttu Babıâli'nin yolunu.

Çantasında *Son Telgraf* ve *Gece Postası*'nda tefrika edilecek *Fosforlu Cevriye*'nin son bölümleri vardı.

Beresi, mantosu ve mavi gözleriyle yine şahane görünüyordu.

Aynı yolu takip etti. Önce tramvayla Taksim'e oradan da dolmuşla Eminönü'ne ulaştı.

İsmi aynı kalsa da birçok sahip ve kadro değiştirmişti *Son Telgraf*.

Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu'nun, Sadri Ertem'in, Suphi Nuri İleri'nin 1924'te kurdukları *Son Telgraf*, tek parti anlayışına karşı çıkıp Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı destekleyince, Takrir-i Sükûn Kanunu gereğince kapatılmıştı.

Gazete 1937 yılında Ethem İzzet Benice'nin sahip ve başyazarlığında Cumhuriyet Halk Partisi'nin borazanı olarak yeniden yayın hayatına başlamıştı.

"Neyse ne!" dedi bütün bunları düşünerek gazetenin kapısından girerken Suat Derviş.

Yazıyla hayatını kazanmak zorundaydı!

Öte yandan, böylesi bir baskı döneminde, düşüncelerini romanların satır aralarına gizleyerek anlatmaktan başka çaresi vardı da o mu yapmıyordu?

Son Telgraf, *Gece Postası*, *Haber* ve öteki gazetelerde çalışan hemen herkesle ahbaptı Suat.

Yazıişlerinde çalışanlar olsun köşe yazarları olsun, hemen bütün Babıâli mensupları da Suat'ı gayet iyi tanıyor, saygıda kusur etmiyorlardı.

Bu nedenle bazen girdiği bir gazeteden çıkması saatler alabiliyordu.

O gün de öyle olmuştu işte.

Son Telgraf'ın çeşitli odalarında geçirdiği saatler sonunda, *Tan*'a biraz gecikmiş olarak yürümeye başlamıştı.

Sertel çiftini ziyarete giderken geçtiği bildik yolların, o gün her zamankinden daha kalabalık olduğunu gördü.

Bir grup göstericinin "Kahrolsun komünistler! Kahrolsun Serteller!" diye bağırarak *Tan*'a doğru yürüyüşe geçmiş olduğunu görünce telaşlandı ve gazeteye yakın bir kitabevine girdi, olup biteni oradan acı içinde izledi Suat.

YETMİŞ YEDİ

4 Aralık 1945, basın tarihinin en kara günlerinden biri olarak tarihe kazındı.

İstanbul Üniversitesi'nin önünde toplanan, ağırlığı Turancı ve İslamcı gençlerden oluşan kalabalık bir grup, yol boyu sloganlar atarak *Tan* gazetesinin önüne geldi.

İki gerekçeyle gelmişti göstericiler Tan'ın önüne:

Birincisi, *Tan* gazetesi Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile ilişkilerini geliştirmesini istiyordu.

İkincisi, CHP'den istifa eden Celal Bayar, Adnan Menderes gibi isimler *Tan* gazetesi tarafından destekleniyordu.

Bu iki nedenle *Tan* gazetesinin önüne gelen göstericiler "Allah Allah! Komünistlere Ölüm!" diye bağırarak gazeteyi yakıp yıktılar. Hem ofis olarak kullanılan bölümleri hem de matbaa kısmını harap ettiler.

Yetmiyormuş gibi, Tünel'de sol yayınlar satan ABC ve Berrak kitabevlerine de saldırdılar, yağmaladılar.

Sabahattin Ali tarafından yayımlanan *Yeni Dünya* ile aynı binada bulunan *Görüşler* dergisi de saldırganların hedefi oldu.

Suat çok üzüldü *Tan*'ın ve öteki gazete, dergi ve kitabevlerinin uğradığı saldırıya.

İlerleyen günlerde, Sabiha ve Zekeriya Sertel'in yargılanmalarını da içi burkularak izleyecekti.

...

Ablası Hamiyet tam da bu günlerde yetişti Suat'ın imdadına.

"Bu ülkede yaşanmaz!" diyor başka bir şey demiyordu Hamiyet.

Ablası Türkiye'yi, insan haklarının ayaklar altına alındığı, kişi hak ve hürriyetlerinin yok sayıldığı, bir başka deyişle "yaşanamaz ülke" olarak değerlendirmeye başlamıştı.

Kendisi de İran'da çok acılar çekmişti. Kapkaranlık bir ülkeydi İran.

Tamam, kendi etrafındaki insanlar hep diplomat, dil bilen, hayatın inceliklerinden haberdar olanlardı ama sokağa çıkamadan neye yarardı bütün bunlar?

Bir akşam, Suat'ın fakirhanesinde abla kardeş dertleşirlerken "Seni üzmemek için söylemek istemiyordum ama dayanamayacağım Suat" dedi Hamiyet.

Suat merak içinde bakınaya başladı ablasının gözlerine.

"İki kez hamile kaldım Suat. Her ikisini de doğuramadım. Düşürdüm. Bana kalırsa, İran'da yaşıyor olmanın verdiği gerginlik yol açtı yavrularımı doğuramama. Biraz da derdimi sana anlatmak için geldim İstanbul'a Suat. Bir yolunu bulup medeni bir ülkede yaşamalıyız."

Sözlerini tamamlar tamamlamaz gözyaşlarına boğuldu Hamiyet.

Suat çok üzüldü ablasının durumuna. Şefkatle kucakladı bir tanesini.

Ağzını ablasının kulağına iyice yaklaştırdı ve çok gizli bir şey söylüyormuş gibi kısık bir sesle "Ben de doğuramadım abla. Büyük bir ihtimalle seninkiler gibi gerginlik nedeniyle" dedi.

"Nasıl yani?" dedi Hamiyet biricik kız kardeşinin bu sözleri üzerine başını kaldırıp Suat'ın yüzüne bakarak.

"Tam sekiz aylıktı abla. Oğlandı."

Hamiyet şaşkınlıktan ağlamayı kesmiş ama bu kez de Suat başlamıştı ağlamaya.

Suat sakinleşince, Hamiyet "Nasıl oldu bu? Neden yazmadın bana?" diye sordu biraz kızgın bir ses tonuyla.

Suat cevap vermedi. Böyle olunca, Hamiyet tekrarladı sorusunu.

"Yazamazdım abla. Zor günlerdi. Bir yanda Reşat Fuat'la ilgili problemler vardı. Anlattım biliyorsun. Öte yanda parasızlık Ruhi ve Neriman da çocuk bekliyorlardı zaten. Bütün bunları anlatarak seni oralarda sıkmak istemedim."

"Böylesin işte sen Suat!" diye azarladı Hamiyet kardeşini.

"Sen de!" dedi Suat.

Suskunluk oldu. Sonra kaldığı yerden devam etti orta yaşlı güzel kadın.

"İkimiz de dertlerimizle kimseyi üzmek, sıkmak istemiyoruz öyle değil mi?"

Derviş ailesinin tipik özelliğiydi bu.

Ismail Bey ve Hesna Hanım'dan böyle görmüş, böyle öğrenmişlerdi.

"Gidelim işte o zaman buradan" dedi bir ara Hamiyet lafın gelişi gibi.

"Nereye?" diye sordu Suat aynı şekilde.

"Paris'e gidelim. Orada yaşayalım. Seni buraya bağlayan bir şey yok. Ruhi'nin keyfi yerinde. Reşat Fuat için zaten bir şey yapamıyorsun. Ülkenin durumuysa meydanda."

Uzun uzun düşündü ablasının bu sözleri üzerine Suat.

Kardeşinin düşünmeye başladığını görünce rahatladı Hamiyet.

Suat düşünmeye başlayınca, devamı gelirdi. Önemli olan, canı kardeşini düşünmeye bir kez sevk etmekti ve bunu gerçekleştirmişti Hamiyet.

YETMİŞ SEKİZ

Hamiyet "Paris'e gitme fikrini olgunlaştır!" diyerek bindi Haydarpaşa Garı'nda trene. Beline kadar camdan sarkıp el sallarken de tekrarladı bu sözleri.

Suat, kulağında ablasının sözleriyle ayrıldı Haydarpaşa'dan.

Çoklukla yaptığı gibi, Bahâli'ye gidip birikmiş alacaklarını tahsil etmeye çalışacaktı.

Çantasında *Fosforlu Cevriye** de vardı.

Bitirmişti yeni romanının yazımını Suat. Çok da sevmişti.

Eğer ablasının söylediği gibi, sözgelimi Paris'te yaşasa ve romanlarını bu şehirde yayımlasa insan gibi yaşamasına yetecek kadar para kazanır, hatta ötesine geçerdi.

Insanlarını böylesine tüketen başka bir ülke olamazdı!

Günde sekiz on saati, bazen daha fazla zamanı masasının başında yazarak geçiren bir insanın geçimini zor sağlayabilmesi, kabul edilebilecek bir durum değildi.

İşte, *Biz Üç Kız Kardeşiz* ve *Kendine Tapan Kadın*'ı tefrika ettirmiş ama ne olmuştu?

Ankara'ya sevgili eşi Reşat Fuat'ı görmeye gidecek parayı bulmakta bile zorlanıyordu.

Neyse ki Hamiyet yetişmişti imdadına ve kirasını ödemiş, biraz da para bırakmıştı.

---

* *Fosforlu Cevriye* önce *Son Telgraf*, ardından *Gece Postası*'nda tefrika edildi. Kitap olarak ilk kez 1968 yılında May Yayıncılık tarafından yayımlandı.

Bu nedenle, *Fosforlu Cevriye*'yi bırakır bırakmaz Ankara'ya gi. decek, burnunda tüten eşi, sevgilisi Reşat Fuat'ı görecekti.

"Bir akşam da Ruhi'ye uğrarım" diye düşündü Suat.

Düşündüğü gibi *Fosforlu Cevriye*'yi bıraktı ama bir lira bile tahsil edemeden indi yokuşu deneyimli yazar.

Meserret'in sokağına girdi ve sıra sıra otobüs işletmelerinin en iyisinden bir tane bilet aldı.

Ablasının verdiği para olmasa, Ankara'ya gitmek şöyle dursun, hayalini bile kuramayacaktı.

***

Reşat Fuat'ı görmeye gittiğinde, Ankara Palas'ta kalıyordu Suat.

Kardeşinin evinde kalmak istemediğinden değil, biraz insan görmek ve değişik bir hava almak için tercih ediyordu Ankara Palas'ı.

Son derece şık giyiniyor, beş çayını genellikle Altemur Kılıç* ile içiyordu.

Kendisinden yirmi yaş küçük bu genç adamla ahbaplık etmeyi seviyor, ondan özlediği Batı havasını alıyordu.

Ankara'da yeni kurulmuş olan *Kudret* gazetesini de ziyaret ediyor, Mehmed Kemal** ile memleket meseleleri üzerine laflıyor, hatta ona yazılar da veriyordu.

* Altemur Kılıç 1924-2016 yılları arasında yaşadı. Gazetecilik, elçilik yaptı, kitaplar yazdı.

** Mehmed Kemal 1921-1998 yılları arasında yaşadı. Gazeteciliğe Ankara'da başladı. Sonra *Yeni İstanbul*, *Vatan*, *Ant* gibi gazete ve dergilerde çalıştı. *Cumhuriyet*'te köşe yazarlığı yaptı. Şiir, roman, anı, deneme, röportaj dallarında eserler verdi.

Ve zamanı gelince, sevgili kocasını ziyaret ediyordu Suat.

Eş, arkadaş, dost, yoldaş Reşat Fuat'la her boyutta ama kısa alıbaplıklar ediyordu güzel kadın.

Ayrılırlarken hep "Gelme Suat! Helak etme kendini bu Ankara yollarında!" diyordu Reşat Fuat.

Suat, dirayetli adamın bunu laf olsun diye söylemediğini gayet iyi biliyor, hissediyordu.

O hapse girmeden önce defalarca konuşmuşlardı bu tür konular üzerine. Hapse girilecekse girilecek ve orada yaşamanın, hayatı sürdürmenin bir yolu bulunacaktı. Bu dışarıdakilerin etkilenmesine yol açmamalıydı. Hayat dışarıda da sürmeli, içeride kalana bağlı, paralel yürümemeliydi.

Kocasının bu yaklaşımlarını gayet iyi biliyordu Suat.

Hamiyet'in Paris'e gitme fikrini de zaten bu nedenle ciddiye almıştı.

Ayda bir, yarım saat Reşat Fuat'la görüşmek ne ona ne de kendisine iyi geliyordu.

Tersine acı çekiliyor, hem eşinin hem de kendisinin dertlerini depreştirmiş oluyordu.

***

Otobüsle geriye doğru dönerken, Reşat Fuat'ın bazı sözleri üzerine düşündü Suat.

Şefik Hüsnü ile Esat Adil Bey bir sosyalist parti kuruyorlardı.*

"Belki de..." demişti Reşat Fuat. "Çorbada senin de tuzun olabilir."

---

* Bu dönemde iki parti kuruldu. Türkiye Sosyalist Partisi ve Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi. Bu partiler bir yılı bile doldurmadan, 16 Aralık 1946 tarihinde kapatıldılar.

Ülkenin aydın insanlarının böyle bir çaba içinde olduğunu biliyordu Suat.

1945'te çok partili hayata geçilirken, sivil toplum örgütlerinin kurulması yönünde de bazı kararlar alınmış, Türkiye'nin ilerici ve sosyalistleri bu değişiklikten yararlanmak üzere kolları sıvamışlardı.

Hatta kendisine de "Acaba sen de bizim kuracağınız partiye paralel olarak, basın yayın alanında faaliyet gösteren bir sendika mı kursan?" denilmişti.

Reşat Fuat'la gerçekleştirdiği konuşma üzerine, şu sendika kurma işine İstanbul'a gidince daha çok zaman ayırma kararı verdi Suat.

Sonuç olarak herkesin tanıdığı bir isimdi. Bu konuda dünya kadar arkadaşıyla temasa geçebilir, belki bazılarını birlikte sendika kurmaya bile ikna edebilirdi.

En azından deneyecekti bunu Suat.

YETMİŞ DOKUZ

"Ah Neriman..." dedi sevgili Neriman Hikmet'e yorgunluk kahvelerini içerken Suat. "Yine sen, ben ve bizim oğlan. Baş başa kaldık değil mi?"

Yeni Edebiyat'ı kurdukları günden bu yana hiç ayrılmamışlardı Neriman'la Suat.

Reşat Fuat'la ilgili dertlerle boğuşurken, çocuğunu düşürdükten sonra ve geçen bunca zorlu yılda hep yanında olmuştu sevgili Neriman.

Hatta bir süredir Taksim'de, Sular İdaresi'nin arka sokağındaki bir evde birlikte oturuyorlardı.

İşte şimdi de birlikte sendika kurmak için kolları sıvamışlar ve neredeyse herkes tarafından geri çevrilmişlerdi.

O kadar ki, kurucu üye sayısını bile tamamlamakta büyük zorluk çekmişti Suat ve Neriman.

"Neyse ne!" dedi kahvesinden son yudumu alırken Suat. "Şanlı basın tarihimize, Türkiye'nin ilk basın sendikasını kuran iki kadın olarak geçtik ya, sen ona bak."

Güldü Neriman ve "Öyle" diye cevapladı arkadaşını.

Biraz *Fosforlu Cevriye*'nin gördüğü ilgiden, biraz da Neriman'ın yeni yayımlanmış olan romanı *Köyün Dulları*'nın satışından söz ettiler.

Sonra ikisi de masasına çekildi ve kendi dünyasına daldı.

...

Akşam haberlerini BBC'nin dünya servisinden almayı sürdü. rüyordu Suat.

Ikinci Dünya Savaşı bitmiş, dünya sathında taşlar yerine otur. maya başlamıştı.

1946'nın başından itibaren Nürnberg'de Nazi subaylarının yargılanmasına başlanmıştı. Başta Göring, Hess ve von Ribbentrop olmak üzere, Naziler bir bir hâkim karşısına çıkartılıyordu.

ABD, Birleşik Krallık, Fransa ve SSCB'nin taraf olduğu yargılamalarda, Nazi subayları "barışa, insanlığa karşı suç işlemekten, savaş suçlusu olmaktan ve bunları ortak bir plan ve komplo süreciyle gerçekleştirmekten" yargılanıyorlardı.

Yargılama süreci 1 Ekim 1946'da sona erdi.

Yargılananlardan dördü on ile yirmi yıl arasında, üçü ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. On iki savaş suçlusu ise idam edilecekti.

Suat yine BBC'den, idamların 16 Ekim'de gerçekleştiğini, Hermann Göring'in asılmasına saatler kala zehir içerek kendi hayatına son verdiğini öğrendi.

"Altmış beş milyon insanın ölümüne sebep ol ve sonra intihar et!" diye söylendi Suat.

Nedense, Göring'in asılmayıp intihar etmiş olmasını yakasını kurtarmak gibi değerlendirmişti.

Biraz düşününce kızdı kendine.

Sevgili eşi Reşat Fuat'ı, bir ipin ucunda sallanırken hayal etti.

Her ne olursa olsun, idam cezasından yana olamazdı. Barıştan yana bir insan olarak, idam cezasını savunması söz konusu bile olmamalıydı.

"Aramızda bu kadar fark olmalı!" diye düşündü Suat.

"Biz hayattan, onlarsa ölümden yanalar nihayetinde!" diye söylendi.

...

Almanya küllerinden doğmaya başlamıştı. On bir eyaletten oluşan Alman Federasyonu organize olma yolunda hızla ilerliyordu.

Filistin'de yeni bir Yahudi devleti kurulmuş, adı İsrail olmuştu.

Avrupa'nın doğusundaki birçok ülke SSCB'nin egemenlik alanında kalmış, hatta Almanya'nın başkenti Berlin de Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Doğu Berlin SSCB'nin kontrolü altına girerken, kenti ikiye ayıran duvarın batısında kalan Berlin'de hayat eskisi gibi sürüp gitmeye başlamıştı bile.

Şöyle bir geriye doğru düşündüğünde, aslında hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı geldi Suat'ın aklına.

Ablasıyla birlikte ve yalnız, sokaklarında, caddelerinde, parklarında, köprülerinde güzel günler geçirdiği Berlin'in, başından geçen bunca acı olayın yaralarını sarması, tabiatıyla epey zaman alacaktı.

"Kim bilir, belki de bir yanları hep acıyacak!" diye söylendi Suat.

Bir ara gidip görmeliydi Berlin'i. Batı tarafında kalan Türk mezarlığında babasının mezarını ziyaret etmeliydi.

Babasının acı çekerek geçirdiği zor günler aklına gelince, annesi ve Ruhi'yi de düşündü.

Ne çok üzülmüş, ne acılar çekmişlerdi.

Zengin bir ailenin çocuğu olarak gittiği Berlin'den fakir bir gazeteci olarak dönüşü geçti bir film şeridi gibi gözünün önünden.

Harap olmuş Çamlıca'daki köşkü düşünürken, Nizamettin de geçti bir ara gözünün önünden.

Daha gerilere, bu kez Moda'daki konağa çocukluk günlerine, genç kızlığına, Nâzım'lı, Seyfi Cenap'lı, Selami İzzet'li günlere geri döndü.

Ötekiler aynı kıvamda devam ediyor, Nâzım ise, hapishane köşelerinde çile doldurmaya devam ediyordu hâlâ.

SEKSEN

Gecenin bir yarısında kapısı çalınınca, Suat'ın yüreği ağzına geldi.

İpek sabahlığını sırtına geçirdiği gibi kapıya koştu.

Neriman da uyanmıştı uykusundan, ardı sıra o da geldi kapıya.

Karşılarındaki genç adam kısa ve açık konuştu.

"Adresinizi partili arkadaşlar verdi. Reşat Fuat yoldaşın kalbi teklemiş. Şimdi durumu gayet iyi. Üsküdar'da Paşakapısı Cezaevi'nde. Bilginizin olması istendi."

Genç adam söylediklerinin tam ve net olarak anlaşıldığından emin olunca "Benden istediğiniz bir şey var mı?" diye sordu. Ardından "İyi geceler" diyerek sırra kadem bastı.

Sabahı zor etti Suat.

Hava aydınlanırken giyindi ve can yoldaşı, kardeşi gibi gördüğü Neriman'la birlikte Paşakapısı'nın yolunu tuttu.

Yol bitmeyecek gibi görünmüş ama sonunda bitmişti.

Gardiyanların başı masasındaki dosyaya bakıp, Reşat Fuat Baraner'in revirde olduğunu söyledi ve "Dışarıda bekleyin" dedi.

Epeyce bekledikten sonra, Suat'ı eşini görmeye, revire götürdüler.

Koşarak gitti ve yatmakta olan kocasına sarıldı güzel kadın.

Telaş, hatta panik içindeydi.

"İyiyim. Korkacak bir şey yok" dedi buna karşılık en sakin haliyle Reşat Fuat.

Suat'ın üzülmesini hiç mi hiç istemiyordu.

Suat ne diyeceğini şaşırmıştı. Başını, yüzünü seviyordu kocasının ve tabii ki ağlıyordu.

Yol boyu kafasında kurduğu "Topu topu 1900 doğumlusun. Kırk yedi yaşında insan kalp krizi mi geçirir?" cümlesini söyleyemedi.

Biliyordu, eşinin ne işkencelerden geçtiğini, hangi olumsuz hapis koşullarında üç yıldır yaşadığını ve önünde altı yıl daha olduğunu.

Yol boyu düşündüklerinin hepsini kendine sakladı Suat.

Tabii ki kırk yedi yaş çok da fazla sayılmazdı. Ama, Reşat Fuat gibi adanmış hayatlara sahip olanlar için geçerli değildi bu tespit.

Üzüldüğünü hissettirmemeye çalışmalıydı. Başarılı olamadı.

Reşat Fuat, tıpkı Ankara'daki görüş günlerinde olduğu gibi "Beni düşünme Suat" dedi.

Belliydi ne demek istediği. "Bu benim hayatım. Sen de git kendi hayatını yaşa" demek istiyordu lisanı münasiple biricik kocası.

Bunu defalarca konuşmuşlardı. Daha ortada tutuklanmak, işkence görmek, hapse girmek gibi tehlikelerin olmadığı zamanlarda, *Yeni Edebiyat* günlerinde, üzerinden adeta birer ders gibi geçmişlerdi bütün bu konuların.

Evlenmeye karar vermeden önce anlatmıştı Reşat Fuat kendilerini bekleyecek tehlikelerin neler olduğunu, başlarına nelerin gelebileceğini.

Ve tabii, böylesi durumlarda Suat'ın nasıl davranması gerektiği üzerine de uzun uzun konuşmuştu deneyimli dava adamı.

Hazırlıklıydı Suat!

Reşat Fuat gibi çekirdekten yetişmiş, mektebinde okumuş biri tarafından, özenle hazırlanmıştı bu tür durumlara karşı güzel kadın.

Ama olmuyor, olmuyordu.

***

Suat'ın dalıp gittiğini görünce, bu kez biraz daha uzun konuştu Reşat Fuat.

"İşine bak Suat. İstanbul'dayım diye, fazla gelip gitme buraya. Böylesi, senin için de benim için de daha iyi olur. Sen zaman kaybetmez, üzülmezsin. Ben de seni üzmüyorum diye daha az üzülürüm. Tabii ki beni ne çok sevdiğini biliyorum karıcığım. Sen de benim seni ne kadar sevdiğimi biliyorsun. Başlangıçta hissedememiş olsan bile, bunca zaman içinde anlamış olman lazım. Emin ol ki ziyaretime gelmezsen sana darılmam Suat. Lütfen gönlünü ferah tut. Tersine, işlerine baktığın ve hayatını yaşadığın için sana müteşekkir kalırım. Yüküm azalır. Lütfen sözümü dinle."

Gardiyanın uyarısı üzerine toparlandı Suat.

Revirin kapısından çıkarken hüzünle baktı geride bıraktığı sevgilisine.

***

Reşat Fuat'ın yanındayken ne kadar dirayetli görünse de, dışarıya çıkıp Neriman'la kucaklaştığında gözyaşlarına boğuldu Suat.

Vapurla Üsküdar'dan dönerken, tünelle İstiklal Caddesi'ne çıkarken, Sular İdaresi'nin arkasındaki minik evlerine ulaşırken, hep ağladı güzel kadın.

Evin kapısını açıp da içeriye girince bir bardak su içti, bir kenara oturup uzun uzun düşündü.

Acaba Hamiyet'in dediğini yapmalı, belli bir süre için bile olsa, Türkiye'den ayrılmalı mıydı?

SEKSEN BİR

Büyük Harp'in bitmesi ve savaşın yerini barışa bırakması, ikisi hariç bütün ülkelerin kendi içlerine bakmalarına yol açtı.

ABD ve SSCB dışında, neredeyse bütün ülkeler içlerine dönüp savaşın yaralarını sarmak için kollarını sıvadılar.

Ülkelerini yönetmekte olan liderlerin ve partilerin, yeni tarihi dönemde, geçmişte kalan savaşı bahane ederek halklarını ikna etmeleri pek mümkün görünmüyordu.

İkinci Dünya Savaşı'na ülkesini sokmayarak her ne kadar başarı sağladıysa da, CHP ve Milli Şef İsmet İnönü de içlerinde olmak üzere tüm yöneticiler, zorluklarla geçen dönemin diyetini ödeyecekti.

Hakkını vermek gerekirse, İnönü buna karşı ayak diremedi. Savaşın hemen ardından, 7 Ocak 1946'da, Türkiye'nin çok partili rejime geçmesine önayak oldu.

Devletçi CHP'nin karşısına liberal bir kimlikle çıkan Demokrat Parti "yoksulluğu yeneceğini ve ülkeye daha çok demokrasi getireceğini" vaat ederek birkaç yıl içinde palazlandı, güçlendi.

14 Mayıs 1950'de gerçekleşen genel seçimlerde oyların yüzde 52,7'sini aldı ve iktidara geldi.

Bundan böyle, ülkenin cumhurbaşkanlığını Celal Bayar yapacak, başbakanlık ise Demokrat Parti'nin başkanı ve bir toprak ağası olan Adnan Menderes'in eline geçecekti.

Ülkeyi yirmi yedi yıl boyunca tek parti rejimiyle yöneten CHP, parlamentoda sadece altmış dokuz sandalyeyle temsil edilecekti.

Demokrat Parti'nin sandalye sayısı ise dört yüz sekizdi.

Aradaki bu büyük farkın nedenleri çok açıktı.

Ikinci Dünya Savaşı süresince, mecburiyetten de olsa ülkeyi baskı kurarak yönettiği için İsmet İnönü, milletin sevmediği bir lider ve partisi CHP ise toplumun tepkisini çeken bir siyasi parti haline dönüşmüştü.

Dünyada ve Türkiye'de yeni bir dönem başlamıştı.

***

Yeni dönemden Suat Derviş de etkilenecekti.

Popülist politikalar uygulayacağını seçim yolunda hissettiren Demokrat Parti'nin, iktidara gelir gelmez verdiği en acil kararlardan biri genel af olacaktı.

Türkiye'nin yeni iktidarı, bu yolla topluma "Öncekinden farklı olarak, ben senden yanayım!" demeye çalışacaktı.

Adnan Menderes, başbakanlığı devraldıktan sadece iki ay sonra, 14 Temmuz günü, zindanların kapılarını açtı ve içlerinde Reşat Fuat Baraner de olan tutukluları salıverdi.

Reşat Fuat, biricik sevgilisi Suat'ı Paşakapısı Cezaevi'nin kapısında kucakladı ve uzunca bir süre bırakmadı.

İki âşık, ilk birkaç günü sessizlik içinde geçirseler de bunun uzun süre böyle gitmeyeceği açıktı.

Kendisini, ülkesinin ve insanların geleceğinden sorumlu hisseden Reşat Fuat Baraner'in "Benden bu kadar" diyerek, politikayı bırakıp bir kenara çekilmesi beklenemezdi.

"Suat..." dedi bir konuşmalarında Reşat Fuat. "Bu bir yanılsama. Farkındasın değil mi?"

"Nasıl yani?" diye sordu güzel kadın.

"Şöyle: Demokrat Parti yolunu seçti. Bağımsızlığı denemeyecek bile. Amerikancı bir yol izleyecek. Adnan Bey, bütün konuşmalarında ülkenin saatini Amerika'ya göre ayarlaması gerektiğini söylüyor. Hedeflenen, Türkiye'yi Amerika'nın dümen suyuna sokmak. Peki bunun karşısında kim duracak? CHP'mi? Tabiatıyla hayır. Biz duracağız. CHP'nin ilericilerin, aydınların dertlerine deva olmayacağı, ezilen sınıflardan yana politikalar üretemeyeceği geçen dönemde anlaşılmadı mı? O halde bize düşen, eksik olan bu önemli görevi üstlenmek. Bu durumda bilinemizde yatar var ki, seninle benim yaşadığımız bu şahane balayı uzun ömürlü olmayacak sevgilim."

Gayet iyi anladı eşinin ne demeye çalıştığını, kıvrak bir zekâ ve algılama kapasitesine sahip olan Suat.

Her ne kadar çok partili hayata geçilmesinin verdiği imkânlarla görüşlerini temsil etmek üzere siyasal partiler kurmuşlarsa da, Suat ve Türkiye'nin öteki ilerici, aydın, sosyalist insanları, Demokrat Parti'nin uygulamalarının giderek sertleşeceğinden emindiler.

Üniversitelerden, sanat çevrelerinden, gazeteci ve yazarlardan gelen haberler, tam da bu minval üzere olacaktı.

Genel affın üzerinden birkaç ay geçmeden, iktidara "daha fazla demokrasi" sözüyle gelen Demokrat Parti, ülkenin her köşesinde, ilerici ve aydın insanların seslerinin kısılması için bütün yollara başvuracaktı.

Çok geçmeden bu süreç bir cadı avına dönüşecekti.

SEKSEN İKİ

"14 Temmuz 1950'de hapisten çıktı ve 26 Ekim 1951'e kadar,* yani sadece on beş ay benimle kalabildi..." diye düşündü Suat, Sansaryan Han'ın** kapısında.

Tam da Reşat Fuat'ın söylediği gibi olmuş, DP iktidarı kendisinden beklendiği gibi davranmış, ilericilerin ve aydınların konuşmasını engellemek için tepelerine bir balyoz gibi inmişti.

***

Evlerinin kapısı günün ortasında "Aç, polis!" diye tekmelenmiş, Reşat Fuat Baraner apar topar götürülmüştü.

Suat ne olup bittiğini anlamak için araştırdığında acı gerçekle kucaklaşmıştı.

Kocası tevkif edilmeden hemen önce, Sevim Tarı*** Galata Rıhtımı'nda, Marsilya'ya gidecek bir gemiye binerken yakalanmış, çantasından bazı dokümanlar çıkmıştı.

—

* Türkiye siyasal tarihine 1951 Komünist Tevkifatı olarak geçen ünlü olay. Bu ünlü davada yüz seksen yedi kişi yargılandı, büyük bir kısmı hatırı sayılır cezalar aldı.

** Sansaryan Han olarak bilinir. İstanbul Sirkeci'dedir. Bir dönem İstanbul Emniyet Müdürlüğü olarak kullanıldı.

*** Sevim Tarı Belli 1925 yılında doğdu. Doktor. Mihri Belli ile 1955 yılında, hapishanedeyken evlendi. Marx, Engels, Lenin, Darwin'den çok sayıda çeviri yaptı. Anılarını *Boşuna mı Çiğnedik!* adını verdiği kitabında topladı.

Bunun üzerine polis derhal harekete geçmiş, onlarca parti üyesini bulundukları yerlerden alıp, Sansaryan Han'a getirmişti.

Her şey açık seçik ortadaydı!

İktidara demokrasi vaat ederek gelen Demokrat Parti, ülkede ilericilere, aydınlara yaşama şansı tanımayacaktı.

***

Gelişmeler Suat'ı hiç mi hiç şaşırtmayacaktı.

Reşat Fuat ve arkadaşlarının hem sorgulama hem de yargılama süreçleri alabildiğine uzun tutuldu.

Bu süre zarfında hepsi ağır işkencelerden geçirildi.

Suat, biricik eşinin gözünün önünde hırpalanıyor olmasına dayanamaz hale gelince, kaleme kâğıda sarıldı ve ablasına durumu anlattı:

"Abla, yine kısa sürdü beraberliğimiz Reşat Fuat'la. On beş ay kadar. Bu arada Hür Ses'te Yaprak Kıpırdamasın'ı, Gece Postası'nda Yeniden Yaşayabilseydik'i yayımladım. Tam her şeyin yoluna girdiğini, ağız tadıyla çalışabileceğimi düşünürken, şimdi de bu olay."

Uzun bir mektuptu Suat'ın ablasına yazdığı. Bir iç dökme gibiydi daha çok.

Postadan cevabi mektubu beklerken, karşısında bizzat Hamiyet'i buldu Suat.

Çok sevindi. Çok üzüldü. Çok ağladı.

Derhal Tokatlıyan'a yerleşti Hamiyet.

Tabii ki, İstanbul'da bulunacağı süre zarfında, Tokatlıyan'da Suat'la birlikte yaşayacaktı.

Ablasının İstanbul ziyaretiyle, Suat'ın neşesi biraz da olsa yerine geldi.

Otelin müşteri profiline ayak uydurmak üzere kendisine çekidüzen vermiş, iskarpinleriyle asorti teşkil eden çantaları ve kıyafetlerini tamamlayan şapkalarıyla kendisini yine eski Suat gibi hissetmeye başlamıştı.

...

O günlerden birinde Suat, Hamiyet ve Neriman Tokatlıyan'ın barında içki içip sohbet ederlerken, yandaki masadan Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan'ın laf atmalarının dozu artmaya başladı.

Esasen, Hamiyet de Suat da gayet iyi tanırlardı Fethi Ahmet Paşa'nın torunu olan Şevket'i ve tabii o gün orada bulunmayan eşi Sare Hanım'ı.*

DP'den milletvekili olan Şevket Mocan, oturmakta olduğu masada konu öyle geliştiği için mi yoksa Suat'a sataşmak amacıyla mı bilinmez, masadan masaya konuşmaya başlayıp "Suat senin gibi komünistleri asacağız, sallandıracağız!" deyince, Suat önce "Ayıptır, böyle masadan masaya konuşulmaz" diye cevap verdi.

Sonra hızını alamadı ve başladı bağırmaya.

"Asıl ben seni asılmış göreceğim, darağacının altında bir de kahve içeceğim..."

Bu münakaşa burada kalmadı, ertesi gün *Vatan* ve *Hürriyet* gazetelerinde haber oldu.

---

* Nâzım Hikmet'in teyzesidir.

Yetmiyormuş gibi Şevket Mocan, Suat Derviş aleyhinde, Tokatlıyan Otcli'nde komünizm propagandası yapmaktan derhal bir de dava açtı.

Neyse ki, olaya şahitlik edenlerin verdiği ifadeler, Demokrat Parti milletvekilini doğrulamadı ve Suat Derviş mahkeme tarafından suçsuz bulundu.

SEKSEN ÜÇ

Hamiyet, şahit olduğu Tokatlıyan olayından sonra "Asla bırakmam seni bu koşullarda, bu memlekette" diye tutturunca, Suat "Abla param yok. Nasıl gelir, neyle yaşarım oralarda?" diye sordu.

Hamiyet'in planı hazırdı.

"Birikmiş param var, kocamla da aram iyi değil. Gider yerleşiriz Paris'e. Sen yazarsın ben de senin yazdıklarını çeviririm. Bir de şu Çamlıca'daki artık harabeye dönmüş köşk var. Onu da değerlendirelim diyorum."

Suat ablasına "Ciddiyetle düşüncceğim bu konuyu" dedi.

Hakikaten de düşündü.

Öncelikle yurtdışına çıkabilmek için bir pasaporta ihtiyacı vardı ve buna dair işlemleri başlattı.

Sonra ablasıyla birlikte Ankara'ya gitti ve kardeşi Ruhi'yle görüştü.

"Birikimin varsa ya da bir yerlerden borç alabilecek durumdaysan bize ver Ruhi. Biz de mülk üzerindeki hissemizi sana devredelim. Kardeşler arasında üçün beşin mevzuu olmaz. Bulabileceğin her ne olursa kabulümüzdür."

Ruhi ablalarından gelen bu teklifi yadırgamadı. Düşüneceğini ve bir şeyler yapmaya çalışacağını söyledi.

***

1953'ün soğuk bir kasım günüydü ve Taksim'den Sirkeci'ye gitmek üzere dolmuş durağında bekliyordu Suat.

Reşat Fuat yaklaşık iki yıldır hapisteydi ve davası sürüyordu.

Suat'ın pasaport başvurusunu da yetkili merciler bir yılı aşkın bir süredir savsaklıyorlardı.

Tanıdığı bütün gazete yöneticilerini, köşe yazarlarını dolaşmış, hepsinden yardım istemişti Suat.

Bir kısmı, meselenin takipçisi olacakları için söz de vermişlerdi.

Bu nedenle, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne gidecekti yine.

Beklediği kuyruk uzarken, durağa erken gelmiş olduğuna sevindi. İlk gelecek otomobile binecekti.

Önünde yepyeni, pırıl pırıl bir Opel durdu. Dolmuşun şoförü aşağıya atladı ve sarı kırmızılı özel dikim kıyafetiyle yolcuları dolmuşuna buyur etti.

Suat otomobilin şoför mahallinde yerini alınca, her bir santimetre karenin gazetelerden, dergilerden kesilmiş Galatasaray fotoğraf ve haberleriyle süslendiğini gördü.

Şaşırdı.

"Ne hoş, neler yapmışsınız böyle?" dedi yanında oturmakta olan şoföre.

"Abla, bana Karıncaezmez Şevki derler. Galatasaray benim için her şeydir. Herkes görsün istedim. Beğendin mi?"

"Beğenmek laf mı, bayıldım" dedi Suat adam bu kadar içten konuşunca.

Suat'ın olumlu yanıt vermesi üzerine arabasının 1948 model olduğunu, Opel'ine de takımı gibi âşık olduğunu uzun uzun anlattı Karıncaezmez Şevki.

Dolmabahçe'den Kabataş'a inerlerken, Galata Köprüsü'nü geçerlerken, tanıyan tüm vatandaşlar ilgi gösterdiler Karıncaezmez'e. O da istisnasız herkesi klakson çalarak selamladı.

Çok hoşuna gitti Suat'ın.

"Aslında özgünlükleri de olan, böyle bir ülke işte Türkiye" diye düşündü güzel kadın.

Sevilmeyecek gibi değildi ama insanlar bir yolunu bulup, yaşanmaz hale getiriyordu cennet vatanını.

"Eğer..." diye düşündü pasaport masasına doğru yürürken. "Bir gün gidecek olursam, çok özleyeceğim bu ülkeyi ve bu toprakların güzel insanlarını. Her şeye rağmen!"

Çok haklıydı güzel kadın "Her şeye rağmen!" demekle.

Özverili, vatansever evlatlarına az çileler çektirmemişti bu topraklar.

Yüzyıllardır böyleydi ve bu haksızlık sanki daha yüzyıllar boyunca sürecekmiş gibi görünüyordu.

SEKSEN DÖRT

Elinde pasaportu, ağlamaklı Büyük Postane'ye koştu Suat. Telgraf memurunun uzattığı kâğıda notunu yazdı:

"Pasaportumu aldım. Ne zaman istersen Paris'e gelirim Suat."

Telgraf memuru, elindeki metni önündeki makineyle tıkırdadı.

"Akşamüstüne varmaz abloşun elinde olur" diye düşündü Suat.

Üzerinden bir ağırlık kalkmış gibi hissetti. Koşar adım indi postanenin merdivenlerini.

Az daha bir adama çarpıyordu. Şöyle bir baktı ve gayriihtiyari "Sen miydin Refik?" dedi.

Refik Erduran* "Ooo Suat Abla, nereye böyle? Çok acelen var galiba!" dedi.

Ayaküstü anlatmak istedi sonra vazgeçti Suat ve "Gel şu Meserret'te birer kahve içelim, üstünkörü olmasın" dedi ve kendisinden epeyce genç adamın koluna girdi.

Sıcak salonda paltolarını şapkalarını çıkararak karşı karşıya oturdular. Suat uzunca ağızlığına bir sigara taktı ve derin birkaç nefesten sonra anlatmaya koyuldu.

* Ahmet Refik Erduran 1928-2017 yılları arasında yaşadı. Yazarlık, yayıncılık ve gazetecilik yaptı. Nâzım Hikmet'in kız kardeşi Melda Hanım ile evliydi.

"Reşat'ın durumunu biliyorsun Refik. En az on sene hapis alacak. Bana gelince, ne yapsam batıyor insanlara. Düne kadar el üstünde taşındığım Babıâli'de adeta şeytan gibi görülüyorum. Gideceğim bu memleketten. Paris'e yerleşip, romanlarımı orada yazmaya devam edeceğim."

Çok üzüldü genç Refik, ablası gibi gördüğü Suat'ın durumuna.

"Sana bir sır vereceğim abla" dedi.

Soran gözlerle baktı Suat.

"Paris'e gideceğini söylemesen, asla anlatmazdım. Senden ricam kimseye anlatma. Doğru karar vermişsin. Nâzım Ağabey de gitti biliyorsun."

Şaşırdı Suat. Epeydir sesini sedasını duyamadığı Nâzım'la ilgili haber almak hoşuna gitmişti.

"Nerede o?" diye sordu.

"Biliyorsun açlık grevine girmişti, ölümden döndü. Neyse ki, Reşat Ağabey'in de yararlandığı affla çıktı. On üç yıla yakın yattı. Düşün, tamamını yatsa, ki ömrü vefa etmezdi toplamda yirmi sekiz buçuk yıl yatacaktı... Uzun anlatmayayım diyorum ama bilmediğin şeyler var belli ki. Hapisteyken dayısının kızı Münevver'e âşık olmuştu. Hapisten çıkınca Piraye'den ayrıldı onunla yaşamaya başladı. Ama peşinde hep birileri vardı, kendini göstermeden İpek Film'de çalıştı bir süre. Bu arada bir de oğlu oldu."

Suat çok şaşırdı duydukları karşısında. Kendi derdine düşüp ne çok ihmal etmişti etrafı.

Refik devam etti.

"Ben Comell'i* bitirip yeni dönmüştüm İstanbul'a. Nâzım Ağabey bir gün 'Refik, peşimdeler. İçerden haber aldım, önce beni askere çağıracaklar ve orada da bir punduna getirip öldürecekler.

---

* New York, Ithaca'da, ünlü bir üniversite.

Haber çok ciddi' dedi. O an cinlerim tepeme çıktı. 'Abi kaçırayım o zaman seni!' dedim."

Suat çok şaşırdı. Nâzım'a dair böylesi bir haberi, üstelik Refik'ten alacağını hiç düşünmemişti o ana kadar.

"Vay canına!" dedi.

Suat gibi birinin bile şaşırdığını görmek, genç Refik'i heyecanlandırdı. Kaldığı yerden devam etti.

"Bir plan yaptık. Sürat motorumla Nâzım Ağabey'i Karadeniz'e çıkarttım. Orada bir Rumen şilebine bindirdim. Gitti anlayacağın."*

"Bomba gibi bir haber bu Refik!"

"Evet abla ama senden başka bir kişi bile bilmesin."

Suat "Söylenir mi böyle şey başkasına?" dedi biraz sertçe.

"Biliyorum abla. Sana da söylememem gerekirdi ama Paris'e gitme kararı vermekle iyi yaptığını hissettirmek için anlattım. Maalesef bu ülkede ilerici olmak, aydın olmak artık suç. Git abla! Salim kafayla ver eserlerini."

* Nâzım Hikmet 11 Eylül 1961 tarihinde Doğu Berlin'de kaleme aldığı "Otobiyografi" isimli şiirinde şöyle dile getirdi bu kaçışı:

"...951'de bir denizde genç bir arkadaşla yürüdüm üstüne ölümün
52'de çatlak bir yürekle dört ay sırtüstü bekledim ölümü..."

SEKSEN BEŞ

"Hak etti bu adam abla" dedi önündeki *Le Monde*'u* Hamiyet'e doğru uzatırken Suat.

Hamiyet, uzunca bir süre takmamaya direndiği yakın gözlüklerini burnuna oturttu ve gazetenin Ernest Hemingway'le ilgili haberini okumaya girişti. Suat'ın da kendisinin de çok beğendikleri başarılı yazar *İhtiyar Adam ve Deniz* ile Pulitzer Ödülü'nü kazanmıştı.

İki kardeş, ilkbaharın keyfini çıkartmak için Cafe de la Paix'de biraz pernod eşliğinde günlük gazetelerini okuyorlardı.

Paris'te birkaç ay önce buluşmuş, önce biraz otelde kalmış, sonra Montmartre'de, eşyalı minik bir daire kiralamışlardı.

Suat bayılmıştı evdeki çalışma masasına. Derhal "Bu benim!" diyerek yerleşmişti çekmecelere.

Sonra eskicilerden birinden bir daktilo edinmiş, tıkırdamaya başlamıştı.

Tabii ki bir plan dahilinde...

Roman olarak önceliği, Fransız yayıncılara ilginç geleceğini düşündüğü *Zeynep İçin*'e verecekti Suat.

Kendinden emin bir havayla "Fransızlar bunu sevecek göreceksin" demişti ablasına.

Bu arada birkaç da hikâye yazacaktı.

***

---

* Fransa'da yayımlanan en meşhur iki günlük gazeteden biri. Öteki *Le Figaro*'dur. *Le Monde* yayımlanmaya 1944 yılında başladı.

Kendisine hedef olarak *Europe* dergisini koymuştu Suat. Der. gide kime gideceğini gayet iyi biliyordu.

Elinde Fransızca yazılmış ilk hikâyesi "Turgut" olmak üzere, derginin yolunu tuttu.

Kendisini derginin baş editörü Pierre Abraham'a* tanıtırken hiç paniğe kapılmadı. Yüzlerce kez oturmuştu editörlerin karşısına. Kaldı ki, kendisi de iyi bir editördü.

Suat çantasından lastikli, kutu biçimli bir dosya çıkardı, dikkatle kendisini dinleyen Pierre Abraham'ın önüne koydu.

Türkiye'de ve Almanya'da yayımlanmış eserlerinden bir kısmını yanına almış, bir de özgeçmiş yazmıştı ne olur ne olmaz diye.

Sonra uzun uzun Berlin günlerini, Türkiye'ye neden döndüğünü ve niçin Paris'e geldiğini anlattı.

Anlamıştı Pierre Abraham karşısındaki yazarın değerini.

"Peki başlangıcı nasıl yapmayı planlıyorsunuz?" diye sordu son derece nazik bir ses tonuyla.

Bu soru üzerine, Suat çantasından "Turgut"u çıkardı.

"Başlangıç olarak size Türkiye'de işçi haklarının ne kadar yetersiz olduğunu anlatan, bir çocuğun dramından hareketle yazılmış kısa bir öykü getirdim. Böylelikle hem Fransızcaya olan hâkimiyetim hakkında hem de yazmak isteyeceğim tarzla ilgili fikriniz olur."

Pierre Abraham teşekkür etti yazıyı alırken.

Suat adamdan izin alıp ayağa kalkarken de "Değerlendireceğim" dedi her hareketiyle güven telkin eden adam.

***

* Pierre Abraham 1892-1974 yılları arasında yaşadı. *Europa*'ı 1949'dan 1974'e kadar yönetti. Savaş esnasında son derece aktif bir direnişçiydi.

Europe'un yayımlandığı gün, sabahın erken saatlerinde gazete bayiine gitti Suat. Heyecan içinde bir tane dergi satın aldı ve hemen oracıkta sayfaları çevirmeye koyuldu.

Az sonra gözleri ışıldadı. Hikâyesinin basıldığını görmüş, çok sevinmişti.

Nâzım Hikmet sayesinde yayımlanan ilk şiiri "Hezeyan"ı matbaa harfleriyle ilk gördüğünde heyecanlandığı kadar heyecanlanmıştı *Europe*'ta hikâyesini görünce.

1954 yılından 1918'i çıkardı derhal. Otuz altı yıldır yazıyordu. "Yine de heyecanlandım işte!" diye söylendi.

Suat elinde *Europe*'la döndü eve ve dergiyi henüz uyanmamış ablasının burnuna dayadı.

"Hadi abloş, kalk! Kutlama yapacağız!"

Hamiyet çok sevindi Suat'ın getirdiği habere. Dergiyi alıcı gözle inceledi ve ilk değerlendirmesini yaptı.

"Çok güzel bir yere koymuşlar. Demek epey beğendiler."

Hamiyet hazırlanırken, Suat dergide yayımlanan yazıyla, hikâyenin masanın üzerinde duran daktilo edilmiş halini karşılaştırdı.

"Virgülüne bile dokunmamışlar!" diye bağırdı, banyodaki ablası duysun diye.

İki kardeş birlikte çalışmışlardı, hikâyenin Fransızcası çok güzel olsun diye.

"Önce Matmazel Ner'e sonra bana dua et" diye gülerek geldi Hamiyet.

Ayaküstü sevgili Matmazel Ner'i yâd ettiler. Kim bilir nerede, hangi çocuğu adam ediyordu dünya tatlısı Fransız kadın.

Onlarla ilgilenirken, yirmili yaşlarının sonundaydı matmazel. Bu durumda yetmişini bulmuş olmalıydı.

"Acaba evlenmiş midir?" diye sordu Hamiyet.

"Kim bilir..." dedi Suat. İstemeyerek, "Belki de ölmüştür..." diye fısıldadı.

Sesi bir hayli titrek çıkmıştı.

***

Her şeye rağmen, hayat devam ediyordu.

İki kardeş, kutlama yapmak için sabahın köründe çıktılar evden.

Bir kahvehane bulup birer kruvasan ve kahve ısmarladılar.

"Olacak bu iş!" dedi Suat.

"Tabii ki olacak! Sen ne zannetmiştin?" diye çıkıştı kardeşine Hamiyet.

Her zaman, Suat'ın kendine olan güveninden daha çok güven duymuştu kardeşine Hamiyet.

Ve her zaman çok duygulandırmıştı ablasının bu güveni deneyimli yazarı.

Böyle düşününce, güzel mavi gözlerinde birer damla gözyaşı ışıldadı.

SEKSEN ALTI

"Turgut"tan gelen minicik para hariç, ceplerine beş kuruş girmemişti.

Birikimleri süratle azalıyordu!

1954'ün ortalarına doğru "Gidip biraz Kopenhag'da yaşayalım mı Suat?" diye sordu Hamiyet.

Biraz lafladılar bu konu hakkında abla kardeş.

Hamiyet'in niyeti kesinlikle Kopenhag'a yerleşmek değildi. Vigo ile tümüyle kopuşunu sağlamak ve sahip olduğu bir kısım değerli eşyayı eşinin de yardımıyla elden çıkartmak istiyordu o kadar.

Belli ki Hamiyet eşinden onu kırmadan ayrılmak istiyordu ve Suat bu konuda ablasını destekleyecekti.

Mobilyalı kiralamış oldukları için evlerinden ayrılmaları zor olmayacaktı.

***

Kopenhag'da uzunca bir süre kaldılar...

Hamiyet'in eşinden resmen ayrılması ve sahip olduğu bazı değerli eşyaları elinden çıkartması epey zaman almıştı.

Paris'e döndüklerinde, bir önceki gibi yükseklerde uçmadılar ve kentin orta halli ama merkeze yakın bir bölgesinde, fakir işi bir daire buldular.

Böylelikle ellerindeki para kendilerini biraz daha uzun geçindirebilecekti.

Suat da bu arada romanını bitirip bastırmanın ve gelir elde etmenin yolunu bulmuş olacaktı.

Buldukları yer yine eşyalıydı ama bir önceki dairelerindeki kadar konforlu sayılmazdı.

Çamlıca'da yaşadığı köşk, Moda'da sürdüğü konak hayatı çok gerilerde kalmış gibi görünüyordu Suat'a.

İki kardeş, Berlin'de sürdürdükleri hayatı bile mumla arayacaklarının farkındaydılar.

Suat daha çok ablası için üzülüyordu.

Kendisi İstanbul'da bir hayli zorluğa katlanmış, yoksulluğa alışmış olsa da bütün o yıllarda Hamiyet Tahran'da kraliçe hayatı yaşamış, arada bir İstanbul'a geldiğinde kentin en iyi otellerinde konuk olmuştu.

"Buna rağmen..." diye düşünüyordu Suat ablasıyla ilgili olarak. "Son derece iyi idare ediyor."

***

Paris'e geri döner dönmez Suat'ın ilk işi, *Europe*'un editörü Pierre Abraham'ı ziyaret edip, yayımlanan yazısı "Turgut" için teşekkür etmek oldu.

Araya zaman girmesinin ailevi nedenlerini anlattı.

Gayet iyi anlıyordu Pierre Abraham, Suat'ın yaşamış olduğu travmaları.

Sonra biraz edebiyat üzere ahbaplık ettiler.

Bu esnada "Sizden, Henri Barbusse* hakkında bir yazı istesem..." dedi editör.

* Henri Barbusse 1873-1935 yılları arasında yaşadı. Fransız romancı, şair ve gazetecidir. Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. Savaşın dehşetini anlattığı *Le Feu* (Ateş) isimli romanıyla 1917'de Goncourt Ödülü'nü aldı. Bu kitabı Türkçeye 1970'te Suat Derviş çevirdi.

Şaşırdı Suat.

Pierre Abraham konuşmasına açıklık getirdi.

"Barbusse hakkında özel bir sayı hazırlıyoruz. Bir saygı sayısı gibi düşünün..."

"Biliyor musunuz, onunla ilgili bir anım var ve hakkında yazmayı çok isterim" diye cevapladı editörü Suat.

Emine isimli romanıyla ilgili olarak Barbusse ile iletişime geçtiğinden ve sonraki gelişmelerden söz etti kısaca.

"Çok gençtim o zaman. *Emine* isimiyle Türkçe olarak yayınlanan romanımın Fransızca yayımlanması için temasa geçmiştim Barbusse'le. Cevabı gecikince, kitabımı geri çekmiştim. Gençlik işte! Şimdi olsa yapmazdım. *Yeni Edebiyat* dergisini yayımlarken ondan çok söz ettim. En beğendiğim yazarlardan biridir."

"İyi o halde, hem anınızı hem de düşüncelerinizi yazın" dedi Suat'ın bu sözleri üzerine Pierre Abraham.

Editörden, bir iş almış olarak ayrıldı Suat.

***

1955 yılının son sayısını Henri Barbusse'e ayırmıştı *Europe* dergisi.

Bu sayıda Suat Derviş'in de bir yazısı vardı.

Yazının başlığını "Bir Türk Yazarın Saygı İfadesi" koymuştu Suat.

Yazıda Barbusse ile mektuplaşmalarını anlatıyordu içtenlikle. Zamanlar ne kadar toy olduğunu dile getiriyor, şimdi yaşını başını almış bir yazar olarak Henri Barbusse'ün düşünce dünyasını ve yazarlık serüvenini olumlu yönde nasıl etkilediğine vurgu yapıyordu.

SEKSEN YEDİ

Sıkı çalışıyordu Suat.

Zeynep İçin isimli romanını, aslına bakmadan, Fransızca olarak yeniden yazıyordu.

Çeviri kokmasın istiyordu romanı, bir başka deyişle Avrupalı okuyucuya biraz daha yakınlaşmak istiyordu.

1944-1945 yılları arasında *Haber* gazetesinde tefrika edilen, henüz Türkiye'de de kitap olarak basılmamış *Zeynep İçin*'in ismini *Le Prissonier d'Ankara*, yani *Ankara Mahpusu* olarak değiştirmişti.

Kimilerine göre, Fransa'da yayımlanan ilk Türk romanı olacaktı *Ankara Mahpusu*.

Suat araştırmıştı bu konuyu.

Kendisinin yazdığı romandan önce Fatma Aliye* Hanım'ın *İkdam* gazetesinde tefrika edildikten sonra 1899 yılında İkdam Matbaası tarafından yayımlanmış romanı *Udi* de çevrilmişti Fransızcaya.

"Olsun..." diye düşünüyordu Suat. "İkinci olmak da bir şeydir. Hele ki adı geçen Fatma Aliye Hanım gibi değerli bir yazarsa."

Osmanlıcasını okumuştu Suat Udi'nin. Beğenmişti.

Kendisi de saraylı bir ailenin çocuğu olarak, Fatma Aliye Hanım'ın hayatını gayet iyi biliyordu.

* Fatma Aliye 1862-1936 yılları arasında yaşadı. Araştırmacı, köşe yazarı, romancı.

Ahmet Cevdet Paşa'nın* üç çocuğundan biri olan Fatma Hanım, şahane bir eğitim ve göz kamaştıran yazarlık kariyerinden sonra, hastalıklar içinde, yoksullukla boğuşarak vermişti son nefesini.

Nedense, kendi hayatını her geçen gün biraz daha fazla benzetmeye başlamıştı Fatma Hanım'ın hayatına Suat.

Ellerini daktilo makinesinin klavyesinden kaldırdı. Oturduğu sandalyede geriye kaykıldı...

Nereye ve nasıl bir gidişti bu?

***

Esasen, Osmanlı'nın yeni Türkiye Cumhuriyeti halini alması, eskinin etkin, iyi yetişmiş, zengin aileleri ve bireyleri için pek de iyi olmamıştı.

Devrimle birlikte, ülkede yeni ve sonradan görme bir kastın borusu ötmeye başlamıştı.

Kuşkusuz, her zaman gelişmeden yana olmuştu Suat. Bir anlamda dedesinin, babasının yolundan gitmişti.

Öte yandan, her gelişme bütün yönleriyle iyi sonuçlar verme-yebiliyordu.

Cumhuriyet'le birlikte, Saray'ın zorbalığı sona ermişti belki ama bunun yerini bir başka zorbalık almıştı.

Suat uzun yıllar, tek parti yönetimine ve onun baskıcı uygulamalarına, içinde bulunulan savaş hali nedeniyle toleranslı yaklaşmıştı.

Neyse ki bu dönem sona ermişti!

Ama ardından gelen çok parti döneminin sözde "demokrat" partisi de eski hamam eski tas devam etmişti, ediyordu.

---

* Ahmet Cevdet Paşa 1822-1895 yılları arasında yaşadı. Devlet adamı, tarihçi, sosyolog. Osmanlı'da, Tanzimat Reformları'ndan söz edilirken, Mustafa Reşit Paşa ile birlikte en çok onun adı anılır.

Üstelik gelen gideni aratmış, yeni zengin Demokrat Parti kadroları, zorbalığı, CHP kadrolarından farklı olarak bir de son derece görgüsüzce uygulamalarla doruğa çıkarmışlardı.

"Hiç olmazsa..." diye düşündü Suat. "Atatürk ve İnönü olsun, öteki kurmaylar olsun, bu yeni gelenler gibi pespaye değillerdi. Osmanlı askeriyesinin yüksek erdem, fazilet ve ahlak damarlarından beslenmişlerdi. Tarih, coğrafya, bilim, dil biliyorlardı..."

Sahiden de öyleydi...

Osmanlı artığı olarak düşünülen sivil ve asker bürokratlar, çok büyük bir coğrafyada hüküm sürmüş, koca bir imparatorluğun devamıydılar.

50'li yılların sonradan görme milletvekilleri, bakanları ve üst düzey bürokratları, maalesef erdem, fazilet, ahlak gibi konuları es geçerek almışlardı devlet gemisinin dümenini.

Aynı durum iş dünyası için de geçerliydi.

Demokrat Parti'nin bir numarası Adnan Menderes, kendisine oy verecek insanların sayısını artırmak için "her mahalleye bir milyoner" sözü verdiğinde, kulaklarına inanamamıştı Suat Derviş.

İşadamı, milyoner olmak bu kadar ucuzlamıştı demek!

Etrafındakilerle bu konuyu değerlendirirken "Böyle olacaktıysa, Osmanlı'nın suyu mu çıkmıştı?" bile demişti Suat Derviş.

Doğrusu, ilk zamanlarda tıpkı Fransız İhtilali'nde olduğu gibi "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" üçgeninde gelişecek bir toplumun hayalini kurmuştu Suat. Sonraki zamanlardaysa, SSCB'de olduğu gibi bir sosyalist ülke düşü görmüştü.

Oysa güzel ülkesi bugün, tam bir zorbalık rejimiyle yönetiliyordu. Ötesi değil!

Suat'ı asıl korkutansa, yeni Türkiye'nin gelecekte hüküm sürecek kadrolarının bu cahil yöneticilerin elinde, tıpkı kendileri gibi yetişeceğiydi.

"Vah benim güzel vatanım!" diye hayıflandı deneyimli yazar.
Masanın üzerinde duran saate göz attı.
Ne çok düşünmüş, ne az yazmıştı!

***

Masasının başında *Ankara Mahpusu* üzerine çalışırken, nereden nereye, Fatma Aliye Hanım'dan Türkiye'nin görgüsüzlük, cahillik, despotluk problemine işte böyle gelivermişti lahzada Suat.

"Bu böyle olmayacak!" diye düşünerek masadan kalktı, odada bir tur attı ve gidip bir çay alıp, yine romanı üzerine yoğunlaştı.

Çay zihnini açmıştı. Romanının ana karakteri olan Tıbbiyeli Vasfi'nin dramı üzerine tıkırdatmayı sürdürdü deneyimli yazar.

Vasfi, evlenme hayalleri kurduğu sevgilisi Zeynep'i, zengin büyük amcası Şakir Efendi'ye kaybedince olanlar olacaktı...

Şakir Efendi'nin yeğeni devreye girip, Tıbbiyeli Vasfi'ye, Zeynep'in aslında o yolun yolcusu olduğunu kanıtlamaya kalkınca, delikanlı sinir krizi geçirecek, Nuri isimli bu pespaye adamı öldürecekti.

On iki yıl hapisle cezalandırılacaktı Vasfi.

Suat onun hapishane günlerini, Ankara'da tutukluyken geçirdiği günler ve Reşat Fuat'ı ziyarete gittiği zamanlarda gördükleriyle besleyecekti.

Bir aşk ve cinayet romanı gibi başlasa da, Suat kitabında bunlarla yetinmeyecekti.

Roman karakterlerine, toplumsal hayatın etkilerini ustalıkla yedirecek ve okurların karşısına "sulu zırtlak bir aşk" ya da "sayfalarından kanlar damlayan" bir cinayet romanıyla değil, "sözü olan" bir kitapla çıkacaktı.

SEKSEN SEKİZ

Suat Türkçe yazmış, Hamiyet Fransızcaya çevirmiş ve sonunda *Ankara Mahpusu* tamamlanmıştı.

İki kardeş kitaba son noktayı koyduklarında, Hamiyet "Nesi eksik benim kardeşimin Jean Austen'den,* Gustav Flaubert'ten?"** dedi.

Hamiyet de Suat da, Austen ile büyümüşlerdi. İkisi de bayılarak okumuşlardı yazarı. Kitaplarını ezbere bilirlerdi.

Flaubert'in kitaplarını da okumuşlardı. Abla kardeş, özellikle de *Madam Bovary*'yi çok severlerdi.

Ablası "Nesi eksik benim kardeşimin Austen'den, Flaubert'ten?" deyince, Suat "Göreceksin abla, sonraki kitap *Yalı*nın *Gölgeleri* aynı tepkileri alacak Fransızlardan" diye cevap verdi.

Kitabına inanıyor, güveniyordu.

***

Ankara Mahpusu Les Editeurs Français Reunis tarafından 1957'nin başlarında yayımlandı.

* Jane Austen: 1775-1817 yılları arasında yaşayan ünlü İngiliz kadın romancı. *Sense and Sensibility* (Akıl ve Tutku), *Pride and Prejudice* (Aşk ve Gurur), *Mansfield Park* ve *Emma* gibi gibi kitaplarıyla, İngiltere'deki sosyal hayatı gözler önüne serdi.

** Gustave Flaubert 1821-1880 yılları arasında Fransa'da yaşadı. Bütün dillere çevrilen ünlü kitabı *Madam Bovary* 1857 yılında yayımlandı.

Ve tam da Suat'ın istediği, beklediği gibi, çok ses getirdi.

Edebiyatla ilgilenen tüm gazete ve dergilerde, hem kitaptan hem de yazarından söz edildi.

Ünlü eleştirmenler Suat Derviş'i göklere çıkardılar.

Bazıları Derviş'i Gorki ve Balzac'la özdeşleştirdi.

Suat'ı, Legion d'Honneur ödüllü Ivo Andric* ve *Ankara Mahpusu*'nu *Drina Köprüsü*'yle karşılaştıranlar, hatta daha gerçekçi ve daha hümanist bulanlar bile oldu.

Tüm eleştirmenlerin üzerinde birleştiği, Suat Derviş'in önünün Türkiye'de olduğu gibi tüm dünyada da çok açık olduğuydu.

Öyle de olacaktı.**

***

Ankara Mahpusu'nun ateşlediği Suat, derhal sonraki projesini tezgâha koydu.

Şimdi de *Çılgın Gibi* isimli romanını yeniden ama bu sefer doğrudan Fransızca yazacaktı.

Çılgın Gibi içinse *Les Ombres du Yali* ismini düşünmüştü Suat.

Hamiyet'e, "*Yalının Gölgeleri* ismi nasıl olur?" diye sorunca, ablası çok beğendiğini söylemişti.

Kitabın yeniden ve doğrudan Fransızca yazılacak olması fikrini de benimsemişti Hamiyet. Kendisine sadece tekrar okuma ve biraz da cümlelerle uğraşma işinin kalması hoşuna gitmişti.

Böyle olunca, Suat'ın düşüncelerinin, ruhunun kitaba daha iyi geçeceğini de düşünmüştü Hamiyet. *Ankara Mahpusu*'nda bunu,

---

* İvo Andric 1892-1975 yılları arasında yaşadı.

** *Ankara Mahpusu* 1958'de Bulgarcaya, 1960'ta Rusçaya çevrildi. Sonraki yıllarda öteki dillere de çevrilecek olan roman, on sekiz ayrı ülkede basıldı.

kardeşinin ruh dünyasına girerek kendisi yapmaya çalışmış, cid-den çok zorlanmıştı.

***

Ankara Mahpusu'nun rüzgârıyla masasına ve daktilosuna daha çok bağlandı Suat. Tıpkı İstanbul'da olduğu gibi gecesini gündüzüne eklemeye koyuldu.

Yalının Gölgeleri'nde, Osmanlı'nın ünlü bir paşasının torunu olan Celile'yi ve arka planında bir dönemin bitiş, ötekinin başlangıç serüvenini anlatacaktı Suat. Tabii, tarihi ve sosyal dokuyu, insan ilişkilerini ihmal etmeden.

Çocukluğunu ve genç kızlığını Boğaziçi'nin kenarında, devasa bir yalıda geçiren Celile'nin içdünyasına doğru bir yolculuğa çıkmak, Suat için hiç de zor olmayacaktı. Çünkü o dünyayı bizzat yaşamıştı.

Kaldı ki, ilk gençliğinde olsun, sonraki zamanlarda olsun Celile'nin kocası Muhsin gibi, burjuva olmak özlemiyle yanıp tutuşan onlarca erkek tanımış, hepsinden de nefret etmişti.

Bu türden görgüsüz insanların içdünyasını, çevreyle kurdukları ilişkileri çok iyi bilirdi Suat.

Osmanlı aristokrasisi Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte yerle yeksan olunca, onların yerini, işte tam da bu sonradan görmeler almıştı.

Zamanında aristokrat olup da bu büyük altüst oluş esnasında pozisyon değiştiren, zengin kalmayı başaranların sayıları parmakla sayılacak kadar azdı.

Bizzat yaşamıştı bütün bu olup bitenleri Suat.

Derviş ailesi, yeni düzene ayak uyduramayıp yok olanların tipik bir örneğiydi.

***

Yalının Gölgeleri'ni yazarken eski günleri, Osmanlı'nın yıkılış serüvenini yeniden yaşadı ünlü romancı.

Genç Türkiye Cumhuriyeti'yle birlikte, yer yer arsızca serpilip gelişmeye çalışan bir sosyal sınıfı, imbikten damıtır gibi yazdı Suat.

Bu arada "sermaye birikimi", "sermayenin el değiştirmesi" gibi olguları irdeledi, yerli yerine oturttu.

Kitabına son noktayı koyunca, birkaç cümlesini, ablasına bir kez daha okudu Suat.

"Muhsin, 'Mademki beni affettin, demek beni seviyorsun' diyordu. 'Affetmek sevmektir. O halde niye bu kadar mahzunsun?'

Celile, 'Sana bu kadar yakın ve senden bu kadar uzak olduğum için...' dedi.

Sesinde çok sert, adeta madeni bir ahenk vardı."

Dinlerken, gözlerinde yaşlar belirdi Hamiyet'in.

Bir roman kahramanı olan Celile'nin gönül kırıklığını, kendi üzerine alınmıştı Suat'ın ablası.

Uzun uzun alkışladı güzel kardeşini Hamiyet.

Sonra kocaman bir "Bravo!" dedi, boynuna sarılıp yanaklarından öptü Suat'ı.

Hemen o gün, Suat çantasında *Yalının Gölgeleri* olmak üzere *Ankara Mahpusu*'nu basan ve satışlardan alabildiğine memnun olan yayınevinin yolunu tuttu.

SEKSEN DOKUZ

Yalının Gölgeleri seçici Fransız roman okurlarının dünyasına bir bomba gibi düştü. Eleştirmenlerden de tam not aldı.

Benzetilmediği ne Rusça yazan Gorki ne de eserlerini İngilizce veren Caldwell kaldı.

1939 yılında yazdığı *Gazap Üzümleri* isimli kitabıyla Pulitzer ödülü alan John Steinbeck'e benzetenler de, İtalyan yazım hayatının modern örneklerinden sayılan *Sicilya'da Sohbet* kitabının yazarı Elio Vittorini'ye benzetenler de oldu.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Almanların Suzet Doli diyerek bağırlarına bastığı Türk kızı, şimdi de Fransızların Suat Dervish'i olmuştu.

Giderek Fransızca konuşulan bütün ülkelerde okunmaya başlanan Suat Derviş'e İspanyollar da kayıtsız kalmayacak, kitaplarını kendi dillerine çevirmeye başlayacaklardı.

Acı olan, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin bu değerli evladını yok sayması, kıymetini bilmemesiydi.

Ne zaman ki Suat ülkeyi yönetmekte olanlar gibi düşünmemeye başlamış, onlara "Hayır beyler, bu yaptıklarınız yanlış! Böyle olmaz!" demişti, işte tam da o zaman, fişi prizden çekilmişti.

İktidarı elinde bulunduranlar bununla da yetinmemiş, değerli yazarı, canı gibi sevdiği ülkesinde horlamış, aşağılamış, hapis yatırmış, bir başka deyişle, zorunlu bir göçe mecbur bırakmışlardı.

Ülkesinin haldeki durumu, esasen tam bir "medeniyet" göstergesiydi beraberinde.

Voltaire'e mal edilen ama ona ait olmadığı da söylenen ünlü sözde düğümleniyordu her şey:

"Fikirlerinize katılmıyorum ama fikirlerinizi ifade edebilmeniz için canımı bile veririm."*

Meselenin özü, tam olarak buydu!

Düşünce ve ifade özgürlüğünün, aslında ülkeler için bir turnusol kâğıdı olduğunu düşünüyordu Suat.

Maalesef güzel ülkesi, yüz elli yıla yakın bir süredir fena halde sınıfta kalıyordu düşünenlere uygulanan ağır baskı nedeniyle.

Dün de böyleydi, bugün de!

Suat, yarın da böyle olacağından fena halde korkuyordu.

***

1957'nin başlarında *Ankara Mahpusu*, ortalarında ise *Yalnın Gölgeleri* ile Fransızların gönlüne taht kuran Suat'ı, ablası Hamiyet'le birlikte şahane bir yaz bekliyordu.

Suat, temmuz sıcağında yayınevine gitti, zarf içinde takdim edilen çekini aldı ve ilk bankada bozdurdu.

Sonra derhal bir plakçı dükkânı buldu ve Gilbert Becaud'nun** 1953, 54, 55 ve 56'da çıkmış plaklarını aldı, adeta koşarak eve döndü.

Hamiyet, kardeşinin elinde plakları görünce, Moda'daki konak günlerinde olduğu gibi sevindi.

---

* Bu sözü Voltaire'in söylediği ispat edilemedi. 1906'da ünlü düşünce adamının biyografisini yazan Evelyn Beatrice Hal tarafından yazılmış bir cümle olduğuna karar verildi.

** Gilbert Becaud: 1927-2001 yılları arasında yaşayan ünlü Fransız şarkıcı, besteci, piyanist ve aktör. Savaş başlayınca okulunu bıraktı ve direniş hareketine katıldı. Ülkesinin sınırlarını aşması, 1958'de *Le Jour ou la Pluie Viendra*'nın (Yağmurun Geldiği Gün) İngilizceye çevrilmesiyle oldu. Şarkı Elvis Presley, Bob Dylan gibi yıldızlar tarafından söylendi, dünyanın her yerinde dinlendi.

Biliyordu, kardeşinin çekini alınca neler getireceğini.

Suat'ın elindeki plakları görünce "Almışsın çeki!" dedi heyecan içinde.

Şimdi, ne altmışlarına yaklaşmış Hamiyet'i, ne de biraz şişmanlamış, iki merdiven çıkınca nefes nefese kalan, göz problemi başlamış elli iki yaşındaki Suat'ı kimse tutabilirdi.

Zaman sanki bir film rulosu gibi geriye sarılmış, bütün konuşmalar, davranış biçimi değişmişti.

İki kardeş, Paris'te fakir işi bir dairede kırk yıl kadar geriye gitmiş, yirmili yaşlara dönmüşlerdi.

"Eveeet..." diyerek plakları ablasına uzattı, genç kızlık günlerindeki gibi Suat.

Bu arada, büyük sürprizini tabii ki en sona saklayacaktı.

Hamiyet heyecan içinde, plakları tarih sırasına dizdi.

1953 basımı *Gilbert Becaud et ses Chansons* isimli albümü pikaba* yerleştirdi ve şarkıyla birlikte dans etmeye koyuldu.

İki kardeş, radyo sayesinde, sanatçının neredeyse bütün şarkılarını ezbere biliyorlardı.

Başladılar şarkılar eşliğinde minik salonda kâh birlikte kâh yalnız dans etmeye.

Hamiyet yorulunca Suat onu bir sandalyeye oturttu.

"Sana bir bardak su getireyim!" diyerek mutfağa gitti, çantasında sakladığı şampanyayı, biraz meyve ve peyniri, iki de kadehi getirip masanın üzerine koydu.

* 1800'lü yıllarda taş plak çalan gramofonlar, 1920'den itibaren elektrikli olanlarla yer değiştirdi. İsimleri pick-up, Türkçe olarak söylersek "pikap" oldu. Taş plaklar da 1950'den itibaren yerlerini vinyl olanlara bıraktı. Sonra teyp icat edildi, ardından CD, DVD geldi... Bugün artık her şeyi internet üzerinden dinliyoruz.

Hamiyet "Demek sürpriz!" diyerek ayağa kalktı, yirmili yaşlarını taklit etmeyi sürdürerek minik bir alkışla memnuniyetini dile getirdi.

"Hayır!" dedi muzip bir edayla Suat ve yirmili yaşlardaki ses tonuyla ekledi:

"Turpun büyüğü heybede! Asıl sürpriz bu değil!"

Gözüyle çantasını işaret etti, tüm muzipliğini sürdürerek.

Hamiyet bir şampanya şişesine bir de Suat'ın çantasına baktı.

O çantaya doğru hamle yaparken, Gilbert Becaud en güzel şarkılarını, en ateşleyen sesiyle söylemeyi sürdürüyordu.

Suat şampanyayı açmak için, ablasının çantasına koymuş olduğu zarfa ulaşmasını bekledi.

Hamiyet "Ooo, Monsieur 100.000 volts!" diye bağırdı, Gilbert Becaud'nun halk arasındaki ismiyle.

"Evet!" dedi ve tam da o anda, şampanyayı, kadehlere dökülmek üzere özgür bıraktı Suat.

İlk yudumlardan sonra "Demek, akşama Becaud, enerjisiyle bizi de ateşleyecek" dedi Hamiyet.

Her ikisi de o yıl vizyona girmiş ve Gilbert Becaud'nun Jacques Merval'i canlandırdığı *Casino de Paris* isimli filmi seyretmiş, büyük zevk almışlardı.

İşte o akşam, Casino de Paris'te* bu kez ünlü şarkıcıyı kendi sesinden dinleyeceklerdi.

---

* Casino de Paris 1730'larda Duc de Richeliu tarafından inşa edildi. 1789 İhtilali'nden sonra adı önce Jardin de Tivoli, sonra 1880'de Palace Theatre olarak değiştirildi. Birinci Dünya Savaşı'na doğru Casino de Paris adıyla modern bir görünüşe kavuştu. O günden bu yana dünyanın en ünlü yıldızlarını ve sanatseverlerini ağırlamayı sürdürüyor.

DOKSAN

Günlük gazeteleri yakından takip ediyor, Cezayir'de olup bitenleri ve Parislilerin buna karşı tepkilerini can kulağıyla dinliyordu Suat.

Cezayir Meselesi, epeydir Cezayir Bunalımı olarak adlandırılıyordu.

Fransa'nın istikrarlı bir demokrasiye geçmesi beklenirken tersi olmuştu.

Aslında olan şuydu: Sosyalist hükümet, Cezayir'deki sömürgecilik durumunu onaylamıyor ama gelebilecek tepkileri göz önünde bulundurarak kestirip atamıyordu da.

Cezayir'de bulunan askerler, hükümet tarafından desteksiz bırakıldıklarını düşünerek öfkeleniyor, alttan alta bir hükümet darbesine hazırlanıyorlardı.

Milliyetçilerin desteğinde, askerler, Cezayir'den kalkacak uçaklar ve paraşütçü birlikleriyle Paris'i işgal etmeyi ve hükümet üyelerini tutuklayarak yerine yeni bir hükümet kurmayı planlıyorlardı.

Hükümet de buna karşılık, polislerden oluşmuş küçük bir ordu hazırlamış, muhtemel işgale direnmenin planlarını yapıyordu.

Suat ve Hamiyet, gazetelerden ve radyolardan, kentin ve hükümet mensuplarının başına gelebilecekleri kaygıyla izliyorlardı.

Çarşıda, pazarda, kahvede, otobüste durmaksızın yaklaşan darbeden söz ediliyor, Parisliler adeta geriye doğru gün sayıyorlardı.

***

1958 Mayıs'ında, İkinci Dünya Savaşı'nın kahramanı General Charles de Gaulle, emekliliğini sürdüğü evinden Cumhurbaşkanı Rene Coty tarafından göreve çağrıldı.

1 Haziran 1958 itibariyle, Meclis, halihazırdaki hükümetin tüm yetkilerini de Gaulle'e devretti.

Böylelikle, Fransızlar muhakkak gözüyle bakılan bir darbeyi önlemiş oldular.

De Gaulle kolları sıvadı ve Fransa için beşinci kez anayasa yaptı. Yeni anayasaya göre Fransa, yarı başkanlık sistemiyle yönetilecekti. Bir anlamda, cumhurbaşkanı bundan böyle ülkede, "tanrı" görevi üstlenecekti.

Öyle de oldu.

İktidara gelir gelmez, de Gaulle'ün önüne çözmek için koyduğu ilk sorun Cezayir oldu.

Ne Suat ne de Hamiyet, Fransızların yeni umudu olan de Gaulle'ün bu sorunu çözebileceğini düşünüyorlardı.

Tıpkı onlar gibi pek çok gazeteci, yazar, aydın da de Gaulle'ün kendisini iktidara taşıyan milliyetçiler ve askerlerle ters düşmeyeceği kanaatindeydiler.

Beklenen, de Gaulle'ün çelik bir yumruk gibi Cezayir'in üzerine yürümesiydi.

De Gaulle, hem milliyetçileri hem de aydın ve sosyalistleri ters köşeye yatırdı.

Cezayir'i sömürge statüsünden çıkartmak üzere, Cezayir'in bağımsızlığı için savaşan Ulusal Kurtuluş Cephesi ile görüşmelere başladı.

Askerler biraz homurdandı.

İçlerinden bazıları bir darbe girişiminde bulunduysa da başarılı olamadı.

Karşılarında de Gaulle gibi ülkesinin kalbini kazanmış bir adam vardı.

***

Suat "Bu adam..." dedi bir konuşmasında Hamiyet'e. "Sittin sene* cumhurbaşkanı olarak kalır. Görürsün."

Haklıydı Suat.

De Gaulle sadece Cezayir sorununu çözmekle, bu ülkeyi özgürleştirmekle kalmadı, aynı zamanda "Bütünleşmiş Avrupa"** fikrini de ortaya attı.

Bir tarafında ABD ve öteki tarafında SSCB olan dünyanın, mutlaka bir üçüncü kuvvete ihtiyacı vardı.

Bir başka deyişle, Avrupa bu iki süper gücün arasında sıkışıp kalmaktan, onların gölgesinde, korkuyla yaşamaktan kurtulmalıydı.

Suat 1958'in 26 Kasım'ında, *Le Monde*'da, de Gaulle'ün ağzından çıkmış şu cümleleri okudu:

"Atlantik'ten Urallara kadar uzanan Avrupa, birleşmiş bir Avrupa, dünyanın kaderini tayin edecektir."

Sonra ablasına döndü ve "Acaba Reşat Fuat bu cümleyi okuyunca ne düşünmüştür?" diye sordu.

Suat bunları söylerken, Hamiyet dilini bilmese bile, sevgili kardeşinin Ukrayna'nın seçkin sanat dergilerinden birinde yayımlanmış yeni hikâyesine göz atıyordu.

* "Sittin" aslında "altmış" demektir. "Sittin sene" eskilerin çok kullandığı bir tabirdir. "Sonsuza kadar" gibi bir anlama gelir.

** Bu fikir üzerine, önce Avrupa Ekonomik Topluluğu ve ardından Avrupa Birliği kuruldu.

DOKSAN BİR

Parasal olarak biraz rahatlaması, Suat'ın aklına, yıllar önce Reşat Fuat'ına verdiği, Klaus'a dair sözü getirdi.

Hamiyet'le karşılıklı kahve içtikleri bir gün, lafı bir punduna getirip "Berlin'i hiç mi özlemedin abla?" diye sordu

"Özlemez olur muyum?" dedi karşılık olarak Hamiyet.

Bu söz üzerine düşüncesini olduğu gibi anlattı Suat.

Berlin'e gidecekler, Hamiyet kentin keyfini çıkartırken Suat devlet dairelerinde Klaus'un izini sürecekti.

"Olur" dedi en uysal ses tonuyla Hamiyet.

İki kardeş, derhal vize işlemlerini başlattılar.

***

Berlin'e ulaştıklarında, o bildikleri, yıllarca zevk duyarak yaşadıkları kentin gitmiş, yerine başka bir "şey"in gelmiş olduğunu üzüntüyle gördüler.

"Kolay değil..." dedi Suat acı içinde. "On beş yıl önce burada savaş vardı!"

Berlin Harekâtı'nın yapıldığı, Kızıl Ordu'nun Berlin Muharebesi'nde tarih yazdığı kentin adıydı Berlin.

Bu harekâtla Berlin düşünce, Avrupa'nın tüm cephelerinde savaş sona ermişti. Ve bütün bunlar topu topu on beş yıl önce olmuştu.

"Düşünebiliyor musun abla..." dedi Suat, Brandenburg Kapısı'nın önünde ve sözlerini şöyle sürdürdü:

"Kızıl Ordu birlikleri işte bu meydana açılan cadde ve sokaklarda, ev ev savaşarak ele geçirdiler kenti."

Eliyle şahane Anıt Kapı'nın kuzeyini işaret ederek "Buradan parlamento binasına yani Reichstag'a ulaştılar ve işgal ettiler"* diye devam etti.

Savaş günlerinin Berlin'inde hem kendisi yaşıyor, hem de Hamiyet'i yaşatıyordu.

Tam da Suat'ın anlattığı gibi olmuştu...

Naziler, yaklaşmakta olan Kızıl Ordu'ya karşı kenti tahkim etmiş ve direnmişlerdi ama Reichstag'ın 30 Nisan 1945 itibariyle düşmesini engelleyememişlerdi.

30Nisan'ı tarih olarak önemli yapan bir başka olay da Hitler ve bazı Alman generallerinin o gün intihar etmeleriydi.

Amerikan, Fransız, İngiliz ve SSCB güçleri Berlin'i tümüyle işgal edince, kentin dört egemenlik bölgesine ayrılmasına karar verilmişti.

Pastanın doğudaki en iri bölümü haliyle SSCB'ye kaldı.

Sonrasında, bir tarafında ABD, İngiltere ve Fransa'nın olduğu, öteki yanında SSCB'nin bulunduğu, çıkar çatışmaları yaşanan bir kent haline dönüşecekti Berlin.

ABD ile Avrupa ülkeleri, Berlin'in SSCB'ye karşı bir ileri karakol olması fikrindeydiler ve bu nedenle, kentin kendi yönetimlerinde olan bölgelerinin imarına süratle başladılar.

Oysa SSCB'nin aynı kararı vermesi kolay değildi. Bu devasa ülke meseleye sosyalizmin eşitlikçi prensipleri açısından bakmak

* 1791 yılında yapımı tamamlanmış olan, savaş yorgunu ünlü anıt Brandenburg Kapısı, Soğuk Savaş süresince Doğu Berlin'de kaldı. Reichstag ise Batı Berlin'in sınırları içindeydi.

ve Berlin'i, hükmettiği büyük coğrafyanın bir parçası olarak görmek durumundaydı.

1945'ten 1960'a kadar geçen on beş yıl içinde makas açıldıkça açıldı ve onarılmış, yatırım yapılmış Batı Berlin tabiatıyla Doğu Berlin'in önüne geçmişti.

Zaman içinde Batı Berlin, doğuda yaşayanların bir an önce kapağı atmak istedikleri yer halini alacaktı.*

* SSCB, Doğu Berlin'den Batı Berlin'e kaçışları engellemek üzere 13 Ağustos 1961'de Berlin Duvarı'nın yapımına başladı. Kırk altı kilometre uzunluğundaki bu duvara "Utanç Duvarı" da denildi. Duvar, 9 Kasım 1989 tarihinde, Doğu Almanya'nın, isteyen vatandaşlarının Batı'ya gidebileceğini açıklamasının ardından tümüyle yıkıldı.

DOKSAN İKİ

Suat'ın, Klaus'un nerede olabileceğine dair bilgisi son derece sınırlıydı.

Reşat Fuat'tan, genç adamın dayısının Arthur Wilde adında bir bilimadamı olduğunu öğrenmişti, o kadar.

Bu nedenle araştırmalarına üniversitelerden başladı.

İlk kapısını çaldığı üniversiteden, Arthur Wilde'ın Berlin Üniversitesi'nin SSCB'nin egemenlik alanında kalan tarafında rektörlük yaptığını öğrendi.

Suat SSCB tarafına geçtiğinde, Reşat Fuat'ın adını vermesinin, işlerin daha kolay yürümesi açısından yararlı olacağını düşündü.

Yanında *Neden Sovyet Rusya'nın Hayranıyım?* isimli kitabının olmamasına hayıflandı biraz.

Üniversiteye ulaşınca rektörle görüşmek istediğini söyledi.

Öncelikle, eğitimden sorumlu bir yoldaşla görüşmesi sağlandı. Adam Almanca bilmiyordu ve nedense çok kuşkulu yaklaşmıştı Suat'a.

Suat uzun uzun anlattı, üniversitenin rektörüyle neden görüşmek istediğini.

Yetkili yoldaş, bunun için özel bir izin alınması gerektiğini söyledi.

"Beklerim" dedi Suat.

Tabii ki hemen olamazdı. Ertesi gün gelmesi gerekiyordu.

Sovyetler Birliği'ne olan tüm sevgisine rağmen, bu durumu aşırı bürokratik buldu Suat Derviş.

***

Sonunda gerekli izinler çıkınca, Arthur Wilde'ı bir yoldaşın eşliğinde makamında ziyaret etti Suat.

Yaşıtı adam, kendisini Türk gazeteci ve yazar olarak tanıtan Suat'ın muhteşem Almancası karşısında şaşırdı.

Reşat Fuat Baraner'in yaşıyor olduğuna sevindiğini söyledi Arthur Wilde.

Klaus da sağ ve salimdi.

Üniversiteyi başarıyla tamamlamıştı ve şimdi meslek sahibi olmaya çalışıyordu.

Dünyalar Suat'ın olmuştu.

"Görüşebilir miyim onunla?" diye sordu.

"Olur" dedi dayı Wilde ve Suat'a, Klaus'un bulunduğu adresi verdi.

***

Genç adama kendisini "Babanızın eşiyim" diye tanıttı Suat.

Annesinin başına gelenlerden çok üzgün olduğunu ilave etti ve delikanlıya babasına dair bilgiler vermeye koyuldu.

Türkiye'de bir hapishanedeydi Reşat Fuat Baraner ve kısa bir süre sonra özgürlüğüne kavuşacaktı.

Genç adam "baba" kavramına alışık olmadığından olsa gerek, biraz ilgisiz göründü anlatılanlara.

Birlikte kahve içtiler ve yürüyüş yaptılar.

Bir ara Suat, Türkiye'ye Reşat Fuat'a göndermek için fotoğraf çektirmek istedi Klaus'la.

"Olur" dedi genç adam.

Fotoğrafçıdan çıktıktan sonra Suat "Benden bir şey ister misin?" diye sordu Klaus'a. Israr da etti.

Hiçbir şey istemiyordu delikanlı.

Bir ara "Türkiye'ye gelip babanı görmek, onunla yaşamak hoşuna gider mi?" diye de sordu Suat.

Klaus şaşırmıştı teklife.

Öncelikle, Doğu Almanya'dan kolaylıkla çıkabileceğini zannetmiyordu. Ayrıca, burada yazar olmak gibi bir çabanın içindeydi.

Berlin'e gelirken, Klaus ile Reşat Fuat meselesine daha çok eşinin tarafından bakmış olduğunu hissetti Suat. Genç adamın kendisine dair planlarının olabileceğini neredeyse hiç düşünmemişti.

Dünyaya getiremediği oğluyla birlikte yürüyormuş gibi hissetti, genç adamın adımlarına kendisininkileri uydurmaya çalışırken bir ara.

Bir hediyelik eşya dükkânının önünden geçerlerken "Sana bir hediye almak istiyorum" dedi Suat.

Klaus, içtenlikle gerçekleşmiş bu teklifi geri çevirmedi.

Dükkânda, birlikte bir kemer seçtiler.

Suat delikanlının kemeri takmasına yardımcı oldu.

Ayrılma saati gelince, Suat Fransa'daki adresini verdi Klaus'a ve ne isterse, neye ihtiyacı olursa kendisini arayabileceğini söyledi. Ayrıca babasının adresini de bir kâğıda yazıp delikanlıya uzattı.

"Eğer yazarsan, çok mutlu edersin onu" dedi biraz kırık bir ses tonuyla.

Sonra toparlandı ve "Bu arada..." dedi. "Yarın çektirdiğimiz resimleri fotoğrafçıdan alacağım, senin adresine de gönderirim."

Teşekkür etti genç Klaus.

Suat, genç adamın başlardaki uzak, tereddütlü davranışının yerini mutluluğa bıraktığını düşündü.

***

Ertesi gün ilk işi, fotoğrafçıya gitmek oldu.

Şahane resimlerdi elindekiler. Bir kısmını Klaus'a göndermek için ayırdı.

Kendisi de birkaçını alıkoyacaktı.

Ötekiler için uzun bir mektup yazdı Reşat Fuat'a. Olup biten her şeyi ayrıntılarıyla anlattı.

Sözünü tutmuştu. Şimdi gönül rahatlığıyla Paris'e dönebilirdi Suat.

DOKSAN ÜÇ

Hasta da olsa *Hiroşima Sevgilim*'i seyredecekti Hamiyet.

İki kardeş, Parislilerin üzerine epeydir konuştuğu filmi görmek için sonunda kuyruktaydılar.

Salona girip yerlerine oturunca "Göreceğiz bakalım haklı mıymış Fransızlar?" dedi Suat.

Hamiyet öksürüklere boğularak cevapladı kardeşini.

"Eminim çok güzeldir."

1959'un sonunda vizyona girmişti *Hiroşima Sevgilim* ve aylardır kapalı gişe oynuyordu.

Filmin senaryosunu yazan Marguerite Duras'nın* çalışmalarını gayet iyi biliyordu Suat. Hem bir yazar olarak duruşunu hem de kitaplarını çok beğeniyordu.

"Önemlisi..." dedi ablasının kulağına. "Yönetmen ve oyuncular da hakkını verebildiler mi tabii?"

Fransız Yeni Dalgası'nın ünlü yönetmenlerinden Alain Resnais'nin çektiği filmde, Emmanuelle Riva ve Eiji Okada rol alıyorlardı.

* Marguerite Duras 1914-1996 yılları arasında yaşadı. Çocukluğu Vietnam'da geçti. İlk kitabı *Les Impudents* (Saygısızlar) 1943'te yayımlandı. Savaş patlayınca direnişçilerin saflarında savaştı. Bu döneme dair anılarını *La Douleur* (Acı) isimli kitabında anlattı. Türkiye'de en çok bilinen kitabı *Moderato Cantabile*'dir. Duras, 1968 Gençlik Hareketi'nde aktif rol oynadı.

Gazeteler hem yönetmeni hem de oyuncuları yere göğe koyamıyorlardı.

Nihayet gonk çalındı ve film başladı.

***

Suat ve Hamiyet, *Hiroşima Sevgilim*'i gözyaşları içinde seyrettiler.

Sinemadan çıkarken, ağlamamak için birbirleriyle göz göze gelmemeye çalıştılar.

"Bu nasıl bir acı abla?" dedi otobüs beklerlerken Suat ablasının elini tutarak.

Filmde Hiroşima'ya atılan bombanın etkileri kadar, Fransız bir kızla Alman bir askerin ilişkileri de konu ediliyordu.

Savaşın ne büyük dramlara yol açtığını, yalın bir dil ve içtenlikle anlatıyordu film.

Marguerite Duras'ya da, yönetmen Alain Resnais'ye de, oyunculara da tam not verdi iki kardeş.

***

Eve vardıklarında, Fransızca bir dergi bulup çıkardı orta yaşlı kadın.

Sonra bir koltuğa oturdu ve "Sana bir şiir okuyacağım. Daha doğrusu hatırlatacağım" dedi ablasına.

Ve başladı Nâzım Hikmet'in "Kız Çocuğu" isimli şahane şiirini okumaya:

"Kapıları çalan benim
Kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
Göze görünmez ölüler..."

Nâzım'ın şiiri dünya çapında ünlenmiş, Fransızcaya da çevrilmişti.

Suat okurken, Hamiyet hıçkırıklarla ağladı.

Nâzım'ın 1956'da kaleme aldığı şiirin öyküsünü tabii ki biliyordu Hamiyet.

Kız çocuğunun adı Sadako Sasaki'ydi. Hiroşima'ya bomba atıldığında sadece bir yaşındaydı. Atom bombasının tesiriyle lösemiye yakalanmıştı. Çocuğa bir büyüğü "Hasta olanlar kâğıttan bin tane turna yaparlarsa, tanrılar onlara sağlık verir" demişti. Minik çocuk bunu duyunca kâğıttan turnalar yapmaya başlamış, kanatlarına da "huzur" yazmaya koyulmuştu. Turnaların bütün dünyayı dolaşabileceklerini, gittikleri her yere "huzur" götürebileceklerini hayal ediyordu Sadako Sasaki. Ama tam altı yüz kırk dördüncü turnayı katlarken, öldü minik kız. Hiroşima'da Sadako Sasaki için bir anıt yapıldı ve ABD'de Seattle Barış Parkı'na bir heykeli dikildi.

Nâzım Hikmet şiirinde Sadako Sasaki'nin yedi yaşında olduğunu, ses uyumu olduğu için yazmıştı.

Aslında Hiroşimalı çocuk, hayatını on bir yaşında kaybetmişti.

***

Suat elindeki Fransızca dergiyi yanına koyarken, üzgün bir ses tonuyla "İşte böyle abloş" dedi. Başka söyleyecekleri de vardı.

"Bir Fransız yazardan, bir de bizden. Ne duyarlı bir adam olacakmış meğerse bizim sevgili Nâzımımız değil mi abla?"

DOKSAN DÖRT

Epeydir hastaydı Hamiyet. Almanya'da başlamıştı öksürmeye. Hep sorunluydu ciğerleri ama hiç bu kadar nefessiz kaldığını hatırlamıyordu.

Gelen doktor "hava değişikliği ve yoğun bakım" tavsiye edince, iki kardeş "Ne yapabiliriz?" diye düşünmeye koyuldular.

Doluya koydular alınadı, boşa koydular dolmadı.

Sonunda Hamiyet "Yüzümü kızartıp Vigo'ya yazacağım" dedi.

Aslında Suat da düşünmüştü bu çözümü ama seslendirmemişti.

Para pul işlerini dert etmeyen, Hamiyet'i sahiden seven, şahane bir adamdı eski eşi.

...

Vigo'dan gelen telgrafı heyecan içinde açtı Suat.

"İsviçre'de sanatoryumda yer ayırttım. Hemen yola çık. Çıkarken beni telefonla ara. Seni orada bekleyeceğim."

Telgrafa telefon numarasını ve Hamiyet'le buluşacakları sanatoryumun adresini de yazmıştı Vigo.

Suat elindeki telgrafı, ablasına gözyaşlarına boğularak okudu.

Hamiyet de duygulandı. "Söylemiştim sana" dedi biraz da iftihar ederek Suat'a.

"Vigo adam gibi bir adamdır da bende iş yok!" diye kendini azarladı ardından Hamiyet.

İki kardeş derhal bir planlama yaptılar.

Önce Suat gidip Hamiyet için bilet alacak, sonra Hamiyet eski eşini arayacaktı.

"Yalnız gidebilecek misin abla?" diye sordu derhal Suat.

Vigo'dan gelen telgrafla güçlenen Hamiyet "Ölmüyorum Suat!" dedi kızıyormuş gibi yaparak.

"Tamam, tamam" diye cevapladı ablasını Suat. Devamını şöyle getirdi:

"Çok küçük bir çanta yaparız. Sen de telefonda Vigo'ya trenin varış saatini filan tam olarak söylersin..."

***

Suat ablasını, çantasına konulmasını istediklerini alt alta yazsın diye yalnız bıraktı. İstasyona gitti.

Geriye elinde bir biletle dönen Suat "Şimdi sıra sende. Otur bakalım telefonun başına" dedi ve ablasının eline gözlüğüyle bileti tutuşturdu.

Hamiyet belli ki hazırlamıştı kendisini geçen süre zarfında. Eski eşiyle telefonda konuşurken hiç zorluk çekmedi.

Telefonu kapatıp soran gözlerle bakan Suat'a dönünce "Çok merak etmiş beni. Daha önce neden yazmadığımı sordu. Derhal gidip ona teslim olmalıymışım. Gerisini o halledecekmiş" dedi.

Vigo'dan gördüğü ilgi Hamiyet'i yüzde elli iyileştirmiş gibi görünüyordu.

Suat, ablasının ve eski eniştesinin aralarındaki muhabbetten alabildiğine etkilendiyse de üzerine konuşmak istemedi. Biliyordu ki, konuşursa ağlardı ve bu da Hamiyet'e iyi gelmezdi.

Bu nedenle "Ben bir çay demleyeyim" diyerek kendini mutfağa zor attı.

Kaçın kurasıydı Hamiyet. Derhal anladı Suat'ın duygulandığını. Durumu zorlaştırmamak için, kardeşinin arkasından "Sonra da..." dedi. "Şu benim çantamı hazırlayalım olur mu?"

"Olur!" diye bağırdı mutfaktan, gözlerinin yaşını silerek Suat.

***

Trene bindirdi sevgili ablasını Suat.

"Paramızı Klaus'u görmek için harcamamış olsaydık, seninle gelirdim biliyorsun değil mi?" diye sordu, son söz olarak ablasına.

Güldü Hamiyet ve "Doğrusu, bu sözleri ne zaman edeceğini çok merak ediyordum. Son dakikaya saklayacağından yüzde yüz emindim" dedi.

Ağlamamakta kararlıydı Suat. Bu nedenle makine gibi konuştu ve derhal trenden indi.

"Abloş iyi ol. Bana her gün yaz. Seni düşüneceğimi biliyorsun. Vigo'ya selam söyle. Benim adıma da teşekkür et. Haydi güle güle. Arkandan el filan sallamayacağım, haberin olsun."

Ablasının ne söyleyeceğini beklemeden trenden indi Suat. Arkasına bile bakmadan perondan dışarıya çıktı.

Artık, istediği gibi ağlayabilirdi.

DOKSAN BEŞ

Suat posta kutusunu her gün kontrol ediyor, ablasından birkaç gün arayla gelen mektupları okuyor, aksatmadan cevap yazıyordu.

İyiye gidiyordu Hamiyet.

"*Kızım...*" demişti bir mektubunda. "*Birkaç hafta içinde, bütün hayatım boyunca yediğim yemekten daha fazlasını yedirdiler. Serumlar, haplar ve iğneler de cabası...*"

Güldü mektubu okurken Suat.

Çok az yerdi sahiden de Hamiyet. Kendisinin tersine, çocukluğundan beri sıska ve çelimsizdi ablası.

Gençken bir bakıma güzellik anlamına gelen zayıflık, yaşlanınca yerini kiloya bırakmalıydı Suat'a göre. "Bir dirhem et bin ayıp örter" derdi, arada bir zayıflıkla ilgili olarak ablasına.

Ama kendisinin bir dirhemleri alıp başını gitmişti. Enikonu şişman bir kadın sayılırdı şimdilerde Suat.

Yine de şişmanlığından çok, dişlerinden şikâyetçiydi. Parası fazla geldiği için diş doktorlarından yıllardır uzak durmuştu. Hiç de iyi olmamıştı yaptığı. Şimdi oldukça sorunluydu diş bakımından.

"Neyse, bir yolunu bulurum" dedi ve kovdu dişlerine ve şişmanlığına dair olumsuz düşünceleri kafasından. Gözlüğünü yeniden takıp, önündeki yazıya yoğunlaştı.

* * *

O sabah Hamiyet'ten gelen mektup yoktu ama başka bir zarf duruyordu posta kutusunda.

Yazıyı tanıdı Suat. Reşat Fuat'tan geliyordu mektup.

Yalnız, bir değişiklik vardı bu kez zarfta. Üzerinde "Görüldü!" damgası yoktu. Pula Istanbul-Büyük Postane damgası vurulmuştu.

Heyecan içinde, merdivenlerde açtı zarfı Suat.

Beklediği haber gelmişti. Reşat Fuat hapisten çıktığını müjdeliyordu sevgili eşine.

Süratle çıktı merdivenleri. Bir koltuğa oturdu ve tekrar okudu mektubu.

"*İstanbul'da, ikimiz için bir ev kuruyorum sevgilim...*" diyordu biricik aşkı.

"Gitmeliyim" diye düşündü Suat.

Fransız dergileri için başladığı yazılar da, çatısını çattığı roman da bekleyebilirdi.

Beyni yıldırım hızıyla çalıştı. Yapması gereken işleri sıraya koydu.

Önce ablasına bir mektup yazdı:

"*Abloş, Reşat Fuat hapisten çıktı. İstanbul'a gitmem gerekiyor. Tabii ki seninle. Senden istediğim tek şey, iyileşir iyileşmez İstanbul'a gelmen. Orada şahane bir oda ve bütün sevgisiyle kız kardeşin seni bekliyor olacak...*"

Ablasına yazdığı mektubu tamamlayınca, bu kez de Reşat Fuat'a yazmaya koyuldu Suat:

"*Derhal döneceğim. Buradaki evi kapatmam, bazı eşyaları elden çıkartmam gerekiyor... Hamiyet'e yazdım, ondan da İstanbul'a gelmesini istedim...*"

***

Suat, Paris'te geçen dokuz yıl zarfında edinmiş olduğu eşyaların fakirlere ulaşmasını istiyordu.

Bunun için arayıp soruşturmuş, en iyi yardım kuruluşunu bulmuştu. Tek problem, her şeyi kendisinin götürmesindeydi.

O sabah da kapının önünde denk haline getirdiklerini götürecekti ki, kapı vuruldu.

Karşısında Rus görünümlü bir kadın ve bir erkek duruyordu. Derhal kendilerini tanıttılar. Kırık bir Almancayla konuşuyorlardı.

Suat her ikisinin de Sovyetler Birliği Komünist Partisi Politbüro üyesi olduklarını anladı.

"Size..." dedi. "İkram edebileceğim maalesef çaydan başka bir şeyim yok. İster misiniz?"

Misafirlerini oturttuktan sonra çayı demleyip salona getirdi Suat.

Almancası biraz daha iyi olan politbüro üyesi kadın tana tane konuştu.

"Eşiniz Reşat Fuat Baraner'e bir mesaj iletmenizi istiyoruz. Türkiye Komünist Partisi'nin ülke dışında yeniden teşkilatlanması için kendisini, az sonra size vereceğimiz adreste bekliyor olacağız. Onunla birlikte, İsmail Bilen, Zeki Baştımar ve Nâzım Hikmet de yeni kurulacak partide görev alacaklar..."

Suat kadını sonuna kadar dikkatle dinledi.

Anladıklarını tekrar etti ve "Hem söylediklerinizi hem de vereceğiniz adresi kendisine ileteceğim" dedi.

DOKSAN ALTI

Tren sınırı geçip Türkiye topraklarından girince, içi bir hoş oldu Suat'ın.

Çok zaman geçmişti aradan.

Tren boy vermiş başakların, ayçiçeklerinin arasında ilerlerken "Dokuz koca yıl. Dile kolay" diye söylendi Suat.

En üstünde ipek sabahlığı olan küçük bir bavulla dönüyordu İstanbul'a.

"Giderken götürdüğümden bile az" diye düşündü mendiliyle alnında birikmiş teri kurularken.

Dokuz yıl, kendisine düşüncesi bile zor gelirken, Reşat Fuat'ın bu süreden bile fazla hapis yattığı geldi aklına.

Suat yazıp çizerken, romanlarını basılmış ve başarılı görürken, sinemalara, tiyatrolara, konserlere giderken, Reşat Fuat dört duvar arasında kalmıştı hep.

"Güzel bir hayat vermeliyim ona" diye düşündü.

***

Sirkeci'de trenden iner inmez karşısında buldu sevgilisini, eşini, kocasını, bir tanesini Suat.

Özlemle sarıldı adama.

Reşat Fuat da başını, gözünü, kulağını, burnunu öptü güzel karısının. Kokladı.

Ağladılar birlikte.

Suat, mendiliyle eşinin de gözlerini sildi.

Sonra bavulu yüklendi yorgun adam ve "Sana bir sürprizim var. Beğeneceğini tahmin ediyorum" dedi, dinç görünmeye çalışarak.

Adresi biliyordu da, tam olarak çıkartamıyordu nereye gidecegini güzel kadın.

Bindikleri taksi Postacılar Sokağı'na girince anladı Santa Maria Apartmanı'nda oturacağını.

Oldum olası severdi buraları Suat. Defalarca konuşmuşlardı Reşat Fuat'la tam da bu kilise ve apartman üzerine. Kocası, bu konuşmaları hatırlayarak kiralamış olmalıydı oturacakları daireyi.

***

Kapıdan içeriye girer girmez sevdi yeni evini kadın.

Keten perdelere ve evin sıcak renklerine bayıldı.

"Ne güzel" dedi.

"Ahşap mobilyaların bir kısmı gelmedi. Bir marangoz arkadaşım yapıyor" dedi buna karşılık adam.

Aklına, Paris'e giderken sağa sola emaneten bıraktığı birkaç parça ahşap eşya geldi kadının.

Bir bir saydı, kimlerde nelerinin olduğunu.

Ceviz masa saydıklarından biriydi.

"Bu nedenle yemek masası sipariş vermedim. Dediğin gibi, Çamlıca'daki köşkten kalan ceviz masa çok işinizi görür" dedi adam.

Evin her köşesini dolaştılar birlikte ve el ele.

Her ikisi de geriye doğru düşündüler.

Ayrı geçen on yıla, ayrı ayrı üzüldüler.

***

"Akşam yemeği için Rejans'tan yer ayırttım" dedi Reşat Fuat.

Bayıldı Suat.

Paris'i sevmemiş miydi? Hayır sevinişti.

Berlin'i de çok sevmişti.

Ama İstanbul'u farklı sevdiğini düşünmüştü, geçen zaman içinde.

Tarif etmek gerekse, etle tırnak ya da kanla damar gibiydi, Suat'la İstanbul'un ilişkisi.

Akşam yemeğini Rejans'ta yiyeceklerini öğrenince hemen yatak odasına gitti, çantasından temizlik ve makyaj malzemelerini çıkardı, ipek sabahlığını sırtına geçirip banyoya geçti.

Şahane görünmeliydi kocasına. Bu nedenle küçük bir banyo yaptı.

Sonra saçlarına şekil verdi. Biraz fondöten, rimel ve bolca ruj marifetiyle, tüm yol yorgunluğunu giderdi.

Aynaya bir kez daha baktı ve kendi kendine "Çok güzel bir kadın olacağım artık!" diye söz verdi.

Zaten çok güzeldi Suat. Güzel doğan, şanslı kadınlardandı.

Teni, kaşı, gözü ve mütenasip vücuduyla, uzun yıllar bir bakanı bir daha baktırmıştı kendisine.

Sonra ne olduysa olmuş, şu laner kilolar bela olmuştu başına. Gözlerinin kenarlarına kırışıklar yerleşmişti. Ağzının da en kısa zamanda elden geçmesi gerekiyordu.

Kendi kendine bir kez daha söz verdi aynanın karşısında.

Güzel bir kadın olacaktı!

DOKSAN YEDİ

"Birer kadeh votkayla başlamak ister misin?" diye sordu Reşat Fuat.

Bayıldı Suat bu fikre. Çok severdi Rejans'a özgü, votka şişesine konulan ince limon kabuklarıyla tatlandırılmış limonnayayı.

Eşi "Nazdoravya!" diye kadehini kaldırınca aklına geldi, iki politbüro görevlisi tarafından ziyaret edildiği.

"Nazdarovya!" diye karşılık verdi ve hemen anlattı, bin bir özür dileyerek, kendisi aracılığıyla kocasına gönderilmiş, unuttuğu haberi.

"Günün sihri. Sana ve yeni evime kapıldım" dedi son olarak.

Şöyle bir düşündü Reşat Fuat eşinin getirdiği haber üzerine. Sevinmiş gibi görünmedi.

"Sonra konuşuruz bunu!" diyerek kapattı üstünü.

Suat'ın bu önemli haberi unuttuğunu söylemesi üzerine, Reşat Fuat da kendisinin unuttuğu bir şeyi hatırladı.

"Ben de seni görünce, Klaus'la ilgili yaptıkların için teşekkür etmeyi unuttum!" dedi.

Suat, eşinin tersine bu konuyu konuşmayı ertelemek istemedi. Hemen başladı genç Klaus'la ilgili konuşmaya.

Delikanlının kendisiyle karşılaştığında yaşadığı ürkekliğin sonra nasıl sevgiye dönüştüğünü anlattı uzun uzun.

"Bana yazdı" dedi Reşat Fuat.

"Hatta, senin gönderdiğin resimlerin aynılarından da gönderdi."

Sevindi Suat. Klaus'un babasına yazmış olması çok hoşuna gitti.

Reşat Fuat'ın gözlerinin "Klaus" dedikçe parıldadığı dikkatini çekti. Doğuramadığı oğlunu hatırladı. İçi kan ağladı.

Öte yandan, dünyanın bir başka köşesinde de olsa, bir çocuğu vardı. Reşat Fuat'ın oğlu, tabiatıyla onun da oğluydu.

"Genç Klaus'a içelim mi?" diye sordu Reşat'a.

Birer kez daha "Nazdarovya!" dediler.

* * *

Sonra biraz her şeyden bahsettiler.

Sıra Hamiyet'e gelince, Reşat "Bizimle yaşamasını çok isterim ablanın" dedi.

Suat'ın eşinden duymak istediği de buydu ve kendisinin de söyleyecekleri vardı.

"Senin hapse girdiğini duyunca hayatını iptal etti Hamiyet. Vigo'yla hayatına devam etmek istemiyordu, bunu biliyorum. Buna karşılık hayatını bana vakfetmesi de gerekmiyordu. Dokuz yıl, Paris'te benim için uğraştı. Yazılarımı düzeltti, moralimi yüksek tutmaya çalıştı, motive etti..."

Ablasından bahsederken ağlamaklı oldu Suat.

"Ve şimdi o hasta!" dedi son olarak.

"Ne kadar hasta?" diye sordu Reşat Fuat.

"Çok iyi bakılması lazım. Bildiğin ince hastalık işte. Verem. İyi bakılırsa bu nedenden ölmez. İhmal edilirse gider."

"İyi bakarız" dedi Hamiyet'le ilgili olarak Reşat Fuat.

Sevindi Suat.

"Peki biz ne yapacağız?" diye sormak geldi aklına.

"Sen yazacaksın Suat. Hikâyeler, romanlar, yazılar yazacaksın."

"Sen?" diye sordu bunun üzerine Suat.

"Bir kere, haberini getirdiğin yurtdışında yapılması planlanan toplantıya katılmayacağım. Yorgunum Suat. Biliyorsun kalbimle ilgili ciddi sorunlarım var. Ayrıca, saydığın isimler arasında Zeki Baştımar da var ve onunla on yıl önce büyük sorunlar yaşadım. Anlatması uzun sürer. Seni de kendimi de yormak ve üzmek istemiyorum. Aramızdaki anlaşmazlıktan, beni toplantıya davet edenlerin de haberi var. Ya onu ya da beni tercih etmeleri gerektiğini biliyorlardı. İkimizi de davet ederek yanlış yaptılar. Eminim, bu yanlışta ısrar da edecekler."

Suat eşinin sözlerinden en çok "Yorgunum. Kalbimle ilgili ciddi sorunlarım var" kısmını seçip aldı.

Geçen on yıl içinde çok çökmüştü Reşat Fuat. Sadece altmış bir yaşında olmasına rağmen yetmişten daha az göstermiyordu.

Hafızasında, on yıl önce yargılamalar esnasındaki Reşat Fuat'ı aradı Suat.

Arada dağlar kadar fark vardı.

Sahiden yorgun görünüyordu eşi.

DOKSAN SEKİZ

İlk birkaç haftayı özlem gidermeye ve evini derleyip toparlamaya ayırdı Suat.

Paris'e gitmeden sağa sola dağıttığı kimi eşyalarını, mesela Çamlıca'daki köşkten kalma ceviz yemek masasını evine taşıttı.

İki odaya sahip evde bir odayı Hamiyet için ayırınca, çalışma odası olarak salonu kullanmaktan başka çare kalmadığını gördü.

Küçük bir çalışma masasıyla, pencere kenarında kendisine ait bir köşe oluşturdu.

Masasının üzerine koyduğu aile yadigârı vazoda, her zaman çiçeklerinin olacağını çok iyi biliyordu Suat.

Çünkü, sevgili eşi Reşat Fuat'ın kendisini hiçbir zaman taze çiçeksiz bırakmayacağını yaşayarak görmüştü.

Masasının üzerine vazoyu koyarken gerilere gitti.

Moda'daki konaktan Berlin'e, oradan Çamlıca'daki köşke ve muhtelif apartman dairelerinden geçerek Şişli'de, Reşat Fuat'la birlikte oturduğu, sevgili kardeşi Ruhi'yle paylaştıkları bahçeli eve ulaştı.

Suat'ın hamile olduğu günlerdi...

Nasıl şefkatli, nasıl sevecendi Reşat Fuat o günlerde.

Dünya kadar hapis yattıktan sonra, kocasının bu özelliklerinin eksilmemiş, artmış olduğunu hissetti derinlerinde bir yerde.

Paris'te geçirdiği yıllarda çok özlemişti Reşat Fuat'ı Suat.

Sadece bir erkek, koca olarak değil, iyi bir insan, bir can yoldaşı olarak da burnunda tütmüştü sevgili eşi.

Bu evde, birlikte yaşamaya başladıkları ilk saniyeden itibaren, Reşat Fuat'ı özlemekte ne kadar haklı olduğunu iliklerinde, kemiklerinde, ruhunun derinliklerinde hissetmeye başlamıştı Suat.

Uzun yıllar sonra, yaşıyor olmaktan yine ve sahiden zevk aldığını düşündü güzel kadın.

Biliyordu, iyi gelecekti bu duygu ve düşünceler kendisine.

* * *

Evin genel durumunun yerine oturduğunu görünce, bu kez de ağırlığını sevgili ablasının odasını hazırlamaya verdi Suat.

Onun seveceği gibi tüller, perdelik kumaşlar, yatak örtüleri aldı.

Başucuna bir komodin, üzerine bir okuma lambası koydu.

Yine aile yadigârı gümüşlü kristal sürahiyi ve artık takımı kalmamış kristal bir su bardağını başucuna yerleştirdi.

Hazırdı yeni evi ablası için.

Çalışma masasına oturdu ve uzunca bir mektup, bir de telgraf metni hazırladı:

"Sevgili ablacığım, evimiz bugün itibariyle sana uygun hale geldi. Senin için güzel bir yatak odası hazırladım. Beğeneceksin..."

Mektubunun en sonuna *"Kestane kebap, çabuk gel!"* yazdı Suat.

Öyle ya, cevap filan beklemiyordu ablosundan Suat. Gelmesini, hem de çabuk gelmesini istiyordu, o kadar.

Telgraf metniyle mektubunu, Reşat Fuat evden çıkarken ona verdi.

"Bunu postaya vermeni rica edeceğim. Şu telgrafı da çekersen sevinirim."

***

Reşat Fuat, hapisten çıktıktan sonra hayatını çevirmen olarak kazanmaya karar vermişti.

Arkadaşı Behice Boran'ın* kocası Nevzat Hatko'nun** tercüme bürosunda çalışmaya başlamıştı yorgun adam.

Her sabah evinden çıkıyor, biraz yürüdükten sonra tünelle Karaköy'e iniyor, Galata Köprüsü'nün üzerinden Sirkeci'de bulunan çeviri bürosuna gidiyordu.

"En çok da, insanların arasına karışıp işe gitmek ve eve dönmek var ya onu seviyorum Suat" dedi kocaman bir gülümsemeyle, kapıda eşine sarılarak.

Bürosunun çok yakınındaki Büyük Postane'ye gitmek de iyi gelecekti yıllarını hapis köşelerinde tüketmiş Reşat Fuat'a.

Mektubu ve telgraf metnini Suat'a gösterip "Umarım yakında gelir ve sen çok mutlu olursun" dedi ayrılmadan son kez.

---

* Behice Boran 1910-1987 yılları arasında yaşadı. Sosyolog. 1941'de *Yurt ve Dünya* ile *Adımlar* dergisini çıkarttı. 1948'de doçentlik yaptığı üniversiteden uzaklaştırıldı. 1950'de Barışseverler Cemiyeti'ni kurdu. 1962'de Türkiye İşçi Partisi'ne katıldı. 1965 yılında bu partiden milletvekili oldu. 1971 yılında partinin genel başkanlığını üstlendi. O sene on beş yıl hapis cezasına çarptırıldı. 1974 affından yararlandı. 1981 yılında vatandaşlıktan çıkartıldı. Yedi yıl sürgün hayatı yaşadı. Vatanından uzakta, Brüksel'de öldü.

** Nevzat Hatko 1946 yılında Behice Boran'la evlenince, Basın Yayın Umum Müdürlüğü'ndeki işini kaybetti, İstanbul'da bir çeviri bürosu kurdu. *Haydar Kampı* da dahil olmak üzere birçok kitabı dilimize kazandırdı.

DOKSAN DOKUZ

60 İhtilali'nin* ardından serbest kalan Reşat Fuat ve onun serbest bırakıldığını öğrenir öğrenmez soluğu İstanbul'da alan Suat, birlikte şahane bir kış geçirdiler.

Suat'ın İstanbul'a ve sevgili eşine duyduğu özlem, Reşat Fuat'ın özgürlüğe ve biricik aşkına duyduğu özleme karıştı, sel olup aktı.

Esasen, 60 İhtilali'nin etkilerinin en yoğun hissedildiği günlerdi.

Yassıada'da gerçekleşen mahkemelerin radyodan canlı yayını, gazetelerin her gün bu konuyu manşete taşımasından da anlaşılıyordu ki ülkenin normalleşmesi bir hayli zaman alacaktı.

Öte yandan, 1961'in ilk aylarından itibaren ülkede yeni siyasi partiler kurulmaya başlanmıştı. İşçi Partisi de bunlardan biri olacaktı.

Reşat Fuat bu partiden özenle uzak durmaya çalışıyordu. Bir konuşmalarında bu davranışını Suat'a şöyle izah edecekti:

* 27 Mayıs 1960'ta Silahlı Kuvvetler tarafından gerçekleşen askeri darbe. Ülkeyi yönetmekte olan Demokrat Parti'ye karşı, "baskıcılık ve kardeş kavgasına yol açma" gerekçesiyle gerçekleşti. 27 Mayıs'ta gerçekleşen darbeden tam beş ay sonra, 26 Ekim tarihinde genel bir af yasası çıkartıldı.

"Birinci nedenim, yeni kurulacak partiyi korumak. Dahil olmam halinde parti zarar görür. Mehmet Ali'ye* de söyledim bunu. İkincisi, kendimi yorgun hissediyorum Suat."

Hakikaten de yorgundu Reşat Fuat.

Yeni kurulan ve içinde Behice Boran'ın da bulunduğu partiyi korumak için Nevzat Hatko'nun çeviri bürosundan da ayrılmış, kendine yine Sirkeci'de, bir çeviri bürosu kurmuştu. Noter tasdikli çeviriler vasıtasıyla evinin geçimini temin etmeye çalışıyordu.

***

Eşinin sadece çalışmasını değil, biraz dinlenmesini ve eğlenmesini de istiyordu Suat.

Bir bahar akşamı "Kadıköy'ü, Moda'yı, Koço'yu** özledim, hadi gidelim" dedi.

Sevindi Reşat Fuat.

Koço eski Koço'ydu.

Birkaç meze tabağı ve rakı masaya henüz servis edilmişken "Bir telefon edip geleceğim" dedi Suat.

Telefonunu ettikten sonra "Erdem gelecek, Erdem Buri.*** Onunla tanışmanı çok istiyorum" diyerek emrivaki yaptı Suat.

---

* Mehmet Ali Aybar 1908-1995 yılları arasında yaşadı. Olimpiyatlarda da koşan rekortmen bir atletti. Hukukçu, akademisyendi. *Vatan*, Gün gazetelerinde yazdı. *Hür*'ü ve *Zincirli Hürriyet*'i çıkarttı. 1962 yılında Türkiye İşçi Partisi'nin genel başkanı oldu. 1968'de Çekoslovakya'nın SSCB tarafından işgal edilmesine karşı çıktı. "Hürriyetçi ve Güler Yüzlü Sosyalizm" tezini ortaya attı. 1975'te adı sonradan Sosyalist Devrim Partisi olacak Sosyalist Parti'yi kurdu. 1980 darbesi sonrasında, DİSK davasından hapse giren işçi liderlerinin avukatlıklarını yaptı.

** 1928'den bugüne, Moda'da hizmet veren ünlü meyhane.

*** Erdem Buri 1925 yılında doğdu. Osmanlı'nın ünlü vezirlerinden Suphi Paşa'nın torunudur. Suat'ın dedesi Derviş Paşa, Erdem Buri'nin de büyükbabasıdır.

Az sonra da Erdem yanında güzel bir kızla çıkageldi.

"Tülay"* diyerek tanıttı yanındaki güzel kızı Erdem.

Öpüşme, tanışma, tanıştırılma faslından sonra "Suat Abla utanmıyor musun? Neden bize gelmedin?" dedi Erdem Buri.

Suat'ın yalanı hazırdı.

"Reşat Fuat enişten hapisten yeni çıktı biliyorsun. Ben söyledim ama o seni zor durumda bırakmak istemedi. Aramamızı, istersen buraya geleceğini söyledi."

Bu arada kocasını da bakışlarıyla sıkıladı Suat.

"Olmaz, katiyen olmaz!" diye kestirip attı Erdem. Koço'ya bir "hesap tamam" işareti çaktı ve "Abla" diye hitap ettiği Suat'la eniştesini alıp Moda'daki evine götürdü.

Erdem'in Moda'daki terasında, başka birçok misafirle birlikte, Suat ve Reşat Fuat çifti çok güzel bir gece geçirdiler.

Reşat Fuat çok sevdi Erdem'i ve arkadaşı genç Tülay'ı.

Onlar da hem Reşat Fuat'ın hem de Suat'ın muhabbetinden çok hoşnut kaldılar.

Sonraki günlerde, Suat yanına Reşat Fuat'ı da alarak, neredeyse haftada bir Erdemlere gitti.

* Tülay German 1935 yılında doğdu. Şarkı söylemeye dört yaşında başladı. 1962'den itibaren Erdem Buri ile "çoksesli Türk popüler müziği" yaptı. Cazla uğraştı.

YÜZ

Sevgili ablası iyileşmiş olarak İstanbul'a gelmiş, özenle hazırlanmış odasına yerleşmişti.

Artık abloşu da yanında olmak üzere çalışıyordu Suat.

Her sabah Reşat Fuat'ı ofisine yolcu ettikten sonra masasına oturuyor, babasından kalma daktilosunda uzun saatler tıkırdıyordu.

"Bir ipek sabahlığın, bir de bu daktilo makinen Suat, nasıl becerdin de her ikisini de bugüne kadar getirebildin?"

Hamiyet'in bu sözleri, masasında çalışmakta olan Suat'ın yerinden kalkıp ablasından bir öpücük almasına sebep oldu.

Sonra gidip iki sade kahve yaptı.

Kahvesinden ilk yudumu alır almaz "Beni eski günlere götürdün Hamiyet" dedi.

Çok samimi davranacağı, duygularına dizgin koymayacağı zamanlarda "Hamiyet" demeyi severdi ablasına.

"İnanır mısın, bu daktilo babam ve ipek sabahlığın da annem kokuyor hâlâ."

Gözleri doldu Suat'ın.

Hamiyet elindeki kahve fincanını masanın üzerine koydu ve yanında oturmakta olan kardeşinin saçlarını okşadı.

"Biliyorum" dedi.

"Paris'e gitmek üzereyken, daktilo makineni arkadaşına emanet ederken yaptığın konuşmayı dün gibi hatırlıyorum. İpek sabahlığını her seyahatinde bavulunun en üstüne koyduğunu, her çıkardığında özenle askısına astığını fark etmedim mi zannediyorsun?"

İki kardeş gözlerinden dökülen birkaç damla yaşın arkasını getirmemeyi becerdiler. Ellerinin tersiyle gözlerindeki yaşları silip, kahvelerini içmeyi sürdürdüler.

Sonra Hamiyet Fransızca bir romana daldı, Suat yazmaya devam etti.

***

Suat'ın masasının üzerinde epeydir bir roman vardı.

Aksaray'dan Bir Perihan koymuştu romanın ismini, henüz başlarken.

Bir geçiş dönemi romanı olacaktı *Aksaray'dan Bir Perihan*. Aynı zamanda sosyal sınıfların tipik davranışlarını da gözler önüne sermek istiyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kardeşlik, özgürlük, eşitlik ilkelerine göre yeniden tanzim edilmesini isteyen, büyük servetini bu yolda harcayan, aristokrat bir babanın oğlu Nuri'nin dramıydı anlatacağı.

Nuri'nin Aksaraylı zengin olma özlemiyle yanıp tutuşan fakir Perihan'a kayıtsız şartsız teslim oluşunun arkasındaki nedenleri analiz edecekti Suat.

Nuri'nin ablası Pakize ve dadı Gülter'in yan karakterler olarak verecekleri katkılarla hem bir dönem, hem de iktisadi ve sosyal analiz romanı yazacaktı ünlü ve başarılı romancı.

Aristokrasinin, kendisine ait olduğunu fark bile etmediği parasıyla arasına koyduğu mesafeyi, bir kenar mahalle kızının paraya olan özlemini ve elde etmeye yönelik sınır tanımazlığını yazıyordu süratle Suat.

Deneyimli romancı arada bir geri dönüyor, bir düzen yıkıldıktan sonra, yeni düzen kurululuncaya kadar geçecek süre içinde

meydana gelen çalkantıları gözünden kaçırıp kaçırmadığını kontrol ediyordu.

***

Evin içinde iki değerli okuyucu vardı Suat'a yardımcı olan.

Hamiyet sevgili kardeşinin yazdıklarını okuduktan sonra, özellikle de duygusal konularda "Acaba şöyle mi ifade etseydin?" diyerek katkılarda bulunuyordu.

Reşat Fuat ise Suat'ın sınıfsal analizlerine, tarihi yorumlayış tarzına bir yandan hayran kalıyor öte yandan kendi gözlem ve tecrübeleriyle eşinin yazdıklarını karşılaştırarak önerilerde bulunuyordu.

Suat tam da planladığı gibi aralık ayının ortasında *Aksaray'dan Bir Perihan*'ın son satırına son kelimeyi yazdı, noktayı koydu, en alta da "Son" diye ilave etti.

"Bitti abla!" diyerek evin içinde dans etmeye başladı.

Sonra koşa koşa mutfağa gidip buzdolabının altında saklamakta olduğu bir şişe şampanya ve iki kadehle salona çıktı.

"Parti zamanı!" diyerek, Hamiyet'in alkışları arasında şampanyayı patlattı.

Sevinç içindeydi Suat. İlk yudumunu aldıktan sonra koşarak pikaba Beatles'ın* ünlü parçası "Love Me Do"yu koydu.

İki kardeş eski günlerin Moda'sında, Berlin'inde, Şişli'sinde, Paris'inde, Çamlıca'sında olduğu gibi şimdi de Beyoğlu'nda, bu kez de bu dönemin yükselen yıldızıyla, Beatles'la dans ediyorlardı.

---

* Beatles ilk single'ı "Love Me Do"yu 1962'de çıkarttı. Bu çalışmasıyla müzik listelerinde on yedinciliğe yükseldi. İkinci çalışması "Please, Please Me" ile ikinci sırayı yakaladı. Grup 1963 yılında "Beatlemania"yı piyasaya çıkartınca fenomen haline geldi. İngiltere'den başlayarak bütün dünya Beatles'la yatar, onunla kalkar oldu.

YÜZ BİR

*Aksaray'dan Bir Periha*n 17 Aralık 1962'de *Gece Postası*'nda* tefrika edilmeye başlandı.

Reşat Fuat akşamleyin eve dönerken *Gece Postası*'ndan beş tane getirmiş, daha kapıda "Tünel'de birçok okuyucu gördüm, senin romanını okuyan" demişti.

Suat ve Hamiyet birer *Gece Postası* kapıp koltuklarına oturmuşlar, biri sanki hiç yazmamış, öteki de hiç okumamış gibi romana kendilerini kaptırmışlardı.

Onlar gazeteyi okurken, Reşat Fuat kolları sıvamış ve lahzada bir çilingir sofrası oluşturmuştu.

Uzun uzun konuştu üç ahbap hem Suat'ın yeni romanı hem de eski çalışmaları üzerine.

Sonra "Şimdi sırada ne var?" diye sordu Hamiyet kardeşine.

"Abloş, şimdi biraz Fransızca biraz da Türkçe hikâyeye ağırlık vereyim diyorum."

"*Vaillant*'a** mı göndereceksin Fransızca olanları?" diye sordu bu sefer de Reşat Fuat.

Öyle yapacaktı Suat.

Nasıl olmuşsa, yeni romanına kendi ismini koymasına, Suat Dervi̇ş adıyla yayımlamasına izin vermişti *Gece Postası*'nın yönetimi ama

* 17 Aralık 1962'den, 22 Şubat 1963'e kadar tefrika edilen *Aksaray'dan Bir Perihan*, altmış sekiz gün süreyle gazete okurlarının ve roman meraklılarının sevgilisi oldu.

** Fransa'da yayımlanan sol görüşlü dergi.

Türkiye'deki öteki gazete ve dergiler Suat'tan müstear isim kullanarak yazmasını istiyor, adını kullanmasına pek yanaşmıyorlardı.

Demokrat Parti dönemi bir ihtilalle devrilmiş olmakla birlikte, Suat Derviş, basın yayın çevrelerinin pek de sıcak bakmadıkları bir isim haline dönüşmüştü bir kere.

Görünmeyen bir el "sakıncalı" ilan etmişti, bir dönemin Türkiye'sine hem gazeteci hem de romancı olarak damgasını vurmuş yazarı.

Bunda Reşat Fuat Baraner'in TKP'nin bir numarası olarak yargılanması ve ceza alınasının rolü de vardı kuşkusuz ama Suat bunu hiç mi hiç dert etmiyordu.

* * *

Hamiyet pek hoşnut değildi Suat'ın üzerine yapışınış olan "komünist" etiketinden.

Sevgili kardeşi Reşat Fuat'la karşılaşmamış, onunla *Yeni Edebiyat* serüvenine girmemiş ve giderek onu sevmemiş olsa, geçmişte estirmiş olduğu rüzgâr hiç kesilmeyecek, zirvedeki yerini bugün de muhafaza ediyor olacaktı.

"Ah Suat..." diyordu arada bir Hamiyet. "Tek rakibin kendindin. Bugün de öyle olacaktın."

Ablası böyle konuşunca üzülüyordu Suat.

"Ama abla..." diyordu böyle zamanlarda. "O zaman da ben ben olmazdım. Nasıl yazardım *Fosforlu Cevriye*'yi ya da son yayımlanan *Aksaray'dan Bir Perihan*'ı?"

Sonra derin bir nefes alıyor, şöyle devam ediyordu sözlerine:

"Bütün bunlar bir bakışın, bir düşünüş tarzının ürünleri Hamiyet. Haklısın, bir kısım siyaset insanı sevmedi yanlışlarını yüzlerine vurmamı ama gerçekleri söyledim abla. Ne yapsaydım? Yakışır mıydı

Ismail Derviş gibi bir babanın kızına düşündüklerini söylememek? Kul hakkı yememezlik konusunda bizi neredeyse her gün uyaran annemiz Hesna Hanım'ın kemikleri sızlamaz mıydı mezarında? Sonra nasıl bakardım aynada kendi yüzüme? Yapma abla! Bu sadece ülkenin en meşhur yazarı olma ya da olamama, çok para kazanma ya da kazanamama meselesi değil, aynı zamanda bir şeref, haysiyet, namus kavgası! Söyle abla, ben sahip çıkmasaydım ülkemin ezilen, horlanan, sırtından geçinilen insanlarına, kim çıkacaktı? O sonradan görme züppeler mi? Açlıktan nefesi kokarken bir yolunu bulup makam, mevki, para sahibi olmuş, iktidarın nimetlerini yiye yiye bitiremeyen o haysiyetsiz ikiyüzlüler mi? Bak Hamiyet etrafımıza! Sen ve ben, biz şahidiz köhnemiş Osmanlı'nın yerine genç Türkiye Cumhuriyeti daha kurulurken yapılan hatalara. Gözlerimizle gördük olup bitenleri. Gazi ve çevresinde toplanmış bir avuç kahraman ve iyi niyetli insan ne kadar çabalarsa çabalasın, sırtlanlar yaptılar yapacaklarını. Emperyalistlere karşı verilen savaşta galip geldik gelmesine ama mütegallibeye,* dindar kisvesine bürünmüş taassup** ve bağnazlık erbaplarına yenildik abla. Çiçeği burnunda sözde burjuvalara bırak yenilmeyi, hoş geldin partisi yaptık. Sözde burjuva diyorum, çünkü devletin imkânlarıyla palazlandırılan eski asker ve bürokratlar bir gecede burjuva yapılıverdi canım ülkemde. Az sayıda da olsa, eskinin uyanık ve kullanışlı aristokratları da yollarını bulup yeni burjuvalar oluverdiler. Eğer bütün bu arızalara göz yumulmasaydı, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin işçisi ve köylüsü de Gazi'nin kastettiği gibi birinci sınıf olabilseydi, bugün gerçekten genç bir Türkiye'den söz edebilirdik. Olmadı. Osmanlı'nın bütün hastalıkları yeni düzene de yapıştı. Kabul et ki Hamiyet, başaramadı bu ülke tufeylinin*** belini kırmayı."

---

* Mütegallibe: Toprak ağası.

** Bir görüşü körü körüne savunma.

*** Tufeyli: Asalak. Başkalarının sırtından geçinen. Çanak yalayıcı.

Böylesi konuşmalarının tam da bu noktasında iyice dertleniyor, kendine dönüyordu Suat:

"Belki ben yazmasam, çizmesem, konuşmasam da olacaktı bütün bunlar. Buna karşılık benim gibi, Reşat Fuat gibi insanlar, hiç olmazsa tarihe şerh düştük sevgili Hamiyet. Bu topraklarda da, ezilenlerin haklarını korumaya ant içmiş vatan evlatlarının olduğunu, bütün bu olup bitenleri haklı bulmadığımızı haykırdık. Tamam, karşılığında hapis yattık, işkence gördük, ülkemizden sürüldük ama yaptık bunu. Cezası neyse ödedik. Ben buna üzülmüyorum, tersine seviniyorum. Sen de sevin abla. Bırak benim yasımı tutmayı. İftihar et kardeşinle."

***

Tam Suat'ın söyledikleri Hamiyet üzerinde tesirini göstermişken, bu sefer de gençler dolduruyordu Suat ve Reşat çiftinin küçük apartman dairesini.

Bu tür durumlarda, kızıp odasına geçiyordu Hamiyet.

El etek çekilip iki kardeş baş başa kalınca, yeniden başlıyordu vızıldanmaya Suat'ın ablası.

"Nedir bu kalabalık gruplar halinde bu eve geliniyor olması böyle Suat? Reşat Fuat'la konuşmak istiyorlarsa bir yerde buluşur konuşurlar. Burası dernek binası mı, parti merkezi mi?"

İçten içe ablasına hak verse de asla söylemiyordu bunu Suat.

"Abla, bu Reşat Fuat dediğimiz adam, Türkiye solunun ağzının içine baktığı biri. Sıradan bir politikacı değil. Buraya gelen gençler, onun sözleriyle kendilerine bir yol çizmeye çalışıyorlar."

"İyi de güzel kardeşim, bunları bu evde mi yapmaları gerekiyor? Bana göre hava hoş, gidiyorum odama, kitabımı okuyorum. Sen zamanı kaybediyorsun. Bütün bu insanların arkasını toplamak da sonunda sana kalıyor..."

YÜZ İKİ

Kapkaranlık bir yüzle girdi o gece Reşat Fuat evin kapısından ve "Sana berbat bir haber vereceğim Suat. Gel oturalım" dedi, eşini elinden tutup bir koltuğa oturttu.

Hamiyet'in soran bakışları arasında, bu kez ikisine birden konuştu Reşat Fuat.

"Nâzım'ı kaybettik!"

"Nasıl yani?" dedi Suat.

Sevgili arkadaşının ölmüş olabileceğini düşünemedi bile.

Reşat Fuat sustu.

Hamiyet "Öldü mü Nâzım yani?" dedi.

Buz gibi oldu odanın içi.

Suat, Nâzım'ın ölmüş olabileceğini o anda akıl etti.

"Ölmüş mü?" dedi berbat bir ses tonuyla.

"Evet" diye cevapladı iki kadını Reşat Fuat.

Dayanamadı Suat ve başladı hıçkırıklarla ağlamaya.

Biraz zaman geçince "Nasıl olmuş?" diye sordu Hamiyet.

"Aynı dertten mustaribiz Nâzım'la. Onun da kalbi tekliyordu. Bu sabah saat altı buçukta, iki kat altındaki posta kutusundan gazetesini almak için çıkmış yaşadığı daireden. Merdivenleri inmiş ve posta kutusunun önünde kalp krizi geçirmiş."

"Şimdi ne olacak peki?" diye sordu Suat.

Sorusunun manasızlığını hiç kafasına takmadı. Boş gözlerle bakmaya koyuldu eşine.

Reşat Fuat "Bilmiyorum" der gibi dudağını büktü ve ellerini iki yana açtı.

Dünyanın önünde saygıyla eğildiği, kitapları her dile çevrilmiş ama memleketinde adı andırılmayan büyük şair için, ne yazık ki kendi ülkesinde hiçbir şey yapılamazdı...

Arkadaşları, yoldaşları, okurları, sevenleri tabutunu omuzlayamaz, mezarına iki kürek toprak atamaz, bir demet çiçek bırakıp mezar taşını okşayamazlardı...

Suat "Bu ne acımasızlık!" diye isyan etti.

Reşat Fuat elini cebine attı bu arada. Bir defter yaprağı çıkardı. Üzgün bir ses tonuyla konuştu.

"Biliyor musun? Dün, bir arkadaşım Nâzım'ın bir şiirini getirmişti. Masamın üzerinde duruyordu. Haberi alınca, sana okuyayım diye cebime koydum."

Biraz sustu Reşat Fuat. Sonra defter yaprağını özenle açtı ve çok içten bir sesle şiiri okumaya koyuldu:

Yine memleketim üstüne söylenmiştir...

"Memleketim, memleketim, memleketim
Ne kasketim kaldı senin ora işi
Ne yollarını taşımış ayakkabım
Son mintanın da sırtımda paralandı çoktan
Şile bezindendi.
Şimdi sen yalnız saçımın akında
enfarktında yüreğimin
alnımın çizgilerindesin memleketim
memleketim
*memleketim..."**

---

* 9 Nisan 1958'de Prag'da yazılmıştır.

Hamiyet ve Suat nefessiz kaldılar şiiri dinlerken.
Gözlerinden sicim gibi yaşlar aktı...
Reşat Fuat da dayanamadı daha fazla...

...

Suat, ilerleyen günlerde Nâzım için Sovyet Yazarlar Birliği salonunda yapılan törene dünyanın her yerinden yüzlerce sanatçının iştirak ettiğini öğrendi. Biraz da olsa acısı dindi.

Kendisini yazar yapan Nâzım'ın, Novo-Deyicye Mezarlığı'na gömüldüğünü ve mezarının başına siyah bir granitten "rüzgâra karşı yürüyen adam" figürü kazılı bir mezar taşı dikildiğini öğrendi Suat ilerleyen günlerde.

Öğrenir öğrenmez, aklına o şiiri geldi sevgili arkadaşının.
Şiirin bir parçasını kendisine defalarca tekrarladı Suat:

"Sahiden özlenilebilen bir diyar
Ben bir başıma bir deli
Ben sanki bin yaşında bir deli
Bir memleket özledim ki sormayın
Her yanı gülden kemerli..."

Uzunca bir süre etkisinde kaldı Suat, Nâzım'ın ölümünün.
Çeşitli hesaplar yaptı.
1902'de doğmuştu Nâzım ve sadece altmış bir yaşında dünyaya veda etmişti.
Suat, kendisinin ondan sadece üç yaş genç olduğunu düşündü önce.
Sonra Reşat Fuat'ın Nâzım'dan iki yaş büyük olduğu geldi aklına.

Nâzım ne çekmişse hapis köşelerinde, aynını Reşat Fuat da çekmişti. Eksiği yok, fazlası vardı sevgili eşinin çektiği cefaların.

Kalp yetmezliğiyle boğuşuyor olmasının asıl nedeni de tam buydu.

Tıpkı Nâzım gibi!

Suat, kendisinin ve yakın çevresindekilerin ölüme ne kadar yakın olduğunu ilk kez bu kadar derinden hissetti.

Babası ve annesi kucağında ölmüştü belki ama onlar bir önceki kuşaktandılar ne de olsa.

Hamiyet'i tedavi olsun diye İsviçre'ye gönderirken bile, böylesine yakın hissetmemişti kendini ölüme Suat.

Nihayetinde iyileşip gelmişti işte ablası.

Nâzım gelmeyecekti bir daha.

Mesela şu kapıdan içeriye girip, koca sesiyle "Suat hadı gel Filibe Köftecisi'ne gidelim birlikte" demeyecekti bir daha asla.

YÜZ ÜÇ

Bir konuşmalarında, Reşat Fuat eşine ABD'de ve Avrupa'da yaşayan vicdanlı insanlar bu savaşa karşı çıkarlar demişti.

Vietnam'da olup bitenler hakkında konuşuyorlardı. ABD, dünya kadar silah ve danışman vermesine rağmen, Güney Vietnam'da, hükümetin devrilmesini engelleyememişti.

Ardından olanlar olmuş, Ağustos 1964'te Tonkin Körfezi'nde bulunan bir ABD destroyeri, torpilini ateşlemiş ve Kuzey Vietnam'ı vurmuştu.

Ardından beklenen hamle geldi. Başkan Johnson'ın emriyle, ABD donanması Kuzey Vietnam'da bulunan deniz üslerini vurdu.

Çok geçmeden Vietnam Halk Kurtuluş Cephesi ABD üslerine ve askeri personeline yönelik saldırılara başladı.

Vietnam'da yaşanan şiddetli savaşta, hem ABD askerleri hem de Vietnamlı savaşçılar ölüyordu. Üstelik çok yüksek sayılarda.

Bunun üzerine söylemişti Reşat Fuat "ABD ve Avrupa'da vicdanlı insanlar bu savaşa karşı çıkarlar" diye.

Suat, tıpkı İkinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, bu kez de Vietnam Savaşı'yla ilgili olarak, radyosuyla bütünleşmiş bir şekilde yaşamaya başlamıştı.

Aktif olarak gazetecilik yapmıyor da olsa, Vietnam'da sürmekte olan savaşı BBC'den neredeyse saati saatine izliyordu.

Haberleri kaynağından almak için BBC'nin yanı sıra VOA'yı* da dikkatle dinliyordu Suat.

Tek derdi, her iki kaynaktan aldığı haberlerin de taraflı olmasıydı.

VOA, gözle görülür bir şekilde ABD'deki kamuoyunu girdikleri savaşta ne kadar haklı olduklarına ikna etmeye çalışıyordu.

"Bu pis propaganda olmasa, mümkün olabilir mi bunca genç insanı dünyanın öbür ucuna göndcrip savaştırmak?" diye düşünüyordu deneyimli gazeteci.

Bir "özgür dünyayı savunmak" edebiyatıdır sürüp gidiyordu VOA'da.

Böyle olunca, Reşat Fuat'ın beklentisi, yani "vicdanlı insanların seslerini yükseltmeleri" geciktikçe gecikiyordu.

Vietnam halkının yanı sıra, binlerce, on binlerce genç Amerikalı da ölüyor ya da yaralanıyordu** bu hem gereksiz hem de haksız savaşta.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendisini dünyanın hâkimi gibi görmeye başlamış olan Amerika Birleşik Devletleri, biraz da SSCB'nin gelişip serpilmesinden endişe duyarak, kendisini dünyanın her yerinden sorumlu bir tür jandarma gibi görüyordu.

"Göreceksin..." diyordu her konuşmalarında Reşat Fuat üzüntülere gark olmuş eşine. "İnsanlık ölmedi. Bu dünyada vicdanlı insanlar var ve bugün değilse yarın, seslerini çıkartacaklar."

Ama nedense, o gün bir türlü gelmiyordu.

...

* VOA: Voice of America 1942 yılında yayın yapmaya başladı. Her hafta 43 dilde yaptığı 1500 saat yayınla, dünyanın en önemli haber kaynaklarından biridir.

** ABD'nın Vietnam Savaşı'nda elli sekiz bin askeri öldü. Bin yedi yüz askerinden haber alınamadı. Üç yüz bin askeri de yaralandı.

Suat BBC ile VOA'nın yanı sıra Doğu Almanya'dan Almanca yayın yapan radyoları da dinliyordu.

Oradan gelen haberler oldukça farklıydı.

Amerikan ordusunda askerler savaş karşıtı hareketler sergiliyorlardı. Askerler arasında savaş karşıtı yayınlar bile yapılmaya başlanmıştı. Radyo bu tür hareketlerin giderek fazlalaşacağından dem vuruyordu.

Arada bir, Amerikan askerlerinin kendilerini cepheye göndermeye kalkan subaylarını vurup kaçmaya başladığına dair haberler de gelmeye başlamıştı.

Tabii bunun doğruluğundan da tam olarak emin olamıyordu Suat.

Bu kez de Doğu Almanya'dan yayın yapan SSCB yanlısı radyoların, anti Amerikan propaganda olsun diye böyle söyleyip söylemediklerinin kararını veremiyordu.

Öyle ya da böyle, kim ne derse desin, üstü kapatılamaz bir gerçeklik vardı: Bu ahmakça savaşta genç insanlar hayatlarını kaybediyor, analar, babalar, kardeşler, eşler, nişanlılar mutsuz oluyordu.

***

Dünyada yaşanan ve etkileri Türkiye'de de hissedilen bu olumsuz gelişmelere karşın, Suat çalışma azmini kaybetmiyor, ismini kullanamayacak da olsa yazmaya devam ediyordu.

YÜZ DÖRT

Reşat Fuat, tam da dünyanın her yerinden Vietnam Savaşı'na karşı tepkilerin yükseldiği günlerde hasta oldu.

Tabii ki dünyanın sorunları sadece Vietnam Savaşı'yla sınırlı değildi.

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından temelleri atılan Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen, özellikle geri kalmış, daha doğru bir deyimle söylenecek olursa, geri bıraktırılmış ülkelerde sorgulanmaya başlanmıştı.

Dünyanın her yerinde, ABD'nin uyguladığı politikalara karşı tepkiler yükseliyordu.

Ne hikmetse, tam da Reşat Fuat'ın ağır hasta olduğu 1968 yılında baş gösterdi dünya kadar olay.

Amerika'nın ünlü siyahi lideri Martin Luther King* ve Başkan John F. Kennedy tam da bu yılda öldürülecekti.

ABD bir taraftan Vietnam'da savaşıyordu ama öteki taraftan Ay'a insan göndermenin peşindeydi.**

---

* Martin Luther King 1929-1968 yılları arasında yaşadı. 1964 yılında Nobel Barış Ödülü aldı. Zenci haklarının yılmaz savunucusu ve önderiydi.

** Ay'a ilk kez 20 Temmuz 1969'da ABD'li astronot Neil Armstrong ayak bastı.

SSCB açısından bakıldığındaysa, komünizmin Çekoslovakya'da dikiş tutturamadığı anlaşılıyordu.

Ülkenin başkenti Prag'da, tıpkı Avrupa'nın ve Amerika'nın önemli şehirlerinde olduğu gibi, öğrenciler isyan ateşini yakmışlardı.

Aslında isyan edilen, genel anlamda diktatörlüklerdi!

Genç ve yaşlı aydınlar, ABD'nin ayakta tutmaya çalıştığı tarzda bir kapitalizm ya da SSCB'nin yaygınlaştırmaya uğraştığı biçimde bir sosyalizmle hiçbir yere varılamayacağını anlamaya başlamışlardı.

...

Türkiye'nin sağduyulu gençleri, Amerika'dan ve Avrupa'dan yükselen özgürlük çığlığına uzun süre sessiz kalmadılar.

Türkiye'de ilk isyan ateşini yakan belki öğrenciler olmuştu ama yangın kısa sürede işçi sınıfına da sıçradı.

Reşat Fuat'ın ve Suat'ın baştan beri savunageldikleri işçi haklarını, dünyanın her yerindeki işçiler, kendi elleriyle almanın peşine düşmüşlerdi.

Türkiye için de geçerliydi bu durum.

15-16 Haziran günleri, "grev ve lokavt kanununda değişikliğe gidilmesi" isteğiyle büyük bir direniş başlayacak, yüz on üç işyerinde yüz binden fazla işçinin katılımıyla, Türkiye genel greve gidecekti.

Bir ay sonra, 15 Temmuz'da, ABD Deniz Kuvvetleri 6. Filosu'na bağlı bir uçak gemisi ve beş destroyer Dolmabahçe'ye demir atınca, bu kez de ülkenin genç insanları ayağa kalkacaklardı.

Vietnam başta olmak üzere dünyanın her yerinde, mazlum halkları bastırmakla görevli Amerikan askerlerine hak ettikleri dersi vermek, İstanbullu öğrencilere nasip olacaktı.

Öğrenciler önce kentin muhtelif yerlerinde "Yankee go home!" diye bağırmış, Yankee'ler polis korumasında pervasızlıklarını sürdürmeye devam etmeye, yetmezmiş gibi savcılığa başvurmaya kalkınca, kaçınılmaz son gelmişti.

Muhtelif üniversitelerden gençler, ABD askerlerini Dolmabahçe'de denize dökmüşlerdi.

***

Bütün bu gelişmeleri, Reşat Fuat hasta yatağında, Suat ise onun yanı başında gazetelerden ve radyo haberlerinden izliyordu.

"Bizim çocuklar!" diyorlardı gazeteleri okurken birbirlerine.

Sahiden de öyleydi.

Bir ay önce haklarını almak için sokağa dökülen işçiler de, Amerikan emperyalizmine karşı bağımsızlık bayrağını açanlar da onların çocuklarıydı.

Çok emek vermişti Reşat Fuat ve Suat ülkelerinin işçileri, köylüleri, gençleri daha özgür olabilsin, emeklerinin haklarını alabilsin, ülkelerindeki ve dünyadaki kötülüklere başkaldırsınlar diye.

Ve işte, oluyordu sonunda.

Gerçekleşen bu karşı çıkışlardan sonra, Türkiye'nin işçileri ötcki ülkelerde olduğu gibi sendikal haklara kavuşmuş, üniversiteleri demokrasinin konuşulduğu eğitim kurumları haline gelmişti.*

---

* 12 Eylül 1980 İhtilali'yle birlikte, işçi sınıfı o dönemde kazandığı haklarını kaybetti. Üniversitelerde esen özgürlük rüzgârları sona erdi. Aydın akademisyenler ("Aydın olmayan akademisyen olur mu?" demeyin. O gün de vardı, bugün de var. Bugün, üstelik fazlasıyla var!) üniversitelerden kovuldu. Ülkesinin daha özgür olmasını isteyen on binlerce öğrenci hapsedildi. İlerici, umut vaat eden bir kuşak yok edildi.

YÜZ BEŞ

Kalbi kaldırmadı bütün bu olup bitenleri...

Reşat Fuat Baraner 12 Ağustos 1968 tarihinde hayata gözlerini yumdu.

Cenazesi, Suat'ın ve öteki mücadele arkadaşlarının katılımıyla Şişli Camii'nden kaldırılıp, Feriköy Mezarlığı'na getirildi.

Arkadaşı Mihri Belli, mezarının başında yaptığı konuşmada, Baraner'in yolunda yürüneceğini ifade etti.

***

Eksik kaldı Suat.

Hamiyet'i vardı var olmasına ama Reşat Fuat onun sadece can yoldaşı değil, mücadele arkadaşıydı.

Eve döner dönmez, ablası "Kendini bırakma Suat" dedi.

"Bırakmayacağım abla. Kendim beni bırakana kadar bırakmayacağım" diye cevapladı Hamiyet'i.

Aslında hastaydı. Canıyla uğraşmakta olan eşine sezdirmemeye çalışmıştı ama Suat'ın şeker hastalığı, giderek başa çıkılamaz duruma geliyordu. Bu berbat hastalık nedeniyle, gözlerinden birini neredeyse hiç kullanamaz hale gelmişti Suat.

Yine de ayakta durması, ablasıyla kendisini geçindirmeyi sürdürmesi gerekiyordu.

***

Hemen ertesi gün, evde esen hastalık rüzgârları nedeniyle oturamadığı çalışma masasına çekidüzen verdi.

Yazmayı planladığı yazı çizilerden oluşan bir liste yaptı.

Bir liste de hangi yayınevlerinden ne kadar alacağı olduğuna dairdi.

Alacaklarıyla ilgili küçük mektuplar yazdı.

Bu mektuplardan biri, *Fosforlu Cevriye*'nin senaryosundan kalan yüz elli lirayla ilgiliydi. Film şirketinin sahibinden, yüz elli lirasını ya da en azından bir kısmını rica ediyordu Suat.*

Ünlü Derviş Paşa'nın torunu, Profesör İsmail Derviş ve saraylı Hesna Hanım'ın kızı, hap kadar bir paranın peşindeydi.

Kaldı ki bu paraları rahatlıkla kazanmıştı zamanında Suat. Hem Türkiye'de, hem Almanya'da, hem de Fransa'da.

Ama ne olduysa olmuş, kıt kanaat yaşar hale gelmişti ünlü yazar.

Yapılacak bir şey yoktu! Çalışmalı, evinin kirasını ve ablasıyla kendisinin karnını doyuracak parayı kazanmalıydı.

Epeydir aklında *Fosforlu Cevriye*'yi müzikal olarak sahneye koymak vardı Suat'ın. O yıllarda parlamış olan Gülriz Sururi** biçilmiş kaftandı Fosforlu Cevriye'ye.

---

* 1963 yılında İşçi Sigortaları Kurumu, günlük kazancı 17,92 TL olarak tespit etmişti. Bu hesaba göre, Suat yaklaşık sekiz günlük işçi ücreti tutarında bir alacağın peşindeydi.

** Gülriz Sururi 1929 yılında doğdu. Annesi ilk Türk primadonnası olarak kabul edilen Suzan Hanım, babası ilk operetin kurucularından Lütfullah Sururi'dir. Tiyatro ve şan eğitimi gördü. Sahneye 1942 yılında çıktı. *Sokak Kızı Irma*, *Keşanlı Ali Destanı*, *Kaldırım Serçesi* gibi oyunlarla izleyicinin beğenisini kazandı. Gülriz Sururi, *Fosforlu Cevriye*'nin senaryosunu, Devlet Tiyatroları'nda oynanmak üzere 2008 yılında oyunlaştırdı. Oyun için Atilla Özdemiroğlu on dört şarkı yazdı. Müzikal, izleyicilerin büyük beğenisini kazandı. Suat Derviş'in isteği kırk küsur yıl sonra bile olsa, yerine geldi.

Aslında, Suat'ın bu başyapıtı da giderek ünlenen yetenekli oyuncuya çok yakışırdı.

Bir vesileyle Gülriz Sururi ile görüştü, düşüncesini anlattı. Gülriz Hanım'ın düşüncesi pozitifti. Kitabı okuyacaktı.

Gülriz Sururi kitabı okudu ve çok beğendi. Ardından Engin Cezzar'ın okumasını sağladı. O da beğendi *Fosforlu Cevriye*'yi. İkili, kitabı oyunlaştırma hakkını satın aldı ve oyunlaştırmak üzere Haldun Taner'e verdi.

Şimdi sıra Haldun Taner'deydi.

Bekleyecekti Suat.

...

Aşağı yukarı aynı zamanlarda, *Fosforlu Cevriye* ile ilgili Bulgaristan'dan bir teklif geldi. Devlet Yayınevi, Suat'a eserini kullanımda olan Türkçeye uyarlaması halinde basacağını bildirmişti.

Derhal kolları sıvadı Suat. 1945 yılında, Son *Telgraf*'ta yayımlanan *Fosforlu Cevriye*'nin metnini buldu ve yeni Türkçeye göre sadeleştirdi, Bulgaristan'a gönderdi.*

"Abloş" demişti metnini yeni dile uydururken bir yerde Suat. "Yirmi yılda Türkçe ne büyük bir değişim gösterdi, değil mi?"

Hamiyet hak verdi kardeşine. Aklına geldiği için "Ne oldu *Fosforlu*'nun oyunlaştırılma işi?" diye sordu.

"Galiba bir başka bahara kaldı abla" dedi Suat ve devam etti: "Haldun Bey'den de Gülriz ile Engin'den de bir haber çıkmadı."

* *Fosforlu Cevriye* Bulgaristan'da 1964 yılında yayımlandı ve büyük beğeni topladı.

YÜZ ALTI

"Ne çok ev değiştirdik" diye söylendi Suat, yeni evlerinde ablasıyla yorgunluklarını gidermek için, çilingir sofrasında demlenirlerken.

Postacılar Sokağı'ndaki Santa Maria Apartmanı'nda, Reşat Fuat'sız yaşamak istememişti Suat.

Osmanbey'de epeyce ev aradıktan sonra, Gazi Ethem Paşa Apartmanı'nda bir daire bulmuş, derhal taşınmışlardı.

Şimdi de işte karşılıklı yorgunluk çıkarıyorlardı.

Daha doğrusu Suat gerekmediği kadar yiyor ve içiyor, Hamiyet ise sadece içiyordu.

"Bak abla..." dedi Suat Hamiyet'in yine hiçbir şey yemediğini görünce. "Bu böyle olmaz. Bir deri bir kemik kaldın. Öleceksin. Yemen lazım."

Kardeşinin çok üzüldüğünü gören Hamiyet dayanamadı ve ağzına küçük bir peynir parçası yerleştirdi.

Tanıyordu ablasını Suat. Bebekliğinden beri böyleydi Hamiyet.

Paris'te de bu nedenle hasta olmuştu işte. Yıllarca sanatoryumda yatmasının nedeni, aslında düzgün beslenmemekti.

Üzerine gitmedi üzmemek için. Öte yandan içi kan ağlıyordu Suat'ın. Babasının, annesinin, Reşat Fuat'ın yokluğuna alışamamışken bir de ablasız kalmaya dayanamazdı.

Güzellikle "Haydi abloş, bir lokma daha ye!" dedi.

...

Bir tarafta ablasının bakımı, öte yanda ödenecek ev kirası ve diğer masraflar...

Suat yazmaya, yazdıklarının paralarını toplamaya devam etmek zorundaydı.

Osmanbey'deki dairenin odalarından birini çalışma mekânı haline getirmiş, kitaplarını yerleştirmiş, aralıksız çalışıyordu.

Çalışmalarını Babıâli'ye götürüyor, eski ve yeni arkadaşlarını ziyaret ediyor, eskisi kadar olmasa da itibar görüyordu.

Arada bir ablasıyla birlikte İstiklal Caddesi'ne çıkıp bir sinemaya gittikleri de oluyordu.

Iki kardeş yabancı filmlerin Türkiye'ye geç gelmesinden çok şikâyetçiydiler.

Buna karşılık Fransızca, Almanca, İngilizce gazeteleri ve dergileri birkaç gün gecikmeyle de olsa elde edebiliyor, yabancı dilde kitap satan kitapçılar vasıtasıyla istedikleri kitapları getirtebiliyorlardı.

İstanbul, Beyoğlu ve özellikle de İstiklal Caddesi gözle görülür bir şekilde geriliyordu.

Caddenin görkemli binaları yerlerini yeni apartmanlara terk ediyor, yüz yıllık mağazalar birer ikişer kapanıyor, her biri marka olmuş dükkân sahipleri birer ikişer caddeden çekiliyorlardı.

"Sanki bir yaprak dökümü" dedi bir sinema dönüşünde, Cadde-i Kebir'i Taksim istikametinde yürürlerken Suat.

"Tamam heykel ve saat yerinde, Sular İdaresi suları renkli olarak akıtıyor ama ne hanımefendiler ne de beyefendiler eskisi gibi..." diye dertlendi buna karşılık Hamiyet.

Değişen dünyaya karşı hiç istiflerini bozmuyordu Derviş kardeşler.

Eskimiş de olsa, elbiselerini birer prenses gibi taşıyor, çantaları, iskarpinleri ve tabii ki birbirinden alımlı şapkalarıyla, tarihten kopup gelmiş birer film kahramanı gibi görünüyorlardı.

Altınışında Suat ve altmış beşinde Hamiyet'in, Taksim'den Osmanbey'e kadar yürümeleri epey zaman alıyordu kuşkusuz. Ama onlar hiç de şikâyetçi olmuyorlardı bu durumdan.

Sevdikleri kentin keyfini çıkartıyorlardı çünkü...

Sinemaya girmeden önce bir pastanede pastalarını yiyor, çıkışta paraları varsa Pasaj'a uğruyor, Entelektüel Cavit'in meyhanesinde iki kadeh rakı içip Madam Anahit'in akordeonunu dinliyorlardı.

"Bak abla..." diyordu meyhane çıkışı evlerine doğru yürürlerken Suat. "Kabul et ki ne Paris ne de Berlin bizim İstanbul kadar güzel."

Kardeşini "Elbette Suat. Karşılaştırılabilir mi İstanbul başka bir şehirle!" diye yanıtlıyordu Hamiyet.

Sonra, izledikleri filmin kritiğine girişiyorlardı.

YÜZ YEDİ

Mart ayında Vâlâ Nurettin'in, mayıs ayında Yusuf Ziya Ortaç'ın ölümü çok üzdü Suat'ı.

"Yaprak dökümü" dedi ablasına.

Vâlâ'yı çocukluğundan beri tanırdı. Yusuf Ziya ise ilk editörüydü. *Alemdar* günlerini, Nâzım'ın vasıtasıyla yayımlanan ilk şiirini hatırladı Suat.

Yusuf Ziya kendisinden on yaş, acı kaybı Nâzım ise üç yaş büyüktü. Vâlâ arada bir Nâzım'a takılırdı "Senden bir yaş büyüğüm" diye, demek ki o da kendisinden dört yaş büyüktü.

"Abloş..." dedi Yusuf Ziya Ortaç'ın ölüm ilanını Hamiyet'e gösterirken. "Sıra bize mi geliyor ne?"

Hamiyet itiraz etti hemen.

"Sen daha dünkü çocuksun. Bak, Yusuf Ziya 1895'te doğmuş. Benden bile büyük. Sıranı bekle bakalım."

Ablasının durumu üzerine alınması canını sıktı Suat'ın. Hemen bir şirinlik yaptı.

"Doğru abla. Onlar yaşlı başlı insanlardı. Üstelik erkekler daha önce ölüyorlar. Bize ne ölümden? Hadi giyin, dışarıya çıkalım. Birer pasta yeriz, keyfimiz yerine gelir."

1967 Mart'ını sürüyorlardı ve İstanbul'da baharın eli kulağındaydı...

...

Yazın ortalarında zil çalınca şaşırdı abla kardeş.

Ben bakayım diyerek kapıyı açtı Suat.

Karşısında bir adam vardı. Hemen kendini tanıttı.

"Efendim, benim adım Mehmet Ali Yalçın.* Kırklı yıllarda gazetecilik yaptım. Belki hatırlarsınız. İki yıl önce de bir yayınevi kurdum. Adı May Yayınları. Bu nedenle görüşmeye geldim."

Şaşırdı Suat. Hafızasını zorladıysa da adamın adını hatırlayamadı. Buna karşılık May Yayınları'nı biliyordu.

"Gayet güzel kitaplar yayımlıyorsunuz" diyerek konuğunu içeriye buyur etti.

"Sizi evinizde rahatsız etmezdim de telefonunuzdan bir türlü ulaşamadım. Herhalde yanlış bir numara verdiler."

Mehmet Ali Bey'in bu sözleri üzerine iki kardeş birbirlerine baktılar.

Suat bozuntuya vermedi ve "Öyle olmalı" dedi. İçinden telefon borcunu ödeyemediklerini söylemek gelmemişti.

Derhal konuya girdi Mehmet Ali Bey ve "*Fosforlu Cevriye*'yi basmak istiyorum" dedi.

Suat ve Hamiyet sevindiler.

"Olur" dedi sevindiğini çok göstermeden Suat.

Bulgarlar için yaptığı çalışmanın metnini dosyalarının arasından buldu ve yeni yayıncısına verdi.

Biraz kapak üzerine de konuştular. Her şeyi düşünmüştü Mehmet Ali Yalçın. *Fosforlu Cevriye*'nin kapağını dönemin en iyi grafikerlerinden Ayhan Erer yapacaktı.

Çıkmadan evvel "Ha unutuyordum..." dedi ve çantasından bir çek defteri çıkardı Mehmet Ali Bey. "Bu da avansınız."

---

* Mehmet Ali Yalçın 1924-1980 yılları arasında yaşadı. *Vakit*, *Tan*, *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Havadis* ve *Son Havadis* gazetelerinde çalıştı. 1967-70 arasında *May* dergisini çıkarttı.

Sonra geldiği gibi, sükûnet içinde çıkıp gitti yayıncı.

"İyi olacak hastanın, doktor ayağına gelirmiş" dedi, kapıyı kapatır kapatmaz masanın üzerindeki çeki eline alarak Suat.

"Önce..." dedi Hamiyet. "Şu telefonun borcunu ödeyelim. Çok ayıp oluyor böyle."

Haklıydı. Mehmet Ali Yalçın defalarca aramıştı Suat'ı telefonla. Ulaşamayınca adresini edinmiş, bizzat gelmişti.

"O halde abloş..." dedi en hınzır haliyle Suat. "Ben bir koşu gidip çeki bozdurayım, sonra gidip bir kutlama pastası yaptırayım. Ardından bir mezeciye uğrayıp biraz nevale alıp geleyim. Ne dersin?"

Çok sevindi Hamiyet. Çocukluk günlerinde olduğu gibi el çırptı.

Suat dediğini yaptı. Eve eli kolu dolu döndü.

"Şu Fosforlu Cevriye ne verimli bir kadınınış abla" dedi ilk kadehini kaldırırken.

"Şansı bol olsun" diye cevapladı kardeşini Hamiyet.

YÜZ SEKİZ

Sahiden de son derece verimli bir eserdi *Fosforlu Cevriye*. Suat'ın hayatında önemli bir dönüm noktası, bir köşe taşı olmuştu.

May Yayınları'nın cici bir kapakla piyasaya sunduğu kitap, Suat Derviş ismini yeniden popüler hale getirdi.

Kapağın üzerindeki bol kızıl saçlı Cevriye figürü, zifir gibi siyah Galata Köprüsü'yle adeta bütünleşmişti.

Kitabın etkisi gecikmemiş, gazetelerin magazin sayfaları, pek yakında bir *Fosforlu Cevriye* filminin daha vizyona gireceği haberini yaymıştı.

Fosforlu'yu bu kez Türkân Şoray oynayacaktı. Suat kulaklarına inanamamıştı.

Türkân Şoray dönemin tartışmasız en önemli yıldızıydı. Daha önce, 1959 yılında Neriman Köksal canlandırmıştı Suat'ın muhteşem karakterini.* Demek şimdi de sıra Türkân Şoray'a gelmişti.

Bakalım bu kez ne olacaktı?

Suat'ın kitabıyla film arasında bir ilinti kurulacak mıydı? Yoksa bu film de önceki gibi "Fosforlu Cevriye" türküsünü arka plana almakla mı yetinecekti?

"Abla..." dedi Suat Hamiyet'e. "Kitabımı kullanacak olsalar, bana bir haber verirler herhalde değil mi?"

---

* Sonra 1989'da Sevtap Parman da canlandırdı Fosforlu Cevriye'yi. Bu filmde de Suat Derviş'in romanından hiçbir esinti yoktu. 2000'de Yeşim Salkım'ın oynadığı *Fosforlu Cevriye* ise, yazarın romandaki ayak izlerini harfiyen ve başarıyla takip etti.

"Herhalde!" diye yanıtladı kardeşini Hamiyet.

Kimseden bir haber çıkmadı.

Birkaç hafta sonra da film vizyona girdi. Suat'ın kitabıyla hiçbir ilgisi yoktu.

"Ama..." dedi sinemadan çıkarlarken Hamiyet. "Bu da önceki de, senin romanının rüzgârından yararlandı Suat."

***

30 Eylül 1969 günü gazeteleri ve kahvesiyle koltuğuna oturdu Suat.

İlk gazeteyi açar açmaz beyninden vurulmuşa döndü. Bir üniversiteli genç, İstanbul Üniversitesi'nin yakınlarında sırtından vurulmuştu.

"Reşat Fuat'ı ziyarete gelip giden çocuklardan biri olabilir mi?" diye düşündü.

Çocuğun yüzünü hatırlayamadı. Taylan Özgür'dü delikanlının ismi. Hafızasını yokladı Suat, bir şey bulamadı.

Haberin ayrıntılarına girince, çocuğun ODTÜ'lü olduğu, İstanbul'a öğrenci birlikleriyle ilgili bir toplantıya geldiğini öğrendi.

Sonunda Taylan'ın öldürülmesinin nedenini keşfetti Suat.

Delikanlı, Vietnam Kasabı'nın Türkiye'ye sokulmaması için gerçekleşen eylemlerde yer almış, üstelik ODTÜ'de Büyükelçi Komer'in* otomobilini yakanlar arasında adı geçmişti.

* Robert William Komer 1922-2000 yılları arasında yaşadı. Türkiye'ye, ne hikmetse tam da 1968'de gönderilen ABD Büyükelçisi Komer, Vietnam Savaşı'na CIA ajanı olarak katılmıştı. Vietnam Savaşı'nda yaptıklarıyla tarihe "sertin serti" olarak geçen "Blowtorch Bob" (Pürmüz) lakaplı Komer, gittiği her yere kontrgerilla ve kan götürdü.

Çok canı sıkıldı Suat'ın.

Sonraki günlerde işin gerçeğini öğrenince daha da kötü olacaktı.

Taylan Özgür vurulmuş ama derhal ölmemişti. Hastaneye kaldırılmak yerine toplum polisinin Kumkapı'daki merkezine götürülmüş, sorgulanmaya çalışılmıştı.

"Çifte cinayet!" diyecekti Suat, Taylan Özgür'ün öldürülmesinin detaylarını öğrendiğinde.

1948 doğumlu, yani sadece yirmi bir yaşında bir delikanlı, üstelik sırtından vurularak öldürülmüştü.

Suat, içi sızlayarak, Türkiye'nin kanlı günlere doğru savrulmakta olduğunu hissetti.

ABD, Vietnam ve Saygon'da döktüğü kan henüz ellerinde olan bir CIA ajanını büyükelçi olarak gönderdiyse, bunun devamı mutlaka gelirdi.

Bu gidişe dur denilmesi gerektiğini düşündü Suat.

ABD'nin aynı senaryoyu "anti komünizm" başlığı altında başka ülkelerde de tezgâhladığının ve sonuçlarının bu ülkelere kan, dehşet ve gözyaşı olarak döndüğünün farkındaydı tecrübeli yazar.

Gelecek günlerde, başka güzel çocuklar da sokak ortalarında öldürülmesin diye mutlaka bir şeyler yapılması gerekiyordu.

Bütün vicdanlı insanların sormaları gereken soruyu sordu kendine Suat:

"Ben ne yapabilirim?"

YÜZ DOKUZ

İlerleyen günlerde, başka yazın ve düşünce insanlarının da kendisiyle aynı fikirde olduğunu öğrendi Suat.

Kadın kadına oturup konuştuklarında, bu tür ölümlerin önünün ve başka ileri hamlelerin yapılabilmesinin ancak örgütlü mücadeleyle olabileceğini düşündüler.

En doğrusu, sadece kadınlardan oluşan bir dernek çatısı altında örgütlenmek olacaktı.

Suat Derviş'in başını çektiği Devrimci Kadınlar Derneği'nin,* Taylan Özgür'ün annesi Necla Özgür'ün de katılımıyla kurulmasına karar verildi. Gerekli yasal girişimler başlatıldı.

Yapmaları gereken o kadar çok iş vardı ki!

Dernek kurulur kurulmaz, 1971 yılının 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'ne** hazırlanmaya başladılar.

***

* 7 Kasım 1970'te kurulan Devrimci Kadınlar Derneği'nin yönetim kurulunda, Suat Derviş ve Necla Özgür'ün yanı sıra Neriman Hikmet (Suat'ın *Yeni Edebiyat* günlerinden itibaren arkadaşı), Mediha Özçelik, Asiye Eliçin, Fikret Elbe görev aldılar.

** 8 Mart 1857'de, New York'ta kırk bin dokuma işçisi bir tekstil fabrikasında greve gidip kendilerini fabrikaya kilitlediler. Polis fabrikaya saldırdı. Yangın çıktı. Yüz yirmi dokuz kadın işçi yanarak can verdi.

Öte yandan, Suat'ın kendi evinde de büyük sorunlar vardı.

Hamiyet, yemeden içmeden iyice kesilmişti.

Suat'ın, bu kez de ablası nedeniyle acılar içinde kıvrandığını gören arkadaşları seferber oldular. Doktor arkadaşlar girdi devreye.

Yapılabilecek maalesef pek fazla bir şey yoktu Hamiyet için.

Suat'ın biricik ablası, ölümü kabullenmiş gibi bakmaya başlamıştı kardeşinin yüzüne.

Zor zahmet "Senin de kabullenmen lazım Suat" diyebiliyordu Hamiyet.

İlerleyen günlerde bunu da söyleyemeyecekti.

Suat sadece ablasını değil, tarihini de yitircceğini düşünmeye başladı.

Hamiyet'iyle birlikte oynadıkları Moda'daki konağın ve Çamlıca'daki köşkün odalarını, sofalarını, bahçelerini düşünüyor, büyüdüklerinde vapurla Sirkeci'ye geçişlerini hatırlıyordu Suat.

Aklına, Nâzım, Vâ-Nû ve Nizam'la birlikte gittikleri Halide Hanım'ın konuştuğu miting geldi.

"Ne gündü ama!" diye düşündü.

Almanya'ya gitmek istediği günlerde, ablası nasıl da "Lütfen Suat..." diye yalvarmıştı aylar boyu, bıkmadan ve usanmadan.

Çılgınlıklarıyla da hatırlıyordu Hamiyet'in gençlik günlerini Suat. Ne çok nişanlıdan ayrılmıştı. Üzümün çöpü var, armudun sapı var... Her talibine bir kulp takmış, hem delikanlıları üzmüş hem de kendi üzülmüştü.

En çok da ablasının kendisine sahip çıkışına dair anılar geliyordu aklına ve böyle zamanlarda gözyaşlarına boğuluyordu Suat.

Gözyaşlarını ablasına göstermemek için mutfağın yolunu tutuyor, ağlama nöbetini bitirince geri dönüyordu.

Babasının, annesinin, Reşat Fuat'ının arkasından, şimdi de ablasının gözlerini mi kapatacaktı Suat?

Kabullenemiyordu bu fikri bir türlü.

Dönüyor, zihninde eski defterleri açıyor, birbirlerine ipek sabahlıklarıyla poz verişlerini, oyun olsun diye Chanel 5'lerini aşırışlarını, sonra "Bak ben daha iktisatlı kullanıyorum, senin parfümün bitti bile!" deyişlerini hatırlıyordu.

Viyana'ya birlikte konser izlemeye gitmeleri, birlikte aldıkları Fransızca ve Almanca dersleri ve bu esnada olup biten komik olaylar geliyordu ablasına baktıkça Suat'ın aklına.

Bütün bunları kiminle hatırlayacak, kiminle konuşacaktı Suat, ablasından sonra?

Böyle olunca "Sadece ablamı değil, tarihimi de kaybedeceğim" diye hayıflanıyor, kendisi için de üzülüyordu Suat.

***

Ablasıyla ilgili olarak Ruhi'yi de düşünmüş, hatta onun için bir telgraf bile hazır etmişti Suat.

Telgraf metni şöyleydi: "*Ablamızı kaybettik. Cenaze töreni için seni bekleyeceğim.*"

YÜZ ON

Hamiyet'in defninden sonra, arkadaşları ve tabii gençler Suat'ı yalnız bırakmadılar.

Suat da yalnız kalmak istemiyordu. Hunharca katledilen genç Taylan'ın daha iyi bir ülke ve dünya için çaba sarf eden arkadaşlarını evine davet ediyor, elinden geldiğince onlara yardımda bulunmaya çalışıyordu.

Böyle olunca, Suat'ın Gazi Ethem Paşa Apartmanı'ndaki dairesi üniversiteli gençlerle dolup taşmaya başladı.

O gençlerden ikisine çok özel ihtimam gösteriyordu Suat.

Zaman içinde arkadaşı haline gelen Necla Özgür'ün kızı, Taylan'ın kız kardeşi Hale(nur) ve eşi Mustafa Lütfü Kıyıcı'ydı* bu iki genç.

Hale hamileydi. Suat'ın bu çifte özel önem vermesinin nedeni de tam olarak bu özel durumdu.

Belli ki kendini Hale gibi görmüş, ya da tam tersine, Hale'yi kendinin yerine koymuştu Suat.

Oğlunu doğurabilseydi, o da büyük bir ihtimalle Mustafa Lütfi'yle omuz omuza olacaktı şimdi... Özgürlük ve eşitlik idealinin peşinde koşmayacaktı da ne yapacaktı Suat Derviş ile Reşat Fuat Baraner'in oğlu?

---

* Hale Abla ve Mustafa Lütfi (Kıyıcı) Ağabey'i şahsen tanıdım. 12 Eylül 1980 öncesinde ve sonrasında yaşadıkları adanmış hayata bizzat tanık oldum. (O. B.)

Bu durumda, eşi doğurmak üzere olan bu genç adama annelik etmesinin gayet yerinde olacağını düşündü Suat.

Hemen ertesi gün, Hale'ye "Ben kayınvalideniz, Suat Derviş!" deyiverdi.

Her zaman lafının arkasında duran bir kadın olmuştu Suat.

Gelinin elini sıkıp kendisini "kayınvalide" ilan ettiği günden itibaren, Hale'nin ve tabii Mustafa Lütfi'sinin üzerine bir anne gibi titreyecekti.

***

Sağlığı iyice bozulmuştu Suat'ın.

Özellikle de gözleriyle başı dertteydi. Ameliyat olması gerekiyordu.

Kitapları SSCB'nin her yerinde okunan bir yazar olmasının sağladığı imkânı değerlendirdi ve Moskova'ya gitti.

Gözlerinde katarakt vardı. Yazmaya devam edebilmesi için ameliyat olmaktan başka çare görünmüyordu önünde.

Karar verdi ve ameliyat oldu.

Ameliyat başarılı geçmedi. Daha iyi görmek şöyle dursun, ağrımaya da başlamıştı gözleri.

Doğrudan İstanbul'a dönmek istemedi Suat. Kendisini berbat hissediyordu. Kaldı ki İstanbul'da onu bekleyen ne eşi ne de ablası vardı.

Bulgaristan'a uğradı. Sofya'da Bulgar Yazarlar Birliği tarafından ağırlandı. Bu arada telif hakkını aldı, yazarlar ve yayıncılarla görüşmeler yaptı.

Trenle İstanbul'a dönerken, yanı sıra koşturduğunu bildiği ama tam anlamıyla göremediği doğaya çaresizlik, umutsuzluk içinde bakmaya çalıştı Suat.

Artık her şeyi bir pus perdesinin arkasından görüyordu ve sahiden korkuyordu bu durumun kalıcı olacağından.

Kendisini böyle bir sonun bekleyebileceğini hiç akıl etmemişti daha önce.

Ölünceye kadar okuyabilip okuyamayacağı ya da yazabilip yazamayacağı hakkında düşünmemişti bile. Öyle olacağını varsaymıştı.

Tren yolculuğu süresince gözleri olmadan ne yapacağını, çalışmayı nasıl sürdüreceğini düşündü.

Doluya koydu almadı, boşa koydu dolmadı.

***

Evine ulaşmış, el yordamıyla da olsa etrafı toplamaya koyulmuştu...

27 Kasım gecesi, radyodan Kültür Sarayı'nın yandığını haber aldı.

"Yazık oldu. Çeyrek asırda ancak tamamlanan opera binası, bir gecede kül oldu" diye dertlendi.

Yangın akşamı Arthur Miller'in* oyunu olan *Cadı Kazanı* sahneye konuluyordu.

Okumuştu *Cadı Kazanı*'nı Suat.

Miller bu kitabında 1692 yılında, ABD'nin Salem kentinde cadılıkla suçlanan bir grup insanın, mahkeme kararıyla idam edilmesini konu almıştı.

Daha okur okumaz "Bu kitap McCarthy döneminin sıkı bir eleştirisi" diye düşünmüştü Suat.

---

* Arthur Miller 1915-2005 yılları arasında yaşadı. Yirminci yüzyıl ABD'sinin en seçkin yazarlarından biridir. Oyunlar yazdı, araştırmalar yayımladı. Türkçeye pek çok kitabı çevrildi. Pulitzer dahil olmak üzere ödüller aldı.

Aklına, binanın oyun ya da yazar yüzünden yakılmış olabileceği geldiyse de "Yok canım bu kadar da olmaz!" diyerek vazgeçti bu fikirden.

En azından içinde insanlar varken, oyun oynanırken yapılmazdı böyle bir kundaklama.

Peki, yepyeni binanın yanma nedeni ne olabilirdi?

Ertesi gün kapısı çalınıp, Kültür Sarayı'nı yakmaktan tutuklanınca, işin içinde iş olduğunu anladı yaşlı kadın.

Birilerinin aklına, ne hikmetse derhal, Kültür Sarayı yangınından solcuları sorumlu tutmak gelmişti.

İçlerinde Nevzat Üstün'ün* de bulunduğu şüphelilerle birlikte sorguya çekildi Suat Derviş.

Aslında bir tür "olağan şüpheliler" durumuydu söz konusu olan.

"Yahu..." diye söyleniyordu polis merkezinde. "Neden kimsenin aklına milliyetçiler, muhafazakârlar gelmiyor da hemen solcular geliyor?"

Oysa gelmeliydi!

Yangını Türkiye Milli Talebe Federasyonu'ndan** kimseler de çıkartmış olabilirdi pekâlâ.

Çünkü, sadece iki gün önce, bu kuruluş, Tiyatro Sansür Komitesi imzalı bir bildiri dağıtmış, bu bildiride "milliyetçi, mukaddesatçı olmayan oyunların sahneden indirilmesi" üzerine uyarıda bulunmuştu.

---

* Nevzat Üstün 1924-1979 yılları arasında yaşadı. Gazetecilik yaptı. Öyküler ve şiirler yazdı. Kitapları Çekçe, Rusça ve Bulgarcaya çevrildi.

** 1949 yılında kuruldu. Adını "komünizmi telin" mitingleriyle duyurdu. 1966'da sağ ve sol kanatlar olarak ikiye bölündü. Sol kanat TMGT (Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı) adını alarak TMTF'den ayrıldı.

Bu bildiriye karşılık, hemen bir gün sonra, yazar, çizer ve oyuncu kuruluşu olan Sanatçılar Birliği "birlik üyelerinin, tüm sanatçıların, seyircilerin mal ve can güvenliğinin korunmasını" istemiş, Tiyatro Sansür Komitesi imzalı bildiriyi kınamıştı.

Tabii ki Sanatçılar Birliği'nden gelen bu çağrıya ülkeyi yönetmekte olanlar kulak vermediler.

Oysa her şey, herkesin gözünün önünde olmuştu.

Bir tehdit söz konusuydu!

Kültür Sarayı üstelik içinde bir oyun oynanırken ve tıklım tıklım doluyken yandığında, ilk akla gelenlerin tehdit edenler olması gerekmez miydi?

Oysa, Türkiye toplumundan bir kez daha "cambaza bakması" istenmiş, "olağan şüpheliler" polis tarafından sorguya çekilmiş, gerçek şüpheliler için kovuşturmaya bile gerek duyulmamıştı.

Bir başka deyişle, siyasal iktidar, birçok kez yaptığı gibi bu kez de pisliği halının altına süpürmekle yetinmişti.

Suat "Vah benim güzel vatanım!" dedi bütün bu olup bitenler üzerine.

YÜZ ON BİR

Türkiye olağandışı bir döneme girmişti.

Kültür Sarayı yangınından sonra, kritik haberler ardı ardına gelmeye başladı...

12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri hükümete bir muhtıra verdi, bu da Süleyman Demirel Hükümeti'nin istifasına yol açtı.

Muhtıranın hemen ertesinde, Türk ordusu kendi içine dönüp "solcu" bilinen subayları tasfiye etmeye başlayınca, işin rengi belli oldu.

Orduda yapılan tasfiyeleri gazetelerden öğrenen Suat, geçen bunca yılın deneyimiyle, bu olup bitenleri Kültür Sarayı yangınıyla birleştirdi.

İster istemez, Ankara'ya büyükelçi olarak atanan CIA'in gözde ajanı Büyükelçi Komer'i hatırladı.

Görünür bir el, Taylan Özgür cinayeti ve ardından Kültür Sarayı yangınıyla, Türkiye'ye çekidüzen verme girişimini başlatmıştı.

Altmış beş yaşında, yaklaşık elli yıldır haberle yatıp haberle kalkan, Birinci Dünya Savaşı'nı, İkinci Dünya Savaşı'nı yaşamış, milyon tane entrikaya tanık olmuş Suat Derviş'in burnu, yaklaşmakta olan büyük tehlikeye dair kokular almaya başladı.

Oğlu yerine koyduğu Mustafa Lütfi ve "Gelinim" dediği Hale'yi arayıp buldu.

...

Mustafa Lütfi *Türkiye Solu* isimli derginin ilk sayısını çıkartmıştı.

Derginin ismi 1967'de, Mihri Belli yönetiminde yayımlanmış olan *Türk Solu* dergisinden geliyordu.

Dergiyi eline alıp birkaç sayfasını çevirince, Suat'ın canı sıkıldı.

Geriye döndü, Deniz Gezmiş'in yazdığı "Selam Onlara!" başlıklı yazıdan birkaç paragraf okudu.

Ardından "THKO Olayı" başlıklı, imzasız yazıya göz attı.

"Kim yazdı bu yazıyı?" diye sordu titrek bir sesle Mustafa Lütfi'ye.

"Şevki Akşit yazdı ama riskli olduğu için imzasını koymadım" diye cevapladı manevi annesini Mustafa Lütfi.

Suat gayet iyi tanıyordu, Mihri Belli'nin yanından hiç ayrılmayan Şevki'yi. Karakter olarak da çok benzeşirlerdi. O da tıpkı Mihri gibi sıcak, mütevazı ve coşkuluydu. Yazılarına imzasını koymaktan kaçacak, kendi sorumluluğunu başkasına yükleyecek bir adam değildi. Demek ki böyle gerekmişti. Şevki'ye kızamayınca Mustafa Lütfi'yi koydu hedefine Suat.

"A be oğlum, bu derginin yazışleri müdürüsün sen. İmzasız her yazıdan sorumlu olacağını bilmiyor musun?"

"Biliyorum anacığım."

Mustafa Lütfi'nin cevabı, Suat'ı eski günlere, *Yeni Edebiyat* dergisinde, kocasının yerine kendi ismini yazdığı zamana götürdü. Manevi oğluna kızmaktan vazgeçti.

"Biliyorsun değil mi bu yazıdan dolayı hapis yatacağını?" dedi.

"Biliyorum anacığım."

Biraz düşündü Suat, "Derginin durumu nasıl şimdi?" diye sordu.

"Kapatıldı anacığım."

Dergi kapatıldığına göre, Mustafa Lütfi'nin yakalanıp sorguya alınması, hatta hapse atılması gün meselesiydi.

"Hale de sen de burada kalacaksınız! Benim gözümün önünde olacaksınız" diye ültimatom verdi Suat.

***

Sabahın erken saatlerinde radyoyu açıyor, bütün haber bültenlerini dikkatle dinliyorlardı.

O sabah, içinde Mustafa Lütfi Kıyıcı'nın ismi de olan arananlar listesi yayımlandı.

Mustafa Lütfi derhal, eşini de alıp gitmesi gerektiğini, yoksa Suat'ın da başının derde girebileceğini söyledi.

"Hiçbir yere gidemezsiniz!" diye cevapladı Mustafa Lütfi'yi Suat.

Odasına gitti, geriye bir bohçayla geri döndü.

Özenle açtığı bohçadan bir çift patik, bir çift eldiven, bir zıbın ve birkaç parça daha bebek eşyası çıktı.

"O çocuk bu evde doğacak!"

YÜZ ON İKİ

Sonra olaylar ardı ardına gelecekti...

1970 Mart'ında öğrenimine ara verilmiş olan ODTÜ'den sonra bu kez 31 Mart'ta İTÜ, ardından 1 Nisan'da Robert Kolej* kapatıldı.

26 Nisan'da on bir ilde sıkıyönetim ilan edildi.

16 Haziran'da Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının, ardından Mahir Çayan ve arkadaşlarının yargılanmasına başlandı.

19 Haziran'da, polis Suat'ın Osmanbey'deki dairesini bastı. Hale ve Mustafa Lütfi Kıyıcı'yla beraber, evde bulunan dokuz Dev-Genç yöneticisini gözaltına aldı.

Suat, evine sığınmış gençlerin kılına zarar gelmesin diye, o gün ve sonraki süreçte polislere kök söktürdü.

30 Kasım'da Mahir, dört arkadaşıyla cezaevinden kaçtı.

1971 yılı bitip 1972'ye girerken "Umarım bu yıl bir önceki gibi feci bir yıl olmaz!" diye düşündü Suat.

Tersine, gelen yıl gideni aratacaktı.

27 Mart'ta Mahir ve arkadaşları Kızıldere'de sıkıştırılıp öldürüldü.

Deniz ve arkadaşlarının idam isteğiyle yargılanması sürüyordu.

Karalar bağlamıştı Suat.

Kimi kimsesi kalmamış, kolu kanadı kırılmış, umudu tükenmişti.

...

---

* Bugün Boğaziçi Üniversitesi.

Kiralarını ödeyemez duruma gelince taşınmaya karar verdi.

Ablası yaşarken, ikisi için babalarından bin lira yetim maaşı alıyorlardı. Bu paranın üzerine biraz da Suat'ın çalışmalarından gelen ekleniyor, kıt kanaat da olsa geçinip gidiyorlardı.

Yaşlı kadının eline, ablasını kaybettiği günden itibaren ayda sadece beş yüz lira geçmeye başlamıştı. Çalışarak bu paranın üzerine bir lira dahi ekleyebilecek durumda değildi yaşlı kadın.

Aslında, gözleri en çok da şimdi lazımdı deneyimli yazara.

Belki ismini kullanarak iş yaptırmazlardı ama eski günlerde olduğu gibi müstear isimle yazar, en azından çeviriler yaparak hayatını kazanırdı.

Ama göremiyordu artık Suat ve hastalığının giderek artmakta olduğunun da farkındaydı.

Ev sahibi kapıya bir kez daha dayanınca, çıkacağını söyledi.

Reşat Fuat'la birlikte yaşadığı eve yakın, İstiklal Caddesi'nin üzerinde bulunan Suriye Pasajı'nda bir izbe kiraladı. Buraya üç yüz lira kira ödeyecek, geriye kalanla da karnını doyurmaya çalışacaktı.*

Eşyalarının büyük bir kısmını kapıcılara dağıttı Suat.

Bir yatak, vazgeçemediği bir yazı masası, biraz mutfak eşyası...

Bavulunu hazırlarken, en üste yine ipek sabahlığını koydu...

Eşyalarını ev adı verilemeyecek, daha çok bir sığınağı andıran yeni ikametgâhına taşıttıktan sonra "Burası herhalde son olur" diye düşündü.

Şöyle bir geriye doğru gittiğinde, Moda'daki konak ve Çamlıca'daki köşk hariç on beş ayrı evde yaşamış olduğunu hesapladı.

Ne çabuk geçmişti zaman...

"Perensaz Hanım'la Derviş Paşa'nın torunu, saraylı Hesna Hanım ile İsmail Bey'in kızı, Babıâli'nin prensesi Hatice Saadet Derviş demek bundan böyle bu izbede yaşayacak" diye söylendi.

---

* 1971 yılında asgari ücret 1042 TL'ydi.

Nedense hiç kullanmadığı iki asıl ismi gelmişti aklına.

Babası ve annesi Hatice'yi "erken gelen kız çocuğu" anlamında koymuşlardı. Çünkü Hamiyet'in ardından beklentileri bir erkek çocuğuydu.

Saadet ismi ise imam efendinin marifetiydi.

Ailenin istediği Suat isminini "Erkek çocuğu ismidir. Olmaz" diye geri çevirmişti imaın efendi. Yetiniyormuş gibi "Onun yerine Saadet koyalını" buyurmuştu.

İsmail Bey ve Hesna Hanım'a kalsa ismi Suat, yani mutluluk olacaktı.

Belli ki, bekledikleri çocuğun erkek olacağından çok emindi anacığı ve babacığı, erkek çocuk gelmeyince, planladıkları isimden vazgeçmek istememiş, imaın efendinin karşısına "Suat"la çıkmışlardı.

İnamdan dönmüştü Suat'ın ismi.

Yine de imam efendinin isteği olmamış, nüfus kâğıdında Hatice Saadet yazsa da hem ev halkı hem de cümle âlem, "Suat" bilmişti, Suat'ı.

İşte şimdi, düğümü çözülmemiş dengin üzerinde oturmuş, geçmişini düşünüyordu Suat

Suriye Pasaji'ndaki yeni ikametgâhındaydı.

Düşünürken ne kadar zaman geçtiğini bilmiyor, kolundaki saati ise göremiyordu.

Yeni evinde ilk işi, radyoyu prize takmak olacaktı.

YÜZ ON ÜÇ

Arada bir İstiklal Caddesi'nde küçük bir yürüyüş yapsa da zamanının neredeyse tümünü daire bozması evinde geçiriyordu Suat.

Koca bir kışı, bir dolu zorluk ve hastalıkla da olsa geride bırakmış, baharı getirmişti.

Öte yandan ne geleni kalmıştı ne de gideni.

Özellikle de Reşat Fuat'ın sağlığında, evi insandan geçilmezdi oysa.

Eşini kaybettikten sonra, gençler ona da göstermişlerdi aynı teveccühü ama, uğursuz 1971 yılının, lanet 12 Mart'ında gelen muhtıra nedeniyle, kimsenin onu arayacak da soracak da hali kalmamıştı.

Bir silindir gibi geçmişti 1971 yılı, okuyan, düşünen, ülkesinin geleceği için çırpınan genç insanların üzerinden.

***

Gözleri neredeyse görememe noktasında olduğu için okuyamıyor ve yazamıyordu Suat.

Neyse ki radyosu çalıyordu gece ve gündüz.

O gece de önceki geceler gibi, küf ve rutubet kokan dairesinde radyo dinliyordu.

Bir ara kapısı tıklatılır gibi oldu.

Gecenin bir yarısında kim gelirdi ki böyle?

Önce aldırış etmedi.

Fısıldaşmalar ve uzaklaşmaya başlayan ayak sesleri duyunca, oturduğu koltuktan zar zor kalktı, kapıyı açıp merdivenlerden başını aşağıya uzattı.

İsmet Hanım* ve Celal Bey** kapı açılınca karanlık merdivenlerden başlarını kaldırdılar ve "Merhaba!" diye seslendiler.

Tanıyamadı yukarıdan bakınca ama yine de "Gelin, gelin! Evdeyim!" diye seslendi.

Sesi berbat çıkmıştı!

Misafirleri içeriye girince zar zor "Gecenin bu saatinde ihtimal vermedim. Onun için yavaştan aldım kapıyı açmayı" dedi, sanki biraz özür diler gibi.

Tabii ki hatırlamıştı İsmet ve Celal'i. Hatırlamaz mıydı?

Önce kendisi oturdu. Sonra "Otursanıza" dedi.

İsmet Hanım ve Celal Bey hem evin hem de Suat'ın durumunu görünce gayriihtiyari göz göze geldiler.

İkisi de aynı şeyi düşünmüştü...

Durum müsait olsa "Geçiremedik bu geceyi kendi başımıza. Sabaha karşı Denizleri idam edeceklermiş..." diyeceklerdi ama vazgeçtiler.

Onlar susunca Suat söyledi.

"Kulağım radyoda. İdam edecekler çocukları" dedi ve gözlerinden yaşlar süzüldü.

Odada uzun bir suskunluk oldu.

***

---

* İsmet Kür 1916-2013 yılları arasında yaşadı. Öğretmendi. Çok sayıda şiir, öykü, araştırma, anı kitabı vardır. Değerli yazarlarımızdan Pınar Kür'ün annesidir.

** Celal Sılay 1914-1974 yılları arasında yaşadı. *Vatan*, *Tasvir-i Efkâr*, *Her Hafta*, *Her Gün* gibi gazetelerde yazdı, köşe yazarlığı yaptı.

Bir ara Suat, eline yüzüne çekidüzen vereceğini söyleyerek uzaklaştı İsmet Hanım'la Celal Bey'in yanından.

"Hiç iyi görünmüyor, derhal hastaneye kaldırılması lazım" diye fısıldaştı misafirler.

"Mutlaka!" deyip başlarını salladılar birbirlerine.

Az sonra saçını taramış, yüzünü pudralamış, biraz allık ve rujla renklenmiş olarak, geri döndü Suat.

Gözleri görmediği için el yordamıyla yapmıştı makyajını.

Pırıl pırıl parlayan mavi gözleri hariç, berbat görünüyordu yaşlı kadın.

Süsten önceki halini kastederek "Olmazdı öyle" dedi, sanki böyle olurmuş gibi.

Ismet Hanım ve Celal Bey az önce kendi aralarında konuşmuş oldukları konuyu Suat'la paylaştılar.

Zar zor ikna ettiler Suat'ı hastaneye götürmeye.

"Ben..." dedi İsmet Hanım. "Sana küçük bir çanta hazırlayayım."

Sözlerini tamamlar tamamlamaz ayağa kalkınca, teslim oldu Suat.

"Çantanın en üstüne ipek sabahlığımı koyuver lütfen" diye seslendi İsmet Hanım'ın arkasından yaşlı kadın.

Merdivenlerden inerken bir kez daha sordu Suat "İpek sabahlığımı çantanın üstüne koydun değil mi İsmetciğim?" diye.

İsmet Hanım "Merak etme!" deyip başını da sallayınca, içi rahatladı yaşlı kadının.

***

23 Temmuz 1972 günü, İstanbul'da hava aşırı sıcaktı.

Berbat bir nem, hasta olanlar şöyle dursun, sağlamları bile canından bezdiriyordu.

Suat Derviş, Kasımpaşa Askeri Deniz Hastanesi'nin güler yüzlü hemşiresinden, üzerindeki çarşafı almasını, onun yerine ipek sabahlığını örtmesini rica etti.

Bu onun bir insandan ve insanlıktan son isteği olacaktı.

Suat'ın cenazesi, otuz kadar dostunun katılımıyla Feriköy Mezarlığı'na defnedildi.

İpek sabahlığına ne olduğu bilinmiyor.

Suat Derviş, hayata ağzında altın kaşıkla merhaba dedi.
Son nefesini yoksulluk içinde verirken,
üzerinde saraylı annesinin hediyesi ipek sabahlık örtülüydü.

Ülkesi için en iyiyi isteyen aydınların gördüğü eziyetten
nasibini fazlasıyla aldı.
Bu yolda, doğurmak üzere olduğu oğlunu kaybetti.

Onlarca kez sinemaya ve sahneye uyarlanan *Fosforlu Cevriye* isimli
romanında, "hayatının aşkı"nı betimledi.
Bu eseriyle sadece kendi ülkesinde değil,
pek çok ülkede de gönülleri fethetti.

Nâzım Hikmet'in "başını eğemedim, gölgesini çiğnedim"
diye şiirler yazdığı yıl,
Suat Derviş sadece on altı yaşındaydı.
Sonra biri güreşçi, biri romancı, öteki gazeteci olmak üzere
üç koca eskitti.

Almanya'da Suzet Doli ismiyle Almanların,
Fransa'da Suat Derwish adıyla Fransızların kalbini çaldı.

Yaşadığı dönemin kuşkusuz en iyi gazetecisi
ve en çok okunan romancısı olan Suat Derviş'in
soluk kesen dramını, *İpek Sabahlık*'ta
sevinerek, gıpta ederek, şaşırarak, acı çekerek okuyacaksınız.

Tıpkı Nâzım Hikmet'in annesinin hayatının kaleme alındığı
Ela Gözlü Pars Celile'yi ve bir Sabahattin Ali romanı olan
Yeşil Mürekkep'i okurken olduğu gibi.

₺ 29
www.destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
DESTEK yayınları
www.destekdukkan.com
%40 indirimli kitap satış sitesi
ISBN: 978-605311295?
9 786053 112952